รายงาน
การศึกษาการรวมกลุ่มของสหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิ ในพื้นที่โครงการคลัสเตอร์ (Cluster) กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เสนอต่อ
กรมส่งเสริมสหกรณ์

รายงานการศึกษาการรวมกลุ่มของสหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิในพื้นที่ โครงการพัฒนาคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

เสนอต่อ กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

โดย

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40002

โทรศัพท์ 043-202401

โทรสาร 043-202402

E-mail : penjar@kku.ac.th

http://ms.kku.ac.th

ผู้รับผิดชอบโครงการ:

1.	คณบดีคณะวิทยาการจัดการ	ที่ปรึกษาโครงการ
2.	รศ.ดร.เพ็ญศรี เจริญวานิช	หัวหน้าโครงการ
3.	อาจารย์ศักดิ์เจริญ ภวภูตานนท์	ผู้ร่วมโครงการ
4.	ผศ.ดร.ศิริรัตน์ วงศ์ประกรณ์กุล	ผู้ร่วมโครงการ
5.	อาจารย์ภิญโญ รัตนาพันธ์	ผู้ร่วมโครงการ
6.	อาจารย์นราวิชญ์ เจริญวานิช	ผู้ร่วมโครงการ
7.	นายอนุวรรตน์ ศรีสวัสดิ์	ผู้ประสานงานโครงการ

สารบัญ

		หน้า
บทที่ 1	บทนำ	1-1
	1.1 หลักการและเหตุผล	1-1
	1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาการรวมกลุ่มของสหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้	1-3
	1.3 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา	1-3
	1.4 วิธีดำเนินการศึกษา	1-4
บทที่ 2	การศึกษาแนวโน้มอุตสาหกรรรมและนโยบายของภาครัฐต่อการสนับสนุนอุตสาหกรรมข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้	2-1
	2.1 ข้อมูลทั่วไปของทุ่งกุลาร้องไห้	2-1
	2.2 การศึกษาแนวโน้มอุตสาหกรรมข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้	2-5
	2.3 การศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้	2-11
บทที่ 3	การศึกษาการดำเนินงานและรูปแบบการรวมกลุ่มของสหกรณ์ในปัจจุบันและศักยภาพในการรวมกลุ่มคลัสเตอร์	3-1
	3.1 ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานของสหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้	3-1
	3.2 ลักษณะการรวมกลุ่มในปัจจุบันของสหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิ	3-40
	3.3 ปัญหาเกี่ยวกับอุตสาหกรรมข้าวหอมมะลิของสหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้	3-44
	3.4 การประเมินศักยภาพในการรวมกลุ่มคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้	3-45
	3.5 การประเมินระดับความสามารถของสหกรณ์ ต่อศักยภาพของการรวมตัวเป็นคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้	3-54
บทที่ 4	การศึกษาการรูปแบบการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวอื่นๆ และรูปแบบที่เป็นไปได้ในการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้	4-1
	4.1 ผลการศึกษาการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวในประเทศไทย	4-1
	4.2 การรวมกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวในต่างประเทศ	4-12
	4.3 การประเมินศักยภาพ และความเป็นไปได้สำหรับการรวมกลุ่มของคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิ ทุ่งกุลาร้องไห้	4-13
	4.4 การกำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้	4-15
	4.5 รูปแบบที่เป็นไปได้ในการพัฒนาคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้	4-17
บรรณานุกรม		บ-1
ภาคผนวกที่ 1	แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม	ผ-1

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 2.1	ผลผลิต การส่งออก และการนำเข้าข้าวในประเทศไทย	2-4
ตารางที่ 3.1	รายชื่อและที่อยู่ของกลุ่มสหกรณ์การเกษตรภายในในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ที่เข้าร่วมโครงการ	3-1
ตารางที่ 3.2	จำนวนสมาชิกภายในกลุ่มสหกรณ์ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-2
ตารางที่ 3.3	จำนวนการถือหุ้นของสมาชิกสมาชิกภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-4
ตารางที่ 3.4	มูลค่าธุรกิจการรับฝากเงินของภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-6
ตารางที่ 3.5	ปริมาณเงินกู้คงเหลือภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-8
ตารางที่ 3.6	มูลค่าสินค้าที่จัดจำหน่ายภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-9
ตารางที่ 3.7	มูลค่าธุรกิจรวบรวมผลผลิตภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-13
ตารางที่ 3.8	มูลค่าธุรกิจแปรรูปผลผลิตของภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-14
ตารางที่ 3.9	มูลค่าธุรกิจแยกเป็นรายประเภทธุรกิจภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552	3-15
ตารางที่ 3.10	อัตราส่วนหนี้สินต่อทุน ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-18
ตารางที่ 3.11	อัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-19
ตารางที่ 3.12	อัตราการเติบโตทุนของสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-20
ตารางที่ 3.13	อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของทุน ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-21
ตารางที่ 3.14	อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-22
ตารางที่ 3.15	อัตราการเติบโตของสินทรัพย์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-23
ตารางที่ 3.16	อัตราการเติบโตของธุรกิจ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-24
ตารางที่ 3.17	กำไรต่อสมาชิก ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-25
ตารางที่ 3.18	เงินออมต่อสมาชิก ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-26
ตารางที่ 3.19	หนี้สินต่อสมาชิก ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-27
ตารางที่ 3.20	อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไร ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-28
ตารางที่ 3.21	อัตราการเติบโตของทุนสำรอง ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-29
ตารางที่ 3.22	อัตราการเติบโตของกำไร/ขาดทุน ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-30
ตารางที่ 3.23	อัตรากำไรสุทธิ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-31
ตารางที่ 3.24	อัตราส่วนทุนหมุนเวียน ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-32
ตารางที่ 3.25	อัตราลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นที่ชำระหนี้ได้ตามกำหนดต่อหนี้ถึงกำหนดชำระ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์	3-33
ตารางที่ 3.26	ช่องทางการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสมาชิกสหกรณ์	3-40

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่ 3.27	ช่องทางการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสหกรณ์อื่นๆ	3-41
ตารางที่ 3.28	ความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างสหกรณ์ภายในคลัสเตอร์กับสหกรณ์อื่นๆ	3-43
ตารางที่ 3.29	ความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ภายในคลัสเตอร์กับหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนอื่นๆ	3-43
ตารางที่ 3.30	ปริมาณการรวบรวมข้าวเปลือกหอมมะลิ และการจำหน่ายปุ๋ยให้แก่สมาชิก สหกรณ์การเกษตร ในปี 2552	3-45
ตารางที่ 3.31	โครงการที่สหกรณ์ดำเนินการให้แก่สมาชิกระหว่างปี 2550-2552	3-47
ตารางที่ 3.32	ประวัติการฝึกอบรมของผู้จัดการและพนักงานของสหกรณ์ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้	3-49
ตารางที่ 3.33	การบริหารงานและประสบการร์ของผู้จัดการภายในสหกรณ์	3-50
ตารางที่ 3.34	จำนวนสมาชิกเริ่มตั้งกิจการ และจำนวนสมาชิกปัจจุบันของสหกรณ์ และสัดส่วนของสมาชิกในการใช้บริการในธุรกิจจัดหาปัจจัยการผลิต และธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก ปี 2551/2552	3-51
ตารางที่ 3.35	สถานการณ์การแข่งขันการค้าข้าว และราคาข้าว ภายในกลุ่มสหกรณ์ (ระหว่างวันที่ 1-15 ธันวาคม 2552)	3-53
ตารางที่ 3.36	การประเมินระดับความสามารถของสหกรณ์ ต่อศักยภาพของการรวมตัวเป็น คลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้	3-55

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 2.1	มูลค่าการส่งออกข้าวหอมมะลิชนิดต่างๆ	2-1
ภาพที่ 4.1	รูปแบบการรวมกลุ่มในแนวนอน	4-20
ภาพที่ 4.2	รูปแบบการรวมกลุ่มแบบผสมทั้งแนวตั้งและแนวนอนโดยมีสหกรณ์การเกษตรเป็นแกนนำ	4-21
ภาพที่ 4.3	รูปแบบการรวมกลุ่มแบบผสมทั้งแนวตั้งและแนวนอนโดยมีสหกรณ์การเกษตรและโรงสีเอกชนเป็นแกนนำ	4-22

บทที่ 1
บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ป□จจุบันภาวะการแข□งขันในตลาดโลกได□มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย□างรวดเร็ว เนื่องมาจากความ ก□าวหน□าของเทคโนโลยีที่นำมาใช□ในการผลิต การตลาด การบริหาร การสื่อสารโทรคมนาคม และการรวมกลุ่มการค□าในภูมิภาคต□างๆ ของโลก ซึ่งนับวันจะส□งผลต□อการแข□งขันทางการค□าให□ทวีความรุนแรงมากขึ้น สถานการณ์การค้าข้าวเพื่อการส่งออกของประเทศไทยในต้นปี 2552 มีการแข่งขันรุนแรงเช่นเดียวกับอุตสาหกรรมอื่นๆ และคาดการณ์ว่าปริมาณและมูลค่าการส่งออกข้าวไทยทั้งปี 2552 ลดลงเหลือ 8.5 ล้านตัน มูลค่า 4,650 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือเมื่อเทียบกับปี 2551 แล้วทั้งปริมาณและมูลค่าหดตัวลงร้อยละ 16.8 และร้อยละ 25.0 ตามลำดับ (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2552 วันที่ 8 กรกฎาคม 2552)

ประเทศ ไทยเป็นผู้ผลิตข้าวอันดับ 6 ของโลก ในปี 2550/51 มีปริมาณผลผลิตข้าวรวม 19.4 ล้านตันข้าวสาร คิดเป็นร้อยละ 4.41 ของผลผลิตข้าวโลก ประเทศผู้ผลิตรายใหญ่ของโลกที่สำคัญ ได้แก่ จีน (30.72%) อินเดีย (22.17%) อินโดนีเซีย (8.24%) บังคลาเทศ และเวียดนาม (6.73 และ 5.34%) แต่ส่วนใหญ่ประเทศผู้ผลิตรายสำคัญจะผลิตเพื่อเป็นการบริโภคในประเทศ ปัจจุบันไทยครองส่วนแบ่งการตลาด ข้าวโลกเป็นอันดับหนึ่ง ด้วยสัดส่วนร้อยละ 30.48 พันธุ์ข้าวของไทยที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุด คือ ข้าวหอมมะลิ เนื่องจากเป็นข้าวที่เมื่อหุงหรือนึ่งสุกแล้ว เมล็ดข้าวสุกจะอ่อนนิ่มมากกว่าข้าวเจ้าทั่วไป แต่ร่วนน้อยกว่าและมีกลิ่นหอม เป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของข้าวหอมมะลิไทย ตลาดส่งออกข้าวที่สำคัญของไทย จำแนกตามประเภทของข้าวส่งออกที่สำคัญ คือ ข้าวหอมมะลิไทย ได้แก่ สหรัฐอเมริกา (16.74%) สหภาพยุโรป (10.12%) ฮ่องกง (8.71%) ไอวอรี่โคส (8.14%) ซีนีกัล (6.74%) และจีน (6.59%)

การผลิตข้าวปี 2552/2553 ของประเทศไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร คาดการณ์ผลผลิตข้าวนาปีฤดูเพาะปลูก 2552/2553 เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.2 เป็น 23.51 ล้านตันข้าวเปลือก เนื่องจากมาตรการรับจำนำข้าว ทำให้ราคาข้าวมีระดับสูงกว่าตลาด เกษตรกรจึงยังคงผลิตข้าวเพิ่มขึ้น แม้ว่าการส่งออกข้าวในช่วงครึ่งแรกปี 2552 จะมีแนวโน้มลดลงมาก ประเด็นคือ นโยบายการประกันราคา รวมทั้งการกำหนดนโยบายเพื่อเตรียมรับมือกับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในช่วงต้นปี 2553 ที่ภาษีนำเข้าข้าวต้องลดลงเหลือร้อยละ 0 ตามภาระผูกพันกับเขตการค้าเสรีอาเซียน (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2552 วันที่ 8 กรกฎาคม 2552)

อุตสาหกรรมข้าวของไทยนับได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีผู้เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ในระดับการแปรรูปเป็นข้าวสารหรือผู้ประกอบการโรงสีข้าว ในปี 2550 พบว่ามีปริมาณโรงสีข้าวที่ขึ้นทะเบียนไว้ที่กระทรวงอุตสาหกรรม จำนวน 39,834 แห่ง แต่ที่ทำการสีข้าวจริง มีเพียง 2,000 แห่งทั่วประเทศ (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, บจก. Agriculture ค้นเมื่อวันที่ 25 ธค. 2552) และอุตสาหกรรมการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าเพิ่มจำแนกเป็นโรงงาน ผลิตภัณฑ์ประเภทอบ จำนวน 231 โรงงาน ผลิตภัณฑ์ประเภทเส้น จำนวน 422 โรงงาน แป้งสตาร์ชและผลิตภัณฑ์จากสตาร์ช จำนวน 57 โรงงาน โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 97 เป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กที่มีเงินลงทุนเฉลี่ยรายละ 15.91 ล้านบาท ในอุตสาหกรรมข้าวและผลิตภัณฑ์แปรรูปมีการจ้างงานไม่ต่ำกว่า 95,000 คน หรือร้อยละ 15 (http://fic.nfi.or.th/th/thaifood/product52-rice.asp ค้นเมื่อวันที่ 12 พย. 52)

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ของไทยขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบใหม่ของการค้าโลก ยังคงยึดแนวทางการประกอบธุรกิจแบบเก่า ขาดความร่วมมือในด้านต่างๆ ไม่มีการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายหรือพันธมิตรเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันทั้งการค้าภายในประเทศและการค้าระหว่างประเทศ จำเป็นต้องปรับแนวทางการทำธุรกิจ จากวิสาหกิจเดี่ยวๆ ไปเป็นการทำธุรกิจในลักษณะการรวมกลุ่ม (Cluster) เพื่อจะเพิ่มอำนาจการต่อรองและการเข้าถึงศักยภาพด้านต่างๆ เช่นการแสวงหาโอกาสทางการตลาดและการจัดการการตลาด การพัฒนาเทคโนโลยีๆ เพื่อพัฒนากระบวนการผลิต การขนส่ง และการจัดการโซ่อุปทานและการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มนวัตกรรมและความสามารถทางการแข่งขันในตลาดโลก

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ดำเนินงานโครงการผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐานเพื่อการส่งออกในทุ่งกุลาร้องไห้ ซึ่งเป็นโครงการบูรณาการระหว่างหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกอบด้วย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กรมชลประทาน กรมวิชาการเกษตร กรมการข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ และกระทรวงพาณิชย์ ดำเนินโครงการตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา ลักษณะ Area approach บูรณาการโดยผสมผสานปัจจัยต่างๆ เชื่อมโยงอย่างมีระบบตั้งแต่ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานการบริหารจัดการทรัพยากรดิน น้ำ การผลิต การตลาด การมีส่วนร่วมของเกษตรกร ในพื้นที่ 5 จังหวัด คือ ร้อยเอ็ด สุรินทร์ ศรีสะเกษ มหาสารคาม และยโสธร เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวหอมมะลิในทุ่งกุลาร้องไห้ เพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรในโครงการ และยกระดับมาตรฐานการผลิตข้าวหอมมะลิในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ให้เป็นสินค้าลักษณะพิเศษ รับรองมาตรฐานการผลิตตั้งแต่ระดับฟาร์มถึงการส่งออก กิจกรรมการพัฒนาการรวมตัวของเกษตรกร เพื่อเป็นกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์การเกษตรในการรวบรวมผลผลิตเพื่อการแปรรูป การจำหน่าย และการเชื่อมโยงกับตลาดภายในและตลาดต่างประเทศเป็นภารกิจตามโครงการด้านส่งเสริมการจัดการธุรกิจการตลาดของสถาบันเกษตรกร โดยในโครงการระยะที่ 2 (ปี 2552–2556) เน้นการพัฒนาเครือข่ายธุรกิจภายใต้ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ตั้งแต่การผลิต การตลาด จนกระทั่งถึงมือผู้บริโภค

กรมส่งเสริมสหกรณ์ เห็นว่า กลุ่มสหกรณ์ภายใต้โครงการผลิตข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ **จัดเป็นกลุ่มกำลังพัฒนา (Developing Cluster)** ที่มีการรวมตัวและมีระดับการพัฒนาค่อนข้างดี มีความพยายามจะพัฒนาตนเองและขั้นแสวงหากลยุทธ์ เพื่อให้เติบโตและอยู่รอด เป้าหมายเพื่อพัฒนาสินค้า/บริการให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงหรือความต้องการของลูกค้า เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และแสวงหาตลาดเฉพาะ (Niche Market) ปัจจุบันกลุ่มสหกรณ์ภายใต้โครงการผลิตข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ยังขาดความเข้าใจในการพัฒนารูปแบบคลัสเตอร์ ขาดยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์การพัฒนาที่ชัดเจน เพื่อการพัฒนาอย่างมีระบบ มีทิศทางชัดเจน เพิ่มผลิตภาพของกลุ่มคลัสเตอร์และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน กรมส่งเสริมสหกรณ์ ได้เล็งเห็นถึงประโยชน์ที่จะส่งผลถึงสมาชิกสหกรณ์ในวงกว้างโดยการส่งเสริมให้กลุ่มสถาบันเกษตรกรต่างๆ รวมกลุ่มโดยร่วมธุรกิจแบบ Cluster และการรวมกลุ่มนี้จะทำให้กลุ่มสหกรณ์ในทุ่งกุลาร้องไห้และเครือข่ายมีการพัฒนาและเกิดผลิตภาพ (Productivity) จึงได้มอบหมายให้ มหาวิทยาลัยขอนแก่นเพื่อเป็นที่ปรึกษาใน “โครงการพัฒนา คลัสเตอร์ (Cluster) กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้” เพื่อพัฒนาให้เกิดเครือข่ายรูปแบบ “คลัสเตอร์” ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ โดยเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจภายใต้ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ตั้งแต่การผลิต การตลาดจนกระทั่งถึงมือผู้บริโภค รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

ในการดำเนินงานโครงการ ต้องมีการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้สำหรับการวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการพัฒนาคลัสเตอร์ที่เหมาะสม ประกอบด้วยข้อมูลที่สำคัญได้ แก่ การดำเนินงานของสหกรณ์

ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ รูปแบบของการรวมกลุ่มของคลัสเตอร์ข้าวและคลัสตอร์อื่นๆ ที่ดำเนินการในประเทศและต่างประเทศ เป็นต้น ทั้งนี้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำมาใช้เพื่อเป็นแนวทางให้สหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ สามารถรวมกลุ่มและยกระดับเป็นคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้อย่างมีระบบ ต่อไป

รายงานเล่มนี้ จะนำเสนอผลการศึกษาและผลการวิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรจำนวน 20 แห่ง ที่เข้าร่วมโครงการ ผลการศึกษาการรวมกลุ่ม รูปแบบของการรวมกลุ่มของคลัสเตอร์ข้าว อื่นๆ ที่ดำเนินการในประเทศและต่างประเทศ รูปแบบการรวมกลุ่ม และความเป็นไปได้ในการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาการรวมกลุ่มของสหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้

1.2.1 เพื่อศึกษาการดำเนินงานของสหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้

1.2.2 เพื่อศึกษารูปแบบการรวมกลุ่มในปัจจุบันของสหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้

1.2.3 เพื่อศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้

1.2.4 เพื่อศึกษารูปแบบของการรวมกลุ่มของคลัสเตอร์ข้าวอื่นที่ประสบความสำเร็จที่ดำเนินการในประเทศและต่างประเทศ

1.2.5 เพื่อศึกษารูปแบบและแนวทางที่เป็นไปได้ในการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

1.3 กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

1.3.1 สหกรณ์การเกษตรที่ร่วมโครงการ

สหกรณ์การเกษตรที่ร่วมโครงการ จำนวน 20 แห่ง ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตรในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ จำนวน 19 แห่ง คือ

1) สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด
2) สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด
3) สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด
4) สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตน์ จำกัด
5) สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด
6) สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด
7) สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด
8) สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด
9) สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด
10) สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด
11) สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด
12) สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด
13) สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด

14) สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด

15) สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด

16) สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด

17) สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด

18) สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด

19) สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด

และสหกรณ์การเกษตรที่เป็นเครือข่าย กลุ่มสหกรณ์จังหวัดร้อยเอ็ดที่ขอเข้าร่วมโครงการอีก 1 แห่ง เป็นลำดับที่ 20 คือ

20) สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด

1.3.2 สถาบันการศึกษาในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด และมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

1.3.3 หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานสหกรณ์จังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด และสำนักงานพัฒนาที่ดินของทุกจังหวัดที่อยู่ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ รวมทั้ง ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 5 เป็นต้น

1.3.4 หน่วยงานภาคเอกชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หอการค้าจังหวัด และ สภาอุตสาหกรรมจังหวัด ของทุกจังหวัดที่อยู่ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้

1.3.5 สถาบันการเงินในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

1.4 วิธีดำเนินการศึกษา

เพื่อให้โครงการได้รับข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำ ซึ่งจะสามารถนำมาใช้สำหรับการวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการพัฒนาคลัสเตอร์ที่เหมาะสม คณะที่ปรึกษาจึงได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามหลักการของการศึกษาวิจัย ดังนี้

1.4.1 การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Documentary Study) ซึ่งเป็นเอกสารหลักฐานที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (Documentary Research from Secondary Archival Data) ทั้งจากแหล่งข้อมูลของทางราชการ และเอกชน อาทิเช่น หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ และการค้นคว้าจากอินเตอร์เน็ต

1.4.2 การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview of Relevant Subjects) โดยสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) โดยใช้วัตถุประสงค์ในการศึกษาเป็นกรอบในการกำหนดคำถามเพื่อสัมภาษณ์ มีรายละเอียด คือ

1) เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมตามวัตถุประสงค์มากที่สุด จึงกำหนดให้มีแบบสัมภาษณ์ จำนวน 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์เพื่อการประเมินศักยภาพคลัสเตอร์ และ ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงาน โดยแบบสัมภาษณ์ทั้ง 2 ชุด ใช้รวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารของสหกรณ์การเกษตรที่ร่วมโครงการ (แบบสัมภาษณ์ ดังแสดงในภาคผนวกที่ 1)

2) ขั้นตอนในการพัฒนาแบบสัมภาษณ์ คณะที่ปรึกษาได้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง นำมาสร้างเป็นข้อคำถามเพื่อให้ได้ความคิดเห็นครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ จากนั้นส่งให้ผู้เชี่ยวชาญดำเนินการกลั่นกรองข้อคำถามให้มีความเที่ยงตรงถูกต้อง และเชื่อถือได้ (Validation and Reliability)

1.4.3 การรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่ม (Focus Group) โดยการประชุมและสัมภาษณ์ผู้ร่วมประชุมแบบไม่เป็นทางการ จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร ที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งการรวบรวมข้อมูลโดยวิธีนี้ ไม่มีเครื่องมือเฉพาะ แต่ใช้การสนทนาพูดคุยโดยสอบถามข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ตามวิจารณญาณของคณะที่ปรึกษา

1.4.4 การสำรวจภาคสนาม โดยพัฒนาแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องกับคลัสเตอร์ โดยมีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม ดังนี้

1) ทำการสร้างแบบสอบถามฉบับร่าง โดยการนำข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการค้นคว้าทั้งข้อมูลเชิงเอกสาร มาประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และหลักการและกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคลัสเตอร์

2) นำแบบสอบถามฉบับร่างที่สร้างขึ้นไปทดสอบ(Pre-test) กับกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูลจำนวนประมาณ 3-5 ราย เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงและวัดความเข้าใจต่อคำถามในแบบสอบถาม

3) ปรับปรุงแบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ต่อไป

4) โครงการกำหนดให้มีแบบสอบถาม จำนวน 3 ชุด คือ ชุดที่1 แบบสอบถามเพื่อประเมินความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และความตระหนักในการพัฒนาคลัสเตอร์ ความพอใจในแนวคิดคลัสเตอร์ การยอมรับ การมีส่วนร่วม ความพร้อมและความตั้งใจในการพัฒนาคลัสเตอร์ ซึ่งใช้สอบถามผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับคลัสเตอร์ทุกฝ่าย ชุดที่ 2 แบบสอบถามเพื่อการประเมินปัจจัยแวดล้อมและศักยภาพในการแข่งขันของคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ เพื่อใช้รวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารของสหกรณ์การเกษตรที่เข้าร่วมโครงการ และชุดที่ 3 แบบสอบถามการรับรู้และความตั้งใจสนับสนุนคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ของหน่วยงานราชการ/สถาบันการศึกษา/สถาบันการเงิน/องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง (แบบสอบถามทั้ง 3 ชุด ดังแสดงในภาคผนวกที่ 1)

5) ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมโดยใช้แบบสอบถามนำมาประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ทางสถิติด้วยโปรแกรมSPSS โดยใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

บทที่ 2
การศึกษาแนวโน้มอุตสาหกรรม และนโยบายของภาครัฐต่อการสนับสนุน อุตสาหกรรมข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้

การศึกษาแนวโน้มอุตสาหกรรมข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ เป็นการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน และรายงานโครงการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมข้าวหอมมะลิ ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของทุ่งกุลาร้องไห้ แนวโน้มอุตสาหกรรมและนโยบายภาครัฐต่อการสนับสนุนอุตสาหกรรมข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปของทุ่งกุลาร้องไห้

ข้าวหอมมะลิ (Jasmine Rice or Hommali Rice) เป็นข้าวที่สำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศไทยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีทั้งพื้นที่เพาะปลูกและปริมาณของผลผลิตมากที่สุด มูลค่าการส่งออกข้าวหอมมะลิ มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ดังภาพที่ 2.1

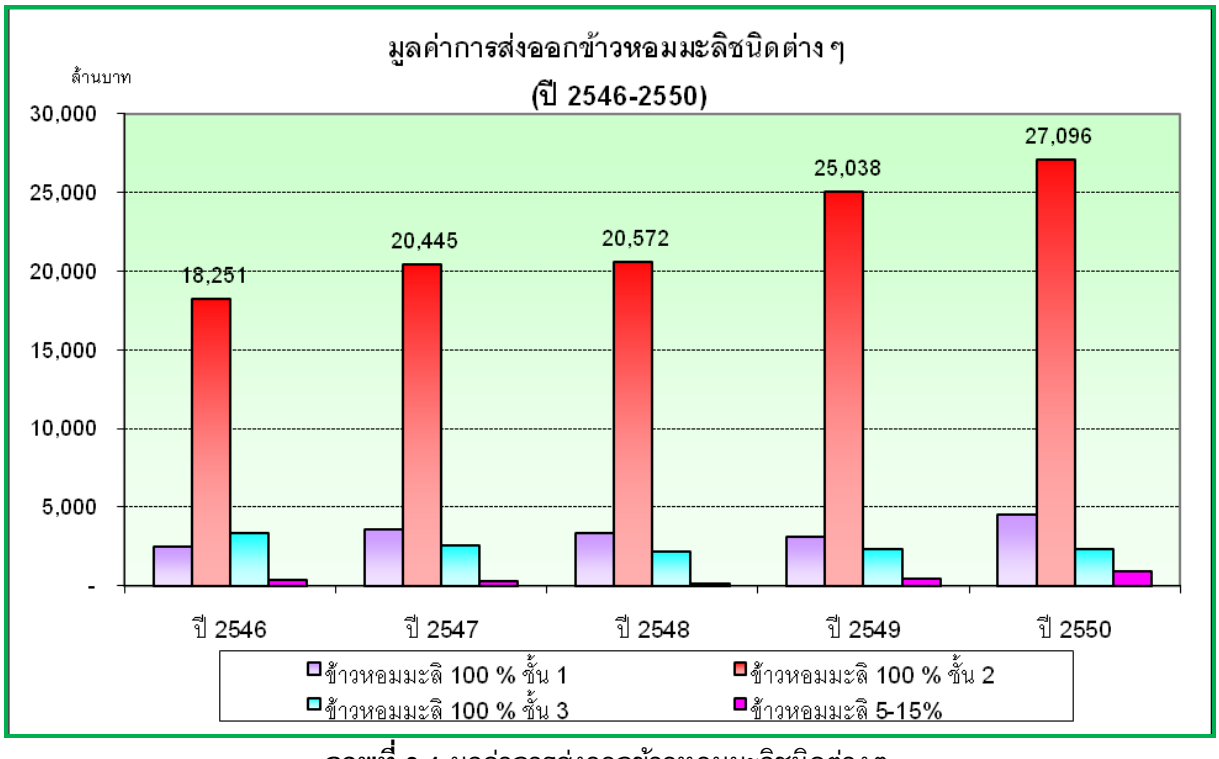

ภาพที่ 2.1 มูลค่าการส่งออกข้าวหอมมะลิชนิดต่างๆ

ประเทศไทยให้ความสำคัญและผลักดันนโยบายการปลูกข้าวมาตลอด ซึ่งการปลูกข้าวนาปีในปี 2552/2553 มีพื้นที่ปลูกข้าว 57.24 ล้านไร่ (กรมการข้าว, ศูนย์ปฏิบัติการติดตามสถานการณ์ข้าว รายงานสถานการณ์ข้าวรายสัปดาห์ พฤศจิกายน-ธันวาคม 2552) ตลอด 5 ปีที่ผ่านมา ไทยผลิตข้าวได้เป็นอันดับ 6

ของโลก อัตราการบริโภคข้าวเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 1.02% ต่อปี และมีอัตราการส่งออกเป็นอันดับ 1 ของโลก สัดส่วนการตลาด 30% คิดเป็นประมาณปีละ 7.5 ล้านตันข้าวสาร มูลค่า 100,000 ล้านบาท (ดังตารางที่ 2.1) การเพิ่มศักยภาพการผลิตจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากความต้องการบริโภคข้าวของโลกมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาข้าวคุณภาพดี โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิที่ยั่งยืน เพื่อสนองความต้องการจึงกำหนดนโยบาย "ยุทธศาสตร์ข้าวไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน" (ระยะเวลา 5 ปี 2550-2554) เป็นการสร้างโอกาสให้เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินได้รับการพัฒนา ซึ่งในปี 2550-2551 นี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้มอบหมายให้ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม หรือ ส.ป.ก. ร่วมกับ กรมการข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เร่งดำเนินโครงการเพิ่มศักยภาพข้าวหอมมะลิ 105 ในเขตปฏิรูปที่ดินใน 5 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำร่องสู่เกษตรกรก่อน 121 ตำบล ในพื้นที่เป้าหมายกว่า 2,000,000 ไร่ แยกเป็น จังหวัดร้อยเอ็ด 50,000 ไร่ ศรีสะเกษ 40,000 ไร่ สุรินทร์ 64,000 ไร่ อุบลราชธานี 40,000 ไร่ และยโสธร 6,000 ไร่ (กรมการข้าว, ศูนย์ปฏิบัติการติดตามสถานการณ์ข้าว รายงานสถานการณ์ข้าวรายสัปดาห์ พฤศจิกายน-ธันวาคม 2552)

แหล่งเพาะปลูกข้าวหอมมะลิ 105 ที่สำคัญของไทยคือทุ่งกุลาร้องไห้ ทุ่งกว้างใหญ่ของภาคอีสานมีอาณาเขตครอบคลุมถึง 5 จังหวัด คือ ในแนวทิศเหนือนั้นครอบคลุมอำเภอปทุมรัตต์ อำเภอเกษตรวิสัย และอำเภอสุวรรณภูมิ ของจังหวัดร้อยเอ็ด ในแนวทิศใต้มีลำน้ำมูลทอดยาวตลอดพื้นที่อำเภอชุมพลบุรี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ในแนวทิศตะวันตกผ่านอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร และอำเภอพยัคฆภูมิพิสัย ของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ประมาณ 3 ใน 5 นั้นอยู่ในเขตจังหวัดร้อยเอ็ด ทุ่งกุลาร้องไห้มีเนื้อที่กว้าง 2,107,681 ไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวโดยอาศัยน้ำฝน ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับฝนแล้ง ฝนทิ้งช่วง และการกระจายของฝนไม่ดี นอกจากนี้ดินในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ยังแห้งแล้งและขาดความอุดมสมบูรณ์ เกษตรกรขาดแรงงานในการปลูกข้าว ข้าวในแปลงขึ้นไม่สม่ำเสมอเป็นสาเหตุให้ได้ผลผลิตต่ำ การเก็บเกี่ยวข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ที่เกษตรกรนิยมปฏิบัติมีอยู่ 2 วิธี คือ การเก็บเกี่ยวโดยใช้แรงงานคน และการเก็บเกี่ยวด้วยเครื่องเกี่ยวนวด ระบบการผลิตข้าวส่วนใหญ่ยังขาดการปรับปรุงและคัดเลือกพันธุ์ ทั้งยังขาดความรู้ ทักษะการผลิตข้าวให้ได้คุณภาพ ผลผลิตที่ได้จึงต่ำ ขณะที่มีต้นทุนสูง ตลาดรับซื้อไม่แน่นอน ก่อให้เกิดภาวะหนี้สินและปัญหายากจนตามมา (กรมการข้าว, ศูนย์ปฏิบัติการติดตามสถานการณ์ข้าว รายงานสถานการณ์ข้าวรายสัปดาห์ พฤศจิกายน-ธันวาคม 2552)

จากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจในปีการผลิต 2549/2550 พบว่า ครัวเรือนเกษตรในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้มีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 31.13 ไร่ต่อครัวเรือน มีการใช้เพื่อการเกษตรเฉลี่ย 30.05 ไร่ต่อครัวเรือน หรือร้อยละ 96.53 ของทั้งหมด ส่วนที่เหลือเป็นที่อยู่อาศัยที่รกร้าง หรือที่ให้เช่า (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, รายงานประเมินผลโครงการผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐานเพื่อการส่งออก กรกฎาคม 2552) สหกรณ์การเกษตรในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ เป็นหน่วยงานสำคัญในการดำเนินธุรกิจการตลาดข้าว ซึ่งในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้มีสหกรณ์การเกษตรรวม 19 สหกรณ์ โดยเป็นสหกรณ์ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 9 สหกรณ์ จังหวัดสุรินทร์ 5 สหกรณ์ มหาสารคาม 1 สหกรณ์ ศรีสะเกษและยโสธร จังหวัดละ 2 สหกรณ์ ซึ่งในจำนวนนี้เป็นสหกรณ์ที่มีโรงสีข้าว 7 สหกรณ์ และไม่มีโรงสีข้าว 12 สหกรณ์ ข้อมูลการเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรของเกษตรกรพบว่าร้อยละ 95.81 เป็นสมาชิกสถาบันทางการเกษตรต่างๆ โดยบางรายเป็นสมาชิกมากกว่า 1 สถาบัน และบางรายเป็นสมาชิกสถาบันเดียว เมื่อพิจารณาการเป็นสมาชิกของแต่ละสถาบัน พบว่า มีเกษตรกรเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรค่อนข้างน้อยเพียงร้อยละ 28.20 ของจำนวนที่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรทั้งหมด นอกนั้นเป็นสมาชิกสหกรณ์การตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. คิดเป็นร้อยละ 74.02 เป็นสมาชิก

กองทุนหมู่บ้าน ร้อยละ 42.34 เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านและสหกรณ์ออมทรัพย์ ร้อยละ 12.06 และ 10.50 ตามลำดับ ส่วนที่เหลือเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นๆ สำหรับผู้ไม่เป็นสมาชิกสถาบันทางการเกษตรใดเลย มีจำนวนไม่มากคิดเป็นร้อยละ 4.16 กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้ดำเนินการอบรมถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องกับธุรกิจการตลาดข้าวของสหกรณ์ ปี 2548 โดยจัดอบรมถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับธุรกิจการตลาดข้าวของสหกรณ์แก่เกษตรกรสมาชิกโครงการ จำนวน 78,224 ราย ร้อยละ 92.03 ของจำนวนเป้าหมาย (85,000 ราย) ปี 2549 จัดอบรมผู้แทนเกษตรกรและผู้แทนสหกรณ์จำนวน 7,630 ราย จากเป้าหมาย 7,500 ราย และจัดอบรมข้าราชการและลูกจ้างกรมฯ ความรู้เกี่ยวกับการเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินงานสหกรณ์ จำนวน 100 ราย ตามเป้าหมาย และจัดอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตและการตลาดข้าวหอมมะลิให้ข้าราชการและผู้แทนสหกรณ์จำนวน 103 รายจากเป้าหมาย 100 ราย ปี 2550 จัดอบรมผู้แทนเกษตรกรและผู้แทนสหกรณ์ จำนวน 289 ราย จากเป้าหมาย 281 ราย และดำเนินกิจกรรมสนับสนุนอุปกรณ์การตลาดเพื่อใช้ในการรวบรวม แปรรูป และจำหน่ายข้าวหอมมะลิแก่สหกรณ์การเกษตร ปี 2549 มีเป้าหมายดำเนินการในสหกรณ์จำนวน 6 แห่ง และปี 2550 จำนวน 15 แห่ง รวม 2 ปี 16 แห่ง (ปี 2550 ดำเนินการซ้ำในสหกรณ์เดิม 4 แห่ง) ซึ่งอุปกรณ์ที่จัดสรรขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและความจำเป็นของแต่ละสหกรณ์ ได้แก่ เครื่องคัดแยกข้าวสาร รถตัก ฉางข้าว และโรงสี เป็นต้น นอกจากนี้กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้ทำการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการขายและขยายช่องทางการตลาดข้าวหอมมะลิภายในประเทศ โดยการสร้างเครือข่ายระหว่างสหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ และสหกรณ์ผู้บริโภคข้าวหอมมะลิ ซึ่งปี 2549 ได้ดำเนินการในพื้นที่ภาคใต้ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี 1 ครั้ง ปี2550ที่จังหวัดชุมพร ราชบุรี และพระนครศรีอยุธยา จังหวัดละ 1 ครั้ง

การปรับปรุงพื้นที่นาหรือการก่อสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ (Land Remodeling) การปรับปรุงพื้นที่นาในทุ่งกุลาร้องไห้ กรมพัฒนาที่ดินได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2526 ต่อเนื่องเรื่อยมา ผลงานถึงปี 2548 (เริ่มก่อสร้างก่อนมีโครงการ) พื้นที่ก่อสร้างแล้วเสร็จรวมทั้งสิ้น 804,790 ไร่ จากพื้นที่เป้าหมายของโครงการจำนวน 1.27 ล้านไร่ จึงเหลือพื้นที่ยังไม่ดำเนินการ 465,210 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 36.63 ของเป้าหมาย งบประมาณ 2548 กรมพัฒนาที่ดินได้กำหนดแผนปฏิบัติงานโดยจะทำการบำรุงรักษาระบบอนุรักษ์ดินและน้ำที่ก่อสร้างไว้เดิมก่อนมีโครงการ จำนวน 34,800 ไร่ ผลการดำเนินงานปรากฏว่าแล้วเสร็จ 35,000 ไร่ มากกว่าตามเป้าหมายเล็กน้อย และในปีเดียวกันนี้มีแผนงานสำรวจออกแบบเพื่อก่อสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เป้าหมาย 140,000 ไร่ ปี 2548 กรมชลประทานได้ดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งน้ำในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด โดยติดตั้งประตูระบายน้ำเพิ่มเติม 3 แห่ง ติดตั้งฝาย 3 แห่ง และพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ 3 แห่ง ซึ่งแล้วเสร็จประมาณเดือนกันยายน 2549 ทั้ง 9 แห่ง พื้นที่รับประโยชน์โดยช่วยบรรเทาปัญหาน้ำท่วม 6,200 ไร่ และช่วยเป็นแหล่งน้ำเสริมในการเพาะปลูก 8,100 ไร่ นอกจากนี้ในปี 2549 ได้เริ่มดำเนินกิจกรรมขุดลอกลำน้ำเสียว คามยาว 24 กิโลเมตร (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, รายงานประเมินผลโครงการผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐานเพื่อการส่งออก กรกฎาคม 2552)

ปี 2549 ประมาณเดือนมีนาคม กรมการข้าวได้รับการจัดตั้งอย่างเป็นทางการได้รับโอนภารกิจด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ในความรับผิดชอบ โดยดำเนินการภายใต้ศูนย์ข้าวชุมชนจำนวน 33 ศูนย์ กระจายอยู่ใน 5 จังหวัด พื้นที่ศูนย์ละ 200 ไร่ หรือรวมพื้นที่แปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ (พื้นที่ไข่แดง) จำนวน 6,600 ไร่ ผลผลิตที่ได้จะจำหน่ายให้เกษตรกรผู้ผลิตข้าวคุณภาพ (พื้นที่ไข่ขาว) ศูนย์ละ 2,600 ไร่ รวม 3 ปี จำนวน 7,800 ไร่ หรือรวม 33 ศูนย์ พื้นที่ 257,400 ไร่ ทั้งนี้ เมล็ดพันธุ์ที่เก็บเกี่ยวปี 2549/2550 จะสามารถกระจายสู่เกษตรกรตามโครงการได้ในปี 2550/2551

จากการสำรวจการปลูกข้าวหอมมะลิในทุ่งกุลาร้องไห้ มีปัญหาประสิทธิภาพการผลิตต่ำเนื่องจากความแปรปรวนของฝน เพราะพื้นที่ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ใช้น้ำฝนเป็นหลักในการทำนา และมักประสบปัญหาฝนทิ้งช่วง ฝนมาล่าช้า หรือฝนหมดเร็ว ทำให้ขาดแคลนน้ำ ประกอบกับคุณภาพดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ ดินตื้น ดินเค็ม และดินกรด ทำให้ผลผลิตต่ำ และการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ล้าสมัยเนื่องจากข้อจำกัดของแต่ละสภาพพื้นที่ เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความรู้ในเรื่องการใช้เมล็ดพันธุ์ ระยะเวลาที่เหมาะสมในการเพาะปลูก การใช้ปุ๋ย การดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยวผลผลิต นอกจากนี้ยังมีปัญหาการระบาดของโรคและแมลงที่เกิดขึ้นได้ง่าย เพราะข้าวหอมมะลิเป็นพันธุ์ข้าวที่ไม่ต้านทานต่อโรคและแมลงจึงจำเป็นต้องมีการบูรณาการหน่วยงานราชการต่างๆและดำเนินการโครงการพัฒนาการผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐานเพื่อการส่งออกใน ทุ่งกุลาร้องไห้ โดยจะดำเนินการในช่วงปี 2552-2556 เป็นพื้นที่นาในทุ่งกุลาร้องไห้ที่จะได้รับการพัฒนา รวมทั้งสิ้น 1,002,705 ไร่ จากพื้นที่นาในทุ่งกุลาร้องไห้จำนวน 1.27 ล้านไร่ ส่วนที่เหลือประมาณ 2 แสนไร่เศษ ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ที่สามารถผลิตข้าวหอมมะลิได้ผลดีตามสภาพธรรมชาติ

ตารางที่ 2.1 ผลผลิต การส่งออก และการนำเข้าข้าวในประเทศไทย

ปี	2545/46	2546/47	2547/48	2548/49	2549/50	2550/51*	2551/52*	Δ(%)51/50
1. การผลิต								
-ผลผลิต (ล้านตัน ขป.)	27.992	29.474	28.538	30.292	29.642	32.099	31.650	-1.4
1) นาปี	21.566	23.142	22.650	23.539	22.840	23.308	23.235	-0.3
2) นาปรัง	6.426	6.332	5.888	6.753	6.802	8.791	8.415	-4.3
รายการ	**2547**	**2548**	**2549**	**2550**	**2551**	**ม.ค. – ส.ค.**		**Δ (%)**
						2551	**2552**	**52/51**
2.ส่งออก(ล้านตัน ขส.)	10.14	7.30	7.42	9.56	10.01	7.666	5.796	-24.4
-มูลค่า (ล้านบาท)	110,376	90,874	97,349	123,700	200,892	150, 812	113,905	-29.4
(ล้าน US$)	2,749	2,278	2,553	3,592	6,112	4,670	3,296	-24.5
-ชนิดข้าวส่งออก(ล้านตัน)								
1) ข้าวคุณภาพดี	7.36	5.01	5.38	6.55	6.22	4.826	N.A.	N.A.
2) ข้าวคุณภาพต่ำ	0.58	0.42	0.38	0.87	1.04	0.826	N.A.	N.A.
3) ข้าวนึ่ง	2.20	1.87	1.66	2.14	2.75	2.014	N.A.	N.A.
-ราคาเฉลี่ย (บาท/ตัน)								
1)ราคาส่งออก ($/ตัน)	271	312	344	376	611	609	569	-6.7
2)ราคาส่งออก(บาท/ตัน)	10,885	12,448	13,119	12,943	20,089	19,673	19,652	-0.1
3)ราคา ขป. 5%(นาปี)	5,689	6,641	6,594	6,509	8,353	7,306	10,538	44.2
4)ราคา ขป. (นาปรัง)	5,452	6,801	6,704	6,247	12,196	12,280	10,138	-17.4
5)ราคา ขป. หอมมะลิ	8,423	7,858	8,392	9,092	13,998	14,548	14,323	-1.5
6)ราคา ขป. เหนียว	6,425	6,228	8,595	11,593	8,654	9,531	7,653	-19.7
3.การนำเข้า(WTO) (ตัน)	1,380.7	1,413.7	1,310.4	2,718.2	2,806.9	2,635.2	133,798.7	4,977.3

ที่มา : 1. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2. ปริมาณ มูลค่า ราคาส่งออกเฉลี่ยมาจากกรมการค้าต่างประเทศและราคาข้าวเปลือกเฉลี่ยภูมิภาคมาจากกรมการค้าภายใน

3. * ประมาณการณ์เบื้องต้น ส.ค. 2552

พื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ในจำนวนนี้ประมาณ 1.4 แสนไร่ ที่ได้รับการปรับสภาพ และสามารถใช้เป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิที่ดีที่สุดของประเทศ ซึ่งข้าวหอมมะลินั้นสามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม (Added Value) ให้มากขึ้น

ได้ด้วยการสร้างคุณค่า (Value Creation) หรือการยกระดับคุณภาพสินค้าจากข้าวที่มีการผลิตตามปกติเป็นข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ซึ่งปัจจุบันความต้องการบริโภคสินค้าปลอดภัยของคนมีมากขึ้น โดยเฉพาะตลาดโลกระดับบน (High End) มีสูงขึ้นโดยเฉพาะตลาดยุโรป ที่ผ่านมาการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ส่วนใหญ่ยังผ่านการรับรองจากสำนักมาตรฐานต่างๆ น้อยมาก โดยจังหวัดยโสธรผ่านการรับรองจาก มกท. 10,178 ไร่ จาก มกอช. 2,000 ไร่ จาก Bio Swiss 1,248 ไร่ และอื่นๆ 8,631 ไร่ ซึ่งการที่จะบรรลุการผลิตเกษตรอินทรีย์มีความยากกว่า GAP ซึ่งในปี 2550 การผลิตข้าวหอมมะลิในพื้นที่ 5 จังหวัดนี้ ได้รับการรับรอง GAP จากสำนักมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติเพียง 1,944 ราย และในปี 2551 มีเป้าหมายการดำเนินการเพื่อขอการรับรองจากสำนักมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติจำนวน 14,980 ไร่ (ร้อยเอ็ด 7,000 ไร่ สุรินทร์ 3,500 ไร่ ศรีสะเกษ 1,800 ไร่ มหาสารคาม 1,700 ไร่ ยโสธร 980 ไร่) เห็นได้ว่าการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ใน ทุ่งกุลาร้องไห้ยังดำเนินการได้น้อยมาก (โครงการบูรณาการการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในทุ่งกุลาร้องไห้เพื่อการส่งออก, 2551)

2.2 การศึกษาแนวโน้มอุตสาหกรรมข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

การศึกษาแนวโน้มอุตสาหกรรมข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้โดยการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและรายงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตามปัจจัยแวดล้อมทางอุตสาหกรรมข้าวหอมมะลิได้แก่ สถานการณ์การผลิตข้าว สถานการณ์การค้าข้าว สถานการณ์การบริโภคและสถานการณ์ราคาข้าวภายในประเทศและต่างประเทศ สถานการณ์การแข่งขันข้าวสารบรรจุถุง และอุตสาหกรรมการแปรรูปข้าว มีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 สถานการณ์การผลิตข้าว

กระทรวงเกษตร สหรัฐอเมริกา ได้ประเมินสถานการณ์การผลิตข้าวทั่วโลก ในฤดูการผลิต 2551/2552 ว่า มีพื้นที่ปลูกรวม 978.25 ล้านไร่ ผลผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ย 680 กิโลกรัมต่อไร่ และพยากรณ์ ณ เดือน พฤศจิกายน 2552 ว่า สถานการณ์การผลิตข้าวทั่วโลก ในฤดูการผลิต 2552/2553 ว่า มีพื้นที่ปลูกรวม 950.56 ล้านไร่ (ลดลงจากปีที่แล้วร้อยละ 2.83) ผลผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ย 678 กิโลกรัมต่อไร่ (ลดลงจากปีที่แล้วร้อยละ 0.29) ในฤดูการผลิต 2551/2552 ว่ามีผลผลิตข้าวเปลือกรวม 664.06 ล้านตัน หรือ 445.77 ล้านตันข้าวสาร และพยากรณ์ ณ เดือน พฤศจิกายน 2552 ว่าในฤดูการผลิต 2552/2553 ว่ามีผลผลิตข้าวเปลือกรวม 644.86 ล้านตัน หรือ 432.09 ล้านตันข้าวสาร (ลดลงจากปีที่แล้ว 13.68 ล้านตันข้าวสาร หรือลดลงร้อยละ 3.07)

ประเทศผู้ผลิตข้าวที่มีผลผลิตมากที่สุด คือ จีน รองลงมาได้แก่ อินเดีย อินโดนิเซีย บังคลาเทศ เวียดนาม และไทย ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตของแต่ละประเทศกับปีที่ผ่านมา ประเทศผู้ผลิตข้าวบางประเทศประสบปัญหาภัยพิบัติตามธรรมชาติ คาดว่าผลผลิตข้าวโดยรวมจะลดลง และประเทศที่มีผลผลิตลดลงมากที่สุด คือ อินเดีย (16.150 ล้านตัน หรือร้อยละ 16.29) รองลงมาได้แก่ บังคลาเทศ (1 ล้านตัน หรือร้อยละ 3.23) อินโดนิเซีย (7 แสนตัน หรือร้อยละ 1.83) เวียดนาม (6.35 แสนตัน หรือร้อยละ 2.60) ญี่ปุ่น (4.09 แสนตัน หรือร้อยละ 5.09) ฟิลิปปินส์ (3.53 แสนตัน หรือร้อยละ 3.28) ปากีสถาน (3 แสนตัน หรือร้อยละ 4.76) เกาหลีใต้ (1.61 แสนตัน หรือร้อยละ 3.32) และอียิปต์ (1.30 หมื่นตัน หรือร้อยละ 0.3) ตามลำดับ (กรมการค้าข้าว, สถานการณ์การผลิตและการตลาดข้าวของโลก ปี 2552/2553, พฤศจิกายน 2552.)

การผลิตข้าวปี 2552/2553 ของประเทศไทย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร คาดการณ์ผลผลิตข้าวนาปีฤดูเพาะปลูก 2552/2553 เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.2 เป็น 23.51 ล้านตันข้าวเปลือก เนื่องจากมาตรการรับจำนำข้าว ทำให้ราคาข้าวที่เกษตรกรขายได้ยังอยู่ในระดับสูงกว่าตลาด เกษตรกรจึงยังคงผลิตข้าวเพิ่มขึ้น แม้ว่าการส่งออกข้าวในช่วงครึ่งแรกปี 2552 จะมีแนวโน้มลดลงมาก ประเด็นที่ต้องจับตามองคือ นโยบายของรัฐบาลที่ตั้งเป้าหมายว่าจะเปลี่ยนระบบการแทรกแซงตลาดข้าวจากมาตรการจำนำราคา เป็นการประกันราคา รวมทั้งการกำหนดนโยบายเพื่อเตรียมรับมือกับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในช่วงต้นปี 2553 ที่ภาษีนำเข้าข้าวต้องลดลงเหลือร้อยละ 0 ตามภาระผูกพันกับเขตการค้าเสรีอาเซียน เนื่องจากคาดการณ์ว่าจะมีปริมาณข้าวจากประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะพม่า และกัมพูชาเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อราคาข้าวในประเทศในระยะต่อไป (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2552 วันที่ 8 กรกฎาคม 2552)

การเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากความต้องการบริโภคข้าวของโลกมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น จึงจำเป็นต้องพัฒนาข้าวคุณภาพดี โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิที่ยั่งยืน ตามนโยบาย "ยุทธศาสตร์ข้าวไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน" (ระยะเวลา 5 ปี 2550-2554) และเป็นการสร้างโอกาสให้เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินได้รับการพัฒนา ซึ่งในปี 2550-2551 นี้ กระทรวงเกษตรฯ ได้มอบหมายให้ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม หรือ ส.ป.ก. ร่วมกับ กรมการข้าว กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ เร่งดำเนินโครงการเพิ่มศักยภาพข้าวหอมมะลิ 105 ในเขตปฏิรูปที่ดินใน 5 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำร่องสู่เกษตรกรก่อน 121 ตำบล ในพื้นที่เป้าหมายกว่า 2,000,000 ไร่ แยกเป็น จังหวัดร้อยเอ็ด 50,000 ไร่ ศรีสะเกษ 40,000 ไร่ สุรินทร์ 64,000 ไร่ อุบลราชธานี 40,000 ไร่ และยโสธร 6,000 ไร่

2.2.2 สถานการณ์การค้าข้าว

ปริมาณการค้าข้าวของโลกในปี 2552 (ปีการผลิต 2551/2552) กระทรวงเกษตร สหรัฐอเมริกา ได้ประเมิน ณ เดือนพฤศจิกายน 2552 ว่า จะมีปริมาณการซื้อขายที่ระดับ 28.299 ล้านตันข้าวสาร ลดลงจากปีการค้า 2551 ที่มีการซื้อขายที่ระดับ 29.598 ล้านตันข้าวสาร จำนวน 1.299 ล้านตันข้าวสาร (ลดลงร้อยละ 4.39) โดยผู้ส่งออกรายใหญ่ที่มีการส่งออกลดลง คือ ไทย (ลดลง 1.50 ล้านตัน) อินเดีย (ลดลง 1.38 ล้านตัน) อียิปต์ (ลดลง 2.50 แสนตัน) สหรัฐอเมริกา (ลดลง 1.73 แสนตัน) จีน (ลดลง 1.69 แสนตัน) และบราซิล (ลดลง 6.10 หมื่นตัน) ในขณะเดียวกันประเทศที่มีปริมาณการค้าเพิ่มขึ้น คือ เวียดนาม (เพิ่มขึ้น 1.15 ล้านตัน) และอาร์เจนตินา (เพิ่มขึ้น 9.20 หมื่นตัน)

สำหรับปีการค้า 2553 (ปีการผลิต 2552/2553) กระทรวงเกษตร สหรัฐอเมริกา พยากรณ์ว่าปริมาณการค้าข้าวจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นจากปีการค้า 2552 ที่ระดับ 29.540 ล้านตันข้าวสาร (เพิ่มขึ้นจำนวน 1.241 ล้านตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.39) โดยมีประเทศที่คาดว่าจะมีปริมาณการค้าข้าวเพิ่มขึ้น ได้แก่ ไทย (เพิ่มขึ้น 1.50 ล้านตัน) จีน (เพิ่มขึ้น 5 แสนตัน) ปากีสถาน (เพิ่มขึ้น 3 แสนตัน) และอาร์เจนติน่า (เพิ่มขึ้น 5 หมื่นตัน) ในขณะที่บางประเทศ คาดว่าจะมีปริมาณการขายข้าวลดลง ได้แก่ อินเดีย (ลดลง 5 แสนตัน) เวียดนาม (ลดลง 3 แสนตัน) สหรัฐอเมริกา (ลดลง 5 หมื่นตัน) บราซิล (ลดลง 5 หมื่นตัน) กายานา (ลดลง 3 หมื่นตัน) และสหภาพยุโรป (ลดลง 5 พันตัน)

ประเทศที่คาดว่าจะมีการนำเข้าข้าว ในปีการค้า 2552 (ปีการผลิต 2551/2552) ในปริมาณที่เกินกว่า 1 ล้านตันข้าวสาร ได้แก่ ฟิลิปปินส์ (2 ล้านตัน) อิหร่าน (1.7 ล้านตัน) ไนจิเรีย (1.9 ล้านตัน)

ซาอุดิอาระเบีย (1.37 ล้านตัน) สหภาพยุโรป (1.35 ล้านตัน) และอิรัก (1 ล้านตัน) ตามลำดับ (กรมการค้าข้าว, สถานการณ์การผลิตและการตลาดข้าวของโลก ปี 2552/2553, พฤศจิกายน 2552.)

สถานการณ์การค้าข้าวเพื่อการส่งออกของประเทศไทยในต้นปี 2552 มีการแข่งขันรุนแรง โดยในช่วง 5 เดือนแรกของปี 2552 ปริมาณการส่งออกข้าวเท่ากับ 3.47 ล้านตัน มูลค่า 1,926.5 ล้านดอลล่าร์สหรัฐฯ เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีที่ผ่านมาทั้งปริมาณและมูลค่าหดตัวลงร้อยละ 30.7 และ 21.4 ตามลำดับ เนื่องจากเผชิญการแข่งขันรุนแรงในด้านราคากับเวียดนาม และคาดการณ์ว่าปริมาณและมูลค่าการส่งออกข้าวไทยทั้งปี 2552 ลดลงเหลือ 8.5 ล้านตัน มูลค่า 4,650 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือเมื่อเทียบกับปี 2551 แล้วทั้งปริมาณและมูลค่าหดตัวลงร้อยละ 16.8 และร้อยละ 25.0 ตามลำดับ เนื่องจากการแข่งขันการที่ต้องเผชิญการแข่งขันที่รุนแรง ในขณะที่ราคาข้าวของไทยอยู่ในระดับที่สูงกว่าประเทศคู่แข่ง(ศูนย์วิจัยกสิกรไทย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2552 วันที่ 8 กรกฎาคม 2552) โดยในปี 2550/51 ประเทศไทยมีปริมาณผลผลิตข้าวรวม 19.4 ล้านตันข้าวสาร คิดเป็นร้อยละ 4.41 ของผลผลิตข้าวโลก และครองส่วนแบ่งการตลาดข้าวโลกเป็นอันดับ 1 ด้วยสัดส่วนร้อยละ 30.48 ตลาดส่งออกข้าวที่สำคัญของไทย จำแนกตามประเภทของข้าวส่งออกที่สำคัญ คือ ข้าวหอมมะลิไทย ได้แก่ สหรัฐอเมริกา (16.74%) สหภาพยุโรป (10.12%) ฮ่องกง (8.71%) ไอวอรี่โคส (8.14%) ซีนีกัล (6.74%) และจีน (6.59%) พิจารณาภาพที่ 5.2 *ข้าวนึ่ง* มีตลาดส่งออกหลัก ได้แก่ ไนจีเรีย (35.25%) เบนิน (19.48%) แอฟริกาใต้ (18.13%) เยเมน (4.21%) และ รัสเซีย (3.08%) และข้าวขาวตลาดส่งออกสำคัญ ได้แก่ ฟิลิปปินส์ (15.32%) มาเลเซีย (11.35%) และอิรัก (11.00%) ซึ่งการขยายตัวของการส่งออกข้าวของไทยในทุกชนิดเป็นผลมาจากการสร้างคุณภาพ มาตรฐานด้านการผลิตและส่งออกที่เป็นที่ยอมรับของตลาดโลก (http://fic.nfi.or.th/th/thaifood/product52-rice.asp ค้นเมื่อวันที่ 12 พย. 52)

2.2.3 สถานการณ์การบริโภคข้าว และสถานการณ์ราคาข้าวภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศ

ในปีการค้า 2551 (ฤดูการผลิต 2550/2551) มีการบริโภคข้าวทั่วโลกรวม 428.129 ล้านตันข้าวสาร สำหรับปีการค้า 2552 (ฤดูการผลิต 2551/2552) กระทรวงเกษตร สหรัฐอเมริกา ประเมิน ณ เดือนพฤศจิกายน 2552 ว่า ทั่วโลกจะมีการบริโภคข้าวรวม 435.494 ล้านตันข้าวสาร หรือเพิ่มขึ้น 7.365 ล้านตัน (เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.72) และพยากรณ์ว่า ปีการค้า 2553 (ฤดูการผลิต 2552/2553) ทั่วโลกจะมีการบริโภคข้าวรวม 436.841 ล้านตันข้าวสารเพิ่มขึ้นจากปีการค้า 2552 จำนวน 1.347 ล้านตันข้าวสาร (เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.31) ประเทศส่วนใหญ่มีการบริโภคข้าวเพิ่มขึ้น ยกเว้น อินเดีย ไทย ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ที่มีการคาดการณ์ว่าจะมีการบริโภคข้าว (และการใช้ประโยชน์จากข้าว) ในปริมาณที่ลดลง

จากการเปรียบเทียบราคาข้าวที่มีการซื้อขายในตลาดโลก ระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา ไทย และเวียดนาม ในช่วงเดือนมกราคม 2551 ถึงเดือนตุลาคม 2552 พบว่า ราคาข้าวได้เพิ่มสูงขึ้น ในช่วงต้นปี 2551 คือเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม 2551 จากนั้นราคาจะค่อยๆ อ่อนตัวลง จนถึงเดือนมิถุนายน 2552 ส่วนราคาข้าวไทยได้ปรับตัวเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม 2552 แล้วก็กลับมาอ่อนตัวลงอีกครั้งตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2552 เนื่องจาก ราคาข้าวของเวียดนามมีราคาต่ำกว่าไทย ทำให้เวียดนามสามารถขายข้าวในช่วง 9 เดือนของปี 2552 ได้ถึง 4.975 ล้านตันข้าวสาร จากเป้าหมาย 5 ล้านตัน และคาดว่าปี 2552 เวียดนามจะส่งออกได้ 5.8 ล้านตัน ในขณะที่ช่วงเวลาเดียวกันไทยสามารถขายข้าวได้ 6.519 ล้านตันข้าวสาร จากเป้าหมาย 8.5 ล้านตัน และปริมาณที่ขายได้ลดลงจากช่วงเดียวกันของปีที่ผ่านมาร้อยละ 21.9 สำหรับข้าวสารเมล็ดยาวของสหรัฐอเมริกาในเดือนมกราคม 2552 มีราคา

ใกล้เคียงกับราคาข้าวของไทย แต่ในเดือนต่อๆ มาค่อยๆ ปรับตัวลดลงมากกว่าไทย สหรัฐอเมริกาได้ปรับเป้าหมายปริมาณการส่งออกปี 2552 โดยตั้งเป้าหมายไว้ที่ 3.25 ล้านตัน และต่อมาในเดือนตุลาคม 2552 ได้ปรับลดลงที่ระดับ 3.05 ล้านตันข้าวสาร แม้ว่าราคาข้าวในเดือนตุลาคม 2552 จะทรงตัว แต่ก็มีแนวโน้มว่าได้ปรับตัวในทิศทางที่ดีขึ้น ตั้งแต่ช่วงต้นเดือนพฤศจิกายน 2552 เนื่องจากมีหลายประเทศได้เปิดประมูลข้าวสำหรับการส่งมอบในปี 2553 เช่น ญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ อินเดีย ศรีลังกา และอิรัก เป็นต้น มีผลทำให้ราคาข้าวเพิ่มขึ้น (กรมการค้าข้าว, สถานการณ์การผลิตและการตลาดข้าวของโลก ปี 2552/2553, พฤศจิกายน 2552.)

จากแนวโน้มราคาข้าว ทั้งข้าวขาวและหอมมะลิที่มีแนวโน้มการปรับตัวสูงขึ้น เนื่องจากมีความต้องการข้าวจากต่างประเทศในปริมาณที่สูงขึ้น โดยเฉพาะประเทศอินเดียที่ประสบปัญหาภัยแล้งและยังไม่มีความชัดเจนในเรื่อง ปริมาณการผลิตข้าวที่แท้จริง ขณะที่ประเทศฟิลิปปินส์ได้มีคำสั่งซื้อข้าวจากไทยประมาณ 1 ล้านตัน ในเดือนพฤศจิกายน 2552 นี้ อีกทั้งเป็นช่วงของข้าวฤดูกาลใหม่ที่ยังไม่เข้าสู่ตลาดทำให้มีการคาดการณ์ ว่า ราคาข้าวที่จำหน่ายปลีก โดยเฉพาะข้าวถุงจะมีการขยับราคาขึ้นจากเดิม และสินค้าอาจขาดตลาดนั้น ทั้งนี้ในเรื่องดังกล่าวนายสมฤกษ์ ตั้งพิรุฬธรรม ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร บริษัท ไทยฮา จำกัด (มหาชน) ในฐานะประธานสมาคมข้าวถุงไทย มีความเห็นว่า แม้ปริมาณความต้องการในตลาดเริ่มมีมากขึ้น แต่ยืนยันว่าปริมาณข้าว ที่จำหน่ายในประเทศยังมีเพียงพอกับความต้องการ ทั้งในส่วนของภาคเกษตรกรและภาครัฐที่มีจำนวนหลายล้านตัน ดังนั้นความเคลื่อนไหวดังกล่าวจะส่งผลทางด้านจิตวิทยากับผู้บริโภคเท่านั้น ขณะ ที่ราคาข้าวสารขณะนี้ได้ปรับขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และคาดว่าจะเป็นแค่ระยะเวลาสั้นๆ เนื่องจากยังมีกลไกในเรื่องของการแข่งขันเป็นตัวบังคับ ทำให้ผู้ประกอบการไม่กล้าปรับราคาขึ้นมากเหมือนอย่างช่วงต้นปี 2551 ที่ผ่านมา ตอนนี้ราคาข้าวหอมมะลิจะอยู่ที่ระดับราคาประมาณ 170-190 บาทต่อถุง และมีบางช่วงของการจัดรายการโปรโมชันที่ราคาลดลงไปเหลือ 165-170 บาทต่อถุง และแม้ว่าราคาข้าวจะมีการขยับขึ้นจริง คาดว่าจะปรับเพียงแค่ 5-10 บาท ต่อถุงเท่านั้น ซึ่งถือเป็นอัตราที่ผู้บริโภคยังสามารถแบกรับได้ อีกทั้งกลไกการแข่งขันยังเป็นตัวบังคับทำให้ในแต่ละช่องทางจำหน่ายมีการจัด โปรโมชั่นส่งเสริมการขายอย่างต่อเนื่อง

2.2.4 สถานการณ์การแข่งขันข้าวสารบรรจุถุง

ปัจจุบัน ข้าวถุงมีมูลค่าประมาณกว่า 2 หมื่นล้านบาท เป็นข้าวตราสินค้าทั่วไปร้อยละ 70 และตราสินค้าเฮาส์แบรนด์ ร้อยละ 30 โดยในส่วนของข้าวมีตราสินค้าทั่วไป มีตราหงษ์ทองเป็นผู้นำตลาด มากกว่าร้อยละ 20 ตามมาด้วยตราเกษตรและตรามาบุญครองที่มีส่วนแบ่งประมาณ ร้อยละ 15-16(ฐานเศรษฐกิจ ฉบับวันที่ 25 พ.ย.2552) การแข่งขันข้าวสารบรรจุถุง คาดว่าจะมีมูลค่ากว่า 10,000 ล้านบาทในแต่ละปีมีการแข่งขันตัดราคาทำให้กำไรต่อหน่วยลดลง ทำให้ค่ายยักษ์ใหญ่อย่าง ซี.พี.อินเตอร์เทรด เจ้าของตราสินค้า 'ตราฉัตร' เริ่มหันไปทำตลาดที่เป็นช่องทางการค้าแบบดั้งเดิมแทน (Traditional Trade) ซึ่งสอดรับกับผู้บริโภคที่เริ่มเปลี่ยนพฤติกรรมไปซื้อข้าวจากยี่ปั๊ว ซาปั๊ว เพิ่มขึ้นเช่นกัน ข้าวที่กำลังเป็นที่ต้องการผู้บริโภคขณะนี้คือข้าวอินทรีย์ ข้าวกล้อง ข้าวงอก มีแนวโน้มการเติบโตสูง เนื่องจากสามารถทำราคาขายได้ดีกว่า และมีตลาดต่างประเทศรองรับ รายแรกที่เข้ามาในตลาดข้าวออร์แกนิค หรือข้าวอินทรีย์ เป็นเจ้าแรก คือ นครหลวงค้าข้าว ได้ลงทุนปลูกข้าวประเภทนี้เองบนพื้นที่กว่า 5 พันไร่ ขณะที่ผู้ประกอบการอื่นๆ จะใช้วิธีคอนแท็กต์ ฟาร์มมิ่ง ไทยส่งเสริมการปลูกข้าวประเภทนี้เพื่อนำไปผลิตเป็นอาหารเด็ก ขณะเดียวกันผู้บริโภคในต่างประเทศให้ความสนใจกับอาหารประเภทนี้มากเห็น ได้จากการมีร้านขายสินค้าออร์แกนิคเปิดกันหลายแห่ง และแต่ละแห่งก็มีผู้

เข้าไปซื้อสินค้าเป็นจำนวนมาก ทั้งที่ราคาสินค้าค่อนข้างสูง นอกจากบริษัทนครหลวงค้าข้าวและก็มีข้าวของบริษัทอื่นๆ เช่นบริษัทเจียเม้งและบริษัทค่ายศรีไทยใหม่การเกษตร (www.gotomanager.com/new/details,aspx?id=80886)

การเพิ่มวิตามินในข้าวเป็นอีกขั้นหนึ่งของการพัฒนาข้าวถุงด้วยการสร้าง มูลค่าเพิ่ม อิงเทรนด์ความต้องการตลาดที่หันมาใส่ใจสุขภาพ ของ บริษัท โรงสี เอกไรซ์ จำกัด ซึ่งใช้วิธีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เพิ่มมูลค่าเพื่อแข่งขัน โดยผลิตข้าวหอมมะลิซ้อมมือ “ปิ่นเงิน” ควิก มีจุดเด่นตรงที่เป็นข้าวกล้องที่หุงสุกภายในเวลา 10 นาที ซึ่งเร็วกว่าการหุงข้าวกล้องทั่วๆ ไป และข้าวหอมมะลิที่เพิ่มวิตามิน บี 1, 2, 6 และโนอาซิน สนองกลุ่มลูกค้าที่หันมาสนใจสุขภาพ ศาตราจารย์ภิชาน ไกรฤทธิ์ บุญยเกียรติ กล่าวว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงด้วยการเติมวิตามินหรือการสร้างจุดเด่น ด้วยการย่นระยะเวลาการหุงข้าวกล้องนั้นนับเป็นขั้นพัฒนาของสินค้าประเภทนี้ ทั้งนี้เชื่อว่าการสร้างมูลค่าเพิ่มในลักษณะดังกล่าว น่าจะมีแนวโน้มทางการตลาดที่ดี เนื่องจากปัจจุบันประชาชนหันมาสนใจในเรื่องสุขภาพค่อนข้างมาก รวมไปถึงการหนีความจำเจ สิ่งที่น่าเป็นห่วงก็คือ ผู้ประกอบการจะควบคุมคุณภาพได้คงที่ตลอดหรือไม่ เพราะหากเกิดปัญหาในเรื่องคุณภาพขึ้นมา ย่อมเป็นการยากที่จะอธิบายให้ผู้บริโภคเข้าใจซึ่งเป็นลูกค้าระดับบนได้ เขายังกล่าวด้วยว่าผลิตภัณฑ์ประเภทนี้น่าจะทำตลาดในต่างประเทศได้ดี เพราะแม้ว่าจะมีการทุ่มตลาดจากประเทศคู่แข่งอย่างเวียดนาม แต่ก็สามารถที่จะตอบผู้บริโภคถึงความแตกต่างของข้าวไทยกับข้าวคู่แข่งได้ (บิสิเนสไทย, ข้าวถุงเติมวิตามินการตลาดเพื่อสุขภาพ, 2002)

2.2.5 อุตสาหกรรมการแปรรูปข้าว

อุตสาหกรรมข้าวของไทยเป็นอุตสาหกรรมที่มีผู้เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ในระดับการแปรรูปเป็นข้าวสารหรือ และอุตสาหกรรมการแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าเพิ่มจำแนกเป็นโรงงาน ผลิตภัณฑ์ประเภทอบ จำนวน 231 โรงงาน ผลิตภัณฑ์ประเภทเส้น จำนวน 422 โรงงาน แป้งสตาร์ชและผลิตภัณฑ์จากสตาร์ช จำนวน 57 โรงงาน โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 97 เป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กที่มีเงินลงทุนเฉลี่ยรายละ 15.91 ล้านบาท ในอุตสาหกรรมข้าวและผลิตภัณฑ์แปรรูปมีการจ้างงานไม่ต่ำกว่า 95,000 คน หรือร้อยละ 15 นับว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีการใช้แรงงานมากเป็นอันดับ 2 รองจากอุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ (http://fic.nfi.or.th/th/thaifood/product52-rice.asp ค้นเมื่อวันที่ 12 พย. 52)

ปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์ข้าวแปรูปของไทยในระดับอุตสาหกรรมได้มีการพัฒนาความหลากหลายของชนิดผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองตอบต่อความต้องการของตลาดมากขึ้น ที่สำคัญ ได้แก่

1) **แป้งข้าว (Rice Flour)** เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพสูง เนื่องจากการผลิตขนมปัง เบเกอรี่ และขนมขบเคี้ยวต่างๆ ของไทย ส่วนใหญ่จะเป็นการผลิตโดยใช้แป้งข้าวสาลี มีมูลค่าค่อนข้างสูง การพัฒนาแป้งข้าวของไทยเพื่อสามารถใช้ทดแทนแป้งข้าวสาลีจะเป็นการลดต้นทุนโดยรวมทั้งอุตสาหกรรมดังกล่าว
2) **ผลิตภัณฑ์เส้น** เริ่มจาก อุตสาหกรรมครัวเรือนที่ทำการผลิตเพื่อบริโภคภายในประเทศ ต่อมาได้พัฒนาเป็นอุตสาหกรรม เพื่อการส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศมากขึ้น จะมีทั้งเส้นสด เส้นแห้ง และเส้นกึ่งสำเร็จรูป โดยเส้นสดส่วนใหญ่จะเป็นการผลิตเพื่อบริโภคในประเทศ ส่วนเส้นแห้ง และเส้นกึ่งสำเร็จรูปนอกจากผลิตเพื่อบริโภคในประเทศ ยังเป็นอุตสาหกรรมการส่งออกที่มีความสำคัญและมีการเติบโตมาโดยตลอด

3) **สตาร์ชข้าว (Starch)** เป็นแป้งที่ผ่านการแยกส่วนของโปรตีนออกจนมีความบริสุทธิ์ของแป้งสูงมาก จากแป้งบริสุทธิ์สามารถนำมาผลิตเป็นแป้งดัดแปร (Modified Starch) ที่มีคุณสมบัติการไหลที่ดี ปัจจุบันเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญในกลุ่มผู้ผลิตแป้งข้าว เนื่องจากเป็นสินค้ามูลค่าเพิ่มสูงโดยมุ่งเน้นกลุ่มตลาดเพื่อการส่งออก
4) **อาหารประเภทพองกรอบ (Expanded Product)** ที่สำคัญได้แก่ ขนมปังกรอบประเภท อาราเร่ (Arare) วัตถุดิบการผลิตจะมาจากข้าวเหนียว และเซมเบ่ (Sembei) ผลิต มาจากข้าวเจ้าที่มีอมิโลสต่ำ การผลิตส่วนใหญ่ จะเป็นการผลิตเพื่อการส่งออก ส่วนผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น ขนมพองกรอบจากกระบวนการ Extrusion, Puffing และขนมพองกรอบ จากการอบหรือทอด เช่น ข้าวตอก ข้าวตัง ขนมนางเล็ด เป็นต้น
5) **ข้าวกึ่งสำเร็จรูป (Quick Cooking Rice or Instant Rice)** ผลิตภัณฑ์ข้าวมีหลายรูปแบบ เช่น Cup Rice, Sanding Rice และSimmering Rice, Saute Rice, Boil in Bag เป็นต้น ปัจจุบันกำลังกลายเป็นผลิตภัณฑ์ทางเลือกหนึ่งของผู้บริโภคยุคใหม่ที่ต้องการ ความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น โดยพบว่ามีการขยายตัวทั้งในตลาดในประเทศและตลาดส่งออก
6) **ข้าวบรรจุในบรรจุภัณฑ์ต่าง ๆ** ได้แก่ ข้าวกระป๋อง (Canned Rice) เป็น ผลิตภัณฑ์อาหารที่สามารถ เก็บรักษาได้นานเช่นเดียวกับอาหารกระป๋องโดยทั่วไป ปัจจุบันการผลิตเพื่อการส่งออก และตลาดในประเทศยังไม่มาก
7) **ข้าวเสริมโภชนาการหรือข้าวอนามัย (Enriched Rice)** เป็นข้าวที่มีการเสริมวิตามินหรือแร่ธาตุ ลงไปในข้าว เช่น การผสมข้าวเสริมโภชนาการกับข้าวขาว (Premix Kernel) การ ผสมกับผงของสารอาหาร การเติมสารอาหารในธัญพืชพร้อมบริโภค การสเปรย์ เป็นต้น นับได้ว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างคุณค่าสูง ซึ่งผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมข้าวโดยเฉพาะผู้ผลิต รายใหญ่ต่างก็เข้ามาทำตลาดมากขึ้น
8) **ข้าวกล้องงอกกาบา (Gaba Rice)** ข้าวกล้องงอกกาบา เป็นการนำข้าวกล้องมาผ่านกระบวนการงอก ทำให้ช่วยเพิ่มปริมาณสารกาบาในข้าวกล้อง สารกาบาจะช่วยบำรุงเซลล์ประสาท ดังนั้น ในต่างประเทศได้นำสารกาบามาใช้ในวงการแพทย์ เพื่อการรักษาโรคเกี่ยวกับระบบประสาทต่างๆ ปัจจุบันผู้ประกอบการไทยกำลังให้ความสำคัญนำไปสู่การแปรรูปทั้งในอุตสาหกรรมข้าวแปรรูปและในอุตสาหกรรมอาหารสำเร็จรูปในกลุ่มอื่นๆ เพื่อนำไปสู่การส่งออกต่อไป
9) **อื่น ๆ** อาหารเช้า (Breakfast Cereal) เช่น โจ๊กกึ่งสำเร็จรูป อาหารเด็กอ่อน (Baby Food) ผลิตภัณฑ์หมักดอง เช่น การผลิตลูกแป้ง ที่ใช้ในการผลิตเครื่องดื่มต่างๆ ข้าวแดง (Anka) เป็น สีผสมอาหาร เช่นใช้ในเหล้าแดง ผสมในผักดอง ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผลิตภัณฑ์จากรำข้าว และน้ำมันรำข้าว เป็นต้น

ตั้งแต่ปี 2545 เป็นต้นมาการส่งออกผลิตภัณฑ์ข้าวแปรรูปของไทยเป็นสินค้าดาวรุ่งที่มีการ ขยายตัวสูงและต่อเนื่องทุกปี มีการเติบโตในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 2.61 ต่อปี และมีการเติบโตอย่างมากในปี 2551 มีมูลค่าสูงถึง 10,013 ล้านบาท ขยายตัวจากปี 2550 มากถึงร้อยละ 37 โดยผลิตภัณฑ์ส่งออกหลักได้แก่ เส้นก๋วยเตี๋ยว-เส้นหมี่พร้อมปรุงหรือสำเร็จรูป มีสัดส่วนการส่งออกร้อยละ 30 ขนมปังกรอบ ร้อยละ 22 แป้งข้าวเหนียว ร้อยละ 17

อาหารประเภทพองฟูอื่นๆ ร้อยละ 11 แป้งข้าวเจ้า ร้อยละ 11 ข้าวปรุงแต่งสำเร็จรูป ร้อยละ 2.3 และสตาร์ชจากข้าวเหนียว ร้อยละ 1.3 ผลิตภัณฑ์ที่มีการเติบโตสูง ได้แก่ ข้าวปรุงแต่งสำเร็จรูปมีการส่งออกขยายตัวสูงสุดในปี 2551 ร้อยละ 215 สตาร์ชจากข้าวเหนียว เติบโตร้อยละ 92 และเส้นก๋วยเตี๋ยว-เส้นหมี่พร้อมปรุงหรือสำเร็จรูป เติบโตร้อยละ 82 ส่วนผลิตภัณฑ์ที่มีอัตราเติบโตต่ำ ได้แก่ ขนมปังกรอบมีการเติบโตเพียงร้อยละ 1.6 สำหรับตลาดส่งออกผลิตภัณฑ์ข้าวแปรรูปที่สำคัญของไทย จำแนกตามประเภทของผลิตภัณฑ์ คือ เส้นก๋วยเตี๋ยว-เส้นหมี่พร้อมปรุงหรือสำเร็จรูป ตลาดหลักได้แก่ สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา ลาว ฮ่องกง และออสเตรเลีย ขนมปังกรอบ มีตลาดส่งออกหลัก ได้แก่ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา พม่า สหภาพยุโรป และออสเตรเลีย แป้งข้าวเจ้า-แป้งเหนียว ตลาดส่งออกสำคัญ ได้แก่ ญี่ปุ่น มาเลเซีย และฮ่องกง ข้าวปรุงแต่งสำเร็จรูป สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย สหภาพยุโรป และแอฟริกาใต้ (3.46%) (http://fic.nfi.or.th/th/thaifood/product52-rice.asp ค้นเมื่อวันที่ 12 พย. 52)

2.3 การศึกษานโยบายและยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

2.3.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10

จากการศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันรัฐบาลให้ความสำคัญกับความแข็งแกร่งของระบบและโครงสร้างต่างๆ ภายในประเทศให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น และสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีของประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้พร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างรู้เท่าทัน โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนา 5 ด้าน ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการผลิตให้สมดุลและยั่งยืนยุทธศาสตร์การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และยุทธศาสตร์การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ

ในยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน ได้ให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อเพิ่มผลิตภาพและคุณค่าของสินค้าและบริการ โดยใช้กระบวนการพัฒนาคลัสเตอร์และห่วงโซ่อุปทาน รวมทั้งเครือข่ายชุมชนเพื่อสร้างสินค้าที่มีคุณภาพและมูลค่าสูง มีตราสินค้าเป็นที่ยอมรับของตลาด โดยเฉพาะด้านการปรับโครงสร้างภาคเกษตร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- การปรับโครงสร้างภาคเกษตร เพื่อให้ประเทศไทยมีความมั่นคงและความปลอดภัยด้านอาหาร เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลก เป็นแหล่งผลิตไฟเบอร์และวัสดุเพื่อสนับสนุนสาขาอื่นนอกจากเป็นแหล่งผลิตอาหาร และสนับสนุนการผลิตสินค้าเกษตรที่มีโอกาสใหม่ เช่น พลังงานทดแทน สินค้าที่มาจากฐานการผลิตบนความหลากหลายทางชีวภาพ และสินค้าที่สอดคล้องกับรสนิยมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป รวมทั้งเป็นฐานรายได้ที่มั่นคงของเกษตรกร จากการทบทวนนโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ซึ่งเป็นนโยบายหลักในการพัฒนาประเทศ พบว่า มีแนวทางในการสนับสนุนการรวมกลุ่มในลักษณะคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ดังนี้

- ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสินค้าอาหารเพื่อให้เป็นแหล่งการผลิตอาหารแปรรูปที่สำคัญของโลกที่มีคุณภาพมาตรฐาน และความปลอดภัยของอาหาร เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคสินค้าในระยะยาวโดยมีสินค้าเป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว กุ้ง ไก่เนื้อ ผักและผลไม้
- พัฒนาสถาบันเกษตรกร กระบวนการจัดทำแผนชุมชน และวิสาหกิจชุมชนในการสร้างเครือข่าย และเป็นกลไกในการเชื่อมโยงการสร้างมูลค่าตลอดห่วงโซ่การผลิต (Value Chain) ระดับชุมชนกับประเทศ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการแข่งขัน โดยเฉพาะสินค้าเกษตรที่ได้รับโอกาสจากข้อตกลงการค้าเสรี
- ส่งเสริมการทำการเกษตรที่ยั่งยืน อาทิ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรอินทรีย์ บนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารในครัวเรือน มีผลผลิตที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงด้านราคาและมีมูลค่าผลผลิตสูง โดยเชื่อมโยงกับแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เกษตรกรในการปรับเปลี่ยนระบบการผลิตและมีการขยายพื้นที่การทำการเกษตรแบบยั่งยืนให้มากขึ้น
- ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการสร้างตราสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปของไทยให้เป็นที่รู้จักและยอมรับของผู้บริโภคทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นการขยายตลาดรองรับสินค้าเกษตรที่มีการเพิ่มมูลค่า
- จัดระบบการใช้ที่ดินการเกษตร และแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ เพื่อเพิ่มผลิตภาพการผลิต และควบคุมพื้นที่ชลประทานให้ใช้เป็นพื้นที่สำหรับการผลิตในภาคเกษตรตลอดไป

จะเห็นได้ว่าทิศทางการพัฒนาการเกษตรในช่วง 5 ปีข้างหน้า การเกษตรของไทยจะเน้นการสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรโดยการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับท้องถิ่น โดยให้ผู้นำเกษตรกรมีบทบาทในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรของตนเอง และให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาการเกษตรในท้องถิ่น จัดสรรทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ และผลตอบแทนที่คุ้มค่าโดยตรงให้แก่เกษตรกร โดยใช้ขบวนการรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ กลุ่มอาชีพหรือวิสาหกิจชุมชน สร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อช่วยเหลือด้านการตลาด โดยสร้างเครือข่ายของสถาบันเกษตรกรที่เข้มแข็ง ให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทำงานแบบบูรณาการ สนับสนุนซึ่งกันและกันเป็นตัวขับเคลื่อน สร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเองให้แก่เกษตรกร ทั้งด้านวิชาการ ทุน และการตลาด

2.3.2 นโยบายบูรณาการความมั่นคงด้านอาหารของอาเซียน (AIFS) และแผนกลยุทธ์ความมั่นคงด้านอาหารของอาเซียน (SPA-FS) ปี ค.ศ. 2009 – 2013

จากการเพิ่มขึ้นของราคาอาหารโลกในปี ค.ศ. 2007/2008 ทำให้เกิดความกังวลเรื่องผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศสมาชิกอาเซียน (AMSs) จึงเกิดความร่วมมือกันของกลุ่มประเทศอาเซียนที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องอาหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับการดำเนินมาตรการต่างๆ ของอาเซียน ในการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสสมัยพิเศษสำหรับรัฐมนตรีอาเซียนด้านเกษตรและป่าไม้ครั้งที่ 29 (Special SOM-29th AMAF) ระหว่างวันที่ 5-7 สิงหาคม ค.ศ. 2008 ณ จังหวัดเชียงใหม่ ได้มีการหารือเกี่ยวกับร่างแนวคิดเรื่องการบูรณาการความมั่นคงด้านอาหารของ อาเซียน (AIFS Framework) ที่ประชุมได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการแก้ปัญหาความมั่นคงด้านอาหาร ด้วยความเข้าใจร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิก การพัฒนาการเกษตรในระยะยาวที่เน้นความยั่งยืนของการผลิตอาหารและการค้าสินค้าอาหาร ซึ่งได้จัดลำดับความสำคัญของสินค้าเกษตรเพื่อความมั่นคงอาหารของภูมิภาคอาเซียน ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง น้ำตาล และมันสำปะหลัง กรอบแนวคิด AIFS(อ้างอิงจาก http://www2.oae.go.th/aifs/index.php?option=com_content&view=article&id=2%3Aframe-policy&catid=4%3Apaper&Itemid=4&lang=th&limitstart=2 ค้นเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2552) ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1: เพิ่มความเข้มแข็งในการจัดการด้านความมั่นคงอาหาร

กลยุทธ์ที่ 2: ส่งเสริมเพื่อนำไปสู่การตลาดและการค้าสินค้าอาหาร

กลยุทธ์ที่ 3: สร้างความเข้มแข็งในการบูรณาการระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อความมั่นคงด้านอาหาร เพื่อการพยากรณ์ที่มีประสิทธิภาพ การวางแผนและติดตามด้านอุปทานและการนำไปใช้ประโยชน์สำหรับสินค้าอาหารพื้นฐาน

กลยุทธ์ที่ 4: ส่งเสริมการผลิตอาหารอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ 5: กระตุ้นให้มีการลงทุนด้านอาหารและอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหาร

กลยุทธ์ที่ 6: จำแนกและแก้ไขปัญหาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงอาหาร

ในกลยุทธ์ที่ 4 : การส่งเสริมการผลิตอาหารที่ยั่งยืน แผนงานที่ 4.4 ส่งเสริมให้มีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดในการเร่งรัดการถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ๆ มีกิจกรรมสนับสนุนส่งเสริมตามแนวทางการรวมกลุ่มโดยเฉพาะการพัฒนาสหกรณ์ คือ กิจกรรมที่ 4.4.5 การสร้างความเข้มแข็งการพัฒนาสหกรณ์การเกษตรและองค์กรเกษตรกรเพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นจากแนวนโยบายดังกล่าว จะเห็นว่า การรวมกลุ่มหรือความร่วมมือในการพัฒนาในลักษณะคลัสเตอร์ของข้าวหอมมะลิเป็นสินค้าที่ถูกจัดลำดับความสำคัญเป็นอันดับแรก นอกจากการรวมกลุ่มในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้และภายในประเทศแล้ว แนวนโยบาย AIFS ยังเอื้อให้เกิดการรวมกลุ่มหรือการพัฒนาในระดับกลุ่มประเทศในอาเซียนอีกด้วย

2.3.3 ยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลักในการพัฒนาเกี่ยวกับการเกษตรกรรม การจัดหาแหล่งน้ำและพัฒนาระบบชลประทาน ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร ส่งเสริมและพัฒนาระบบสหกรณ์ รวมตลอดทั้งกระบวนการผลิตและสินค้าเกษตรกรรม (อ้างอิงจาก http://www.moac.go.th/builder/moac06/inside.php?link=page&c=205&sub=10 ค้นเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2552) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนา ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ขจัดความยากจนของเกษตรกร

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การปรับโครงสร้างภาคการเกษตร

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การบริหารจัดการทรัพยากรเกษตร

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเพิ่มประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการ

ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การปรับโครงสร้างภาคการเกษตร ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านปัจจัยการผลิตให้ระสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมถึงส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาอาชีพและสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรเกษตรกรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน สร้าง Brand และส่งเสริมการผลิตและการแปรรูปสินค้า พัฒนาด้านการตลาด บริการและระบบ Logistics โดยในช่วง 4 ปีข้างหน้า จะเน้นการดำเนินการใน 3 กลุ่มสินค้า คือ

(1) สินค้าเกษตรที่สร้างรายได้จากการส่งออก (Cash Cow) ได้แก่ กุ้ง ไก่ อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป ผัก/ผลไม้กระป๋องและแปรรูป ผลิตภัณฑ์ข้าว/ข้าวสาลีและอาหารแปรรูปอื่น ๆ ไขมันและน้ำมันพืชและสัตว์/เนื้อสัตว์และของปรุงแต่งที่ทำจากเนื้อสัตว์ ข้าว ยางพารา ผักรวม

(2) สินค้าเกษตรที่มีโอกาส (New Opportunity) ได้แก่ กลุ่มพลังงานทดแทน (ปาล์มน้ำมัน อ้อย มันสำปะหลัง) ไม้ยางพารา (เฟอร์นิเจอร์) สินค้าเกษตรอินทรีย์ โคเนื้อ

(3) สินค้าเกษตรที่ต้องปรับโครงสร้างการผลิต ได้แก่ กลุ่มผลไม้ (ลำไย ทุเรียน ลิ้นจี่ เงาะ มังคุด) หอมแดง กระเทียม หอมหัวใหญ่ กาแฟ ถั่วเหลือง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

จะเห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาโดยการรวมกลุ่มและสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรเกษตรกร เป็นนโยบายที่สนับสนุนการดำเนินงานของสหกรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าวอยู่ในกลุ่มสินค้าเกษตรที่ได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้การรวมกลุ่มของสหกรณ์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้สอดคล้องกับนโยบายดังกล่าว

2.3.4 แผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2550-2554) กรมส่งเสริมสหกรณ์

แผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2550-2554) มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการสร้างระบบสหกรณ์ที่มีคุณค่าโดยการพัฒนาคน สร้างความเข้มแข็งแก่สหกรณ์ (องค์กร) และการเชื่อมโยงเครือข่ายให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกสหกรณ์ โดยยึดมั่นในคุณค่าสหกรณ์และแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเพื่อนำพาสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุข รายละเอียดมีดังนี้ (http://webhost.cpd.go.th/ewt/web_cpd/download/Asset/แผนพัฒนาการสหกรณ์ฉบับที่ 2.pdf ค้นเมื่อวันที่ 18 ธค. 2552)

แนวคิดและทิศทางการพัฒนาการสหกรณ์

ผลการประเมินสถานการณ์ของขบวนการสหกรณ์ภายใต้กระบวนการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ สามารถกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาระบบสหกรณ์ในช่วงเวลา ปี 2550-2554 ดังนี้

แนวคิดหลัก

ภายใต้บริบทการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ที่ได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การพัฒนาประเทศไปในทิศทางการพึ่งพาตนเอง ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” นั้น นับว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกับการพัฒนาการสหกรณ์ ดังนั้นจึงถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่ขบวนการสหกรณ์จะแสดงให้เห็นขีดความสามารถและพลังของระบบสหกรณ์ ในการเชื่อมโยงการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งในมิติตัวคนสหกรณ์ ขบวนการและเครือข่ายให้เป็นระบบสหกรณ์ที่มีคุณค่า โดยมุ่งเน้นไปที่การปรับกระบวนทัศน์การพัฒนาให้สหกรณ์เป็นไปในลักษณะของการพัฒนาเชิงบูรณาการที่จะก่อให้เกิดผลสำเร็จทั้งเศรษฐกิจ สังคม อย่างเป็นรูปธรรม ควบคู่ไปกับการรณรงค์สร้างความสนใจแก่คนในชาติ ที่จะมีส่วนร่วมในสหกรณ์ให้มากขึ้น

ทิศทางการพัฒนา

กรอบทิศทางการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับที่ 2 เริ่มต้นจากการบริหารการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มคนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การพัฒนาระบบสหกรณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งและพัฒนานำไปสู่การตอบสนองสมาชิกและผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในระบบสหกรณ์ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และการบรรลุวิสัยทัศน์

วิสัยทัศน์และพันธกิจ

วิสัยทัศน์การสหกรณ์ไทย

"มุ่งสร้างระบบสหกรณ์ที่มีคุณค่า เพื่อการนำพาสู่ สังคมอยู่เย็นเป็นสุข"

พันธกิจ

เพื่อให้การพัฒนาสหกรณ์ในระยะของแผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับที่ 2 บรรลุวิสัยทัศน์ จึงกำหนดพันธกิจ ดังนี้

1) สร้างศรัทธา ความเชื่อมั่นเรื่องคุณค่าสหกรณ์และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่คนในชาติ
2) พัฒนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสหกรณ์ ให้มีความในการขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์ตามทิศทางของยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับที่ 2
3) พัฒนาระบบสหกรณ์ในทิศทางที่เอื้อต่อการดำเนินงานของสหกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เป็นธรรมาภิบาล ขยายโอกาสการดำเนินธุรกิจสหกรณ์จากภายในสู่ภายนอกขบวนการสหกรณ์ เพื่อนำประโยชน์คืนกลับสู่สมาชิก ชุมชน และสังคม อย่างยั่งยืน
4) การพัฒนาระบบสนับสนุนด้านการเงินในทิศทางที่เกื้อหนุนการดำเนินงานบนหลักการพึ่งพาตนเองและการร่วมมือกันของสหกรณ์ เพื่อความมั่นคงและมีเสถียรภาพ

เป้าประสงค์และตัวชี้วัด

เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและทิศทางการพัฒนาการสหกรณ์ และการบรรลุวิสัยทัศน์ภายในกรอบเวลาของแผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับที่ 2 จึงกำหนดเป้าประสงค์และตัวชี้วัด ดังนี้

เป้าประสงค์

1) เพื่อให้คนไทยมีศรัทธา และความเชื่อมั่นในคุณค่าสหกรณ์และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันจะก่อให้เกิดจิตสำนึกความร่วมมือ เกิดความสามัคคีของคนในชาติ และเข้ามามีส่วนร่วมในสหกรณ์ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมร่วมกัน
2) เพื่อสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ ในการขับเคลื่อนสหกรณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และเป็นไปในทิศทางที่จะปรับตัวสู่การเป็นองค์การพึ่งพาตนเองของสหกรณ์
3) เพื่อพัฒนาให้สหกรณ์มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีธรรมาภิบาล มีความมั่นคงและเข้มแข็ง สามารถเป็นที่พึ่งให้สมาชิกได้อย่างยั่งยืน และยกระดับความสามารถของสหกรณ์ สำหรับภารกิจในการแก้ปัญหาการประกอบอาชีพ และการยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์
4) เพื่อสร้างระบบการผลิตและการค้าอย่างเที่ยงธรรม ขยายโอกาสการทำธุรกิจสหกรณ์จากภายในสู่ภายนอกขบวนการสหกรณ์ พัฒนารูปแบบการผลิตและการค้าภายใต้ปรัชญาของ

เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า (ทฤฎีใหม่ 3 ขั้นตอน) เพื่อให้มีมูลค่าสูงขึ้น และก่อให้เกิดความยั่งยืนในการทำธุรกิจสหกรณ์ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขันสูง

5) เพื่อปรับกลไกและโครงสร้างของระบบการเงินสหกรณ์ไปในทิศทางที่เกื้อหนุน การพึ่งพาตนเองและการร่วมมือกันระหว่างสหกรณ์ให้มีระบบการเงินที่เอื้อต่อการออก การสะสมทุน รวมถึงการกระจายโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุนของสหกรณ์และสมาชิกสหกรณ์

ตัวชี้วัด

1) สมาชิกสหกรณ์และประชาชนทั่วไปได้รับรู้ ศรัทธา และเชื่อมั่นที่จะนำเอาคุณค่าสหกรณ์และแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต และเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกสหกรณ์เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 เมื่อสิ้นปี 2554
2) ผู้นำและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องผ่านกระบวนการ “การสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง” ให้มีจิตสำนึกความร่วมมือและกระบวนทัศน์ในการพัฒนาสหกรณ์ในทิศทางการเป็นองค์การพึ่งพาตนเองไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 เมื่อสิ้นปี 2554
3) สหกรณ์ทุกสหกรณ์มีระบบการควบคุมภายในตามมาตรฐานที่กำหนดภายใน 2554 ลดจำนวนสหกรณ์ที่ขาดทุนให้หมดไปในปี 2554 สหกรณ์มีการดำเนินงานตามเกณฑ์คุณภาพเพิ่มขึ้นในสัดส่วน ร้อยละ 20 ต่อปี สหกรณ์มีการจัดให้มีสวัสดิการและการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่สมาชิกครบทุกสหกรณ์ในปี 2554
4) สหกรณ์มีการรวมกลุ่มและเชื่อมโยงเครือข่ายเพื่อร่วมมือกันในการดำเนินธุรกิจสำหรับผลิตภัณฑ์หลักของสหกรณ์ โดยปริมาณธุรกิจของสหกรณ์ภายใต้เครือข่ายพันธมิตรเพิ่มขึ้นสูงขึ้น ในอัตราร้อยละ 20 ต่อปี มีการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์และมูลค่าการดำเนินธุรกิจสำหรับผลิตภัณฑ์ของสหกรณ์เมื่อเทียบกับปริมาณผลผลิตของทั้งประเทศ เพิ่มขึ้นร้อยละ 10 ต่อปี
5) สหกรณ์มีการเพิ่มทุนดำเนินงานจากแหล่งเงินทุนภายในอัตราร้อยละ 10 ต่อปี มีกองทุนประกันเงินฝากของสหกรณ์ในระดับชาติ มีตราสารการเงินเพื่อการระดมเงินทุนภายในระบบสหกรณ์ มีระบบเตือนภัยด้านการเงิน มีการหมุนเวียนของระบบการเงินสหกรณ์ในทิศทางที่ก่อให้เกิดสภาพคล่อง ความมั่นคง และความมีเสถียรภาพ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการสหกรณ์

ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 5 ประการ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมให้คนในชาติศรัทธาและเชื่อมั่นในคุณค่าสหกรณ์และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แผนงานที่ 1.1 พัฒนาระบบและกลไกการสร้างคุณค่าสหกรณ์และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยวางกรอบแนวทางการพัฒนาภายใต้องค์กรพันธมิตร สืบค้นและพัฒนาชุดความรู้เกี่ยวกับคุณค่าสหกรณ์ วิจัยเพื่อสร้างชุดความรู้กระบวนการสร้างคุณค่าสหกรณ์ และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและพัฒนาทีมงานการสร้างคุณค่าสหกรณ์เพื่อขยายผลการดำเนินการ

แผนงานที่ 1.2 พัฒนาการประชาสัมพันธ์เผยแพร่คุณค่าสหกรณ์และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผลิตสื่อสร้างสรรค์ "ชุดคุณค่าสหกรณ์" เพื่อการเผยแพร่ สร้างองค์กรพันธมิตรเพื่อการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ อย่างเป็นกระบวนการ จัดงานเพื่อเผยแพร่ผลงานและผลิตภัณฑ์สหกรณ์อย่างต่อเนื่อง และจัดรายการสหกรณ์สู่ประชาชนผ่านเครือข่ายสื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่คุณค่าสหกรณ์ภาคประชาชนด้วยรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

แผนงานที่ 1.3 สร้างคุณค่าสหกรณ์และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นกระบวนการ โดยรณรงค์ให้ประชาชนในทุกภาคส่วนเศรษฐกิจจัดตั้งสหกรณ์ รณรงค์ให้ประชาชนเป็นสมาชิกสหกรณ์อย่างเป็นกระบวนการ รณรงค์การทำบัญชีครัวเรือน ส่งเสริมให้มีการสอดแทรกคุณค่าสหกรณ์และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ รณรงค์ให้มีการจัดจ่ายเยาวชนสหกรณ์อย่างสม่ำเสมอ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมสหกรณ์แก่เยาวชนผ่านเครือข่ายสถานศึกษา รณรงค์ให้สหกรณ์มีแผนงานจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง และรณรงค์ให้สมาชิกสหกรณ์ตระหนักถึงคุณค่าสหกรณ์และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาผู้นำและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสหกรณ์ให้มีศักยภาพและความพร้อมที่จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการขับเคลื่อนสหกรณ์ไปในทิศทางของการเป็นองค์การพึ่งพาตนเอง

แผนงานที่ 2.1 จัดการองค์ความรู้เพื่อการนำไปใช้ในการพัฒนาผู้นำสหกรณ์ที่มีคุณค่า โดยสนับสนุนการสร้าง**ตัวแบบผู้นำ**สหกรณ์ที่มีคุณค่า และสนับสนุนการสร้าง**ตัวแบบกระบวนการสร้างผู้**นำสหกรณ์ที่มีคุณค่า

แผนงานที่ 2.2 ปรับกระบวนทัศน์เจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับการสร้างผู้นำสหกรณ์ภายใต้แผนพัฒนาการสหกรณ์และแผนแม่บทพัฒนาการมีส่วนร่วมของสตรีสหกรณ์ โดยสัมมนาเจ้าหน้าที่ภาครัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีความเข้าใจตรงกันภายใต้แผนการพัฒนาการสหกรณ์ และกำหนดภารกิจทิศทางการดำเนินงานพัฒนาสหกรณ์สู่การพึ่งตนเอง

แผนงานที่ 2.3 จัดระบบและกลไกการพัฒนาผู้นำและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยวางกรอบการพัฒนาผู้นำสหกรณ์อย่างเป็นกระบวนการภายใต้องค์กรพันธมิตร พัฒนาหลักสูตรเป็นระบบสำหรับผู้นำสหกรณ์ภายใต้**ตัวแบบผู้นำ**สหกรณ์ที่มีคุณค่า พัฒนาทีมงานและวิทยากรผู้เชี่ยวชาญในการสร้าง**ตัวแบบกระบวนการสร้างผู้นำสหกรณ์ที่มีคุณค่า** ประกาศเกียรติคุณผู้นำสหกรณ์ที่มีคุณค่าแห่งปีเป็นประจำทุกปี และส่งเสริมให้มีการจัดทำบันทึกประวัติความรู้ของผู้นำสหกรณ์อย่างครบถ้วน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาขีดความสามารถของสหกรณ์ให้เป็นองค์การที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มีธรรมาภิบาล

แผนงานที่ 3.1 ส่งเสริมสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย (สสท.) และชุมนุมสหกรณ์ให้เป็นองค์การนำในการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบสหกรณ์ภายใต้แผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับที่ 2 โดยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหมู่ผู้นำสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยและชุมนุมสหกรณ์ เรื่องทิศทางการพัฒนาระบบสหกรณ์ภายใต้แผนพัฒนาการสหกรณ์ และส่งเสริมการจัดทำแผนพัฒนาสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยและชุมนุมสหกรณ์ ให้สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกับแผนพัฒนาการสหกรณ์

แผนงานที่ 3.2 กำหนดมาตรการการจัดตั้งสหกรณ์ที่เอื้อต่อการเป็นองค์การพึ่งพาตนเอง โดยจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เรื่องมาตรการการจัดตั้งสหกรณ์ใหม่ทีเอื้อต่อการเป็นองค์การพึ่งพาตนเอง และปรับปรุงมาตรการและกลไกการจัดตั้งสหกรณ์ให้เอื้อต่อการพึ่งพาตนเอง

แผนงานที่ 3.3 ส่งเสริมการพัฒนาสหกรณ์ในทุกระดับและทุกประเภทให้เป็นไปในทิศทางเดียวกับแผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับที่ 2 โดยส่งเสริมการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำสหกรณ์เกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาระบบสหกรณ์ภายใต้แผนพัฒนาการสหกรณ์ ส่งเสริมการจัดทำแผนกลยุทธ์สหกรณ์และการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติในทิศทางเดียวกันกับแผนพัฒนาการสหกรณ์ และส่งเสริมการเพิ่มผลิตภาพในการประกอบอาชีพแก่สมาชิกสหกรณ์

แผนงานที่ 3.4 ส่งเสริมการบริหารจัดการสหกรณ์และกลุ่มตามเกณฑ์คุณภาพ และวางกรอบการมีธรรมาภิบาลในตัวแบบสหกรณ์ โดยจัดอบรมเพื่อปรับกระบวนทัศน์ผู้นำ/ฝ่ายจัดการสหกรณ์เรื่องการบริหารจัดการสหกรณ์ตามเกณฑ์คุณภาพ และวางกรอบธรรมาภิบาล ส่งเสริมการบริหารจัดการสหกรณ์ตามเกณฑ์คุณภาพและวางกรอบการมีธรรมาภิบาลในสหกรณ์นำร่อง และประกาศเกียรติคุณสหกรณ์คุณภาพแห่งปี (Co-op” Quality Award)

แผนงานที่ 3.5 พัฒนาตัวแบบสหกรณ์ที่ดี โดยการคัดเลือกจากชุมนุมสหกรณ์ สหกรณ์ประเภทต่างๆ และกลุ่มเกษตรกรให้ครอบคลุมทุกขนาดเพื่อขยายผลการพัฒนา

แผนงานที่ 3.6 ส่งเสริมให้สหกรณ์มีระบบการควบคุมภายในที่ดีและมีประสิทธิภาพ โดยจัดชั้นคุณภาพสหกรณ์ พัฒนาคุณภาพผู้ตรวจสอบกิจการ ส่งเสริมการจัดทำบัญชีให้ทั่วถึงและได้มาตรฐาน การจัดการความรู้เรื่องการควบคุมภายในและการจัดการความเสี่ยงในสหกรณ์ และส่งเสริมให้สหกรณ์มีระบบการควบคุมภายใน การจัดการความเสี่ยง และการตรวจสอบกิจการที่ดี

แผนงานที่ 3.7 แก้ไขกฎหมาย ข้อบังคับ คำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ และประกาศคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกักับ

แผนพัฒนาการสหกรณ์ โดยการจัดการความรู้เกี่ยวกับกฎหมายสหกรณ์ ข้อบังคับ คำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ ประกาศ คณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติ แก้ไขกฎหมายสหกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาระบบสหกรณ์ตามยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาการสหกรณ์ และรณรงค์ให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับสหกรณ์อย่างเหมาะสม

แผนงานที่ 3.8 ระบบสนับสนุนขององค์การที่เกี่ยวข้อง โดยพัฒนาระบบเตือนภัยสหกรณ์ที่เหมาะสม จัดให้มีคู่มือ/แผนที่ทางเดินของงานสู่ความสำเร็จสำหรับสหกรณ์ ให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของสหกรณ์ และพัฒนาระบบเครือข่ายสารสนเทศด้านการบริหารจัดการสหกรณ์

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาระบบเครือข่ายความร่วมมือในการเชื่อมร้อยห่วงโซ่อุปทานเพื่อประโยชน์สู่สมาชิกและสังคมอย่างเที่ยงธรรม

แผนงานที่ 4.1 ส่งเสริมการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่าแก่สหกรณ์ โดยการจัดการความรู้การเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่า และส่งเสริมการเชื่อมโยงเครือข่ายคุณค่าแก่สหกรณ์

แผนงานที่ 4.2 ส่งเสริมการรวมกลุ่ม (Cluster) และการเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจภายใต้ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) โดยส่งเสริมผลิตภัณฑ์หลัก ได้แก่ ข้าว ยางพารา ข้าวโพด อ้อย มันสำปะหลัง ปาล์มน้ำมัน โคนม ผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ และอื่นๆ

แผนงานที่ 4.3 พัฒนาผลิตภัณฑ์และตราผลิตภัณฑ์สหกรณ์ให้ได้มาตรฐานเป็นที่นิยม โดยจัดทำฐานข้อมูลสินค้ามาตรฐานสหกรณ์เพื่อการเผยแพร่ และส่งเสริมการบ่มเพาะธุรกิจเพื่อสร้างมาตรฐานผลิตภัณฑ์และตราผลิตภัณฑ์สหกรณ์

แผนงานที่ 4.4 ส่งเสริมการเปิดตลาดใหม่สำหรับสินค้าและบริการสหกรณ์ โดยสร้างเครือขายเชื่อมโยงระหว่างสหกรณ์ต่อสหกรณ์ในกลุ่มประเทศที่มีศักยภาพ เปิดตลาดใหม่ภายในประเทศ และเปิดตลาดใหม่ในต่างประเทศ

แผนงานที่ 4.5 จัดระบบการส่งเสริมเครือข่ายสหกรณ์ โดยพัฒนาระบบฐานข้อมูลธุรกิจสหกรณ์ จำแนกตามประเภทสินค้า บ่มเพาะธุรกิจสหกรณ์ สำหรับสินค้าสำคัญของสหกรณ์ในลักษณะโครงการ ความร่วมมือของสถาบันที่เชี่ยวชาญเฉพาะ ส่งเสริมการพัฒนาการเคลื่อนย้ายและกระจายสินค้า (Logistics) ของสหกรณ์อย่างเป็นกระบวนการเพื่อการลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินธุรกิจ และประกาศเกียรติคุณกลุ่มและเครือข่ายธุรกิจสหกรณ์แห่งปี

ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาระบบการเงินสหกรณ์ที่เกื้อหนุนการพึ่งพาตนเอง และการร่วมมือกันระหว่างสหกรณ์

แผนงานที่ 5.1 รณรงค์ให้สหกรณ์มีกลไกการสะสมทุนจากแหล่งเงินทุนภายในสหกรณ์เพิ่มขึ้น โดยรณรงค์ให้มีการจัดสรรกำไรสุทธิเพื่อเป็นทุนสำรองและทุนสะสมต่างๆ เพิ่มขึ้น รณรงค์เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องการเพิ่มหุ้นของสมาชิกสหกรณ์อย่างต่อเนื่อง และประกาศเกียรติคุณสหกรณ์ที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการสะสมทุน

แผนงานที่ 5.2 ส่งเสริมให้สหกรณ์ทุกแห่งมีแผนการรณรงค์สหกรณ์ให้สมาชิกออมเงิน โดยรณรงค์ให้สมาชิกสหกรณ์จัดทำบัญชีครัวเรือน-บัญชีรับจ่าย ส่งเสริมการใช้บัญชีรับจ่ายของสมาชิกสหกรณ์ประกอบการให้สินเชื่อและรณรงค์ให้สมาชิกสหกรณ์มีการออมอย่างต่อเนื่อง

แผนงานที่ 5.3 พัฒนาระบบสารสนเทศการเงินสหกรณ์ผ่านแม่ข่าย โดยพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในระดับชาติ (National Pool) และพัฒนาระบบเครือข่ายสารสนเทศในระดับชาติ (National Pool)

แผนงานที่ 5.4 พัฒนาตราสารการเงินเพื่อการระดมทุนและก่อให้เกิดการหมุนเวียนภายในระบบสหกรณ์ โดยจัดให้มีกองทุนร่วมลงทุน และพัฒนาการใช้ตราสารหนี้

แผนงานที่ 5.5 พัฒนากลไกการประกันและลดความเสี่ยงทางการเงิน โดยจัดให้มีกองทุนประกันเงินฝากของสหกรณ์ระดับชาติ (National Pool) รณรงค์การสะสมทุนเพื่อความมั่นคงและความมีเสถียรภาพในสหกรณ์อย่างทั่วถึง จัดให้มีตลาดสภาพคล่องของสหกรณ์ (Private Repo) พัฒนาระบบเตือนภัยด้านการเงินสหกรณ์ และพัฒนากลไกที่ปรึกษาด้านการเงินแก่สหกรณ์

ผลที่จะได้รับจากแผนพัฒนาการสหกรณ์ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2550-2554) โดยพิจารณายุทธศาสตร์จะสนับสนุนคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ให้มีการพัฒนาขีดความสามารถของสหกรณ์และความเข้มแข็งคลัสเตอร์และความร่วมมือในการเชื่อมร้อยห่วงโซ่อุปทาน และพัฒนาผู้นำและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสหกรณ์ให้มีศักยภาพและความพร้อมที่จะเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการขับเคลื่อนสหกรณ์

2.3.5 ยุทธศาสตร์ข้าวไทย ปี 2550-2554 (กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ฉบับกรมการข้าว 8 สิงหาคม 2550)

ข้าว เป็นอาหารหลักประจำชาติและเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญยิ่งของไทย โดยมีชาวนา 3.7 ล้านครัวเรือน จากเกษตรกรทั้งประเทศ 5.6 ล้านครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 66 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด พื้นที่เพาะปลูกข้าวปีละประมาณ 56 – 58 ล้านไร่ ได้ผลผลิตปีละประมาณ 28.0 – 30.0 ล้านตันข้าวเปลือก มูลค่าปีละประมาณ 180,000 - 200,000 ล้านบาท ซึ่งเป็นรายได้หลักที่หล่อเลี้ยงเกษตรกรในระดับรากหญ้า อีกทั้งยังเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญสามารถสร้างรายได้และนำเงินตราเข้าประเทศปีละประมาณ 80,000 - 100,000 ล้านบาท รวมทั้งเป็นพืชที่สร้างความมั่นคงด้านอาหารด้วย

ในด้านการผลิต การตลาดภายใน ตลาดต่างประเทศ รวมตลอดถึงด้านลอจิสติกส์ มีหน่วยงานทั้งภาคราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน ซึ่งการดำเนินการยังไม่สอดรับกันทั้งระบบ ส่วนใหญ่จะสามารถแก้ไขปัญหาได้เพียงระยะเวลาหนึ่ง แต่ไม่ใช่เป็นการแก้ไขปัญหาในระยะยาวและในบางครั้งยังเป็นการ

ซ้ำเติมให้เกิดปัญหาในระยะยาวเพิ่มขึ้นได้ ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาและแก้ไขปัญหาข้าวไทยทั้งในด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด เป็นไปอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพเข้มแข็งและยั่งยืน มีทิศทางการดำเนินงานทั้งระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาวอย่างชัดเจน กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงมีนโยบายในการจัดทำยุทธศาสตร์ข้าวไทย และที่สำคัญที่สุดเพื่อให้*ชาวนา*มีรายได้และความเป็นอยู่ดีขึ้นและเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเติบโตอย่างมั่นคง โดยกระทรวงพาณิชย์ได้มีคำสั่งเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2550 แต่งตั้งคณะกรรมการยกร่างยุทธศาสตร์ข้าวไทยขึ้น เพื่อจัดประชุมและระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องจัดทำร่างยุทธศาสตร์หลักข้าวไทย และได้นำเสนอให้ที่ประชุมสัมมนา ***"ยุทธศาสตร์ข้าวไทยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน"*** เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2550 ก่อนนำเสนอ กนข. พิจารณาเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2550 แล้ว ทั้งนี้ ได้มีการปรับแก้ไขจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามข้อสังเกตของ กนข. และจะนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการยกร่างยุทธศาสตร์ข้าวไทยอีกครั้ง โดยได้สรุปเป็นร่างยุทธศาสตร์ข้าวไทย ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ระยะ 5 ปี (2550-2554) เพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีต่อไป ดังนี้

1. สถานการณ์ข้าวไทย

1.1 การผลิต

1.1.1 ข้อเท็จจริง

(1) ปัจจุบันมีพื้นที่เพาะปลูกข้าว รวมประมาณ 56-58 ล้านไร่ แบ่งการผลิตข้าวเป็น 2 ฤดู ได้แก่ "**ข้าวนาปี**" มีพื้นที่เพาะปลูก 56–58 ล้านไร่ คิดเป็น ร้อยละ 43 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมดได้ผลผลิต 19.00–21.00 ล้านตันข้าวเปลือก (12.54–13.86 ล้านตันข้าวสาร) ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 330–340 กิโลกรัมต่อไร่ "**ข้าวนาปรัง**" มีพื้นที่เพาะปลูก 8.0–9.0 ล้านไร่ (ทับซ้อนพื้นที่ข้าวนาปี) ผลผลิต 6.0–7.0 ล้านตันข้าวเปลือก (3.96–4.62 ล้านตันข้าวสาร) ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 660–700 กิโลกรัมต่อไร่ โดยไทยผลิตข้าวได้เป็นอันดับ 6 ของโลก คิดเป็นเพียงร้อยละ 4 ของผลผลิตโลก ประมาณ 606–636 ล้านตันข้าวเปลือก (400–420 ล้านตันข้าวสาร) โดยจีนเป็นผู้ผลิตอันดับหนึ่ง อินเดีย อินโดนีเซีย บังคลาเทศ และเวียดนาม เป็นผู้ผลิตอันดับถัดมา

(2) พื้นที่เพาะปลูกต่อรายมีขนาดเล็ก โดยเฉลี่ยต่ำกว่า 20 ไร่ต่อครัวเรือน ไม่เหมาะสมที่จะใช้เครื่องจักรกลการเกษตรทดแทนแรงงานคนและไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูกเชิงพาณิชย์ ประกอบกับชาวนาขาดความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม เกิดการสูญเสียในขณะเก็บเกี่ยวสูงประมาณร้อยละ 5–10 ของปริมาณผลผลิต และรูปแบบการผลิตที่ชาวนา ปรับเปลี่ยนจากการใช้แรงงานครัวเรือนเป็นการจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น ทำให้ต้นทุนการผลิตข้าวนาปีและนาปรังเพิ่มจากตันละ 4,621 บาท และตันละ 3,581 บาท ในปี 2545/46 เป็นตันละ 6,002 บาท และตันละ 4,298 บาท ในปี 2549/50 ตามลำดับ

(3) การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวยังไม่มีรูปแบบที่เป็นมาตรฐานเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ เกิดการสูญเสียในช่วงหลังการเก็บเกี่ยวสูงถึงร้อยละ 5–7 ของปริมาณผลผลิต และผลผลิตมีคุณภาพต่ำ

(4) การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพ เพื่อการปรับปรุงและอนุรักษ์พันธุ์ข้าวยังมีไม่เพียงพอ และขาดการดำเนินการอย่างต่อเนื่องที่จะให้มีการปรับปรุง ที่เกิดรูปธรรมได้

1.1.2 ปัญหา/อุปสรรค

(1) **ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ** ผลผลิตต่อไร่ต่ำเนื่องจากขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดี รวมทั้งยังมีการปลูกในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมเพราะพื้นที่นาส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 70 อยู่ในเขตน้ำฝน และสภาพพื้นที่

ขาดการปรับปรุงบำรุงดิน สภาพดินเสื่อมโทรม ขาดอินทรีย์วัตถุ ขาดแคลนแหล่งน้ำ ส่งผลให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ทั้งประเทศประมาณ 439 กก./ไร่ ต่ำกว่าผลผลิตเฉลี่ยของโลกที่มีประมาณ 650 กก./ไร่ โดยประมาณผลผลิตของผู้ผลิตสำคัญ ได้แก่ จีน ประมาณ 1,002 กก./ไร่ อินโดนีเซีย ประมาณ 734 กก./ไร่ เวียดนาม ประมาณ 742 กก./ไร่ และอินเดีย ประมาณ 496 กก./ไร่ ตามลำดับ

(2) **ไม่มีการจัดเขตพื้นที่การปลูกที่เหมาะสม** ทำให้มีการเพาะปลูกในสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสม และไม่ตอบสนองต่อข้าวในแต่ละชนิดพันธุ์อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการปลูกพืชหลากหลายในแต่ละพื้นที่ ส่งผลให้ประสิทธิภาพการผลิตลดลง รวมทั้งส่งผลต่อการอนุรักษ์พันธุ์ข้าวด้วย

(3) **การพัฒนาชาวนา** ยังไม่มีการพัฒนาชาวนาเพื่อให้มีความรู้และความสามารถในด้านการผลิตและการจัดการอย่างจริงจัง เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ซึ่งขาดการรวมตัวที่แข็งแกร่งพอ ในขณะที่สถาบันเกษตรกรที่มีอยู่มีเป้าหมายหลากหลาย ไม่มุ่งเน้นการพัฒนาการผลิตอย่างชัดเจน จึงเป็นอุปสรรคต่อการส่งต่อความรู้และเทคโนโลยี

1.1.3 ประเทศคู่แข่งที่สำคัญ

เวียดนามมีข้าวเป็นสินค้าหลักของประเทศ ร้อยละ 45 ของการผลิตในภาคเกษตร และการพัฒนาโครงสร้างการผลิตและระบบตลาดข้าวได้ศึกษาและพัฒนาจากประเทศไทย แต่ปัจจุบันการจัดการในภาคการผลิตและระบบตลาดได้มีการวางกลยุทธ์ที่ชัดเจนและสอดประสานกับการค้าในประเทศและส่งออกอย่างเป็นระบบ สรุปดังนี้

(1) <u>ด้านการจัดพื้นที่เพาะปลูก:</u>

แบ่งเขตการเพาะปลูกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ เขตพื้นที่ส่งออก Export Zone (12 จังหวัด) เพื่อการส่งออก และเขตพื้นที่เพาะปลูกทั่วไป General Zone (61 จังหวัด) เพื่อบริโภคในประเทศ โดยพิจารณาตามเขตพื้นที่เขตเงาฝน และแหล่งน้ำธรรมชาติ (ในลุ่มแม่น้ำแดง และแม่น้ำโขง)

<u>ด้านการเพาะปลูกและเมล็ดพันธุ์:</u>

ก. กำหนดให้เขต Export Zone เฉพาะข้าว 5% หรือ พันธ์ข้าวที่รัฐส่งเสริม และในเขต General Zone ให้ปลูกข้าวทั่วไปที่เหมาะสมตามสภาพพื้นที่

ข. หยุดการพัฒนาพันธ์ข้าว 25%

ค. พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูก

(2) <u>ด้านชาวนา</u>

ก. ส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เป็น ชาวนา (young Farmer)ใน Export Zone และขึ้นทะเบียน ชาวนา

ข. ส่งเสริมการรวมกลุ่มชาวนา (โดยเฉพาะกลุ่มตลาด เพื่อการส่งออก)

ค. พัฒนาความรู้เทคโนโลยีการผลิตและการจัดการสมัยใหม่ (หยุดการพัฒนาชาวนา สูงอายุ)

ง. สนับสนุนปัจจัยการราคาถูก

จ. จัดให้มีศูนย์ข้อมูลข่าวสารชาวนา

1.2 การแปรรูป

1.2.1 ข้อเท็จจริง

(1) **การแปรรูปข้าวส่วนใหญ่เป็นการแปรรูปขั้นปฐม** (Primary Product) จากข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร โรงสีข้าวส่วนใหญ่เป็นโรงสีข้าวขนาดกลางและขนาดเล็กกระจายอยู่ในท้องถิ่นชนบท ขาดการพัฒนาปรับปรุงเครื่องจักรให้มีประสิทธิภาพ ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง การแปรสภาพได้ต้นข้าวสารปริมาณต่ำ ขณะที่โรงสีข้าวขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเมืองต้องเสียค่าใช้จ่ายด้านการรักษาสภาพแวดล้อมสูง และยังขาดการพัฒนาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพเช่นกัน ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2549 มีโรงสีขนาดกลางและขนาดใหญ่ที่จดทะเบียน จำนวน 1,729 ราย มีกำลังการผลิตวันละ 177,399 ตัน ซึ่งจากผลผลิตข้าวของไทยที่มีอยู่จะใช้เวลาสีแปรสภาพเพียง 160–170 วัน เท่านั้น

(2) **การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์จากข้าวยังมีน้อยไม่หลากหลาย** ส่วนใหญ่ยังเป็นผลิตภัณฑ์อย่างง่ายที่มีมูลค่าเพิ่มไม่มากนัก เช่น แป้ง เส้นหมี่ ก๋วยเตี๋ยว ขนมจีน ขนมอบกรอบ ขนมขบเคี้ยว เป็นต้น โดยมีมูลค่าประมาณร้อยละ 7 ของมูลค่าการส่งออกข้าวทั้งหมดหรือประมาณร้อยละ 2 ของมูลค่าส่งออกอาหารทั้งหมด แม้จะมีการศึกษาวิจัยผลิตภัณฑ์ข้าวที่หลากหลาย แต่ยังไม่ได้นำมาผลิตในเชิงพาณิชย์มากนัก ธุรกิจผลิตภัณฑ์ข้าวส่วนใหญ่มีขนาดเล็กผลิตเพื่อใช้ในท้องถิ่นกระจายอยู่ในทุกภูมิภาค การผลิตอาจจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เนื่องจากขาดเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย เครื่องจักรส่วนใหญ่ใช้มานานและขาดการบำรุงรักษาเท่าที่ควร คุณภาพของผลิตภัณฑ์ไม่ได้มาตรฐานสุขอนามัย ผู้บริโภคจึงขาดความเชื่อมั่นใจ

(3) ผู้ประกอบการโรงสีมีเป็นจำนวนมาก (ขนาดกลางและขนาดใหญ่มีประมาณ 1,700 ราย) และในขณะที่ผู้ส่งออกรายใหญ่มีเพียง 10–20 ราย ส่งผลให้ผู้ประกอบการโรงสีขาดอำนาจต่อรองและกลไกตลาดทำงานได้ไม่เต็มที่

(4) อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ข้าวประสบปัญหาความไม่แน่นอนของราคาและคุณภาพวัตถุดิบ ทำให้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่ได้ไม่คงที่ และบางปีวัตถุดิบที่นำมาใช้ เช่น ข้าวเหนียวหรือปลายข้าวมีราคาสูงเนื่องจากมีการส่งออกมาก

1.2.2 ปัญหา/อุปสรรค

(1) ขาดองค์กรเฉพาะทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูป ทำให้การสนับสนุนให้มีการนำผลงานวิจัยผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มไปสู่การปฏิบัติในเชิงพาณิชย์ยังไม่เป็นรูปธรรม

(2) ขาดการเชื่อมโยงการผลิตวัตถุดิบข้าวที่เหมาะสมกับความต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์

1.2.3 ประเทศคู่แข่งที่สำคัญ

(1) รัฐร่วมลงทุนกับภาคเอกชนจัดให้มีโรงสีในแหล่งผลิต ในขนาดกำลังการผลิตที่สอดคล้องกับพื้นที่และปริมาณการผลิต

(2) เพิ่มความสามารถในการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยไม่เน้นจำนวนแต่เน้นประสิทธิภาพ

1.3 การค้าในประเทศ

1.3.1 ข้อเท็จจริง

(1) **การบริโภคข้าวมีอัตราการเติบโตต่ำ** การใช้ข้าวภายในประเทศในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา (2545-2549) สูงขึ้นไม่มากนัก เฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.02 ต่อปี โดยมีปริมาณการใช้ข้าวในประเทศปีละประมาณ 15.0 – 15.5 ล้านตันข้าวเปลือก หรือร้อยละ 50 - 55 ของผลผลิตข้าวทั้งหมด เป็นการใช้เพื่อบริโภค 10.5 – 10.6 ล้านตันข้าวเปลือก ใช้ทำพันธุ์ 1.1 – 1.3 ล้านตันข้าวเปลือก ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ และแปรรูปผลิตภัณฑ์อื่นๆ 3.0 – 3.8 ล้านตันข้าวเปลือก

(2) **ราคาผันผวน** ราคาในประเทศอยู่ในระดับต่ำในช่วงต้นฤดู เนื่องจากผลผลิตกระจายตัวไม่สม่ำเสมอ และผันแปรไปตามราคาในตลาดโลก รวมทั้งผลผลิตและสต็อกของประเทศคู่ค้าและคู่แข่ง

(3) **ขาดสิ่งอำนวยความสะดวก**ในด้านการตลาดสำหรับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร เช่น ยุ้งฉาง ลานตาก เครื่องอบลดความชื้น คลัง และไซโล เป็นต้น

(4) **ขาดมาตรฐานการซื้อขายข้าวเปลือก** ในขณะที่มีมาตรฐานข้าวสารแต่การซื้อขายไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

1.3.2 ปัญหา/อุปสรรค

กลไกตลาดอ่อนแอ โดยจากการที่ภาครัฐได้ดำเนินมาตรการแทรกแซงตลาดข้าวเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทาน แต่ที่ผ่านมามาตรการรับจำนำมักถูกนำไปเป็นเครื่องมือในการสร้างคะแนนนิยมจาก*ชาวนา* โดยการกำหนดราคารับจำนำสูงกว่าราคาตลาดมากเป็นผลทำให้เกิดความอ่อนแอในระบบตลาด รวมทั้งตัว-*ชาวนา* นอกจากนี้ยังทำให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพและพื้นที่เพาะปลูกที่เหมาะสม และเป็นการสร้างปัญหาเพิ่มขึ้นในระยะยาว ซึ่งภาระการรับจำนำของรัฐบาลสูงขึ้นเป็นลำดับ โดยในปี 2547/48 และปี 2548/49 มีปริมาณรับจำนำสูงถึง 5.295 ล้านตัน และ 5.291 ล้านตันตามลำดับ (ปี 2546/47 มีการรับจำนำ 2.383 ล้านตัน) ซึ่งเป็นภาระทั้งในด้านค่าใช้จ่ายในการรับจำนำ การเก็บรักษาข้าวในสต็อก และการระบายสต็อกของรัฐบาล

1.3.3 ประเทศคู่แข่งที่สำคัญ

ปัจจุบันเวียดนามได้ส่งเสริมและพัฒนาตลาด โดยแบ่งตลาดออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

(1) <u>ตลาดจริง:</u> (ตลาดกลาง)

ก. จัดให้มีสถานที่รับซื้อเฉพาะในแหล่งผลิตสำคัญ พิจารณาการจัดตั้งจากขนาดพื้นที่และปริมาณผลผลิต เพื่อให้เกิดการแข่งขัน โดยรัฐร่วมลงทุนกับภาคเอกชน

ข. ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่ม และซื้อขายในตลาดกลาง โดยรัฐประกาศราคากลางรับซื้อสำหรับสินค้าที่อยู่ในเขต General Zone และ รับประกันราคาขั้นต่ำสำหรับสินค้าในเขต Export Zone (ใช้ในการกำหนดฐานราคาขั้นต่ำในการส่งออก)

(2) <u>ตลาดรูปแบบใหม่:</u> (อยู่ระหว่างดำเนินการ)

ก. ผลักดันให้มีการเปิดตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า (Futures Market) เพื่อเป็นกลไกในการกำหนดราคาซื้อขายทั้งในประเทศและส่งออก

ข. ส่งเสริมให้มีการประมูลสินค้า

ค. ส่งเสริมการจัดทำ Contract Farming โดยในเขต Export Zone มีเป้าหมายให้มีการทำข้อตกลงตั้งแต่ขั้นผลิต แปรรูป จนถึงขั้นการส่งออก (Supply Chain)

1.4 การส่งออก

1.4.1 ข้อเท็จจริง

(1) ประเทศไทยส่งออกข้าวได้เป็นอันดับ 1 ของโลก มีสัดส่วนการตลาดร้อยละ 28 – 30 ของโลก โดยมีรายได้จากการส่งออกข้าวปีละ 80,000 – 100,000 ล้านบาท จากปริมาณการส่งออกปีละ 7.3 – 7.5 ล้านตันข้าวสาร (11.00 – 11.36 ล้านตันข้าวเปลือก) เป็นข้าวคุณภาพดีร้อยละ 55 , ข้าวคุณภาพปานกลางร้อยละ 11 , ข้าวคุณภาพต่ำร้อยละ 4 , ข้าวนึ่งร้อยละ 25 ข้าวเหนียวร้อยละ 4 และข้าวกล้องร้อยละ 1 โดยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมามีอัตราการส่งออกสูงขึ้นเฉลี่ย ร้อยละ 1.74 ต่อปี ในขณะที่ปริมาณการค้าของโลกเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 3.79 ต่อปี

(2) ปริมาณและมูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์ข้าวยังค่อนข้างต่ำ เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นพื้นฐาน โดยการส่งออกเพียงปีละ 5,000 – 6,000 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 7 – 8 ของมูลค่าส่งออกข้าวทั้งหมด และมีอัตราการเจริญเติบโตอยู่ในระดับต่ำ ส่วนผลิตภัณฑ์ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและมีมูลค่าสูงมีน้อย ทำให้ตลาดผลิตภัณฑ์ข้าวของไทยค่อนข้างจำกัด และถูกกีดกัน ในรูปการตั้งกำแพงภาษีนำเข้าสูง

(3) ขาดการศึกษาวิจัยรสนิยมและความต้องการของผู้บริโภคที่ชัดเจนในแต่ละประเทศ

1.4.2 ปัญหา/อุปสรรค

(1) การเติบโตของการส่งออกมีอัตราต่ำ จากปัญหาการแข่งขันในการส่งออกกับต่างประเทศที่มีต้นทุนต่ำกว่า เช่น เวียดนาม ปากีสถาน จีน และพม่า รวมทั้งการแข่งขันกันเองของผู้ส่งออกข้าวไทย ส่งผลให้การส่งออกของไทยมีการขยายตัวในอัตราต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศผู้ส่งออกอื่น กล่าวคือ การส่งออกปัจจุบันเทียบกับช่วง 5 ปีที่ผ่านมามีอัตราการเติบโตการส่งออกข้าวของไทยอยู่ในอัตราร้อยละ 17 (บางปีถดถอย) ในขณะที่เวียดนาม มีอัตราการเติบโตของการส่งออกเป็นลำดับโดยในอัตราร้อยละ 32

(2) **มีความเสียเปรียบในด้านโครงสร้างการกำหนดราคาขาย** เนื่องจากผู้ส่งออกของไทยมีอำนาจต่อรองต่ำ ประกอบกับไทยยังมีความไม่พร้อมในเรื่องเรือขนส่ง ทำให้มีความเสียเปรียบในด้านการกำหนดราคาขาย กล่าวคือ ข้าวที่ส่งออกเกือบทั้งหมดจะกำหนดราคาขายในรูปราคา F.O.B. ทำให้ไทยจะมีรายได้เฉพาะค่าข้าวในขณะที่มูลค่าการขนส่งและการประกันภัยตกอยู่กับต่างประเทศ ในขณะที่การนำเข้าส่วนใหญ่จะเป็นการกำหนดราคาในรูป CIF ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่ก็ตกอยู่กับต่างประเทศเช่นกัน

1.4.3 ประเทศคู่แข่งที่สำคัญ

(1) ตลาดส่งออกเป้าหมายของเวียดนามเป็นตลาดเดียวกันกับของไทย

(2) รัฐกำหนดราคาขั้นต่ำในการส่งออก โดยใช้ราคาประกันสินค้าในประเทศ (ใน Export Zone) เป็นราคาฐาน และราคาเฉลี่ยส่งออกของไทย เป็น ราคาเพดาน

(3) ให้ขอคืนภาษี โดยคิดจาก 10% ของราคารับซื้อในประเทศ

1.5 การจัดการลอจิสติกส์

1.5.1 ข้อเท็จจริง

(1) ไทยมีโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ ทั้งตลาดกลางข้าว โรงสี ผู้ค้าส่งและผู้ส่งออก กระจายตัวอยู่ทั่วทุกภูมิภาค เพื่อรองรับการเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยวที่มีอยู่ทั่วประเทศ นอกจากนี้ยังมีไซโลโกดังกลาง คลังสินค้า กระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ด้วย โดยส่วนใหญ่จะมีการขนส่งข้าวเปลือกและข้าวสารโดยทางถนน ใช้รถบรรทุกเป็นหลัก ทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องการจราจร และการบรรทุกเพียงเที่ยวเดียว เกิดการสูญเปล่าส่วนหนึ่ง ทำให้ต้องใช้ระยะเวลาในการขนส่งสูง สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ในขณะที่ยังไม่มีการพัฒนาระบบการขนส่งในรูปแบบอื่นที่มีประสิทธิภาพมากเพียงพอ

(2) จากการศึกษาของศูนย์ความเป็นเลิศด้านลอจิสติกส์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี พบว่า ต้นทุนลอจิสติกส์ของข้าวของไทย ปี 2547/48 มีมูลค่ารวม 61,047 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 19 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของข้าว (ประมาณ 315,139 ล้านบาท) แยกเป็น ต้นทุนค่าขาดน้ำหนักและสูญเสียร้อยละ 6 ต้นทุนค่าขนส่งร้อยละ 5 ต้นทุนาบริหารจัดการร้อยละ 5 และต้นทุนค่าสินค้าคงคลังและเก็บรักษาร้อยละ 4 โดยต้นทุนลอจิสติกส์ของประเทศไทยสูงกว่าประเทศญี่ปุ่นร้อยละ 6 ซึ่งมีสาเหตุมาจากการสูญเสียน้ำหนักและการจัดเก็บสินค้าเป็นสำคัญ โดยชาวนาจะแบกรับต้นทุนค่าขนส่งมากที่สุด ในขณะที่โรงสีจะแบกรับภาระค่าจัดเก็บและการสูญเสียมากที่สุด

1.5.2 ปัญหา/อุปสรรค

(1) **ขาดการจัดระบบลอจิสติกส์** ไทยยังขาดการจัดระบบการจัดการ Logistics ให้มีประสิทธิภาพและสอดรับกันทั้งระบบตั้งแต่ช่วงการผลิตจนถึงการส่งออก ทำให้ต้นทุน Logistics ของข้าวไทยสูงกว่าต่างประเทศ ส่งผลให้ไทยมีความเสียเปรียบในด้านการแข่งขัน

(2) **กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับลอจิสติกส์** ของไทยส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการปรับปรุงให้สอดรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปทั้งระบบ เนื่องจากขาดหน่วยงานกลางรับผิดชอบที่ชัดเจน เช่น กฎระเบียบศุลกากร คลังสินค้าและไซโล เป็นต้น

1.5.3 ประเทศคู่แข่งที่สำคัญ

(1) พัฒนาสถานที่จัดเก็บแบบควบคุมคุณภาพในแหล่งผลิตสำคัญ (โดยเฉพาะ ในเขต Export Zone) และมีเป้าหมายเพิ่มขึ้นประมาณ 700,000 ตัน/ปี)

(2) พัฒนาการขนส่งและเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมการค้าภายใน จนถึงการส่งออก โดยก่อสร้างท่าเทียบเรือน้ำลึก เพื่อพัฒนาศักยภาพการส่งออกทางทะเล

2. วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

จากสภาพข้อเท็จจริงและปัญหาอุปสรรคของการผลิต การค้าข้าวของไทยดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สามารถวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคข้าวไทยเพื่อประกอบการกำหนด ยุทธศาสตร์ข้าวไทยได้ดังนี้

2.1 จุดแข็ง

2.1.1 ไทยมีศักยภาพการผลิตจากพื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปี 57.5 ล้านไร่ และข้าวนาปรัง 9 ล้านไร่ (ประเทศคู่แข่ง เช่น เวียดนามมีพื้นที่ปลูกประมาณ 46.4 ล้านไร่) ส่งผลให้ไทยมีพื้นที่เพียงพอในการปลูกข้าวได้หลากหลายพันธุ์ ส่งผลให้ไทยเป็นประเทศที่สามารถผลิตข้าวได้หลากหลายชนิดทุกชั้นคุณภาพ ตั้งแต่ข้าวหอมมะลิ ข้าวขาว 100% - 25% ปลายข้าว ข้าวนึ่ง ข้าวเหนียว สามารถตอบสนองกับความต้องการของตลาดได้ทุกตลาด

2.1.2 การที่ประเทศไทยมีการปลูกข้าวหลากหลายชนิด สามารถสนองความต้องการของผู้บริโภคในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิไทย ซึ่งมีคุณสมบัติที่โดดเด่นใน ด้านกลิ่นหอม นุ่มนวลทานอร่อย เมล็ดขาวใส เป็นที่ยอมรับของตลาดโลก

2.1.3 ข้าวไทยซึ่งเป็นข้าวที่ได้ประจักษ์ว่าเป็นข้าวคุณภาพดีมาเป็นเวลายาวนานอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การส่งออกข้าวไทยเป็นที่ยอมรับในความน่าเชื่อถือในด้านคุณภาพแก่ประเทศผู้ซื้อ

2.1.4 มีองค์กรกำกับดูแลที่ให้ความสำคัญในฐานะข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลักอันดับหนึ่ง เช่น คณะกรรมการนโยบายข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น

2.2 จุดอ่อน

2.2.1 ประสิทธิภาพการผลิตต่ำ กล่าวคือ ไทยผลิตข้าวได้เฉลี่ย 439 กก./ไร่ โดยอัตราเฉลี่ยของโลกอยู่ที่ 650 กก./ไร่ ในขณะที่ประเทศจีนมีผลผลิตเฉลี่ย 1,002 กก./ไร่ ประเทศเวียดนามซึ่งเป็นคู่แข่งที่สำคัญของไทยมีผลผลิตเฉลี่ย 741 กก./ไร่

2.2.2 ชาวนามีการจัดการก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวยังไม่ดีพอ ส่งผลให้เกิดการสูญเสียมาก และมีผลต่อประสิทธิภาพการผลิต ในขณะที่กลไกที่จะสร้างความเข็มแข็งแก่เกษตรกรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการยังมีไม่เพียงพอ และเกษตรกรยังไม่ให้ความสำคัญเพียงพอในการสร้างความเข้มแข็งในรูปสถาบันเกษตรกร

2.2.3 กลไกตลาดข้าวยังทำงานได้ไม่เต็มที่ ในขณะที่ราคาข้าวภายในถูกกำหนดโดยตลาดโลก แม้ว่าไทยจะเป็นผู้ส่งออกอันดับหนึ่งของโลก แต่ก็มีสัดส่วนการส่งออกประมาณร้อยละ 28 – 30 ทำให้อำนาจต่อรองทางการตลาดยังคงเป็นของผู้ซื้อ

2.2.4 การแปรรูปข้าวจากข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร ปรากฏว่า กำลังการผลิตรวมของโรงสีมีจำนวนสูงกว่า ปริมาณผลผลิตข้าวที่มีอยู่ประมาณกว่า 2 เท่า ทำให้โรงสีใช้เครื่องจักรไม่เต็มกำลังการผลิต จึงเกิดความสูญเปล่าในด้านต้นทุนของโรงสี อีกทั้งการกระจายตัวของโรงสียังไม่สอดคล้องกับปริมาณการผลิตข้าวที่มีการกระจายตัวเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก

2.3 โอกาส

2.3.1 การบริโภคข้าวของโลกมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น ตามการขยายตัวของประชากร และมีปริมาณสูงกว่าผลผลิตข้าวของโลกมาโดยตลอด

2.3.2 ข้าวคุณภาพดี โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิยังเป็นที่ต้องการของตลาดอีกมาก โดยมีแนวโน้มการส่งออกสูงขึ้นเป็นลำดับ (ปี 2549 ส่งออกประมาณ 2.5 ล้านตัน เพิ่มขึ้นกว่าช่วง 5 ปีที่แล้วประมาณ 2 เท่าตัว)

2.3.3 ความต้องการอาหารเพื่อสุขภาพมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่มีการศึกษาวิจัยว่าข้าวสามารถสกัดสารที่มีประโยชน์สามารถนำไปผลิตเป็นอาหารเสริมและยาได้

2.3.4 การจัดตั้งตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ทำให้ไทยมีโอกาสพัฒนาเป็นศูนย์กลางการค้าข้าวในภูมิภาคเอเชีย

2.4 อุปสรรค

2.4.1 ประเทศต่างๆ ตื่นตัวในการวิจัยพันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิตสูง รวมทั้งพันธุ์ข้าวที่มีลักษณะคล้ายข้าวหอมมะลิของไทยแข่งขันกับไทยเพิ่มขึ้น

2.4.2 การผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนของเงินสกุลบาทและเงินสกุลหลักอื่นๆ ซึ่งเป็นตลาดข้าวส่วนใหญ่ของโลกมีพอสมควร ซึ่งเป็นภาวะความเสี่ยงที่เป็นอุปสรรคต่อโอกาสในการขยายตลาดและส่งผลกระทบต่อการแข่งขันส่งออกข้าวของไทย

2.4.3 การแข่งขันในตลาดโลกมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉพาะข้าวคุณภาพต่ำและปานกลาง

2.4.4 ประเทศผู้นำเข้าส่วนใหญ่ซึ่งเป็นสมาชิก WTO มักไม่นำข้อกำหนดตามพันธสัญญาไปเป็นข้อตกลงในการนำเข้า

3. นโยบายของรัฐบาล

ต้องการให้มียุทธศาสตร์ข้าวเพื่อแก้ไขปัญหาข้าวอย่างเป็นระบบ ทั้งระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาวเพื่อสร้างความเข้มแข็งของระบบการผลิต การตลาด การค้าข้าวทั้งภายในและต่างประเทศอย่างยั่งยืน กระทรวงพาณิชย์ และ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ร่วมกับ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องระดมความคิดและแนวทางการพัฒนาข้าวไทย โดยได้ยกร่างยุทธศาสตร์ข้าวไทย ภายใต้วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และกลยุทธ์หลัก จำนวน 6 กลยุทธ์ กำหนดระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี (2550-2554) รายละเอียดดังนี้

4. วิสัยทัศน์

ไทยเป็นผู้นำด้านคุณภาพข้าวและผลิตภัณฑ์เป็นหนึ่งของโลก เพื่อ *ชาวนา* มีรายได้มั่นคงและผู้บริโภคมั่นใจ

5. พันธกิจ

5.1 การจัดระบบการผลิตและ การส่งเสริมและสนับสนุน ชาวนา

5.1.1 พัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ ชาวนา ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว

5.1.2 เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตตั้งแต่การเพิ่มผลผลิตต่อไร่ของชาวนา การลดต้นทุนการผลิตของ ชาวนา พัฒนาคุณภาพข้าวด้วยการใช้พันธุ์ดี และการจัดการหลังเก็บเกี่ยว

5.1.3 อนุรักษ์พันธุกรรม วิจัย และพัฒนาพันธุ์และเทคโนโลยีการผลิตอย่างยั่งยืน

5.2 **การจัดระบบตลาดและพัฒนาผลิตภัณฑ์**

5.2.1 เสริมสร้างกลไกตลาดให้เกิดความเข้มแข็งโดยการเพิ่มประสิทธิภาพการตลาด โดยเฉพาะในช่วงต้นฤดูที่มีความเหลื่อมล้ำในด้านอำนาจต่อรองสูงเป็นพิเศษ และพัฒนาระบบตลาดทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และประเทศ

5.2.2 ส่งเสริมเพื่อขยายตลาดการบริโภคข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าวเพิ่มขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปใหม่ๆ ที่สร้างมูลค่าเพิ่มในระดับสูง

5.3 **การผลักดันการส่งออกข้าว**

โดยการผลักดันการส่งออกข้าว ด้วยการใช้นโยบายเชิงรุกในการรักษาตลาดเดิมและเพิ่มตลาดใหม่

5.4 **การจัดระบบการกระจายสินค้าให้มีต้นทุนต่ำและรวดเร็วขึ้น**

โดยการพัฒนาการกระจายข้าวเปลือก ข้าวสาร และผลิตภัณฑ์ข้าวจากพื้นที่เพาะปลูกสู่กระบวนการตลาดผ่านกระบวนการ Logistics ที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ

6. วัตถุประสงค์

6.1 เพื่อให้มีกรอบทิศทางการพัฒนาการผลิต การตลาด และการกระจายข้าวอย่างชัดเจน

6.2 เพื่อให้ ชาวนา มีความมั่นคงในอาชีพและรายได้ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

6.3 เพื่อพัฒนาระบบการค้า การกระจายข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าวทั้งในประเทศและส่งออกเพื่อเป็นฐานในการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน

7. กลยุทธ์หลัก

7.1 กลยุทธ์ การพัฒนาการผลิต

7.1.1 **เป้าหมาย**

(1) คงพื้นที่ปลูกข้าวที่ 57.5 ล้านไร่ (นาปี 57.5 ล้านไร่ , นาปรัง 9 ล้านไร่) ตามศักยภาพเขตชลประทาน ในข้อเท็จจริงพื้นที่เพาะปลูกข้าวจะมีแนวโน้มลดลงในอนาคตตามสภาพการใช้ที่ดินที่จะมีการปรับเปลี่ยนจากพื้นที่ทำการเกษตรไปสู่พื้นที่อุตสาหกรรมและการค้า

(2) เพิ่มผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ เพิ่มขึ้นเฉลี่ยประมาณร้อยละ 20 ภายใน 5 ปี โดยผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มจาก 439 กก./ไร่ (ข้าวนาปี 432 กก./ไร่ พื้นที่เก็บเกี่ยว 53 ล้านไร่ สูญเสียจากน้ำท่วมข้าวนาปรัง 683 กก./ไร่ พื้นที่เก็บเกี่ยว 9 ล้านไร่) ในปี 2549/50 เป็น 529 กก./ไร่ (ข้าวนาปี 515 กก./ไร่ ข้าวนาปรัง 764 กก./ไร่) ในปี 2553/54

(3) เพิ่มผลผลิตข้าวเปลือก โดยผลผลิตข้าวรวมเพิ่มขึ้นจาก 29.432 ล้านตัน (ข้าวนาปี 22.899 ล้านตัน ข้าวนาปรัง 6.532 ล้านตัน) ในปี 2549/50 เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 13.5 เป็น 33.405 ล้านตัน ในปี 2553/54 ให้สอดรับกับปริมาณส่งออกที่คาดว่าเพิ่มขึ้นในอัตราใกล้เคียงกัน

(4) เพิ่มคุณภาพข้าวหอมมะลิให้สีเป็นข้าวสารได้ต้นข้าวมากกว่า 42 กรัม ในปี 2554

7.1.2 **กลยุทธ์**

(1) กำหนดให้ข้าวไทย เพื่อการค้า เป็นข้าวปลอดการตัดแต่งพันธุกรรม (Non-GMOs) โดยการกำหนดมาตรการตรวจสอบและรับรองข้าวปลอด GMOs

(2) กำหนดเขตพื้นที่การปลูกข้าวในแต่ละพื้นที่ให้เหมาะสม โดยให้สามารถตอบสนองต่อข้าวในแต่ละชนิดพันธุ์อย่างมีประสิทธิภาพให้ชัดเจนเพื่อให้สามารถเพิ่มศักยภาพการผลิตได้สูงสุด โดยให้มีการกำหนดเขตพื้นที่ส่งเสริมการผลิตข้าวตลาดเฉพาะ ซึ่งเป็นข้าวตลาดบน ได้แก่ ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ข้าวหอมมะลิคุณภาพมาตรฐาน ข้าวเฉพาะถิ่น โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มขึ้น ในขณะที่ข้าวชนิดอื่นๆ เช่น ข้าวเปลือกเจ้า ข้าวปทุมธานี ข้าวพื้นแข็ง ข้าวที่ใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมจะเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อลดต้นทุนการผลิต และให้มีการพัฒนาเพื่อให้สามารถปรับเปลี่ยนไปสู่การจัดแบ่งพื้นที่เป็นพื้นที่เพื่อการส่งออกและใช้ภายในในอนาคต โดยการให้สิทธิพิเศษและสิ่งจูงใจในพื้นที่เพื่อการส่งออกให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้เพิ่มขึ้น

(3) จดทะเบียน *ชาวนา* ให้สอดคล้องกับการกำหนดเขตพื้นที่การปลูกข้าวเพื่อให้สามารถจัดสรรระบบจูงใจ (Incentive) ให้แก่ *ชาวนา* ในแต่ละเขตพื้นที่ให้เหมาะสม

(4) พัฒนาระบบการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีให้ *ชาวนา* มีการปฏิบัติและดูแลการผลิตอย่างถูกต้องตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสม (GAP)

(5) พัฒนาและส่งเสริมระบบการผลิตและกระจายเมล็ดพันธุ์ดีให้แก่ *ชาวนา* อย่างทั่วถึง

(6) พัฒนาและส่งเสริมระบบตรวจสอบและรับรองคุณภาพให้ได้มาตรฐานเพื่อให้ข้าวที่ผลิตเป็นที่ยอมรับของตลาด

(7) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการผลิตโดยการพัฒนาระบบชลประทานและการจัดรูปที่ดินในเขตส่งเสริมการผลิตข้าว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิต

(8) พัฒนาระบบการผลิตข้าวเพื่อตลาดเฉพาะ (Niche Market)

(9) วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและการจัดการผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยวไปจนถึงการแปรรูป

(10) อนุรักษ์พันธุกรรม โดยการจัดตั้งธนาคารเชื้อพันธุ์ และมีการพัฒนาพันธุ์ และเทคโนโลยีการจัดการพันธุ์

(11) พัฒนาระบบเตือนภัยธรรมชาติทางการเกษตร และการระบาดของศัตรูข้าว

(12) พัฒนาระบบสารสนเทศรวมทั้งการจัดการองค์ความรู้สู่ *ชาวนา* และผู้เกี่ยวข้อง

(13) การจัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาข้าวแห่งชาติที่มีองค์ประกอบครบถ้วน ได้แก่ อุปกรณ์ บุคลากรทุกด้าน ศูนย์ฝึกอบรมสัมมนา ศูนย์ปฏิบัติการตรวจสอบและรับรอง ศูนย์สารสนเทศ และการอารักขาและวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ รวมทั้งการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าวทั้งที่เป็นอาหารและมิใช่อาหาร

7.2 กลยุทธ์ การส่งเสริมและสนับสนุนชาวนา

7.2.1 **เป้าหมาย**

(1) พัฒนาชาวนาให้มีความรู้ความสามารถในการผลิตและการจัดการผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพในแหล่งปลูกข้าวเป็นพืชหลักอย่างน้อย 1 ล้านคน ในปี 2554

(2) จัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ของชาวนาให้ครอบคลุมแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญไม่น้อยกว่า 500 แห่งในปี 2554

(3) ส่งเสริมสนับสนุนชาวนาให้มีรายได้จากการประกอบอาชีพการทำนาที่ดีขึ้น รวมทั้งมีความภาคภูมิใจในอาชีพ และนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

(4) ส่งเสริมให้ชาวนาได้เข้าถึงองค์ความรู้การพัฒนาอาชีพ การอยู่ดีมีสุข โดยการสนับสนุนให้มีส่วนร่วมกับองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน และสถาบันการศึกษา ในการแลกเปลี่ยนความรู้ และการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่

7.2.2 **กลยุทธ์**

(1) ศึกษา วิเคราะห์ ปัญหาหนี้สินและความเป็นอยู่ของชาวนาและกำหนดแนวทางแก้ไข

(2) สร้างชาวนาชั้นนำ ให้มีความรู้ความสามารถประสบการณ์ในการทำนา เพื่อเป็นวิทยากรและให้คำปรึกษา ชาวนาจำนวน 10,000 คน และถ่ายทอดเทคโนโลยีให้ชาวนาในชุมชนอัตราส่วน 1 ต่อ 10 คน เพื่อเป็นอาสาสมัครเกษตรด้านการผลิตข้าว จำนวน 100,000 คน

(3) ส่งเสริมชาวนาให้เป็นชาวนามืออาชีพ โดยการให้ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีสมัยใหม่ จำนวน 100,000 คน เน้นหนักในพื้นที่ที่ผลิตเพื่อการส่งออก

(4) ส่งเสริม ชาวนา ให้เป็น ผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ในศูนย์ข้าวชุมชน จำนวน 7,000 แห่งๆ ละ 20 คน รวม 140,000 คน และชาวนาผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ ผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว จำนวน 300 แห่งๆ ละ 50 คน รวม 15,000 คน

(5) จัดตั้งศูนย์บริการชาวนาเพื่อเป็นแหล่งบริการในด้านต่างๆ รวมทั้งข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ของชาวนาผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 500 แห่ง เพื่อให้บริการชาวนาในแหล่งที่ปลูกข้าวเป็นพืชหลัก 1 ล้านคน

(6) สนับสนุน ให้มี สวัสดิการชาวนา และส่งเสริม การ ประกันภัยพืช ผล เพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ

(7) อนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมภูมิปัญญาข้าว โดยจัดให้มีวันข้าวแห่งชาติเพื่อแสดงผลงานวิจัยและศักยภาพการผลิตข้าว ตลอดจนสินค้าข้าวคุณภาพและสินค้าแปรรูป

(8) พัฒนาอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชาวนาอย่างมั่นคง โดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(9) พัฒนาเยาวชนเกษตรกรเพื่อเป็นชาวนายุคใหม่ในพื้นที่ที่ผลิตเพื่อการส่งออก จำนวน 10,000 คน

(10) สร้างความมั่นคงทางอาหารโดยจัดสร้างธนาคารข้าวในพื้นที่ขาดแคลนข้าวเพื่อให้ชาวนายืมข้าวสำหรับบริโภค จำนวน 80 แห่ง

(11) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตชาวนาให้ดีขึ้นโดยให้ใช้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับพื้นที่และส่งเสริมการจัดหาปัจจัยการผลิตที่มีต้นทุนต่ำ

(12) ส่งเสริมให้ชาวนารวมกลุ่ม เป็นองค์กรชาวนา ที่มีศักยภาพในการประสานงานแลกเปลี่ยนความรู้ กับองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และสามารถต่อรองทางด้านการตลาดได้

7.3 กลยุทธ์การจัดระบบตลาดและพัฒนาผลิตภัณฑ์

7.3.1 **เป้าหมาย**

(1) กระตุ้นกลไกและลดขั้นตอนการตลาด เพื่อพัฒนาศักยภาพการตลาด เพื่อเสริมการพัฒนาศักยภาพการผลิต อันจะส่งผลให้รายได้ของ *ชาวนา* ให้เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ใน 5 ปี และสามารถสร้างมูลค่าจากการขายข้าวทั้งระบบเพิ่มขึ้นจาก 210,000 ล้านบาทในปี 2550 เป็น 231,000 ล้านบาท ในปี 2554

(2) การซื้อขายข้าวในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเพิ่มขึ้น โดยในปี 2554 จะมีปริมาณการซื้อขายข้าวสารในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ประมาณร้อยละ 20 ของปริมาณส่งออกข้าวไปต่างประเทศ

7.3.2 **กลยุทธ์**

(1) <u>ข้าวเปลือก</u>

ก. **การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว** โดยการรับรองมาตรฐานเครื่องเกี่ยวนวดเพื่อลดการสูญเสีย

ข. **จัดระบบกรรมวิธีการรักษาข้าวเปลือก** ให้คงคุณภาพ เพื่อสามารถชะลอการจำหน่ายให้ได้ราคาสูงขึ้น

ค. **จัดระบบการซื้อขายข้าวเปลือก** โดยมีการกำหนดมาตรฐานข้าวเปลือกให้เกิดความเป็นธรรมทางการค้า

ง. **จัดระบบตลาดกลาง** โดยให้มีการสร้างและพัฒนาตลาดกลางให้สอดคล้องกับปริมาณผลผลิตในจุดที่สำคัญตามความต้องการของตลาด โดยพัฒนาให้มีการจัดระบบการซื้อขายตามตัวอย่างและตามมาตรฐาน

จ. **สนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวก** ขั้นพื้นฐานในพื้นที่ที่จำเป็นและเหมาะสม

ฉ. **สร้างความเป็นธรรมทางการค้า** โดยการดูแลการชั่งตวงวัดให้มีความเที่ยงตรงในการซื้อขาย

(2) <u>ข้าวสาร</u>

ช. **จัดระบบโรงสี** ให้มีปริมาณโรงสีที่เหมาะสมกับความต้องการแปรรูปข้าวและลดการสูญเปล่า โดยแต่งตั้งคณะกรรมการจากภาคราชการและเอกชนในการพิจารณาความเหมาะสม

ซ. **ส่งเสริม** ให้โรงสีพัฒนาระบบการผลิตและสร้างนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีของโรงสีให้เป็นมาตรฐาน

ฌ. **ส่งเสริม** การพัฒนาการซื้อขายผ่านระบบอิเล็กโทรนิค เพื่อป้องกันมิให้มีการกำหนดราคาที่ไม่เป็นธรรม

ญ. **ส่งเสริม** ให้มีการสร้างระบบประกันความเสี่ยงผ่านตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

ฎ. **ส่งเสริม** การรวมกลุ่มของผู้ค้าและสมาคมที่เกี่ยวข้อง เพื่อลดความขัดแย้ง

ฎ **ส่งเสริม** การจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์แก่โรงสีในการปรับปรุงคุณภาพให้ตรงกับความต้องการของตลาดและสีได้ต้นข้าวเพิ่มขึ้น

ฐ **สนับสนุน** การจัดสร้างไซโลที่มีมาตรฐานเพื่อรักษาคุณภาพข้าวในเขตพื้นที่เพาะปลูกที่สำคัญ

(3) ผลิตภัณฑ์ข้าว

ฑ **ส่งเสริม** ให้มีการพัฒนาการแปรรูปข้าวให้มีความหลากหลายและมีมูลค่าสูง โดยจัดลำดับการให้ความสำคัญตามความเป็นไปได้ทางการตลาด เช่น ข้าวกล้องงอก (Gaba Rice) และผลิตภัณฑ์จากน้ำมันรำข้าว โดยการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ การบริโภคเพื่อขยายตลาดเพิ่มขึ้น

ฒ **สนับสนุน** การผลิตวัตถุดิบข้าวให้ตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ โดยประสานเชื่อมโยงระหว่าง *ชาวนา* จนถึง ผู้ประกอบการ

7.4 กลยุทธ์การรักษาเสถียรภาพราคา

7.4.1 **เป้าหมาย**

กำหนดราคาแทรกแซงตลาดใกล้เคียงกับราคาตลาด หรือสูงกว่าราคาตลาดไม่เกินร้อยละ 10 เพื่อให้สามารถลดปริมาณและภาระค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการแทรกแซงตลาดข้าวเปลือกลงประมาณร้อยละ 10 ต่อปี จากประมาณ 4,400 ล้านบาท ในปี 2550 เป็น 4,000 ล้านบาท ในปี 2554

7.4.2 **กลยุทธ์**

(1) จัดหาตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ โดยส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์รองรับผลผลิตที่จะเป็นแหล่งซื้อและขายผลผลิตของ *ชาวนา*

(2) ประชาสัมพันธ์ เพื่อเผยแพร่คุณภาพสินค้า เพื่อขยายตลาดภายใน เพื่อนำไปสู่การขยายการส่งออก

(3) สร้างการรับรู้ในด้านกลไกตลาด โดยการสนับสนุนข้อมูลข่าวสาร ความรู้ในเรื่องกลไกตลาดข้าวแก่ *ชาวนา* เพื่อให้เกษตรกรยอมรับราคาตลาดเพิ่มขึ้น

(4) กำหนดแผนการลด/ยกเลิกการแทรกแซงตลาดข้าว โดยกำหนดราคาแทรกแซง/รับจำนำ/เป้าหมาย ให้สอดคล้องกับภาวะราคาตลาดและสถานการณ์ โดยกำหนดราคาแทรกแซงตลาดสูงไม่เกินร้อยละ 10 ของราคาตลาด และกำหนดเป้าหมายปริมาณการแทรกแซงตลาด โดยให้ลดลงไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ต่อปี

(5) สร้างกลไกในการช่วยเหลือเกษตรกรเพิ่มเติม เช่น การผูกโยงให้ผู้ส่งออกได้รับสิทธิในเรื่องอัตราแลกเปลี่ยนเป็นกรณีพิเศษ โดยผู้ส่งออกจะต้องซื้อข้าวภายในประเทศในราคาสูงขึ้นในสัดส่วนเดียวกัน

(6) เพิ่มศักยภาพทางการตลาดแก่เกษตรกร จัดหาสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำแก่สถาบันเกษตรกร เพื่อจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ในการแปรรูปข้าว เพื่อลดขั้นตอนการตลาด

(7) สร้างสภาพคล่องทางการค้าและการเงินเพิ่มขึ้น โดยดำเนินการวางระบบให้มีการออกใบรับสินค้า (Warehouse receipt) เป็นเครื่องมือในการสร้างสภาพคล่องแก่ชาวนา เพิ่มขึ้น

7.5 กลยุทธ์การตลาดระหว่างประเทศ International Marketing Development

7.5.1 **เป้าหมาย**

ผลักดันการส่งออกให้มีปริมาณและมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นจากช่วงปี 2545 – 2549 ซึ่งมีปริมาณส่งออกเฉลี่ย 7.3 ล้านตัน มูลค่า 2.057 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ราคาเฉลี่ย 278 เหรียญสหรัฐฯ ต่อตัน เพิ่มเป็นปริมาณส่งออก 8.5 – 9.5 ล้านตัน มูลค่า 2,600 – 2,850 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ราคาเฉลี่ย 300 เหรียญสหรัฐฯ ในปี 2550 – 2554

7.5.2 **กลยุทธ์**

(1) จัดระบบการส่งออก โดยการจดทะเบียนผู้ส่งออก เพื่อให้สามารถกำกับดูแลมิให้ ผู้ส่งออกมีการตัดราคาส่งออกข้าวในต่างประเทศ หรือรวมตัวกันกำหนดราคาข้าวภายในประเทศ

(2) สร้างความร่วมมือในระดับภูมิภาค โดยกระชับและขยายความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ เวียดนาม พม่า ลาว กัมพูชา อินโดนีเซีย บรูไน ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และมาเลเซีย

(3) การสร้างภาพลักษณ์สินค้าข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าวไทย โดยจัดให้มีหน่วยงานจัดทำข้อมูลโภชนาการและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์คุณประโยชน์ของสินค้าข้าวและผลิตภัณฑ์ รวมทั้งพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภคในแต่ละตลาด

(4) สร้างเสริมจุดแข็งของข้าวไทย โดยการประชาสัมพันธ์ในตลาดต่างประเทศว่าเป็นข้าวปลอดการตัดแต่งพันธุกรรม (Non-GMOs)

(5) การส่งออกข้าวรัฐต่อรัฐในตลาดที่เอกชนไม่สามารถเข้าถึงและสนับสนุนให้กลุ่มและสถาบันเกษตรกรมีส่วนร่วมในการส่งออกข้าวรัฐต่อรัฐภายใต้ระเบียบของราชการ

(6) ส่งเสริมการส่งออกข้าวของเอกชน โดยจัดคณะผู้แทนการค้าภาครัฐร่วมกับภาคเอกชนเจรจาแก้ไขปัญหาการค้าข้าวระหว่างประเทศ

(7) พัฒนาระบบมาตรฐานและการรับรองให้ได้มาตรฐานสากล โดยให้มีหน่วยงานรับรอง โดยเฉพาะการเจาะตลาดจำเพาะ (Niche Market) ได้แก่ ข้าวอินทรีย์ ข้าวกล้องอนามัย และพัฒนารูปแบบข้าวผลิตภัณฑ์แปรรูปสารสกัดจากข้าวและบรรจุภัณฑ์เพื่อสนองรสนิยมตลาดที่เปลี่ยนแปลง

(8) ปรับปรุงมาตรฐานข้าวไทยและข้าวหอมมะลิไทยให้เป็นมาตรฐานสากลและสร้างความเชื่อมั่นในมาตรฐานข้าวไทย

(9) กำหนดตำแหน่งข้าวไทยในตลาดต่างประเทศในแต่ละชนิด/คุณภาพข้าวให้ชัดเจน เพื่อเข้าสู่กลุ่มเป้าหมายได้ถูกต้อง

(10) พัฒนาระบบข้อมูลการส่งออก โดยการเชื่อมข้อมูลกับหน่วยงานและกลุ่มประเทศความร่วมมือต่างๆ เพื่อสร้างฐานข้อมูลครบวงจร และพัฒนาระบบบริการการส่งออกโดยการให้บริการผ่าน EDI และ E-Service

7.6 กลยุทธ์ลอจิสติกส์และการสร้างมูลค่าตลอดห่วงโซ่อุปทาน

7.6.1 **เป้าหมาย**

สามารถลดต้นทุนลอจิสติกส์จากร้อยละ 19 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของข้าวในปี 2550 (ต้นทุนโดยรวมมีจำนวน 61,047 ล้านบาท จากผลิตภัณฑ์มวลรวม 315,139 ล้านบาท) เป็นร้อยละ 15 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของข้าวในปี 2554

7.6.2 **กลยุทธ์**

(1) เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการด้านลอจิสติกส์ โดยการศึกษากระบวนการลอจิสติกส์ การจัดเก็บ รวบรวม และขนส่งข้าวที่ดำเนินการในส่วนภูมิภาค วิเคราะห์ข้อจำกัดที่ก่อให้เกิดความเสียหายของผลิตผลระหว่างดำเนินการ วิเคราะห์ต้นทุนที่เกิดจากกระบวนการดำเนินการ และพัฒนาวิธีการจัดเก็บ โดยให้มีหน่วยงานจัดเก็บหน่วยงานหลักหน่วยงานเดียวและการจัดการที่เหมาะสม โดยนำระบบ GIS มาใช้

(2) จัดตั้งศูนย์บริการลอจิสติกส์ โดยจัดให้มีศูนย์บริการ Logisticsในระดับภูมิภาค โดยการสร้างพันธมิตรด้านการขนส่ง เช่น การจัดตั้งสถานีรวบรวมคอนเทนเนอร์ (ICD– Inland Container Depot) และให้มีการเชื่อมโยงระหว่างศูนย์ในแต่ละภูมิภาคเป็นเครือข่ายระดับประเทศ

(3) จัดระบบผู้ให้บริการด้านลอจิสติกส์ โดยการจัดการให้มีการบริการด้านการจัดการเป็นพิเศษในระบบ Logistics เชื่อมต่อทั้งภายในและต่างประเทศให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นและต้นทุนลดลง เช่น ลดกระบวนการขนส่งหลายครั้ง (Double Handing) การจัดหาเรือรับสินค้าให้เพียงพอ และการสร้างระบบเครือข่าย (Networking) ในการขนส่งทางถนน โดยการจัดให้มีศูนย์รวมการติดต่อรับเช่าช่วง (Sub - Contract) และศูนย์ติดต่อรถขนส่งแห่งเดียว (Call Center) ในจังหวัดต่างๆ เพื่อให้สามารถลดการสูญเปล่าในการขนส่งได้

(4) ปรับปรุงกฎระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับคลังสินค้าและไซโลที่เอื้อให้เกิดความสะดวกต่อผู้ประกอบการที่ให้บริการลอจิสติกส์ รวมทั้งทบทวนกฎหมายการขนส่งแบบหลายรูปแบบ (Multi–Model Transport) ให้เกิดความสะดวกและมีประสิทธิภาพ

(5) จัดระบบคลังสินค้าและไซโล โดยการวางระบบการจัดการสร้างคลังสินค้าและไซโลที่สามารถรักษาคุณภาพข้าวได้อย่างมีมาตรฐานสูง และให้สอดรับกับปริมาณผลผลิตและความต้องการของผู้ประกอบการ และสามารถลดความซ้ำซ้อนในขั้นตอนการเก็บรักษาข้าวตลอดห่วงโซ่อุปทาน

(6) เพิ่มศักยภาพของผู้ส่งออก โดยจัดให้มีระบบการขนส่ง แปรรูป และจัดเก็บสินค้าในระบบควบคุมคุณภาพในระบบลอจิสติกส์ ที่พึ่งพาตนหรือกลุ่มของตนเองเพื่อส่งมอบให้ต้นทุนลดลงและคุณภาพสูงขึ้น รวมทั้งให้สิทธิพิเศษเป็นเงินช่วยเหลือ (Rebate) แก่ผู้ส่งออกที่อยู่ ในกลุ่มที่ส่งออกได้ตามเป้าหมาย รวมทั้งกลุ่มพันธมิตรข้าวด้วย

(7) บริหารจัดการด้านการส่งออก โดยการลดความซ้ำซ้อนของขั้นตอนการส่งออกข้าว และให้เกิดการสะดวกต่อการจัดการโดยการลดขั้นตอนการออกเอกสาร และใบรับรองมาตรฐานข้าวเพื่อการส่งออก โดยมีศูนย์บริการส่งออกทั้งระบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (One Stop Service) ณ ท่าเรือส่งออก

(8) พัฒนาระบบการขนส่ง โดยการปรับปรุงเพื่อแก้ไขข้อขัดข้องในระบบการขนส่งโดยเฉพาะระบบการขนส่งทางน้ำและระบบรางที่เชื่อมต่อกันได้ในเชิงประหยัด ซึ่งควรเชื่อมโยงระบบการขนส่งทางราง (รถไฟ) จากแหล่งรวบรวมไปยังท่าเรือระนอง เพื่อเชื่อมการส่งออกไปยังอินเดีย ตะวันออกกลางและอาฟริกา รวมทั้งควรมีการกำหนดที่ตั้งของโรงสีให้เหมาะสมเพื่อให้การบริการกระจายไปทั่วทุกแหล่งผลิตข้าวทุกภาค

2.3.6 โครงการผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐานเพื่อการส่งออกในทุ่งกุลาร้องไห้ระยะที่ 2 (ปี2552-2556)

1) หลักการและเหตุผล เป็นโครงการที่ดำเนินการต่อเนื่องจากโครงการระยะที่ 1 ได้สิ้นสุดโครงการในปี 2551 โดยมีวิธีดำเนินการแบบบูรณาการของ 7 หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตในการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันเพื่อการส่งออก และเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน โดยการสนับสนุนเกษตรกรให้สามารถยกระดับรายได้จากการผลิตข้าวคุณภาพ ซึ่งโครงการมีเป้าหมายในการพัฒนาพื้นที่ปลูกข้าวในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดร้อยเอ็ด สุรินทร์ ศรีษะเกษ ยโสธร และมหาสารคาม มีขอบเขตครอบคลุมถึง 76 ตำบล 998 หมู่บ้าน ให้สามารถปลูกข้าวหอมมะลิจำนวน 1.27 ล้านไร่ เพิ่มผลผลิตต่อไร่จาก 252 กก./ไร่ เป็น 470 กก./ไร่ ทำให้เกษตรกรในโครงการจำนวน 95,000 ครอบครัว มีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งยังช่วยเพิ่มปริมาณผลผลิตข้าวหอมมะลิเพื่อการส่งออกและยังเห็นว่าทุ่งกุลาร้องไห้เป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพมาตรฐานเพื่อการส่งออก ยังมีศักยภาพที่จะดำเนินการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนได้เพิ่มสูงขึ้น และช่วยให้เกษตรกรมีความกินดีอยู่ดีเพิ่มมากขึ้น

2) พื้นที่เป้าหมาย

การพัฒนาการผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐานเพื่อการส่งออกในทุ่งกุลาร้องไห้ ระยะที่ 2 ในช่วงปี 2552-2556 จะสามารถแบ่งแยกพื้นที่การพัฒนาออกได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) พื้นที่ที่ยังไม่ได้ปรับปรุงระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ จำนวน 115,646 ไร่ 2) พื้นที่ที่มีการปรับปรุงระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ (Land Remodeling) แล้วแต่เสื่อมสภาพต้องปรับปรุงซ่อม จำนวน 765,540 ไร่ 3) พื้นที่ปรับปรุงระบบอนุรักษ์ดินและน้ำแล้ว และเสริมระบบน้ำชลประทาน จำนวน 121,519 ไร่ คิดเป็นพื้นที่นาในทุ่งกุลาร้องไห้ที่จะได้รับการพัฒนาในช่วงปี 2552-2556 รวมทั้งสิ้น 1,002,705 ไร่ จากพื้นที่นาในทุ่งกุลาร้องไห้จำนวน 1.27 ล้านไร่ ส่วนที่เหลือประมาณ 2 แสนไร่เศษ ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ที่สามารถผลิตข้าวหอมมะลิได้ผลดีตามสภาพธรรมชาติ พื้นที่เป้าหมายดำเนินการทั้ง 3 กลุ่ม มีรายละเอียด ดังนี้

1.2.1 พื้นที่ที่ยังไม่ได้ปรับปรุงระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ จำนวน 115,646 ไร่ จะสามารถดำเนินการทำ Land Remodeling เพิ่มเติมได้ปีละประมาณ 30,000 ไร่ พร้อมทั้งสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานการผลิต มีเป้าหมายดำเนินการในพื้นที่ ต.สระบัว ต.โนนสวรรค์ ต.โพนสูง อ.ปทุมรัตน์ ต.โนนสว่าง ต.เหล่าหลวง ต.น้ำอ้อม ต.กำแพง ต.เมืองบัว ต.เกษตรวิสัย ต.หนองแวง ต.สิงห์โคก ต.กู่กาสิงห์ ต.บ้านฝาง อ.เกษตรวิสัย ต.หินกอง ต.ดอกไม้ ต.นาใหญ่ อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด

1.2.2 พื้นที่ที่มีการปรับปรุงระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ Land Remodeling แล้ว แต่เสื่อมสภาพต้องปรับปรุงซ่อม จำนวน 765,540 ไร่ จะสามารถดำเนินการได้ปีละ 50,000 ไร่ พร้อมทั้งสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานการผลิตมีเป้าหมายดำเนินการในพื้นที่ ต.เขวาตะคลอง ต.เมืองบัว ต.กำแพง ต.ทุ่งทอง ต.ดงครั่งใหญ่ ต.ดงครั่งน้อย ต.เกษตรวิสัย ต.กู่กาสิงห์ อ.เกษตรวิสัย ต.หินกอง ต.ทุ่งหลวง ต.สระคู ต.ทุ่งกุลา อ.สุวรรณภูมิ ต.ศรีสว่าง ต.ท่าหาดยาว อ.โพนทราย จ.ร้อยเอ็ด ต.สระขุด ต.เมืองบัว ต.กระเบื้อง ต.ยะวึก ต.ศรีณรงค์ ต.ชุมพลบุรี ต.นาหนองไผ่ ต.ไพรขลา อ.ชุมพลบุรี ต.ทุ่งกุลา ต.โพนครก ต.พรมเทพ อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์ ต.เม็กดำ ต.เวียงชัย ต.ราษฎร์พัฒนา ต.เมืองเตา ต.ราษฎร์เจริญ ต.ปะหลาน ต.เมืองเสือ ต.เวียงสะอาด อ.พยัคฆภูมิพิสัย ต.น้ำอ้อม ต.ค้อวัง อ.ค้อวัง จ.ยโสธร

1.2.3 พื้นที่ปรับปรุงระบบอนุรักษ์ดินและน้ำแล้ว และเสริมระบบน้ำชลประทาน จำนวน 121,519 ไร่ พร้อมทั้งสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานการผลิต พื้นที่เป้าหมายดำเนินการจะอยู่ใน ต.ทุ่งหลวง ต.หินกอง ต.สระคู ต.ทุ่งดุลา อ.สุวรรณภูมิ ต.สามขา ต.ศรีสว่าง อ.โพนทราย จ.ร้อยเอ็ด โดยเน้นการพัฒนา

พื้นที่แบบบูรณาการ ตั้งแต่การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน จนถึงการพัฒนาการผลิตและการตลาดข้าวหอมมะลิ โดยทุกหน่วยงานจะดำเนินกิจกรรมที่รับผิดชอบอย่างเชื่อมโยงสอดรับซึ่งกันและกัน จะสามารถช่วยยกระดับผลผลิตต่อไร่ไปเป็น 470 กิโลกรัม การพัฒนาจะเพิ่มขึ้นในแต่ละปี จนสิ้นปี

3) ระยะเวลาดำเนินโครงการ ปีงบประมาณ 2552-2556

4) วิธีดำเนินการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายใต้โครงการฯ ระยะที่ 2 จะดำเนินงานร่วมกันในลักษณะ Area approach แบบบูรณาการร่วมกันในพื้นที่เป้าหมาย และตัวเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ โดยการผสมผสานปัจจัยต่างๆเชื่อมโยงอย่างมีระบบตั้งแต่ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ การผลิต การตลาด ตลอดจนการมีส่วนร่วมของเกษตรกร โดยมีแนวทางการดำเนินงาน เริ่มต้นจากการจัดการโครงสร้างพื้นฐานน้ำชลประทาน และปรับปรุงพื้นที่นา ติดตามด้วยการส่งมอบเมล็ดพันธุ์ข้าว และการฝึกอบรมการเพาะปลูก เก็บเกี่ยว ต่อจากนั้นจะเป็นกิจกรรมการรวมกลุ่มในการจำหน่ายข้าวเปลือกของสถาบันเกษตรกร และสุดท้ายตามด้วยการประเมินผลโครงการ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน
2. การปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต
3. การตรวจสอบคุณภาพผลผลิต
4. การจัดการธุรกิจการตลาดของสถาบันเกษตรกร
5. การติดตามประเมินผล

5) หน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

โครงการผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐานเพื่อการส่งออกในทุ่งกุลาร้องไห้ระยะที่ 2 (ปี2552-2556) จะสนับสนุนการพัฒนาคลัสเตอร์ โดยมีหน่วยงานกรทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดังนี้

1. กรมพัฒนาที่ดิน

งบประมาณที่ได้รับจัดสรรเป็นจำนวน 251.71 ล้านบาท ให้ดำเนินการในกิจกรรม

- ก่อสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ รวมถึงกิจกรรมควบคุมการก่อสร้างระบบพัฒนาที่ดิน 30,000 ไร่ ใน อ.ปทุมรัตต์ อ.เกษตรวิสัย และอ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด
- บำรุงรักษาระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ 33,100 ไร่ ใน อ.เกษตรวิสัย อ.สุวรรณภูมิ อ.โพนทราย จ.ร้อยเอ็ด อ.ชุมพลบุรี อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์ อ.พยัคฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม และ อ.ค้อวัง จ.ยโสธร

2. กรมการข้าว

งบประมาณที่ได้รับจัดสรรเป็นจำนวน 12.12 ล้านบาท ผลิตกระจายพันธุ์ข้าว 53 ศูนย์ 5,000 แปลง ส่งเสริมการผลิตข้าวคุณภาพดี 4,915 ราย สัมมนาชาวนาชั้นนำ 265 ราย อบรมชาวนามืออาชีพ 2,600 ราย ประชุม จัดทำสื่อ คู่มือปฏิบัติงาน นิเทศงาน ดำเนินการในพื้นที่ อ.ปทุมรัตน์ อ.เกษตรวิสัย อ.สุวรรณภูมิ จ.ร้อยเอ็ด อ.ชุมพลบุรี อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์ อ.พยัคฆภูมิพิสัย จ.มหาสารคาม และ อ.ค้อวัง จ.ยโสธร

3. กรมส่งเสริมการเกษตร

งบประมาณที่ได้รับจัดสรรเป็นจำนวน 3.4 ล้านบาท ใช้ในกิจกรรมพัฒนาเกษตรกรสู่ระบบการรับรองมาตรฐาน GAP ข้าว จำนวน 6,900 ราย ดำเนินการกระจายได้ทุกพื้นที่ในทุ่งกุลาร้องไห้

4. กรมส่งเสริมสหกรณ์

งบประมาณที่ได้รับจัดสรรเป็นจำนวน 6.9 ล้านบาท ใช้ในกิจกรรมจ้างที่ปรึกษาพัฒนาคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิ จ้างที่ปรึกษาพัฒนาผลิตภัณฑ์ ประชุมสัมมนาเจ้าหน้าที่และสหกรณ์ อบรมกลยุทธ์การตลาดให้สหกรณ์ ประชาสัมพันธ์ธุรกิจการตลาดให้สหกรณ์ กิจกรรมส่งเสริมการตลาด ประสานติดตามงานจ้างที่ปรึกษา

5. สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ใช้งบประมาณปกติร่วมดำเนินการในกิจกรรม ศูนย์บริการประชาชนเคลื่อนที่ พัฒนาองค์ความรู้ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงการผลิตข้าวหอมมะลิ ในพื้นที่ 10 อำเภอ 45 ตำบล 493 หมู่บ้าน เกษตรกร 8,579 ราย พื้นที่ 143,167 ไร่

6. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ได้รับการจัดสรรงบประมาณ 1.98 ล้านบาท ดำเนินกิจกรรมในการอำนวยการบริหารโครงการบูรณาการร่วม 7 หน่วยงาน ประสานงานกับกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการต่างประเทศ ประสานโรงสี สมาคมผู้ส่งออก สมาคมผู้ส่งออก สภาหอการค้า ในด้านการตลาดเชื่อมสู่ชาวนา ประชุมสัมมนา Matching Demand & Supply และแจ้งแผนปฏิบัติการของส่วนราชการให้เกษตรกรได้รับทราบ ตลอดจนติดตามประเมินผลโครงการฯ

การดำเนินงานของทุกหน่วยงานในโครงการจะดำเนินการในพื้นที่เป้าหมาย และมีเกษตรกรในพื้นที่เป้าหมายเดียวกัน ถือเป็นการบูรณาการ การปฏิบัติงานในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐไปสู่ประชาชน ที่จะทำให้เกิดประสิทธิผลในการบริการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่จะช่วยทำให้เกษตรกรได้รับ น้ำดี ดินดี พันธุ์ดี และเป็นพันธุ์ที่ตรงกับตลาดความต้องการด้วย เกิดหลักประกันในการมีรายได้ที่แน่นอน

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากโครงการผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐานเพื่อการส่งออกในทุ่งกุลาร้องไห้ ระยะที่ 2 (ปี2552-2556) จะสนับสนุนคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม คือ กิจกรรมที่สนับสนุนทางตรง ได้แก่การจ้างที่ปรึกษาพัฒนาคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิ จ้างที่ปรึกษาพัฒนาผลิตภัณฑ์ ประชุมสัมมนาเจ้าหน้าที่และผู้แทนสหกรณ์ อบรมกลยุทธ์การตลาดให้แก่พนักงานสหกรณ์ ประชาสัมพันธ์ธุรกิจการตลาดให้แก่สหกรณ์ กิจกรรมส่งเสริมการตลาด ประสานติดตามงานจ้างที่ปรึกษา เพื่อปรับโครงสร้างการผลิตในการเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันเพื่อการส่งออก ช่วยเพิ่มปริมาณผลผลิตข้าวหอมมะลิเพื่อการส่งออก และสำหรับกิจกรรมที่สนับสนุนทางอ้อมคือ การสร้างงานและสร้างรายได้โดยการสนับสนุนเกษตรกรให้สามารถยกระดับรายได้จากการผลิตข้าวคุณภาพ (โครงการผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐานเพื่อการส่งออกในทุ่งกุลาร้องไห้ ระยะที่ 2 (ปี 2552-2556) ; สำนักเศรษฐกิจการเกษตร, 2551)

บทที่ 3
การศึกษาการดำเนินงานและรูปแบบการรวมกลุ่มของสหกรณ์ในปัจจุบันและศักยภาพในการรวมกลุ่มคลัสเตอร์

การศึกษาการดำเนินงานของสหกรณ์เป็นการศึกษาโดยการวิเคราะห์งบรายงานกิจการ ประจำปี 2550-2552 และการศึกษารูปแบบการรวมกลุ่มของสหกรณ์ในปัจจุบัน เป็นการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามสำรวจรวบรวมข้อมูล และการศึกษาศักยภาพในการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ เป็นการศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก สำรวจรวบรวมข้อมูลจากตัวแทนของสหกรณ์การเกษตรภายในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้โดยมีผลการศึกษา ดังนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานของสหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้

การวิเคราะห์งบรายงานกิจการ ประจำปี 2550-2552 ของกลุ่มสหกรณ์การเกษตรภายในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 3.1 รายชื่อและที่อยู่ของกลุ่มสหกรณ์การเกษตรภายในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ที่เข้าร่วมโครงการ

ชื่อสหกรณ์	ที่อยู่
1. สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	206 หมู่ 2 ถ. ปัทมานนท์ ต. เกษตรวิสัย อ. เกษตรวิสัย จ. ร้อยเอ็ด
2. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	1 หมู่ 20 กม.4 ถ. สุวรรณภูมิ-ยโสธร ต. สระคู อ. สุวรรณภูมิ จ. ร้อยเอ็ด
3. สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	123 หมู่ 2 ต. โพนทราย อ. โพนทราย จ. ร้อยเอ็ด
4. สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	277 หมู่ 9 ต. บัวแดง อ. ปทุมรัตต์ จ. ร้อยเอ็ด
5. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	104 หมู่ 14 ต. สระคู อ. สุวรรณภูมิ จ. ร้อยเอ็ด
6. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	190 หมู่ 1 บ้านตาหยวก ต. ทุ่งหลวง อ. สุวรรณภูมิ จ. ร้อยเอ็ด
7. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	103 หมู่ 19 ถ. ปัทมานนท์ ต. สระคู อ สุวรรณภูมิ จ. ร้อยเอ็ด
8. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	1 หมู่ 11 บ้านดุดินทราย ต.ทุ่งหลวง อ. สุวรรณภูมิ จ. ร้อยเอ็ด
9. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	119 หมู่ 2 ต. หินกอง อ. สุวรรณภูมิ จ. ร้อยเอ็ด
10. สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	176 หมู่ 4 ถ. พรมศรี ต. ฟ้าหยาด อ. มหาชนะชัย จ. ยโสธร

ตารางที่ 3.1 รายชื่อและที่อยู่ของกลุ่มสหกรณ์การเกษตรภายในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ที่เข้าร่วมโครงการ (ต่อ)

11. สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	117 หมู่ 5 ต. ค้อวัง อ. ค้อวัง จ .ยโสธร
12. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	330 ถ. รัตนวงษา ต. เมืองใต้ อ. เมือง จ. ศรีสะเกษ
13. สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	285 หมู่ 2 ต. เมืองคง อ. ราษีไศล จ. ศรีสะเกษ
14. สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	501 หมู่ 1 ต. ชุมพลบุรี อ. ชุมพลบุรี จ. สุรินทร์
15. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	129 หมู่ 8 ต. ทุ่งกุลา อ. ท่าตูม จ. สุรินทร์
16. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	20 หมู่ 16 ต. พรมเทพ อ. ท่าตูม จ. สุรินทร์
17. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	212 หมู่ 3 ถ. ท่าตูม-ชุมพลบุรี ต. ชุมพลบุรี อ. ชุมพลบุรี จ. สุรินทร์
18. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	126 หมู่ 4 ถ. สุรินทร์-สังขละ ต. ตาออง อ. เมือง จ. สุรินทร์
19. สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	205 หมู่ 14 ต. ปะหลาน อ. พยัคฆภูมิพิสัย จ. มหาสารคาม
20. สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	82 ถ. รณชัยชาญยุทธ อ. เมือง จ. ร้อยเอ็ด

จากตารางที่ 3.1 พบว่า กลุ่มสหกรณ์การเกษตรภายในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ที่เข้าร่วมโครงการที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดยโสธร และจังหวัดมหาสารคาม มีจำนวน 19 สหกรณ์ และสหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ดที่อยู่ภายนอกพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้และขอเข้าร่วมโครงการ รวมเป็น 20 สหกรณ์

3.1.1 จำนวนสมาชิก

จำนวนสมาชิกภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 3.2 จำนวนสมาชิกภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550		ปี 2551		ปี 2552	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	2,526	0.98	2,535	0.98	2,546	0.96
2. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	681	0.27	674	0.26	666	0.25
3. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสองจำกัด	579	0.22	584	0.23	591	0.22
4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	539	0.21	530	0.20	536	0.20
5. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	558	0.22	570	0.22	585	0.22
6. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	863	0.34	860	0.33	859	0.32

ตารางที่ 3.2 จำนวนสมาชิกภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์ (ต่อ)

สหกรณ์	ปี 2550		ปี 2551		ปี 2552	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
7. สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	7,235	2.82	7,349	2.83	7,591	2.87
8. สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	1,098	0.43	1,069	0.41	1,056	0.40
9. สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	2,227	0.87	2,104	0.81	2,082	0.79
10. สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	6,941	2.70	6,964	2.68	7,062	2.67
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	2,555	1.00	2,548	0.98	2,523	0.95
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	1,817	0.71	1,898	0.73	1,958	0.74
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	2,601	1.01	2,610	1.00	2,551	0.96
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	1,826	0.71	1,841	0.71	1,834	0.69
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	3,076	1.20	3,101	1.19	3,038	1.15
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	113,822	44.36	116,256	44.74	118,016	44.56
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	100,435	39.14	101,050	38.88	102,746	38.79
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	1,691	0.66	1,708	0.66	1,737	0.66
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	1,195	0.47	1,258	0.48	1,315	0.50
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	4,319	1.68	4,363	1.68	5,564	2.10
รวม	**256,584**	**100.00**	**259,872**	**100.00**	**264,856**	**100.00**

จากตารางที่ 3.2 พบว่า จำนวนสมาชิกภายในกลุ่มสหกรณ์โดยรวม มีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปีและมีจำนวนสมาชิกทั้งหมดในปี 2552 จำนวน 264,856 คน และสหกรณ์ที่มีจำนวนสมาชิกมากที่สุด คือสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.ศรีสะเกษ จำกัด มีจำนวน 113,822 คน รองลงมาสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด มีจำนวน 100,435 คน และสหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด มีจำนวน 7,235 คน ตามลำดับ

3.1.2 การถือหุ้นของสมาชิก

แหล่งเงินทุนของสหกรณ์มี 2 แหล่ง คือ แหล่งเงินทุนภายในสหกรณ์ และแหล่งเงินทุนภายนอกสหกรณ์ การถือหุ้นของสมาชิกเป็นแหล่งเงินทุนภายในสหกรณ์ที่สำคัญที่นำไปใช้หมุนเวียนในกิจการ ดังนั้นจำนวนการถือหุ้นของสมาชิกยิ่งมีจำนวนมากจะยิ่งทำให้สหกรณ์มีทุนหมุนเวียนมากซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่อสหกรณ์และส่งผลต่อผลการดำเนินงานของสหกรณ์ด้วย รายละเอียดการถือหุ้นของสมาชิกภายในกลุ่มสหกรณ์ มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 3.3 จำนวนการถือหุ้นของสมาชิกสมาชิกภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550			ปี 2551			ปี 2552		
	สมาชิก (คน)	ค่าหุ้น (บาท)	ค่าหุ้นเฉลี่ยต่อคน	สมาชิก (คน)	ค่าหุ้น (บาท)	ค่าหุ้นเฉลี่ยต่อคน	สมาชิก (คน)	ค่าหุ้น (บาท)	ค่าหุ้นเฉลี่ยต่อคน
1. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	2,526	14,819,470.00	5,866.77	2,535	16,581,080.00	6,540.80	2,546	18,597,680.00	7,304.67
2. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	680	5,456,620.00	8,012.66	674	5,955,970.00	8,836.75	666	6,479,570.00	9,729.08
3. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	579	8,153,910.00	14,082.75	584	9,455,860.00	16,191.54	591	11,030,160.00	18,663.55
4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	539	3,369,480.00	6,251.35	530	3,584,750.00	6,763.67	536	3,996,110	7,455.43
5. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	558	3,366,310.00	6,032.81	570	3,951,460.00	6,932.38	585	4,674,160.00	7,990.02
6. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	863	3,754,740.00	4,350.80	860	4,685,290.00	5,448.01	859	5,793,160.00	6,744.07
7. สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	7,235	55,322,450.00	7,646.50	7,349	63,305,150.00	8,614.12	7,591	74,569,840.00	9,823.45
8. สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	1,098	5,655,750.00	5,150.96	1,069	5,982,880.00	5,596.71	1,056	6,153,540.00	5,827.22
9. สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	2,227	33,232,351.00	14,922.47	2,104	38,100,380.00	18,108.85	2,082	42,749,440.00	20,532.87
10. สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	6,941	64,756,700.00	9,329.60	6,964	71,546,780.00	10,273.81	7,062	78,477,490.00	11,112.64
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	2,555	46,375,150.00	18,150.74	2,548	54,261,930.00	21,304.25	2,523	61,543,690.00	24,393.06
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	1,817	12,050,260.00	6,615.44	1,898	13,390,910.00	7,055.27	1,958	14,377,530.00	7,342.97

ตารางที่ 3.3 จำนวนการถือหุ้นของสมาชิกภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์ (ต่อ)

สหกรณ์	ปี 2550			ปี 2551			ปี 2552		
	สมาชิก (คน)	ค่าหุ้น (บาท)	ค่าหุ้นเฉลี่ยต่อคน	สมาชิก (คน)	ค่าหุ้น (บาท)	ค่าหุ้นเฉลี่ยต่อคน	สมาชิก (คน)	ค่าหุ้น (บาท)	ค่าหุ้นเฉลี่ยต่อคน
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	2,601	7,064,080.00	2,715.91	2,610	7,785,680.00	2,983.02	2,551	8,691,330.00	3,407.03
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	1,826	17,256,120.00	9,450.23	1,841	18,178,700.00	9,874.36	1,834	18,816,160.00	10,259.63
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	3,076	25,598,300.00	8,321.94	3,101	29,931,250.00	9,652.13	3,038	34,928,580.00	11,497.23
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	113,822	53,264,960.00	467.97	116,256	57,339,230.00	493.22	118,016	60,026,730.00	508.63
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	100,435	100,437,230.00	1,000.02	101,050	110,142,200.00	1,089.98	102,746	118,940,350.00	1,157.62
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	1,691	19,032,390.00	11,255.11	1,708	21,074,970.00	12,338.98	1,737	24,329,480.00	14,006.61
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	1,195	22,098,330.00	18,492.33	1,258	26,260,150.00	20,874.52	1,315	29,929,900.00	22,760.38
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	4,319	10,536,590.00	2,439.59	4,363	12,182,620.00	2,792.26	5,564	14,208,170.00	2,553.59
รวม	**256,584**	**511,601,191.00**	**1,993.89**	**259,872**	**573,697,240.00**	**2,207.61**	**264,856**	**638,313,070.00**	**2,410.04**

จากตารางที่ 3.3 พบว่าจำนวนการถือหุ้นของสมาชิกภายในกลุ่มสหกรณ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปี2552 ค่าหุ้นมีจำนวนรวมทั้งหมด 638,313,070 บาท และค่าหุ้นเฉลี่ยต่อคนมากที่สุดคือ สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด จำนวน 24,393.06 บาท รองลงมาสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด จำนวน 22,760.38 บาท และสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด จำนวน 18,663.55 บาท ตามลำดับ

3.1.3 มูลค่าของประเภทธุรกิจ

ภายในกลุ่มสหกรณ์ มีการดำเนินธุรกิจหลายประเภท ได้แก่ธุรกิจการรับฝากเงิน ธุรกิจสินเชื่อ การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย การรวบรวมผลผลิต และการแปรรูปผลผลิต มีรายละเอียดดังนี้

3.1.3.1 ธุรกิจการรับฝากเงิน

การรับฝากเงินเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมเพื่อเก็บไว้ใช้จ่ายในอนาคต ซึ่งสหกรณ์จะคำนวณดอกผลให้ตามอัตรา และเงื่อนไขของประเภทเงินฝาก การระดมเงินฝากของสหกรณ์จะทำให้สหกรณ์มีเงินทุนภายในสำหรับหมุนเวียนในกิจการ ธุรกิจรับฝากเงินของภายในกลุ่มสหกรณ์ในปี 2550-2552 มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 3.4 มูลค่าธุรกิจการรับฝากเงินของภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550		ปี 2551		ปี 2552	
	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ
1. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	12.85	4.58	15.95	4.54	17.94	4.20
2. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	3.81	1.36	3.53	1.01	3.28	0.77
3. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	5.61	2.00	6.87	1.96	6.97	1.63
4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	1.37	0.49	1.42	0.40	3.84	0.90
5. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	4.36	1.55	5.96	1.70	4.63	1.08
6. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	2.24	0.80	4.54	1.29	4.51	1.06
7. สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	55.05	19.64	101.30	28.86	134.46	31.50
8. สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	3.69	1.32	10.36	2.95	15.66	3.67
9. สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	13.10	4.67	11.36	3.24	16.80	3.94
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	50.80	18.12	49.26	14.03	53.99	12.65
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	12.60	4.49	17.14	4.88	21.34	5.00
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	24.07	8.59	24.70	7.04	27.54	6.45
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	1.24	0.44	1.54	0.44	2.91	0.68
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	52.11	18.59	53.34	15.20	53.45	12.52
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	19.55	6.97	21.63	6.16	27.01	6.33

ตารางที่ 3.4 ปริมาณการรับฝากเงินของภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์ (ต่อ)

สหกรณ์	ปี 2550		ปี 2551		ปี 2552	
	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	0.41	0.15	0.84	0.24	0.62	0.15
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	6.60	2.35	7.86	2.24	8.72	2.04
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	8.99	3.21	10.18	2.90	11.39	3.67
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	1.90	0.68	3.25	0.92	11.82	2.77
รวม	**280.35**	**100.00**	**351.03**	**100.00**	**426.88**	**100.00**

จากตารางที่ 3.4 พบว่า มูลค่าธุรกิจการรับฝากเงินโดยรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น คือปี 2552 มีจำนวน 426.88 ล้านบาท ปี 2551 มีจำนวน 351.03 ล้านบาท และปี 2550 มีจำนวน 280.35 ล้านบาท ตามลำดับและสหกรณ์ที่มีมูลค่าเงินรับฝากมากที่สุดได้แก่ สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด จำนวน 134.46 ล้านบาท รองลงมาสหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด จำนวน 53.99 ล้านบาทและสหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด จำนวน 53.45 ล้านบาทตามลำดับ และมีเพียงสหกรณ์เดียวที่ไม่มีการรับฝากเงินจากสมาชิก ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.สุรินทร์ จำกัด

3.1.3.2 ธุรกิจสินเชื่อ

ภายในกลุ่มสหกรณ์ให้สมาชิกกู้เงินในหลายรูปแบบ ได้แก่ เงินกู้ระยะสั้นเพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานทางการเกษตรสำหรับรอบฤดูกาล เงินกู้ระยะปานกลางเพื่อใช้จ่ายในการจัดซื้อวัสดุการเกษตร ระยะเวลา 3 ปี และเงินกู้ระยะยาวเพื่อปรับปรุงโครงสร้างหนี้ และมีปริมาณเงินกู้คงเหลือภายในกลุ่มสหกรณ์ มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 3.5 ปริมาณเงินกู้คงเหลือภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550		ปี 2551		ปี 2552	
	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ	57.22	4.70	63.14	4.66	73.36	4.88
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	25.87	2.12	27.47	2.03	27.64	1.84
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	30.85	2.53	36.49	2.69	39.13	2.60
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	18.03	1.48	17.80	1.31	18.78	1.25
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	14.79	1.22	16.17	1.19	17.73	1.18
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	12.58	1.03	17.26	1.27	21.04	1.40
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	218.61	17.94	247.19	18.23	282.60	18.79
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	19.65	1.61	19.52	1.44	19.40	1.29
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	122.98	10.09	132.81	9.79	139.64	9.29
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	249.37	20.47	267.89	19.76	290.98	19.35
11.สหกรณ์การเกษตรราศีไศล จำกัด	66.84	5.49	88.79	6.55	99.62	6.62
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	35.86	2.94	46.95	3.46	51.78	3.44
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	29.68	2.44	33.42	2.46	36.55	2.43
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	56.39	4.63	52.32	3.86	54.87	3.65
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	82.50	6.77	102.72	7.58	117.05	7.78
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	0.16	0.01	0.08	0.01	0.08	0.01
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	66.80	5.48	57.66	4.25	62.70	4.17
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	95.10	7.81	108.27	7.98	118.16	7.86
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	15.13	1.24	20.06	1.48	32.78	2.18
รวม	**1,218.41**	**100.00**	**1,356.01**	**100.00**	**1,503.89**	**100.00**

จากตารางที่ 3.5 พบว่า ปริมาณเงินกู้คงเหลือภายในกลุ่มสหกรณ์ มีแนวโน้มสูงขึ้น และปี 2552 มีจำนวนรวมทั้งหมด 1,503.89 ล้านบาท และสหกรณ์ส่วนใหญ่มีการจัดหาทุนจากแหล่งเงินทุนคือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และกรมส่งเสริมสหกรณ์ และสหกรณ์ที่มีปริมาณเงินกู้คงเหลือมากที่สุด คือสหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ดจำกัด จำนวน 290.98 ล้านบาท รองลงมาสหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัยจำกัด จำนวน 282.60 ล้านบาทและสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสองจำกัดจำนวน118.16 ล้านบาท

3.1.3.3 การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย

การจัดหาสินค้ามาจำหน่ายเป็นธุรกิจที่จัดขึ้นเพื่อช่วยสมาชิกให้ได้ซื้อสินค้า วัสดุที่จะนำมาใช้ในการผลิต เช่นปุ๋ย เมล็ดพันธ์ รวมถึงเครื่องจักร รถไถนา ในราคาที่เหมาะสม รวมถึงสมาชิกได้รับเงินปันผลเฉลี่ยคืนจากสหกรณ์ตามสัดส่วนการทำธุรกิจกับสหกรณ์ และธุรกิจการจัดหาสินค้ามาจำหน่าย มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 3.6 มูลค่าสินค้าที่จัดจำหน่ายภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550			ปี 2551			ปี 2552		
	สินค้าเกษตร (ล้านบาท)	สินค้าอื่นๆ (ล้านบาท)	รวม (ล้านบาท)	สินค้าเกษตร (ล้านบาท)	สินค้าอื่นๆ (ล้านบาท)	รวม (ล้านบาท)	สินค้าเกษตร (ล้านบาท)	สินค้าอื่นๆ (ล้านบาท)	รวม (ล้านบาท)
1. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	29.71 (99.71)	0.09 (0.29)	29.80 (100)	17.25 (100)	0 (0)	17.25 (100)	29.65 (100)	0 (0)	29.65 (100)
2. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	1.47 (94.73)	0.08 (5.27)	1.55 (100)	1.76 (97.59)	0.04 (2.41)	1.80 (100)	1.61 (98.63)	0.02 (1.37)	1.63 (100)
3. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	1.69 (69.04)	0.76 (30.96)	2.45 (100)	2.90 (75.13)	0.96 (24.87)	3.86 (100)	3.01 (78.67)	0.82 (21.33)	3.83 (100)
4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	0.84 (8.10)	9.57 (91.9)	10.41 (100)	2.29 (21.11)	8.56 (78.89)	10.85 (100)	5.47 (30.71)	12.34 (69.29)	17.81 (100)
5. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	3.31 (94.94)	0.18 (5.06)	3.49 (100)	3.4 (97.35)	0.09 (2.65)	3.55 (100)	5.00 (98.17)	0.11 (1.83)	6.00 (100)
6. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	4.58 (100)	0 (0)	4.58 (100)	3.95 (100)	0 (0)	3.95 (100)	5.63 (100)	0 (0)	5.63 (100)
7. สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	68.26 (99.78)	0.14 (0.22)	68.41 (100)	65.41 (99.32)	0.49 (0.68)	65.86 (100)	203.47 (99.77)	0.45 (0.23)	203.92 (100)

ตารางที่ 3.6 มูลค่าสินค้าที่จัดจำหน่ายภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์ (ต่อ)

สหกรณ์	ปี 2550			ปี 2551			ปี 2552		
	สินค้าเกษตร (ล้านบาท)	สินค้าอื่นๆ (ล้านบาท)	รวม (ล้านบาท)	สินค้าเกษตร (ล้านบาท)	สินค้าอื่นๆ (ล้านบาท)	รวม (ล้านบาท)	สินค้าเกษตร (ล้านบาท)	สินค้าอื่นๆ (ล้านบาท)	รวม (ล้านบาท)
8. สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	34.29 (95.88)	34.44 (100)	34.44 (100)	2.11 (74.92)	0.71 (25.08)	2.82 (100)	5.59 (95.23)	0.07 (4.77)	5.66 (100)
9. สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	7.11 (12.32)	57.75 (100)	57.75 (100)	11.46 (12.95)	77.07 (87.05)	88.53 (100)	38.27 (34.14)	73.80 (65.86)	112.07 (100)
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	17.03 (96.63)	17.62 (100)	17.62 (100)	17.73 (99.05)	0.71 (0.95)	17.90 (100)	30.69 (98.49)	0.47 (1.51)	31.16 (100)
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	7.23 (100)	0.00 (0)	7.23 (100)	11.24 (100)	0.00 (0)	11.24 (100)	25.46 (100)	0.00 (0)	25.46 (100)
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	10.15 (98.14)	0.20 (1.86)	10.35 (100)	10.15 (98.15)	0.19 (1.86)	10.35 (100)	7.75 (98.75)	0.10 (1.25)	7.85 (100)
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	1.14 (100)	0.00 (0)	1.14 (100)	0.63 (100)	0.00 (0)	0.63 (100)	1.57 (100)	0.00 (0)	1.57 (100)

ตารางที่ 3.6 มูลค่าสินค้าที่จัดจำหน่ายภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์ (ต่อ)

สหกรณ์	ปี 2550			ปี 2551			ปี 2552		
	สินค้าเกษตร (ล้านบาท)	สินค้าอื่น ๆ (ล้านบาท)	รวม (ล้านบาท)	สินค้าเกษตร (ล้านบาท)	สินค้าอื่น ๆ (ล้านบาท)	รวม (ล้านบาท)	สินค้าเกษตร (ล้านบาท)	สินค้าอื่น ๆ (ล้านบาท)	รวม (ล้านบาท)
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	7.60 (17.93)	34.79 (82.07)	42.39 (100)	6.87 (15.14)	38.52 (84.86)	45.39 (100)	10.73 (17.84)	49.43 (82.16)	60.16 (100)
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	3.80 (11.13)	30.33 (88.87)	34.13 (100)	3.73 (8.68)	39.24 (91.32)	42.96 (100)	6.36 (13.49)	40.79 (86.51)	47.15 (100)
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	279.08 (98.53)	4.17 (1.47)	283.25 (100)	437.11 (99.15)	3.74 (0.85)	440.85 (100)	480.43 (99.54)	2.23 (0.46)	482.66 (100)
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	368.48 (91.62)	33.70 (8-.8)	402.18 (100)	459.14 (93.38)	32.53 (6.62)	491.67 (100)	670.11 (94.16)	41.55 (5.84)	711.66 (100)
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	7.03 (25.46)	20.58 (74.54)	27.61 (100)	5.89 (19.93)	23.67 (80.07)	29.56 (100)	11.43 (22.32)	39.78 (77.68)	51.21 (100)
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	5.26 (14.34)	31.41 (85.66)	36.67 (100)	4.98 (13.08)	33.09 (86.92)	38.07 (100)	8.40 (18.65)	36.63 (81.35)	45.03 (100)

ตารางที่ 3.6 มูลค่าสินค้าที่จัดจำหน่ายภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์ (ต่อ)

สหกรณ์	ปี 2550			ปี 2551			ปี 2552		
	สินค้าเกษตร (ล้านบาท)	สินค้าอื่น ๆ (ล้านบาท)	รวม (ล้านบาท)	สินค้าเกษตร (ล้านบาท)	สินค้าอื่น ๆ (ล้านบาท)	รวม (ล้านบาท)	สินค้าเกษตร (ล้านบาท)	สินค้าอื่น ๆ (ล้านบาท)	รวม (ล้านบาท)
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	4.64 (100)	0.00 (0)	4.64 (100)	3.68 (100)	0.00 (0)	3.68 (100)	20.59 (100)	0.00 (0)	20.59 (100)
รวม	**862.70 (79.87)**	**275.81 (20.13)**	**1,080.09 (100)**	**1,071.68 (80.50)**	**259.61 (19.50)**	**1,331.29 (100)**	**1,571.22 (84.03)**	**298.59 (15.97)**	**1,869.81 (100)**

จากตารางที่ 3.6 พบว่า มูลค่าธุรกิจการจัดหาสินค้ามาจำหน่ายภายในกลุ่มสหกรณ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และในปี2552 มีมูลค่ารวม 1,869.81 ล้านบาท และมีมูลค่าสินค้าเกษตรรวม 1,571.22 ล้านบาท และสหกรณ์ที่มีมูลค่าธุรกิจการจัดหาสินค้ามาจำหน่ายมากที่สุดคือ สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.สุรินทร์ จำกัด มีมูลค่า 711.66 ล้านบาท รองลงมาสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษจำกัด มีมูลค่า 482.66 ล้านบาท และสหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด มีมูลค่ารวม 203.92 ล้านบาท ตามลำดับ

3.1.3.4 การรวบรวมผลผลิต

การจำหน่ายผลผลิตของสมาชิก หากสมาชิกนำไปจำหน่ายเอง อาจทำให้ถูกเอารัดเอาเปรียบในเรื่องราคา การชั่ง ตวง วัด สหกรณ์จึงทำหน้าที่รวบรวมผลผลิตของสมาชิกเพื่อจำหน่ายต่อให้ได้ราคาที่เหมาะสมและยุติธรรม นอกจากนี้ การรวมกันจำหน่ายพึงก่อให้เกิดอำนาจต่อรองมากกว่าการจำหน่ายโดยลำพัง ธุรกิจการรวบรวมผลผลิตภายในกลุ่มสหกรณ์ มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 3.7 มูลค่าธุรกิจรวบรวมผลผลิตภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550		ปี 2551		ปี 2552	
	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	25.76	2.99	26.41	2.96	27.47	3.06
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	108.56	12.60	124.43	13.94	99.25	11.06
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	15.32	1.78	0.00	0.00	14.25	1.59
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	5.84	0.68	0.00	0.00	19.99	2.23
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	11.24	1.30	6.27	0.70	11.91	1.33
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	18.28	2.12	6.86	0.77	16.45	1.83
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	212.91	24.71	156.45	17.52	167.71	18.68
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	17.13	1.99	8.46	0.95	2.51	0.28
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	11.23	1.31	46.72	5.23	47.21	5.26
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	41.78	4.85	33.73	3.78	40.42	4.50
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	1.16	0.13	33.32	3.73	4.74	0.53
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	22.75	2.64	16.82	1.88	3.97	0.44
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	30.12	3.50	32.57	3.65	35.74	3.98
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	10.94	1.27	23.69	2.65	10.25	1.14
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	3.94	0.46	5.60	0.63	15.39	1.71
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	88.94	10.32	120.04	13.44	13.92	1.55

ตารางที่ 3.7 ปริมาณธุรกิจรวบรวมผลผลิตภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์ (ต่อ)

สหกรณ์	ปี 2550		ปี 2551		ปี 2552	
	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	218.03	25.31	245.41	27.48	324.38	36.13
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	14.01	1.63	3.00	0.34	27.47	3.06
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	1.88	0.22	0.71	0.08	1.36	0.15
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	1.66	0.19	2.44	0.27	13.39	1.49
รวม	861.48	100.00	892.93	100.00	897.78	100.00

จากตารางที่ 3.7 พบว่า มูลค่าธุรกิจการรวบรวมผลผลิตคือข้าวเปลือกภายในกลุ่มสหกรณ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในปี2552 มีมูลค่าธุรกิจรวม 897.78 ล้านบาท และสหกรณ์ที่มีมูลค่าการรวบรวมผลผลิตมากที่สุด คือ สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.สุรินทร์ จำกัด มีมูลค่า 324.38 ล้านบาท สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย มีมูลค่า 167.71 ล้านบาท และ สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด มีมูลค่า 99.25 ล้านบาท ตามลำดับ ยกเว้นสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด และสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด ในปี2551 ไม่มีการรวบรวมผลผลิตของสมาชิก เนื่องจากช่วงต้นปีฝนแล้งและช่วงปลายปีน้ำท่วมจึงทำให้สมาชิกไม่สามารถเก็บผลผลิตได้ จึงไม่มีการบันทึกข้อมูลทางการเงิน

3.1.3.5 การแปรรูปผลผลิต

สหกรณ์การเกษตรที่มีโรงสีจำนวน 8 แห่งจะสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลผลิตของสมาชิกสหกรณ์โดยรวบรวมผลผลิตคือข้าวเปลือกของสมาชิก แล้วนำไปแปรรูปเป็นข้าวสารก่อนนำออกจำหน่ายเพื่อให้ได้ราคาที่สูงขึ้น และธุรกิจการแปรรูปผลผลิตภายในกลุ่มสหกรณ์ มีการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 3.8 มูลค่าธุรกิจแปรรูปผลผลิตของภายในกลุ่มสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	**ปี 2550**		**ปี 2551**		**ปี 2552**	
	จำนวน (ล้านบาท)	**ร้อยละ**	**จำนวน (ล้านบาท)**	**ร้อยละ**	**จำนวน (ล้านบาท)**	**ร้อยละ**
1. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	17.36	13.33	10.66	8.39	10.06	5.76
2. สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	58.89	45.21	47.03	37.02	75.89	43.43
3. สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	13.47	10.34	10.97	8.64	4.82	2.76
4. สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	20.37	15.64	15.34	12.08	28.71	16.43
5.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	0.00	0.00	2.61	2.05	4.46	2.55
6.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	3.57	2.74	9.65	7.60	5.62	3.22
7.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.ศรีสะเกษ จำกัด	10.38	7.97	10.67	8.40	10.17	5.82
8.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.สุรินทร์ จำกัด	6.22	4.77	20.10	15.82	35.01	20.04
รวม	130.26	100.00	127.03	100.00	174.74	100.00

จากตารางที่ 3.8 พบว่า มูลค่าธุรกิจแปรรูปผลผลิตข้าวเปลือก ภายในกลุ่มสหกรณ์การเกษตรที่มีโรงสีทั้ง 8 แห่ง โดยรวมมีแนวโน้มสูงขึ้น ในปี2552 มีมูลค่ารวม 174.74 ล้านบาท และสหกรณ์ที่มีมูลค่าธุรกิจมากที่สุด คือสหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด มีมูลค่า 75.89 ล้านบาท รองลงมาสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัดมีมูลค่า 35.01 ล้านบาท และสหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัดมีมูลค่า 28.71 ล้านบาท ตามลำดับ

3.1.3.6 เปรียบเทียบมูลค่าแยกตามประเภทธุรกิจของสหกรณ์

ภายในกลุ่มสหกรณ์ มีมูลค่าแยกตามประเภทธุรกิจของสหกรณ์ มีผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบดังนี้

ตารางที่ 3.9 มูลค่าธุรกิจแยกเป็นรายประเภทธุรกิจภายในกลุ่มสหกรณ์

ประเภทของธุรกิจ	ปี 2550		ปี 2551		ปี 2552	
	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ	จำนวน (ล้านบาท)	ร้อยละ
1. ธุรกิจการรับฝากเงิน	280.35	7.83	351.03	8.62	426.88	8.74
2. ธุรกิจสินเชื่อ	1,218.41	34.02	1,356.01	33.29	1,503.89	30.77
3. ธุรกิจการจัดหาสินค้ามาจำหน่าย	1,080.09	30.16	1,331.20	32.68	1,869.81	38.26
4. ธุรกิจการรวบรวมผลผลิต	861.48	24.05	892.93	21.92	897.78	18.37
5. ธุรกิจการแปรรูปผลผลิต	130.26	3.64	127.03	3.12	174.74	3.58
6. ธุรกิจบริการขนส่งน้ำมัน	4.27	0.12	6.53	0.16	6.73	0.14
7. ธุรกิจผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว	6.84	0.19	8.88	0.22	7.10	0.15
รวม	3,581.70	100.00	4,150.22	100.00	4,827.37	100.00

จากตารางที่ 3.9 พบว่า มูลค่าธุรกิจแยกเป็นรายประเภทธุรกิจภายในกลุ่มสหกรณ์ที่มีมูลค่ามากที่สุด คือ ประเภทธุรกิจการจัดหาสินค้ามาจำหน่าย โดยในปี 2550 มีมูลค่า 1,080.09 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 30.16 ปี 2551 มูลค่าเพิ่มขึ้นเป็น 1,331.20 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 32.68 และในปี 2552 มีมูลค่า 1,869.81 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 38.26 ของมูลค่าธุรกิจทั้งสิ้น

ธุรกิจที่มีมูลค่าน้อยที่สุดคือ ธุรกิจบริการขนส่งน้ำมัน โดยในปี 2550 มีมูลค่า 4.27 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 0.12 ปี 2551 มูลค่า 6.53 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 0.16 และในปี 2552 มีมูลค่า 6.73 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 0.14 ของมูลค่าธุรกิจทั้งสิ้น

3.1.4 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลมูลค่าของประเภทธุรกิจภายในกลุ่มสหกรณ์

ภายในกลุ่มสหกรณ์มีการดำเนินธุรกิจหลายประเภท ได้แก่ธุรกิจการรับฝากเงิน ธุรกิจสินเชื่อ การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย การรวบรวมผลผลิต และการแปรรูปผลผลิต สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลมูลค่าของประเภทธุรกิจมีรายละเอียดดังนี้

มูลค่าธุรกิจการรับฝากเงินโดยรวมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในปี 2552 มีจำนวนรวม 426.88 ล้านบาท และสหกรณ์ที่มีมูลค่าเงินรับฝากมากที่สุดได้แก่ สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด จำนวน 134.46 ล้านบาท รองลงมาสหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด จำนวน 53.99 ล้านบาท และสหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด จำนวน 53.45 ล้านบาท ตามลำดับ

ปริมาณเงินกู้คงเหลือภายในกลุ่มสหกรณ์ มีแนวโน้มสูงขึ้น และปี 2552 มีจำนวนรวมทั้งหมด 1,503.89 ล้านบาท และสหกรณ์ที่มีปริมาณเงินกู้คงเหลือมากที่สุด คือสหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด จำนวน 290.98 ล้านบาท รองลงมาสหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด จำนวน 282.60 ล้านบาท และสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด จำนวน118.16 ล้านบาทตามลำดับ

มูลค่าธุรกิจการจัดหาสินค้ามาจำหน่ายภายในกลุ่มสหกรณ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และในปี2552 มีมูลค่ารวม 1,869.81 ล้านบาท และมีมูลค่าสินค้าเกษตรรวม 1,571.22 ล้านบาท และสหกรณ์ที่มีมูลค่าธุรกิจการจัดหาสินค้ามาจำหน่ายมากที่สุดคือ สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.สุรินทร์ จำกัด มีมูลค่า 711.66 ล้านบาท รองลงมาสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด มีมูลค่า482.66 ล้านบาท และสหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด มีมูลค่ารวม 203.92 ล้านบาท ตามลำดับ

มูลค่าธุรกิจการรวบรวมผลผลิตคือข้าวเปลือกภายในกลุ่มสหกรณ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในปี2552 มีมูลค่าธุรกิจรวม 897.78 ล้านบาท และสหกรณ์ที่มีมูลค่าการรวบรวมผลผลิตมากที่สุด คือ สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด มีมูลค่า 324.38 ล้านบาท รองลงมาสหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด มีมูลค่า 167.71 ล้านบาท และสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด มีมูลค่า 99.25 ล้านบาท ตามลำดับ

มูลค่าธุรกิจแปรรูปผลผลิตข้าวเปลือก ภายในกลุ่มสหกรณ์การเกษตรที่มีโรงสีทั้ง 8 แห่ง โดยรวมมีแนวโน้มสูงขึ้น ในปี2552 มีมูลค่ารวม 174.74 ล้านบาท และสหกรณ์ที่มีมูลค่าธุรกิจมากที่สุด คือ สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด มีมูลค่า 75.89 ล้านบาท รองลงมาสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด มีมูลค่า 35.01 ล้านบาท และสหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด มีมูลค่า 28.71 ล้านบาท ตามลำดับ

มูลค่าธุรกิจแยกเป็นรายประเภทธุรกิจภายในกลุ่มสหกรณ์ที่มีมูลค่ามากที่สุด คือ ประเภทธุรกิจการจัดหาสินค้ามาจำหน่าย โดยในปี 2550 มีมูลค่า 1,080.09 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 30.16 ปี 2551 มูลค่าเพิ่มขึ้นเป็น 1,331.20 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 32.68 และในปี 2552 มีมูลค่า 1,869.81 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 38.26 ของมูลค่าธุรกิจทั้งสิ้น

ธุรกิจบริการขนส่งน้ำมัน มีสหกรณ์ที่ดำเนินธุรกิจคือ สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด และมีสหกรณ์ที่ดำเนินธุรกิจผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว คือสหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด

สหกรณ์ที่มีการรวบรวมผลผลิตประเภทข้าวเปลือก ได้แก่

1. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	262.61	ล้านบาท
2. สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	179.02	ล้านบาท
3. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	110.75	ล้านบาท
4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	47.48	ล้านบาท
5. สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	38.64	ล้านบาท
6. สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	35.05	ล้านบาท

7. สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	32.81	ล้านบาท
8. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	26.55	ล้านบาท
9. สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	14.96	ล้านบาท
10.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	14.51	ล้านบาท
11.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.ศรีสะเกษ จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	14.30	ล้านบาท
12.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	13.86	ล้านบาท
13.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	13.07	ล้านบาท
14.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	9.86	ล้านบาท
15.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	9.81	ล้านบาท
16.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	9.37	ล้านบาท
17.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	8.31	ล้านบาท
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	5.83	ล้านบาท
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	ขายข้าวเปลือกเฉลี่ย	1.32	ล้านบาท

3.1.4.9 สหกรณ์ที่มีการจัดหาข้าวสารมาจำหน่ายให้สมาชิก ได้แก่

1. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	ขายข้าวสารเฉลี่ย	30.71	ล้านบาท
2. สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	ขายข้าวสารเฉลี่ย	17.66	ล้านบาท
3. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	ขายข้าวสารเฉลี่ย	15.87	ล้านบาท
4. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	ขายข้าวสารเฉลี่ย	8.41	ล้านบาท
5. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	ขายข้าวสารเฉลี่ย	0.97	ล้านบาท
6. สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	ขายข้าวสารเฉลี่ย	0.64	ล้านบาท
7. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	ขายข้าวสารเฉลี่ย	0.20	ล้านบาท
8. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	ขายข้าวสารเฉลี่ย	0.11	ล้านบาท

3.1.4.10 สหกรณ์ที่มีการจัดหาพันธุ์ข้าวมาจำหน่ายให้สมาชิก ได้แก่

1. สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	ขายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย	11.17	ล้านบาท
2. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.สุรินทร์ จำกัด	ขายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย	10.45	ล้านบาท
3. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.ศรีสะเกษ จำกัด	ขายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย	5.27	ล้านบาท
4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	ขายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย	4.86	ล้านบาท
5. สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	ขายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย	2.44	ล้านบาท
6. สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	ขายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย	1.47	ล้านบาท
7. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	ขายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย	1.44	ล้านบาท
8. สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	ขายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย	1.28	ล้านบาท
9. สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	ขายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย	1.27	ล้านบาท
10.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	ขายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย	1.07	ล้านบาท
11.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	ขายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย	0.82	ล้านบาท
12.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	ขายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย	0.82	ล้านบาท
13.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	ขายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย	0.40	ล้านบาท
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	ขายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย	0.20	ล้านบาท

15.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด ขายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 0.18 ล้านบาท
16.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด ขายพันธุ์ข้าวเฉลี่ย 0.17 ล้านบาท

3.1.5 ความเพียงพอของเงินทุนต่อความเสี่ยง (Capital Strength)

ความสำคัญของเงินทุนเป็นเกาะป้องกันการผันผวนของการดำเนินงานในระบบสหกรณ์ ความเข้มแข็งขององค์กรสามารถวัดได้จากการมีทุนเพียงพอกับความเสี่ยงต่างๆ ทุนสถาบันควรมีลักษณะเงินทุนที่ไม่สามารถถอนได้ และไม่ผูกพันกับการจ่ายผลตอบแทน ดังนั้นการวิเคราะห์ความเพียงพอของเงินทุนต่อความเสี่ยง จะวิเคราะห์อัตราส่วนหนี้สินต่อทุน อัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์ อัตราการเติบโตทุนของสหกรณ์ และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนทุน โดยการวิเคราะห์จากรายงานประจำปี 2550-2552 มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

3.1.5.1 อัตราส่วนหนี้สินต่อทุน

ตารางที่ 3.10 อัตราส่วนหนี้สินต่อทุน ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550 (เท่า)	ปี 2551 (เท่า)	ปี 2552 (เท่า)
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	3.78	4.84	4.68
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	2.43	2.96	2.84
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	2.14	2.36	2.50
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	2.61	3.01	3.14
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	2.71	3.20	3.06
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	1.53	1.52	1.68
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	3.08	4.86	3.95
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	5.13	(15.33)	(5.49)
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	2.80	1.68	1.55
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	2.89	2.80	2.70
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	0.56	0.61	0.51
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	5.10	4.09	5.92
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	3.14	3.82	3.81
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	2.28	2.07	2.16
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	3.04	2.99	3.20
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	3.56	1.78	4.10
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	1.42	1.43	1.88
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	1.59	1.75	1.78
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	2.36	2.29	2.21
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	0.92	1.28	2.11

จากตารางที่ 3.10 พบว่า สหกรณ์ที่มีอัตราส่วนหนี้สินมากกว่าทุนมากที่สุดคือสหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด รองลงมาสหกรณ์เกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด ตามลำดับ

และสหกรณ์เดียวที่มีส่วนทุนติดลบ คือสหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด เป็นสหกรณ์ที่ควรเฝ้าติดตามในเรื่องการบริหารมากที่สุด

3.1.5.2 อัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์

ตารางที่ 3.11 อัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550 (เท่า)	ปี 2551 (เท่า)	ปี 2552 (เท่า)
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	0.04	0.01	0.01
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	0.07	0.06	0.06
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	0.06	0.05	0.05
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	0.08	0.07	0.07
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	0.05	0.04	0.04
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	0.10	0.09	0.08
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	0.06	0.04	0.04
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	0.00	0.00	0.00
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	0.05	0.06	0.06
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	0.01	0.02	0.02
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	0.05	0.05	0.05
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	0.02	0.00	0.00
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	0.04	0.03	0.03
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	0.06	0.07	0.07
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	0.02	0.02	0.02
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	0.01	0.03	0.02
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	0.03	0.03	0.03
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	0.05	0.05	0.05
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	0.04	0.04	0.04
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	0.04	0.04	0.03

จากตารางที่ 3.11 พบว่า สหกรณ์ที่มีอัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์มากที่สุด คือ สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด รองลงมาคือ สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด และสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด ตามลำดับ

3.1.5.3 อัตราการเติบโตทุนของสหกรณ์

ตารางที่ 3.12 อัตราการเติบโตทุนของสหกรณ์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550 (%)	ปี 2551 (%)	ปี 2552 (%)
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	4.31	(6.79)	(5.11)
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	14.16	8.38	9.88
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	19.43	0.00	13.61
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	15.66	3.41	6.74
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	25.19	10.63	22.34
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	13.86	20.91	20.61
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	6.10	12.59	13.83
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	267.84	0.00	(205.87)
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	(17.62)	18.53	19.23
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	13.64	12.18	13.77
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	9.66	19.72	13.86
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	10.00	(1.78)	1.02
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	11.49	13.41	11.12
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	9.20	(0.55)	(66.84)
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	6.55	18.51	15.95
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	15.29	19.57	22.07
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	13.47	13.33	22.16
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	6.54	14.11	14.43
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	19.55	19.02	14.28
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	5.92	13.56	11.72

จากตารางที่ 3.12 พบว่า สหกรณ์ที่มีอัตราการเติบโตทุนเพิ่มขึ้นและมีอัตราเติบโตเพิ่มขึ้นต่อเนื่องทุกปี คือสหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด และ สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด และสหกรณ์ที่มีอัตราการเติบโตติดลบ เนื่องจากทุนของสหกรณ์ในงวดก่อนเปรียบเทียบกับงวดปัจจุบันแล้วลดลง คือสหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด และสหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด

3.1.5.4 อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของทุน

ตารางที่ 3.13 อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของทุน ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550 (%)	ปี 2551 (%)	ปี 2552 (%)
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	(3.05)	(13.26)	0.99
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	11.68	8.83	10.04
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	9.02	8.66	8.04
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	11.55	5.14	4.07
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	9.04	4.23	11.47
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	8.54	9.37	9.42
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	8.07	10.27	10.00
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	17.00	227.78	104.70
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	14.87	14.75	17.79
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	8.92	9.39	10.85
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	4.44	7.94	7.55
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	1.80	(8.85)	(5.22)
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	8.19	7.86	5.04
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	8.03	5.40	1.87
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	(2.23)	3.05	4.22
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	15.13	19.77	26.86
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	9.72	10.44	20.76
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	7.79	7.71	8.76
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	10.34	10.72	10.11
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	2.33	5.92	7.48

จากตารางที่ 3.13 พบว่า สหกรณ์ที่มีอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของทุนเป็นร้อยละของผลตอบแทนจากเงินทุน มากที่สุด คือสหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด รองลงมาคือ สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด รองลงมาสหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด และสหกรณ์ที่มีผลการดำเนินงานขาดทุน จะทำให้ผลตอบแทน ติดลบ คือสหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด และสหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด

3.1.6 คุณภาพสินทรัพย์ (Asset Quality)

วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์สินทรัพย์ คือ การวิเคราะห์ถึงคุณภาพของสินทรัพย์ต่างๆ โดยมุ่งไปที่สินทรัพย์ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ และผลกระทบต่อฐานะการเงินของสหกรณ์ ความเพียงพอของทุนสำรองต่อการด้อยคุณภาพของสินทรัพย์ เพื่อป้องกันผลกระทบต่อฐานะการเงินของสหกรณ์ และแหล่งที่มาของเงินทุน

เพื่อมาลงทุนในสินทรัพย์เหล่านี้ อัตราส่วนที่ใช้วิเคราะห์คุณภาพสินทรัพย์ ประกอบด้วย อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ อัตราการเติบโตของสินทรัพย์ ดังนี้

3.1.6.1 อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์

ตารางที่ 3.14 อัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550 (%)	ปี 2551 (%)	ปี 2552 (%)
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	0.00	(2.51)	0.19
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	3.56	2.38	2.58
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	2.89	2.84	2.34
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	2.97	1.35	1.00
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	2.31	1.07	2.78
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	3.34	3.71	3.61
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	2.20	2.05	1.86
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	(1.69)	(17.05)	(15.46)
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	4.14	5.24	6.82
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	2.06	2.44	2.90
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	2.91	5.00	4.85
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	0.63	(1.76)	(0.87)
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	2.09	1.75	1.00
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	2.35	1.70	1.22
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	(0.58)	0.76	1.03
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	3.75	5.52	6.63
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	4.51	4.31	7.76
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	3.08	2.88	3.17
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	3.15	3.23	3.11
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	1.18	2.80	2.75

จากตารางที่ 3.14 พบว่า สหกรณ์ที่มีอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์ เป็นร้อยละของผลตอบแทนจากการลงทุน ซึ่งแสดงถึงประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้ประโยชน์สินทรัพย์ที่มีอยู่ คือสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด รองลงมาคือ สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด ตามลำดับ และสหกรณ์ที่มีผลการดำเนินงานขาดทุน จะมีอัตราผลตอบแทนติดลบ คือสหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด และสหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด

3.1.6.2 อัตราการเติบโตของสินทรัพย์

ตารางที่ 3.15 อัตราการเติบโตของสินทรัพย์ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550 (%)	ปี 2551 (%)	ปี 2552 (%)
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	33.20	13.87	15.83
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	25.56	25.12	6.68
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	20.95	22.40	18.33
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	(1.35)	14.91	10.16
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	11.00	25.28	18.29
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	10.99	20.47	28.31
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	33.61	61.71	(3.84)
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	65.30	15.67	95.90
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	13.32	7.16	13.29
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	(6.83)	9.38	10.79
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	14.96	23.12	7.13
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	23.99	81.89	37.36
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	26.15	31.80	110.91
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	112.94	(6.87)	4.88
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	16.50	17.02	22.23
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	53.11	(27.10)	123.91
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	47.24	14.08	44.46
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	11.87	21.06	15.59
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	25.72	16.83	11.23
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	1.02	34.66	52.55

จากตารางที่ 3.15 พบว่า สหกรณ์ที่มีอัตราการเติบโตของสินทรัพย์เปรียบเทียบงวดปัจจุบันกับงวดก่อนเพิ่มขึ้นทุกปีอย่างต่อเนื่อง คือ สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด และสหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด และสหกรณ์ที่มีอัตราการเติบโตของสินทรัพย์ลดลงจากปีก่อน คือสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด และสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด

3.1.7 ขีดความสามารถในการบริหาร (Management Ability)

วัตถุประสงค์ในการจัดขีดความสามารถในการบริหาร เพื่อจะทราบถึงประสิทธิภาพในการบริหารในธุรกิจแต่ละด้าน ซึ่งสหกรณ์มีการบริการธุรกิจ ประกอบด้วย ธุรกิจด้านสินเชื่อ ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย ธุรกิจรวบรวมผลผลิต ธุรกิจแปรรูปผลผลิตการเกษตร และธุรกิจรับฝากเงิน

3.1.7.1 อัตราการเติบโตของธุรกิจ

ตารางที่ 3.16 อัตราการเติบโตของธุรกิจ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550 (%)	ปี 2551 (%)	ปี 2552 (%)
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	37.76	(9.63)	18.51
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	62.79	9.09	(14.70)
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	7.86	(11.98)	41.21
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	(6.58)	(27.87)	165.62
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	2.47	(21.47)	47.20
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	(4.06)	(0.92)	51.66
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	(30.66)	139.62	57.85
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	36.75	(18.95)	(13.43)
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	18.50	35.66	9.74
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	(18.68)	(15.93)	19.19
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	(0.97)	(87.11)	(6.99)
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	54.46	22.71	(25.66)
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	18.38	15.80	20.31
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	12.46	0.98	5.12
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	0.29	46.25	7.07
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	1.88	54.81	(11.29)
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	(31.75)	20.87	41.45
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	13.19	(11.64)	83.40
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	18.28	10.87	10.87
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	37.62	46.67	46.67

จากตารางที่ 3.16 พบว่า สหกรณ์ที่มีอัตราการเพิ่มของปริมาณธุรกิจรวมเทียบงวดปัจจุบันกับงวดก่อนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น คือสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด และสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด

3.1.8 การทำกำไร (Earning Sufficiency)

วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์กำไร คือ การวิเคราะห์ความยั่งยืนขององค์การที่จะสามารถแข่งขันระดมเงินทุนได้ ปรับตัวตามภาวะที่เปลี่ยนแปลงไป และไม่ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจที่เลวร้าย อัตราส่วนที่ใช้วิเคราะห์การทำกำไร ประกอบด้วย กำไรต่อสมาชิก เงินออมต่อสมาชิก หนี้สินต่อสมาชิก อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไร อัตราการเติบโตของทุนสำรอง อัตราการเติบโตของกำไร/ขาดทุน และอัตรากำไรสุทธิ ดังนี้

3.1.8.1 กำไรต่อสมาชิก

ตารางที่ 3.17 กำไรต่อสมาชิก ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550 (บาท/คน)	ปี 2551 (บาท/คน)	ปี 2552 (บาท/คน)
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	(246.80)	(1,053.62)	85.67
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	1,600.77	1,357.31	1,704.62
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	1,750.40	2,072.63	2,030.07
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	1,390.22	686.59	565.29
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	717.62	384.52	1,187.21
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	601.59	778.92	946.19
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	1,212.96	1,663.54	1,776.92
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	556.81	(5,504.83)	(5,197.98)
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	2,456.34	3,619.61	5,248.58
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	1,012.73	1,199.64	1,543.90
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	942.01	1,939.48	2,170.60
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	138.17	(674.40)	(383.91)
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	298.17	320.75	236.32
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	1,150.48	799.35	567.39
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	(201.06)	307.01	509.26
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	88.35	132.93	215.14
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	115.43	139.68	322.39
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	1,178.81	1,253.60	1,626.88
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	2,418.46	2,840.41	2,983.13
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	83.54	231.03	257.95

จากตารางที่ 3.17 พบว่า สหกรณ์ที่มีค่าเฉลี่ยกำไร(ขาดทุน) ต่อคนส่วนใหญ่มีผลกำไรและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและสหกรณ์มีผลกำไรมากที่สุดคือ สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด และสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัดตามลำดับ

สหกรณ์ที่มีค่าเฉลี่ยกำไร(ขาดทุน) ต่อคนที่มีผลขาดทุน คือสหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด และสหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด

3.1.8.2 เงินออมต่อสมาชิก

ตารางที่ 3.18 เงินออมต่อสมาชิก ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550 (บาท/คน)	ปี 2551 (บาท/คน)	ปี 2552 (บาท/คน)
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	10,952.59	12,832.21	14,350.38
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	13,609.26	14,081.13	14,660.75
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	23,766.96	27,951.06	30,452.43
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	8,787.35	9,488.90	10,892.98
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	13,849.01	17,383.28	15,904.69
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	6,945.05	10,725.97	11,998.85
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	15,255.54	22,384.74	27,536.22
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	8,513.85	15,283.46	20,660.57
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	20,960.05	5,566.84	28,602.35
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	16,647.21	17,347.62	18,757.73
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	23,081.38	28,022.29	32,851.01
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	19,876.80	20,069.53	21,409.09
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	3,191.85	3,572.42	4,547.99
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	37,987.01	38,850.03	38,624.72
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	14,676.92	16,626.02	20,388.79
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	471.59	498.53	515.71
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	1,000.02	1,089.98	1,157.62
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	15,158.28	16,672.62	19,026.23
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	26,016.22	28,963.48	31,419.46
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	2,880.46	3,536.78	4,677.56

จากตารางที่ 3.18 พบว่า สหกรณ์ทั้งหมดมีค่าเฉลี่ยเงินออมต่อคน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี และสหกรณ์ที่มีเงินออมต่อสมาชิกสูงสุด คือ สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด รองลงมาสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด และสหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด ตามลำดับ และสหกรณ์ที่มีเงินออมลดลงในปี 2552 เมื่อเทียบกับปี 2551 คือ สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด และเงินออมลดลงจากปี 2551 เมื่อเทียบกับปี 2550 คือ สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด

3.1.8.3 หนี้สินต่อสมาชิก

ตารางที่ 3.19 หนี้สินต่อสมาชิก ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550 (บาท/คน)	ปี 2551 (บาท/คน)	ปี 2552 (บาท/คน)
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	27,982.77	30,317.92	35,011.43
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	37,912.19	40,794.58	41,537.78
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	53,489.62	62,664.28	66,247.72
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	33,506.50	34,485.89	35,779.38
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	26,504.88	28,372.20	30,314.81
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	14,579.75	20,066.58	24,513.80
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	33,872.06	36,730.47	41,060.39
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	19,835.68	21,483.33	20,506.67
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	56,767.94	64,553.81	69,632.45
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	36,687.69	39,580.18	43,029.72
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	26,158.94	34,937.35	40,068.30
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	19,769.13	24,751.00	26,566.49
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	11,417.17	12,805.14	14,330.61
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	31,330.59	29,407.57	31,047.38
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	27,346.19	34,094.76	39,225.44
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	10.26	2.97	0.91
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	558.09	141.06	351.77
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	39,502.77	33,209.95	36,094.64
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	79,584.96	86,061.86	89,855.96
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	3,513.55	6,209.01	5,896.41

จากตารางที่ 3.19 พบว่า สหกรณ์ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยหนี้สินของสมาชิกต่อคน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี และสหกรณ์ที่มีหนี้สินสูงสุด คือสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด รองลงมาคือ สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัดตามลำดับ และสหกรณ์ที่มีหนี้สินต่อสมาชิกลดลงในปี 2552 เมื่อเทียบกับปี 2551 คือสหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด และสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด และสหกรณ์ที่มีหนี้สินต่อสมาชิกลดลงใน ปี 2551 เมื่อเทียบกับปี 2550 คือ สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด และสหกรณ์ที่ไม่มีการปล่อยสินเชื่อเงินให้กู้ยืมแก่สมาชิก มีเฉพาะลูกหนี้การค้าเท่านั้น ทำให้อัตราหนี้สินต่อสมาชิกน้อยมาก คือ สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด

3.1.8.4 อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไร

ตารางที่ 3.20 อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไร ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550 (%)	ปี 2551 (%)	ปี 2552 (%)
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	120.28	274.66	95.27
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	45.14	58.98	56.71
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	47.38	41.98	45.27
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	50.82	69.35	75.65
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	61.84	77.62	55.85
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	60.43	55.55	56.66
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	50.03	46.47	53.41
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	137.51	(110.18)	(287.56)
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	25.13	21.67	19.38
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	42.07	39.24	35.56
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	61.18	31.31	35.40
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	85.68	142.71	133.19
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	70.66	61.92	71.62
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	66.03	75.12	82.48
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	141.08	84.78	78.79
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	38.43	34.26	26.49
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	40.94	41.99	31.74
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	49.84	48.66	46.17
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	38.94	38.78	38.36
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	83.91	68.80	65.53

จากตารางที่ 3.20 พบว่าการเปรียบเทียบร้อยละของค่าใช้จ่ายดำเนินงานกับกำไร (ก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน) เพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการบริหารค่าใช้จ่ายดำเนินงานของสหกรณ์ส่วนใหญ่สามารถควบคุมค่าใช้จ่ายดำเนินงานให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมกับรายได้ ยกเว้นสหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด ที่มีผลขาดทุนต่อเนื่องในปี 2551 และ 2552 ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบกับความสามารถของสหกรณ์ที่จะดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง

3.1.8.5 อัตราการเติบโตของทุนสำรอง

ตารางที่ 3.21 อัตราการเติบโตของทุนสำรอง ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550 (%)	ปี 2551 (%)	ปี 2552 (%)
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ	20.12	(70.72)	0.00
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	11.08	11.08	4.60
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	2.30	11.56	13.37
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	2.26	7.43	3.00
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	2.39	4.30	6.51
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	2.72	11.91	17.15
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	21.56	5.06	9.41
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	n/a	n/a	n/a
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	17.75	20.63	27.81
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	77.71	61.68	49.55
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	8.39	8.21	18.25
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	6.88	(92.76)	(92.89)
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	8.79	15.58	13.85
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	3.09	4.47	2.82
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	(21.23)	(21.23)	8.77
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	58.68	88.06	22.92
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	26.79	20.78	19.44
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	1.75	10.58	9.12
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	6.08	18.97	16.87
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	7.92	6.88	45.63

จากตารางที่ 3.21 พบว่า อัตราการเพิ่มหรือลดของทุนสำรอง เทียบงวดปัจจุบันกับงวดก่อน ส่วนใหญ่มีการจัดสรรกำไรมาเป็นทุนสำรองทุกปี ยกเว้น 4 สหกรณ์ ที่มีผลขาดทุนและไม่ได้จัดสรรทุนสำรอง ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด และ สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด

3.1.8.6 อัตราการเติบโตของกำไร/ขาดทุน

ตารางที่ 3.22 อัตราการเติบโตของกำไร/ขาดทุน ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550 (%)	ปี 2551 (%)	ปี 2552 (%)
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ	(132.39)	328.43	(108.17)
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	0.81	(16.08)	24.10
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	109.08	19.43	(0.88)
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	752.95	(51.44)	(16.73)
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	99.76	(45.27)	216.88
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	99.29	29.03	21.34
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	(39.37)	39.31	10.33
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	242.06	0.00	(6.72)
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	38.43	39.22	43.49
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	15.33	18.85	30.51
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	20.14	105.32	10.82
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	55.62	(609.82)	(41.28)
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	62.55	7.95	(27.99)
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	50.11	(29.95)	(29.29)
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	(2.87)	(253.94)	62.51
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	342.14	53.68	64.29
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	(2.99)	21.75	134.68
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	213.44	9.24	29.78
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	44.70	23.64	9.78
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	139.61	179.38	42.39

จากตารางที่ 3.22 พบว่า อัตราการเติบโตของกำไรหรือขาดทุน เทียบงวดปัจจุบันกับงวดก่อน ส่วนใหญ่มีผลกำไรเกิดขึ้น แต่อัตราการเติบโตผันผวนทุกปี บางปีมีผลกำไรลดลง และสหกรณ์ที่มีอัตราการเติบโตของกำไรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือสหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด และสหกรณ์ที่มีผลขาดทุน คือ สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด และ สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด

3.1.8.7 อัตรากำไรสุทธิ

ตารางที่ 3.23 อัตรากำไรสุทธิ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550 (%)	ปี 2551 (%)	ปี 2552 (%)
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ	(0.78)	(4.12)	0.27
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	0.97	0.71	1.10
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	5.01	17.54	5.61
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	4.15	2.86	0.76
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	2.51	1.93	3.53
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	2.16	5.45	3.39
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	2.42	4.18	2.84
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	1.62	(22.97)	(32.83)
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	6.56	4.97	6.12
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	6.84	9.14	8.68
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	16.68	9.39	13.82
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	0.77	(3.75)	(3.55)
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	2.24	2.27	1.47
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	3.61	1.99	1.39
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	(1.27)	1.42	1.98
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	2.63	2.70	5.01
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	1.83	1.86	3.09
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	4.24	5.67	3.32
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	6.29	7.50	6.94
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	4.15	11.69	3.87

จากตารางที่ 3.23 พบว่า อัตรากำไรสุทธิของสหกรณ์ส่วนใหญ่มีอัตรากำไรสุทธิลดลงในปี 2552 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2551 และสหกรณ์ที่มีอัตรากำไรสุทธิเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี คือสหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด และสหกรณ์ที่มีผลขาดทุน คือสหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด และสหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด

3.1.9 สภาพคล่อง (Liquidity)

วัตถุประสงค์ของการวิเคราะห์สภาพคล่อง คือ การพิจารณาว่า องค์กรจะมีแหล่งที่มาของกระแสเงินสดเพียงพอกับภาระผูกพันทางการเงิน(Financial obligation) ที่จะถึงกำหนดหรือไม่ อัตราส่วนที่ใช้วิเคราะห์ประกอบด้วย อัตราส่วนทุนหมุนเวียน และอัตราลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นที่ชำระหนี้ได้ตามกำหนดต่อหนี้ถึงกำหนดชำระ ดังนี้

3.1.9.1 อัตราส่วนทุนหมุนเวียน

ตารางที่ 3.24 อัตราส่วนทุนหมุนเวียน ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550 (เท่า)	ปี 2551 (เท่า)	ปี 2552 (เท่า)
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ	1.21	1.15	1.11
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	1.10	1.12	1.14
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	1.22	1.26	1.19
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	0.78	0.93	0.96
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	1.23	1.32	1.27
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	1.82	1.62	1.56
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	1.10	1.11	1.03
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	0.89	0.81	0.73
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	1.45	1.49	1.50
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	1.16	1.19	1.24
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	3.28	2.92	3.26
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	1.00	0.97	0.90
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	1.11	0.98	0.98
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	1.16	1.13	1.31
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	1.34	1.32	1.34
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	1.25	1.68	1.24
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	1.50	1.49	1.31
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	1.61	1.45	1.41
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	1.07	1.13	1.18
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	1.99	1.94	1.78

จากตารางที่ 3.24 พบว่า อัตราส่วนทุนหมุนเวียนของสหกรณ์ส่วนใหญ่มีสภาพคล่องดี แต่เมื่อพิจารณาสินทรัพย์หมุนเวียนของสหกรณ์ส่วนใหญ่เป็นเงินให้กู้ยืมระยะสั้น ดังนั้นสภาพคล่องของสหกรณ์ จะขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการบริหารลูกหนี้เงินให้กู้ยืมระยะสั้นเป็นสำคัญ และสหกรณ์ที่มีสภาพคล่องของสหกรณ์อยู่ในเกณฑ์ที่ไม่ดี คือสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด และสหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด จำเป็นต้องระมัดระวังเรื่องการบริหารลูกหนี้เงินให้กู้ยืมระยะสั้นเพิ่มขึ้น

3.1.9.2 อัตราลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นที่ชำระหนี้ได้ตามกำหนดต่อหนี้ถึงกำหนดชำระ

ตารางที่ 3.25 อัตราลูกหนี้เงินกู้ระยะสั้นที่ชำระหนี้ได้ตามกำหนดต่อหนี้ถึงกำหนดชำระ ปี 2550-2552 จำแนกตามสหกรณ์

สหกรณ์	ปี 2550 (%)	ปี 2551 (%)	ปี 2552 (%)
1.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	58.00	58.00	58.00
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	55.95	54.53	61.23
3.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	84.37	66.70	81.03
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	44.46	38.04	45.96
5.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	65.91	64.21	76.69
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	89.40	89.40	93.16
7.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	73.07	77.99	87.31
8.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	n/a	n/a	n/a
9.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	n/a	n/a	n/a
10.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	48.06	39.96	43.10
11.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	74.12	78.41	77.05
12.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	71.76	88.04	63.67
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	n/a	n/a	n/a
14.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	63.43	55.28	43.81
15.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	67.00	82.42	73.20
16.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	0.00	0.00	0.00
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	0.00	0.00	0.00
18.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	90.56	92.60	92.60
19.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	66.25	73.42	76.73
20.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	57.44	61.94	72.55

จากตารางที่ 3.25 พบว่าร้อยละของลูกหนี้ระยะสั้นที่ชำระได้ตามกำหนดเทียบกับลูกหนี้ที่ถึงกำหนดชำระ แสดงถึงความสามารถในการเรียกเก็บหนี้ ของสหกรณ์ส่วนใหญ่มีอัตราสูง อาจจะส่งผลต่อสภาพคล่องทางการเงินต่อการดำเนินงานของสหกรณ์ และสหกรณ์ที่มีอัตราการเรียกเก็บหนี้ในระดับดี คือสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 90% ขึ้นไป และสหกรณ์ที่มีอัตราการเรียกเก็บหนี้อยู่ในระดับพอใช้ โดยมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 60-90% คือสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด และสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด และสหกรณ์ที่มีอัตราการเรียกเก็บหนี้อยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด และมีสหกรณ์ที่ไม่มีเงินให้กู้ยืม 2 สหกรณ์ ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด และ

สหกรณ์ ที่ไม่สามารถดูอัตราการเรียกเก็บหนี้ได้ ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด

3.1.10 การจัดมาตรฐานสหกรณ์

การจัดมาตรฐานสหกรณ์ แบ่งเป็น ผ่านมาตรฐาน และไม่ผ่านมาตรฐานโดยมีหลักเกณฑ์ในการจัดมาตรฐานสหกรณ์ 7 ข้อ ประกอบด้วย

มาตรฐานข้อ 1 ผลการดำเนินงานในรอบสองปีบัญชีย้อนหลัง สหกรณ์มีผลการดำเนินงานไม่ขาดทุน เว้นแต่ปีใดมีอุบัติภัยหรือภัยธรรมชาติจนเกิดความเสียหายต่อสมาชิกและสหกรณ์โดยรวมให้ตัดปีนั้นออก

มาตรฐานข้อ 2 ผลการดำเนินงานในรอบสองปีบัญชีย้อนหลัง ไม่มีการกระทำอันถือได้ว่าทุจริตต่อสหกรณ์

มาตรฐานข้อ 3 ผลการดำเนินงานในรอบปีบัญชีสุดท้ายสหกรณ์จัดทำงบการเงินแล้วเสร็จและส่งให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบแล้วนำเสนอเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ ภายในหนึ่งร้อยห้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

มาตรฐานข้อ 4 ผลการดำเนินงานในรอบปีบัญชีสุดท้าย สหกรณ์ต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของสมาชิกทั้งหมด ร่วมทำธุรกิจกับสหกรณ์

มาตรฐานข้อ 5 ต้องจัดจ้างเจ้าหน้าที่สหกรณ์ปฏิบัติงานประจำรับผิดชอบดำเนินการธุรกิจของสหกรณ์ หากจะไม่มีการจัดจ้างต้องมีกรรมการดำเนินการ หรือ สมาชิก ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ประจำ

มาตรฐานข้อ 6 ผลการดำเนินงานในรอบสองปีบัญชีย้อนหลัง สหกรณ์ต้องมีการจัดสรรกำไรสุทธิ และจ่ายเงินทุนสวัสดิการสมาชิก หรือทุนสาธารณะประโยชน์อย่างน้อยหนึ่งครั้ง

มาตรฐานข้อ 7 ผลการดำเนินงานในรอบปีบัญชีสุดท้าย สหกรณ์ต้องไม่กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืน กฎหมาย ระเบียบ คำสั่งของนายทะเบียนสหกรณ์

การจัดมาตรฐานสหกรณ์โดยมีหลักเกณฑ์ในการจัดมาตรฐานสหกรณ์ดังกล่าวข้างต้นและผลการจัดมาตรฐานสหกรณ์ ภายในกลุ่มสหกรณ์มีดังนี้

1. สหกรณ์ที่ผ่านมาตรฐาน ประกอบด้วย
   - 1.1 สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด
   - 1.2 สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด
   - 1.3 สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด
   - 1.4 สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด
   - 1.5 สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด
   - 1.6 สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด
   - 1.7 สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด
   - 1.8 สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด
   - 1.9 สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด
   - 1.10 สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด

1.11 สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด

1.12 สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.ศรีสะเกษ จำกัด

1.13 สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.สุรินทร์ จำกัด

1.14 สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด

1.15 สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด

1.16 สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด

2. สหกรณ์ที่ไม่ผ่านมาตรฐาน ประกอบด้วย

2.1 สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด

2.2 สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด

2.3 สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด

2.4 สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด

สาเหตุที่ไม่ผ่านมาตรฐาน เนื่องจากผลการดำเนินงานในรอบสองปีบัญชีย้อนหลัง สหกรณ์มีผลการดำเนินงานขาดทุน

3.1.11 การสรุปผลการวิเคราะห์อัตราส่วน

อ้างถึงผลการศึกษาของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ในการวิเคราะห์ภาวะเศรษฐกิจทางการเงินของสหกรณ์ อัตราส่วนมาตรฐานทางการเงินของสหกรณ์ ประกอบด้วยอัตราส่วนสำคัญในการเทียบเคียง 3 อัตราส่วน ที่มีความสำคัญต่อการเปรียบเทียบและให้ความสนใจในเบื้องต้น เพื่อการอ้างอิงเทียบเคียงสู่การปรับปรุงพัฒนาการบริหารการเงินของสหกรณ์ สร้างความเข้มแข็งและมีเสถียรภาพทางการเงิน มีรายละเอียดคือ

อัตราส่วนสำคัญ (Key Ratio)	วัตถุประสงค์ในการเทียบเคียง
1.อัตราส่วนค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไร (ก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน)	เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารค่าใช้จ่ายดำเนินงานให้มีความสัมพันธ์กับรายได้ที่อาจจะผันผวนตามภาวะธุรกิจ
2.อัตราลูกหนี้ที่ชำระหนี้ได้ตามกำหนด	เพื่อพัฒนาให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเร่งรัดลูกหนี้ให้สามารถชำระหนี้ได้ภายในกำหนดเวลา แสดงถึงคุณภาพสินทรัพย์และสภาพคล่องทางการเงิน
3.อัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์	เพื่อพัฒนาทุนสำรองให้มั่นคงสามารถเป็นเกราะป้องกันรองรับผลกระทบที่เกิดจากภาวะธุรกิจและการเงินที่จะส่งผลต่อความมั่นคงทางการเงิน

และค่าเทียบเคียงของอัตราส่วนมาตรฐานทางการเงินของสหกรณ์มีรายละเอียดคือ

อัตรา	**ระดับมาตรฐาน**		
	ดี	**พอใช้**	**ควรปรับปรุง**
1.อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไร	น้อยกว่า 45	45-65	มากกว่า 65
2.อัตราลูกหนี้ระยะสั้นที่ชำระได้ตามกำหนด	มากกว่า 90	60-90	น้อยกว่า 60
3.อัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์	มากกว่า 0.20	0.10-0.20	น้อยกว่า 0.10

หมายเหตุ หน่วย:ร้อยละ

จากอัตราส่วนและรายละเอียดดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปผลการวิเคราะห์อัตราส่วนได้ดังนี้

1. อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไร (ก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน)

เป็นการเปรียบเทียบระหว่างค่าใช้จ่ายดำเนินงานกับกำไร (ก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน) เพื่อวิเคราะห์ความสามารถในการบริหารค่าใช้จ่ายดำเนินงาน ซึ่งเปรียบเสมือนค่าใช้จ่ายคงที่ หากรายได้มีความผันผวนสูงและผู้บริหารไม่สามารถควบคุมค่าใช้จ่ายดำเนินงานให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมกับรายได้ ก็อาจประสบผลขาดทุน หรือกำไรลดลง ซึ่งอาจจะส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเงินตามมาได้

สรุปผลการวิเคราะห์ อัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไร(ก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน) โดยแยกเป็นสหกรณ์ที่ผ่านมาตรฐานและไม่ผ่านมาตรฐาน สหกรณ์ที่มีการควบคุมอัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไร (ก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน) อยู่ในเกณฑ์ ดี พอใช้ และควรปรับปรุง เมื่อเทียบกับอัตราส่วนของมาตรฐานทางการเงินที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ได้จัดทำไว้ ดังนี้

สหกรณ์ที่ผ่านมาตรฐาน ที่มีการควบคุมอัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไร(ก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน) อยู่ในเกณฑ์ ดี โดยมีอัตราส่วนร้อยละ น้อยกว่า 45 มีจำนวน 7 สหกรณ์ ประกอบด้วย

1. สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 22.06
2. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัดค่าเฉลี่ยร้อยละ 33.06
3. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.สุรินทร์ จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 38.22
4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 38.69
5. สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 38.96
6. สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 42.63
7. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 44.88

สหกรณ์ที่ผ่านมาตรฐาน ที่มีการควบคุมอัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไร (ก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน) อยู่ในเกณฑ์พอใช้ โดยมีอัตราส่วนร้อยละระหว่าง 45-65 มีจำนวน 4 สหกรณ์ ประกอบด้วย

1. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 48.22
2. สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 49.97
3. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 53.61
4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 57.54

สหกรณ์ที่ผ่านมาตรฐาน ที่มีการควบคุมอัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไร (ก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน) อยู่ในเกณฑ์ควรปรับปรุง โดยมีอัตราส่วนร้อยละมากกว่า 65 มีจำนวน 5 สหกรณ์ ประกอบด้วย

1. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 65.10
2. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 65.27
3. สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 68.07
4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 72.75
5. สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 74.54

สหกรณ์ที่ไม่ผ่านมาตรฐาน ต้องให้มีการควบคุมอัตราค่าใช้จ่ายดำเนินงานต่อกำไร (ก่อนหักค่าใช้จ่ายดำเนินงาน) อย่างมาก ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ควรปรับปรุงอย่างยิ่ง โดยมีอัตราส่วนร้อยละมากกว่า 100 มีจำนวน 4 สหกรณ์ ประกอบด้วย

1. สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 101.55

2. สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 120.53
3. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 163.40
4. สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 177.75

โดยสหกรณ์ทั้ง 4 แห่งมียอดค่าใช้จ่ายดำเนินงานค่อนข้างสูง โดย สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด มีผลขาดทุนในปี 2550 สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด มีผลขาดทุนในปี 2551 และ 2552 สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด มีผลขาดทุนในปี 2550 และ 2551 และ สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด มีผลขาดทุนทั้ง 3 ปี (2550,2551 และ 2552) ทำให้ค่าเฉลี่ยที่ออกมามากกว่า 100%

2. อัตราลูกหนี้ระยะสั้นที่ชำระได้ตามกำหนด

เป็นการเปรียบเทียบลูกหนี้เงินให้กู้ที่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดในรอบปีกับหนี้ที่ถึงกำหนดชำระ อัตราส่วนนี้แสดงถึงความสามารถในการเรียกเก็บหนี้จากลูกหนี้ ความสามารถเรียกเก็บหนี้จากลูกหนี้ได้ในอัตราสูงจะส่งผลต่อสภาพคล่องทางการเงินดีต่อการดำเนินงานและมีความเพียงพอต่อความต้องการใช้เงินไปขยายธุรกิจให้เติบโตขึ้น และยังสามารถชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ได้ตามกำหนด

สรุปผลการวิเคราะห์ อัตราลูกหนี้ระยะสั้นที่ชำระได้ตามกำหนด โดยแยกเป็นสหกรณ์ที่ผ่านมาตรฐานและไม่ผ่านมาตรฐาน สหกรณ์ที่มีความสามารถในการเรียกเก็บหนี้จากลูกหนี้ อยู่ในเกณฑ์ ดี พอใช้ และควรปรับปรุง เมื่อเทียบกับอัตราส่วนของมาตรฐานทางการเงินที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ได้จัดทำไว้ ดังนี้

สหกรณ์ที่ผ่านมาตรฐาน ที่มีความสามารถในการเรียกเก็บหนี้จากลูกหนี้ อยู่ในเกณฑ์ ดี โดยมีอัตราส่วนร้อยละ มากกว่า 90 มีจำนวน 2 สหกรณ์ ประกอบด้วย

1. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 91.92
2. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 90.65

สหกรณ์ที่ผ่านมาตรฐาน ที่มีความสามารถในการเรียกเก็บหนี้จากลูกหนี้ อยู่ในเกณฑ์พอใช้ โดยมีอัตราส่วนร้อยละระหว่าง 60-90 มีจำนวน 6 สหกรณ์ ประกอบด้วย

1. สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 79.46
2. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 77.37
3. สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 76.53
4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 72.13
5. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 68.94
6. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 63.98

สหกรณ์ที่ผ่านมาตรฐาน ที่มีความสามารถในการเรียกเก็บหนี้จากลูกหนี้ อยู่ในเกณฑ์ควรปรับปรุง โดยมีอัตราส่วนร้อยละน้อยกว่า 60 มีจำนวน 4 สหกรณ์ ประกอบด้วย

1. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 57.24
2. สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 54.17
3. สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 43.71
4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 42.82

สหกรณ์ที่ไม่ผ่านมาตรฐาน ที่มีความสามารถในการเรียกเก็บหนี้จากลูกหนี้ อยู่ในเกณฑ์พอใช้ โดยมีอัตราส่วนร้อยละระหว่าง 60-90 มีจำนวน 2 สหกรณ์ ประกอบด้วย

1. สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 74.49
2. สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 74.21

สหกรณ์ที่ไม่ผ่านมาตรฐาน ที่มีความสามารถในการเรียกเก็บหนี้จากลูกหนี้ อยู่ในเกณฑ์ควรปรับปรุง โดยมีอัตราส่วนร้อยละน้อยกว่า 60 มีจำนวน 1 สหกรณ์ ประกอบด้วย

1. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 58.00

สำหรับสหกรณ์ที่ไม่มีการปล่อยสินเชื่อให้กับสมาชิก มีจำนวน 2 สหกรณ์ ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด และ สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด

สหกรณ์ที่ไม่สามารถดูความสามารถในการเรียกเก็บหนี้จากลูกหนี้ จากรายงานประจำปี ได้มีจำนวน 3 สหกรณ์ ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด, สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด

3. อัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์

เป็นการเปรียบเทียบระหว่างทุนสำรองกับส่วนของสินทรัพย์ทั้งสิ้นที่มีอยู่ตามงบดุล ถ้าอัตราส่วนนี้สูง แสดงว่า สหกรณ์มีเกราะป้องกันทางการเงิน ทุนสำรองสามารถชดเชยสินทรัพย์ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้โดยไม่มีผลกระทบกับทุน แสดงออกถึงความมั่นคงทางการเงินของสหกรณ์ที่มีเงินทุนสำรองมากพอต่อการรองรับสภาวการณ์ทางธุรกิจ

สรุปผลการวิเคราะห์ อัตราส่วนทุนสำรองต่อสินทรัพย์ โดยแยกเป็นสหกรณ์ที่ผ่านมาตรฐานและไม่ผ่านมาตรฐาน สหกรณ์ที่มีทุนสำรองสามารถชดเชยสินทรัพย์ อยู่ในเกณฑ์ ดี พอใช้ และควรปรับปรุง เมื่อเทียบกับอัตราส่วนของมาตรฐานทางการเงินที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ได้จัดทำไว้ ดังนี้

ทุกสหกรณ์มีทุนสำรองสามารถชดเชยสินทรัพย์ อยู่ในเกณฑ์ควรปรับปรุง ซึ่งทุนของทุกสหกรณ์ไม่สามารถคุ้มครองหนี้ได้ทั้งหมด สหกรณ์ควรปรับปรุงโครงสร้างในการใช้เงินทุน โดยหาแหล่งเงินทุนภายนอกให้น้อยลงและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสหกรณ์โดยการจัดสรรกำไรเป็นทุนสำรองให้มากขึ้น โดยมีอัตราส่วนร้อยละน้อยกว่า 0.10 ทุกสหกรณ์ เรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้

1.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 0.09
2.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 0.07
3.สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 0.07
4.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 0.06
5.สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 0.06
6.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 0.05
7.สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 0.05
8.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 0.05
9.สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด ค่าเฉลี่ยร้อยละ 0.05

10.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	ค่าเฉลี่ยร้อยละ	0.04
11.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	ค่าเฉลี่ยร้อยละ	0.04
12.สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	ค่าเฉลี่ยร้อยละ	0.04
13.สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	ค่าเฉลี่ยร้อยละ	0.03
14.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.สุรินทร์ จำกัด	ค่าเฉลี่ยร้อยละ	0.03
15.สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	ค่าเฉลี่ยร้อยละ	0.02
16.สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	ค่าเฉลี่ยร้อยละ	0.02
17.สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส .ศรีสะเกษ จำกัด	ค่าเฉลี่ยร้อยละ	0.02
18.สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	ค่าเฉลี่ยร้อยละ	0.02
19.สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	ค่าเฉลี่ยร้อยละ	0.01

20.สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด (ในรอบ 2 ปี ที่ผ่านมาไม่มีการจัดสรรทุนสำรอง)

4. สหกรณ์ที่ผ่านมาตรฐานที่มีธุรกิจโรงสี มีจำนวน 3 สหกรณ์ ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด และ สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด

สหกรณ์ที่มีผลการดำเนินงานมีผลกำไรเฉพาะธุรกิจในแต่ละด้าน ซึ่งประกอบด้วย ธุรกิจด้านสินเชื่อ ได้แก่การให้เงินกู้แก่สมาชิก ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย โดยส่วนมากจำหน่ายปุ๋ย ธุรกิจรวบรวมผลผลิต โดยการรวบรวมข้าวเปลือก และธุรกิจแปรรูปผลผลิต คือการแปรรูปข้าวเปลือก และเมื่อสรุปผลการดำเนินทุกธุรกิจที่มีในสหกรณ์แล้วนั้น สหกรณ์มีผลการดำเนินงานมีกำไรสุทธิ มีจำนวน 2 สหกรณ์ ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด และสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด

สำหรับสหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด มีผลขาดทุนในธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก เนื่องจากสหกรณ์มีค่าใช้จ่ายเฉพาะธุรกิจสูง และมีผลขาดทุนในธุรกิจแปรรูปข้าวเปลือก ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดความรู้ความชำนาญในการบริหารธุรกิจด้านนี้ แต่เมื่อพิจารณาโดยรวมทุกธุรกิจแล้ว สหกรณ์ยังคงมีผลกำไรสุทธิ

5. สหกรณ์ที่ไม่ผ่านมาตรฐานที่มีธุรกิจโรงสี มีจำนวน 4 สหกรณ์ ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด , สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด , สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด และสหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด ทุกสหกรณ์มีผลการดำเนินงานขาดทุนสุทธิ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด มีผลขาดทุนในธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย ซึ่งเน้นที่การขายปุ๋ย และขายข้าวสาร แต่ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากการเรียกเก็บหนี้ ทำให้สหกรณ์ตั้งหนี้สงสัยจะสูญมากไป ทำให้ค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง จึงทำให้มีผลขาดทุน สำหรับธุรกิจด้านอื่น ๆ ยังคงมีผลกำไร เมื่อพิจารณาโดยรวมในทุกธุรกิจแล้ว สหกรณ์มีผลขาดทุนสุทธิ ในปี 2551 และ 2550

สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด มีผลขาดทุนธุรกิจทุกด้าน ยกเว้นด้านการให้สินเชื่อ และด้านผลิตเมล็ดพันธ์ข้าว ซึ่งธุรกิจด้านที่มีผลขาดทุน ได้แก่ ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย ซึ่งเน้นที่การขายปุ๋ย และขายข้าวสาร , ขาดทุนในธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก และ ขาดทุนในธุรกิจด้านแปรรูปข้าวเปลือก เมื่อพิจารณาโดยรวมในทุกธุรกิจสหกรณ์มีผลขาดทุนสุทธิ ในปี 2552 และ 2551

สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด มีผลขาดทุนในธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก และ ขาดทุนในธุรกิจด้านแปรรูปข้าวเปลือก เมื่อพิจารณาโดยรวมในทุกธุรกิจสหกรณ์มีผลขาดทุนสุทธิ ในปี 2552 และ 2551

สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด มีผลขาดทุนในธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก และ ขาดทุนในธุรกิจด้านแปรรูปข้าวเปลือก เมื่อพิจารณาโดยรวมในทุกธุรกิจสหกรณ์มีผลขาดทุนสุทธิ เฉพาะในปี 2550 แต่ในปี 2551 และ 2552 มีผลกำไรสุทธิ แสดงถึงแนวโน้มในบริหารที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นในทุกปี

3.2 ลักษณะการรวมกลุ่มในปัจจุบันของสหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิ

การศึกษารูปแบบการรวมกลุ่มในปัจจุบันของสหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ได้ทำการศึกษาโดยรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อประเมินศักยภาพการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสมาชิกของสหกรณ์และศักยภาพการเชื่อมโยงกับสหกรณ์ภายในของคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

3.2.1 ช่องทางการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสมาชิกสหกรณ์

ตารางที่ 3.26 ช่องทางการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสมาชิกสหกรณ์

รายชื่อสหกรณ์	วิธีที่การสื่อสาร							
	ก	ข	ค	ง	จ	ฉ	ช	ซ
1. สหกรณ์การเกษตรวิสัย จำกัด	1	0	0	1	1	1	1	0
2. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	1	0	1	1	0	1	0	0
3. สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	0	0	0	1	1	1	1	1*
4. สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	0	0	0	1	1	1	1	0
5. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	0	0	0	1	1	1	1	0
6. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	1	1	0	1	1	1	1	0
7. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	1	0	0	0	0	0	0	0
8. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	1	0	0	0	1	1	1	0
9. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	0	0	0	1	1	0	0	0
10. สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	0	0	0	0	1	1	1	1*
11. สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	1	0	1	1	1	1	0	0
12. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีษะเกษจำกัด	0	0	0	1	1	1	0	0
13. สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	0	1	1	1	1	1	0	0
14. สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	1	0	1	1	0	1	0	0
15. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	0	1	1	0	1	1	0	0
16. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	0	0	0	0	1	1	1	0
17. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	1	0	0	1	1	1	1	0
18. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์จำกัด	0	0	1	1	0	1	0	1**
19. สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	1	0	1	1	1	1	1	0
20. สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	1	1	0	1	1	1	0	0
รวม	10	4	7	15	16	18	10	3

หมายเหตุ * วิทยุชุมชน ** จัดอบรมเครือข่าย (0 แทน ไม่ใช้วิธีการสื่อสารนั้น และ 1 แทน ใช้วิธีการสื่อสารนั้น)

วิธีการสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสมาชิกสหกรณ์ กำหนด ดังนี้

ก แทน สอบถามจากสมาชิกโดยตรงตามแต่จะจำได้

ข แทน มีแบบสอบถามสำรวจความคิดเห็น

ค แทน มีเอกสารประชาสัมพันธ์ส่งข่าวสารหรือบอร์ด คัทเอ้าท์

ง แทน เผยแพร่ข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นจากการประชุมใหญ่วิสามัญประจำปี

จ แทน เผยแพร่ข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นจากการนัดประชุมกลุ่มย่อย

ฉ แทน ส่งข่าวสารให้หัวหน้ากลุ่ม / ผู้นำชุมชน

ช แทน รับฟังความคิดเห็นจากหัวหน้ากลุ่ม / ผู้นำชุมชน

ซ แทน อื่นๆ

จากตารางที่ 3.26 ช่องทางการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสมาชิกสหกรณ์ ส่วนใหญ่ใช้วิธีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร มากที่สุด คือช่องทางการส่งข่าวสารให้หัวหน้ากลุ่ม/ผู้นำชุมชน รองลงมาคือเผยแพร่ข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นจากการนัดประชุมกลุ่มย่อย และเผยแพร่ข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นจากการประชุมใหญ่วิสามัญประจำปี ตามลำดับ

3.2.2 ช่องทางการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสหกรณ์อื่น

ตารางที่ 3.27 ช่องทางการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสหกรณ์อื่นๆ

รายชื่อสหกรณ์	วิธีที่การสื่อสาร							
	ก	ข	ค	ง	จ	ฉ	ช	ซ
1. สหกรณ์การเกษตรวิสัย จำกัด	1	0	0	0	0	1	1	0
2. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	1	1	1	0	1	0	0	0
3. สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	0	1	0	0	0	0	0	1*
4. สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	1	0	0	1	1	1	1	0
5. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	1	0	0	0	0	0	1	0
6. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	0	1	0	1	1	1	1	0
7. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	0	0	0	0	1	1	1	0
8. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	1	0	0	0	0	0	0	0
9. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	0	0	0	0	1	1	1	0
10. สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	1	0	0	0	0	0	0	0
11. สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	1	0	1	0	1	1	1	0
12. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีษะเกษจำกัด	1	0	0	0	0	0	0	0
13. สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	1	0	0	0	0	1	1	0
14. สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	1	0	0	1	0	1	0	0
15. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	1	0	1	0	0	1	0	0
16. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	0	0	0	0	1	1	1	0

ตารางที่ 3.27 ช่องทางการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสหกรณ์อื่นๆ (ต่อ)

รายชื่อสหกรณ์	วิธีที่การสื่อสาร							
	ก	ข	ค	ง	จ	ฉ	ช	ซ
17. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	1	0	1	1	1	1	1	1*
18. สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์จำกัด	1	0	0	0	0	0	0	0
19. สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	1	0	0	1	1	1	1	0
20. สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	1	1	0	1	1	0	1	0
รวม	15	4	4	6	10	12	12	2

หมายเหตุ * ทีวี วิทยุชุมชน งานออกร้าน (0 แทน ไม่ใช้วิธีการสื่อสารนั้น และ 1 แทน ใช้วิธีการสื่อสารนั้น)

กำหนดวิธีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ดังนี้

ก แทน สอบถามเป็นระยะ เท่าที่มีเวลา

ข แทน มีแบบสอบถามสำรวจความคิดเห็น

ค แทน มีเอกสารประชาสัมพันธ์ส่งข่าวสารหรือบอร์ด คัทเอ้าท์

ง แทน เผยแพร่ข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นจากการประชุมร่วมกัน

จ แทน เผยแพร่ข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นจากการนัดประชุมกลุ่มย่อย

ฉ แทน ส่งข่าวสารให้ประธาน / ผู้จัดการสหกรณ์

ช แทน รับฟังความคิดเห็นจากประธาน / ผู้จัดการสหกรณ์

ซ แทน อื่นๆ

จากตารางที่ 3.27 ช่องทางการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสหกรณ์อื่นส่วนใหญ่ใช้วิธีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร มากที่สุด คือสอบถามเป็นระยะ เท่าที่มีเวลา รองลงมาคือส่งข่าวสารให้ประธาน / ผู้จัดการสหกรณ์และรับฟังความคิดเห็นจากประธาน / ผู้จัดการสหกรณ์ ตามลำดับ

3.2.3 ความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างสหกรณ์ภายในคลัสเตอร์กับสหกรณ์อื่น ๆ

ตารางที่ 3.28 ความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างสหกรณ์ภายในคลัสเตอร์กับสหกรณ์อื่นๆ

ความร่วมมือ	ลักษณะความร่วมมือธุรกิจ			
	ธุรกิจเงินฝาก	ธุรกิจจัดหาปัจจัยการผลิต	ธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก	ธุรกิจจำหน่ายข้าวสาร
มี	4	2	3	7
ไม่มี	16	18	17	13

จากตารางที่ 3.28 พบว่า ความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างสหกรณ์ภายในคลัสเตอร์กับสหกรณ์อื่นๆ ส่วนใหญ่มีการแลกเปลี่ยนความร่วมมือทางธุรกิจ ดังนี้

- ธุรกิจเงินฝาก มีความร่วมมือกับสหกรณ์ สหกรณ์บ้านฉาง จำกัด จ.ระยอง สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด สหกรณ์การเกษตรปราสาท จำกัด
- ธุรกิจเกี่ยวกับปัจจัยการผลิต มีความร่วมมือกับสหกรณ์ สหกรณ์บ้านฉาง จำกัด จ.ระยอง
- ธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก มีความร่วมมือกับสหกรณ์การเกษตรรัตนบุรี จำกัด สหกรณ์การเกษตรสตรีชุมพลบุรี จำกัด
- ธุรกิจจำหน่ายข้าวสาร มีความร่วมมือกับสหกรณ์การเกษตรกระบี่ จำกัด สหกรณ์เพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สงขลา จำกัด สหกรณ์บ้านฉาง จำกัด จ.ระยอง สหกรณ์ร้านค้ากรุงเทพ จำกัด สหกรณ์ทำไร่อ่าวหน้า จำกัด จ.ประจวบคีรีขันธ์ สหกรณ์ศรีประจันต์ จำกัด จ.สุพรรณบุรี สหกรณ์การเกษตรไทรน้อย จำกัด สหกรณ์การเกษตรหนองจอก จำกัด สหกรณ์การเกษตรบางพลี จำกัด สหกรณ์การเกษตรพานทอง จำกัด สหกรณ์การเกษตรลาดกระบัง จำกัด สหกรณ์การเกษตรนครปฐม จำกัด สหกรณ์การเกษตรน้ำพอง จำกัด สหกรณ์การเกษตรนิคมปากน้ำ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรธาตุพนม จำกัด

3.2.4 ความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ภายในคลัสเตอร์กับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่น ๆ

ตารางที่ 3.29 ความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ภายในคลัสเตอร์กับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่นๆ

ความร่วมมือ	หน่วยงาน ที่มีความร่วมมือกับสหกรณ์ภายในคลัสเตอร์			
	หน่วยงานภาครัฐ	หน่วยงานภาคเอกชน	ธ.ก.ส.	สถาบันการศึกษา
มี	13	3	16	9
ไม่มี	7	17	4	11

จากตารางที่ 3.29 พบว่า ความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ภายในคลัสเตอร์กับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่นๆ ดังนี้

- หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ สหกรณ์จังหวัด สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด สำนักงานพัฒนาที่ดิน สำนักงานพาณิชย์จังหวัด ในเรื่องการจัดหาตลาดขายสินค้า เงินทุน การอบรมให้ความรู้ อุปกรณ์การตลาด การผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพ การเพิ่มมูลค่าสินค้า การปรับปรุงบำรุงดิน การตลาดข้าวหอมมะลิ
- หน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำกัด โรงสีเกษตรไรซ์ โรงสีโชคอนันต์ธัญญา บริษัทบางซื่อ จำกัด โรงสีเจียเม้ง หจก.โชควิลัยการเกษตร บริษัท ปุ๋ยไวกิ้ง จำกัด ในเรื่อง เงินทุนสินเชื่อ ตลาดขายสินค้า การรับซื้อ-ขายข้าวเปลือก ปุ๋ยเคมี
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สาขามหาชนะชัย สาขาปทุมรัตต์ สาขาสุวรรณภูมิ สาขาพยัคฆภูมิวิสัย สาขาราษีไศล สาขาศรีสะเกษ ในเรื่องเงินทุนสินเชื่อและการจัดอบรม
  สถาบันการศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วิทยาลัยเกษตรกรรมศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ในเรื่องการพัฒนาคลัสเตอร์ การสร้างเว็บไซค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์คลัสเตอร์ การฝึกอบรม การวิจัยคุณค่าข้าวหอมมะลิไทย ระบบการสอบย้อนข้าวหอมมะลิอินทรีย์ การผลิตปุ๋ยอินทรีย์

3.2.5 สรุปผลการศึกษารูปแบบการรวมกลุ่มในปัจจุบันภายในกลุ่มสหกรณ์

การศึกษารูปแบบการรวมกลุ่มในปัจจุบันภายในกลุ่มสหกรณ์ ส่วนใหญ่มีการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสมาชิกสหกรณ์ โดยมีวิธีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร มากที่สุด คือ ช่องทางการส่งข่าวสารให้หัวหน้ากลุ่มหรือผู้นำชุมชน รองลงมาคือเผยแพร่ข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นจากการนัดประชุมกลุ่มย่อย และเผยแพร่ข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นจากการประชุมใหญ่วิสามัญประจำปีตามลำดับ และช่องทางการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับสหกรณ์อื่นส่วนใหญ่ใช้วิธีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร มากที่สุด คือสอบถามเป็นระยะ เท่าที่มีเวลา รองลงมาคือส่งข่าวสารให้ประธาน / ผู้จัดการสหกรณ์และรับฟังความคิดเห็นจากประธาน / ผู้จัดการสหกรณ์ ตามลำดับ

ความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างสหกรณ์ภายในคลัสเตอร์กับสหกรณ์อื่นๆ ส่วนใหญ่มีพื้นฐานการแลกเปลี่ยนความร่วมมือทางธุรกิจเป็นประจำคือ ธุรกิจเงินฝาก ธุรกิจเกี่ยวกับปัจจัยการผลิต ธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก ธุรกิจจำหน่ายข้าวสาร และมีพื้นฐานการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่นๆ ในด้านต่างเช่น การจัดหาตลาดขายสินค้า เงินทุน การอบรมให้ความรู้ และการวิจัย การสนับสนุนอุปกรณ์กรตลาด การผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพ การเพิ่มมูลค่าสินค้า การปรับปรุงบำรุงดิน การตลาดข้าวหอมมะลิ และแหล่งเงินทุนดำเนินกิจการ

3.3 ปัญหาเกี่ยวกับอุตสาหกรรมข้าวหอมมะลิของสหกรณ์ผู้ผลิตข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับอุตสาหกรรมข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ที่แต่ละสหกรณ์มีความคิดเห็นเหมือนกันและต้องการนำปัญหาเหล่านี้มาเป็นประเด็นร่วมกัน โดยการสำรวจข้อมูลปฐมภูมิ จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก กับสหกรณ์ภายในคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ มีรายละเอียดดังนี้

1) ปริมาณวัตถุดิบที่ไม่แน่นอน เนื่องจากความแปรปรวนของฝนมักประสบปัญหาฝนทิ้งช่วง ฝนมาช้า หรือฝนหมดเร็ว ทำให้ขาดแคลนน้ำ คุณภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ มีปัญหาโรคและแมลงระบาดขึ้นได้ง่าย และขาดความรู้ ทักษะในการตรวจสอบคุณภาพ การปลอมปนข้าว
2) สหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่มีความสามารถในการแข่งขันในธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือกต่ำ
3) ข้าวเปลือกมีพันธุ์อื่นปลอมปน อาจจะมีสาเหตุจาก มีเมล็ดพันธุ์ข้าวนาปรังตกค้างในดิน เมื่อถึงฤดูนาปีจึงงอกขึ้นมาใหม่ และปะปนไปกับข้าวหอมมะลิ หรือเกษตรกรขาดความรู้และความเข้าใจในเรื่องความแตกต่างของข้าวจึงนำข้าวพันธุ์อื่นมาปลอมปนขายกับข้าวหอมมะลิ
4) สหกรณ์การเกษตรขาดเงินทุนหมุนเวียนในธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก
5) ปัญหาไม่มีโรงอบข้าวเนื่องจากการลงทุนโรงอบข้าวมีมูลค่าสูง อาจจะไม่คุ้มทุน ถ้าจะต้องมีการอบข้าวในฤดูกาลเดียว ซึ่งสหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัยกำลังดำเนินการก่อสร้างคาดการณ์ว่ากำลังการผลิตอาจจะไม่เพียงพอต่อปริมาณข้าวเปลือกที่ต้องการอบ
6) ปัญหาบุคลากรขาดความรู้และทักษะในการตรวจสอบพันธุ์ข้าวและเทคโนโลยีโรงสี และขาดประสบการณ์การดำเนินธุรกิจและการค้าข้าว
7) ปัญหาสมาชิกของสหกรณ์ มาทำใช้บริการธุรกิจของสหกรณ์ในสัดส่วนน้อย เช่น การขายข้าวเปลือกให้สหกรณ์ และการซื้อปัจจัยการผลิต เป็นต้น
8) ปัญหาสหกรณ์ขาดการวางแผนและการดำเนินการตลาด เนื่องจากต้องใช้ค่าใช้จ่ายทางการตลาดสูง และบุคลากรขาดความรู้ และประสบการณ์ในการดำเนินการทางการตลาด
9) ขาดการวิจัยและพัฒนาด้านเทคโนโลยีการผลิตและโรงสี การปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงาน การลดต้นทุนการผลิต การปรับปรุง และลดขั้นตอนการทำงาน และการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันทางธุรกิจเนื่องจากขาดงบประมาณ และบุคคลากรไม่มีความรู้ในด้านวิจัยและพัฒนา
10) ขาดการวางแผนการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบเช่น การวางแผนการฝึกอบรม การประเมินผล เพื่อการพัฒนาพนักงาน การวงกรอบภาระหน้าที่ และKPI บุคคล และระบบการจูงใจเพื่อรักษาพนักงาน
11) ปัญหาสหกรณ์ขาดการกำหนดทิศทางขององค์กรและการจัดการยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ขององค์กร ตลอดจนการกำหนดโครงการต่างๆ ที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์

3.4 การประเมินศักยภาพในการรวมกลุ่มคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

การประเมินศักยภาพในการรวมกลุ่มคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้เป็นการสำรวจข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากสหกรณ์ภายในคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ มีผลการวิเคราะห์ดังนี้

3.4.1 ปริมาณการรวบรวมข้าวเปลือกหอมมะลิ และการจำหน่ายปุ๋ยให้แก่สมาชิกสหกรณ์ในปี2552

ตารางที่ 3.30 ปริมาณการรวบรวมข้าวเปลือกหอมมะลิ และการจำหน่ายปุ๋ยให้แก่สมาชิกสหกรณ์ในปี 2552

ชื่อสหกรณ์	จำนวนข้าวเปลือกหอมมะลิที่สหกรณ์รับซื้อได้ทั้งหมด (ตัน)	ปริมาณปุ๋ยในธุรกิจจัดหาต่อปี (กระสอบ)
1. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	3,479	10,308
2. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	12,706	2,660
3. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	1,530	3,210
4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	1,578	3,445
5. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	1,189	4,505
6. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	1,355	4,056
7. สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	25,000	8,000
8. สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	598	2,800
9. สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	3,644	18,870
10. สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	3,760	19,600
11. สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	4,028	21,532
12. สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	2,164	11,129
13. สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	4,004	1,425
14. สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	549	2,532
15. สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	730	6,706
16. สหกรณ์การเกษตรตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	8,026	426,680
17. สหกรณ์การเกษตรตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	35,000	12,000
18. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	2,874	10,929
19. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	63	8,351
20. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	972	2,295
รวม	**113,249**	**581,033**

จากตารางที่ 3.30 พบว่า ปริมาณการรวบรวมข้าวเปลือกหอมมะลิ และการจำหน่ายปุ๋ยให้แก่สมาชิกของสหกรณ์สามารถรวบรวมข้าวเปลือกในปีการผลิต 2552 ได้จำนวนรวม 113,249 ตันต่อปี และจำหน่ายปุ๋ยได้จำนวนรวม 581,033 กระสอบ และผู้จัดการสหกรณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าปริมาณและคุณภาพของข้าวเปลือกมีความไม่แน่นอน สาเหตุจากความแปรปรวนของปริมาณน้ำฝน และการปลอมปนข้าวพันธุ์อื่นจะมีผลกระทบต่อปัจจัยพื้นฐานการผลิตและการแปรรูปข้าวสารของสหกรณ์ที่มีโรงสีบางแห่ง

3.4.2 โครงการที่สหกรณ์ดำเนินการให้แก่สมาชิกระหว่างปี 2550-2552

ตารางที่ 3.31 โครงการที่สหกรณ์ดำเนินการให้แก่สมาชิกระหว่างปี 2550-2552

ชื่อสหกรณ์	โครงการอบรมด้านการเกษตรให้แก่เกษตรกร	โครงการจัดหาเมล็ดพันธุ์	โครงการจัดทำฐานข้อมูลสมาชิก	โครงการข้าวอินทรีย์	โครงการตลาดนัดข้าวเปลือก	โครงการปุ๋ยปลอดดอกเบี้ย	โครงการขยายจุดจำหน่ายสินค้า	โครงการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	โครงการระดมหุ้น
1. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	/	/	/	/	-	-	/	/	/
2. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	/	/	/	-	-	/	-	/	/
3. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	/	/	/	/	-	/	/	/	/
4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	/	-	/	-	/	/	-	-	-
5. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	/	/	/	/	-	/	-	-	-
6. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	/	/	/	/	-	/	-	/	/
7. สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	/	/	/	/	/	/	/	/	/
8. สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	/	/	/	/	/	/	-	/	/
9. สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	/	/	/	/	/	/	-	-	/
10. สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	/	-	-	-	-	/	-	/	/
11. สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	/	/	/	/	-	/	/	/	/
12. สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	/	/	/	/	/	-	/	/	/
13. สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	/	/	-	/	/	-	/	/	/
14. สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	/	/	/	-	/	/	/	-	/
15. สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	/	/	/	/	/	/	/	/	/
16. สหกรณ์การเกษตรตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	/	/	/	-	-	-	/	/	/
17. สหกรณ์การเกษตรตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.สุรินทร์ จำกัด	/	-	/	/	/	/	/	/	-
18. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	/	/	/	/	/	/	/	/	/
19. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	/	/	/	/	/	/	/	/	/
20. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	/	/	/	/	/	/	/	/	/
จำนวน(แห่ง)	**20**	**17**	**18**	**15**	**12**	**16**	**13**	**16**	**17**

จากตารางที่ 3.31 พบว่า โครงการที่สหกรณ์ดำเนินการให้แก่สมาชิกระหว่างปี 2550-2552 ส่วนใหญ่เป็นโครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพข้าวเปลือกให้สมาชิก ได้แก่ โครงการอบรมความรู้ด้านการเกษตร โครงการจัดหาเมล็ดพันธุ์คุณภาพ โครงการข้าวอินทรีย์ โครงการตลาดนัดข้าวเปลือก โครงการตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และโครงการจัดทำฐานข้อมูลสมาชิก เป็นต้น และผู้จัดการสหกรณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการดำเนินโครงการดังกล่าวข้างต้นจะทำให้สหกรณ์สามารถรวบรวมข้าวเปลือกได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ

3.4.3 การฝึกอบรมของผู้จัดการและพนักงานภายในกลุ่มสหกรณ์

ตารางที่ 3.32 ประวัติการฝึกอบรมของผู้จัดการและพนักงานของสหกรณ์ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้

ชื่อสหกรณ์	MINI MBA	สถานะผู้นำ	การพัฒนาทีมงาน	การเร่งรัดหนี้สิน	การตรวจสอบข้าว	การบริการ	การตลาด	การขาย	การจัดทำเว็บไซต์	ระบบบัญชีด้วยคอมพิเศษ	การบำรุงรักษาโรงสี
1. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	/	/	/	/	/	/	/	/	-	/	/
2. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	-	/	/	/	/	/	/	/	-	/	-
3. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	-	/	/	/	-	/	/	/	-	/	-
4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	-	/	/	/	-	/	/	/	-	/	-
5. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	-	/	/	/	/	-	/	-	-	/	-
6. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	-	/	/	/	/	/	/	/	/	/	-
7. สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
8. สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	/	/	/	/	/	-	/	/	/	/	/
9. สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	/	/	/	/	-	/	-	-	/	/	-
10. สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	/	/	/	/	/	-	/	/	/	/	/
11. สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	-
12. สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	-	-	/	-	-	-	/	/	/	/	/
13. สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	-	/	/	/	/	/	/	/	/	/	-
14. สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	/	/	/	/	/	-	/	/	-	/	-
15. สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	-	/	/	/	/	-	/	-	-	/	/
16. สหกรณ์การเกษตรตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	-	-	/	-	/	-	/	-	/	/	-
17. สหกรณ์การเกษตรตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	/	/	/	-	/	/	/	/	-	/	/
18. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	-	/	/	/	/	/	-	-	/	/	-
19. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอ จำกัด	-	/	/	/	/	-	/	/	-	/	/
20. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	-	/	/	/	/	/	/	/	/	/	-
จำนวน(แห่ง)	**8**	**18**	**20**	**17**	**16**	**12**	**18**	**15**	**11**	**20**	**8**

จากตารางที่ 3.32 พบว่า การฝึกอบรมของผู้จัดการและพนักงานภายในกลุ่มสหกรณ์ส่วนใหญ่มีการอบรมตามหลักสูตรโดยกรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นผู้ดำเนินการ และให้การสนับสนุน มีหลักสูตรต่างๆ คือหลักสูตรมินิเอ็มบีเอ การพัฒนาผู้นำ การพัฒนาทีมงาน การเร่งรัดหนี้สิน การตลาดและการขาย การจัดทำเว็บไซด์ การประยุกต์ใช้โปรแกรมทางงานบัญชี เทคโนโลยีโรงสีและการบำรุงรักษา หลักสูตรเร่งรัดหนี้สิน การให้บริการ การตรวจสอบคุณภาพข้าวและการปลอมปน การบริหารงานคุณภาพ การประเมินผลความพึงพอใจลูกค้า และการลงบัญชี และผู้จัดการสหกรณ์ส่วนใหญ่เห็นว่า การพัฒนาบุคลากรยังไม่ครอบคลุม ทั้งระบบและกระบวนการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ซึ่งประกอบด้วย ระบบพัฒนาแผนงานอาชีพ ระบบการฝึกอบรมและการติดตามผลภายหลังการฝึกอบรม การประเมินผลเพื่อการพัฒนาการบุคคลควบคู่กับการพัฒนาองค์กร (Organization Development)

3.4.4 การบริหารงานและประสบการณ์ของผู้จัดการภายในกลุ่มสหกรณ์

ตารางที่ 3.33 การบริหารงานและประสบการณ์ของผู้จัดการภายในกลุ่มสหกรณ์

ชื่อสหกรณ์	ระยะเวลาดำเนินกิจการ (ปี)	จำนวนพนักงาน (คน)	อายุงานผู้จัดการ (ปี)	อายุผู้จัดการ (ปี)	วุฒิการศึกษาผู้จัดการ
1. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	30	14	12	55	ปริญญาตรี
2. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	30	5	27	47	อนุปริญญา
3. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	30	5	7	38	อนุปริญญา
4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	30	5	9	35	ปริญญาตรี
5. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	28	5	9	34	ปริญญาตรี
6. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	27	6	15	44	ปริญญาตรี
7. สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	32	25	17	45	ปริญญาโท
8. สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	8	25	5	33	ปริญญาตรี
9. สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	33	8	24	49	ปริญญาตรี
10. สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	33	31	22	49	ปริญญาตรี
11. สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	35	13	30	52	ปริญญาตรี
12. สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	33	15	14	44	ปริญญาตรี
13. สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	34	7	14	34	ปริญญาตรี
14. สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	32	16	28	47	ปริญญาตรี
15. สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	34	13	1	26	ปริญญาโท
16. สหกรณ์การเกษตรตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. ศรีสะเกษ จำกัด	18	24	7	40	ปริญญาตรี
17. สหกรณ์การเกษตรตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	19	109	8	51	ปริญญาโท
18. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	31	17	25	43	ปวช.
19. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	20	15	27	52	มัธยมศึกษาตอนปลาย
20. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	9	15	5	39	ปริญญาตรี
รวม	**546**	**373**	**306**	**857**	
เฉลี่ย	**27.30**	**18.65**	**15.30**	**42.85**	

จากตารางที่ 3.33 พบว่า การบริหารงานและประสบการณ์ของผู้จัดการภายในกลุ่มสหกรณ์ส่วนใหญ่กิจการสหกรณ์มีการดำเนินงานมาเป็นระยะเวลานานมีค่าเฉลี่ย 27.30 ปี และผู้จัดการมีอายุงานเฉลี่ย 15.3 ปี อายุตัวเฉลี่ย 42.8 ปี และวุฒิการศึกษาส่วนใหญ่สำเร็จชั้นสูงสุด การศึกษาปริญญาตรี และผู้จัดการสหกรณ์ส่วนใหญ่มีความเป็นผู้นำสูง และผู้ใต้บังคับบัญชาให้การยอมรับ

3.4.5 จำนวนสมาชิกเริ่มตั้งกิจการ และจำนวนสมาชิกปัจจุบันของสหกรณ์ และสัดส่วนของสมาชิกในการใช้บริการในธุรกิจจัดหาปัจจัยการผลิต และธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก ปี 2552

ตารางที่ 3.34 จำนวนสมาชิกเริ่มตั้งกิจการ และจำนวนสมาชิกปัจจุบันของสหกรณ์ และสัดส่วนของสมาชิกในการใช้บริการในธุรกิจจัดหาปัจจัยการผลิต และธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก ปี 2552

ชื่อสหกรณ์	จำนวนสมาชิกเริ่มตั้งกิจการ(คน)	จำนวนสมาชิกปัจจุบัน (คน)	ร้อยละของสมาชิกที่ซื้อปัจจัยการผลิตกับสหกรณ์	ร้อยละของสมาชิกที่ขายข้าวเปลือกให้สหกรณ์ต่อสมาชิกทั้งหมด
1. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	212	2,546	27.87	17.85
2. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	222	666	21.77	34.08
3. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	105	591	8.51	77.33
4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	113	536	60	5.22
5. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	66	593	53.29	42.16
6. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	95	859	31.67	27.36
7. สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	176	8,152	90.15	90.15
8. สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	200	1,056	63.93	47.92
9. สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	340	2,082	60.71	30.88
10. สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	1,235	7,046	67.72	16.11
11. สหกรณ์การเกษตรราษีไศล จำกัด	217	2,507	60.00	7.53
12. สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	159	1,972	29.06	29.61
13. สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	30	2,590	4.90	17.92
14. สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	700	1,890	50.00	40.00
15. สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	424	4251	20.09	1.15
16. สหกรณ์การเกษตรตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.ศรีสะเกษ จำกัด	20,000	116,256	19.46	0.81
17. สหกรณ์การเกษตรตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	300	101,050	30	35.00
18. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	237	1,717	61.44	4.60
19. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	170	1,342	51.71	4.99
20. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	4,251	3;062	53.9	35.9
รวม	**29,252**	**257,702**	**-**	**-**
เฉลี่ย	**-**	**-**	**43.31**	**28.33**

จากตารางที่ 3.34 พบว่า จำนวนสมาชิกภายในกลุ่มสหกรณ์เมื่อเริ่มตั้งกิจการมีจำนวน 29,252 คน และจำนวนสมาชิกปัจจุบันของสหกรณ์มีจำนวน 257,702 คน

สัดส่วนของสมาชิกในการใช้บริการในธุรกิจจัดหาปัจจัยการผลิตและธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก จำนวนสมาชิก ร้อยละของสมาชิกที่ซื้อปัจจัยการผลิตกับสหกรณ์ต่อสมาชิกทั้งหมด เฉลี่ย 43.31 ร้อยละของสมาชิกที่ขายข้าวเปลือกกับสหกรณ์ต่อสมาชิกทั้งหมด เฉลี่ย 28.33

ผู้จัดการสหกรณ์ส่วนใหญ่เห็นว่าสหกรณ์ไม่มีการสำรวจความต้องการของลูกค้าอย่างเป็นระบบ จึงไม่มีข้อมูลเพื่อการนำมาปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก และผู้บริโภค ทำให้ไม่สามารถจูงใจให้สมาชิกนำข้าวเปลือกมาขายให้สหกรณ์และซื้อปัจจัยการผลิตจากสหกรณ์ และในการแข่งขันจำหน่ายข้าวสาร ผู้บริโภคมีความพิถีพิถันในการเลือกซื้อและบริโภคสินค้า กระแสการเปลี่ยนแปลงของความต้องการของผู้บริโภคข้าว ส่วนใหญ่กลุ่มคนที่รักและดูแลสุขภาพ จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่มีความปลอดภัยจากสารพิษเช่น ยาฆ่าแมลง สารเคมีถนอมอาหาร ผู้บริโภคกลุ่มนี้จะเลือกบริโภคข้าวอินทรีย์หรือข้าวผสมวิตามิน สมุนไพร ซึ่งสหกรณ์ที่มีโรงสีบางแห่งกำลังพัฒนาสินค้าในกลุ่มนี้เช่น สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด จำหน่ายข้าวกล้องงอก สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรการตลาดเพื่อลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด จำหน่ายข้าวสารอินทรีย์บรรจุถุง

3.4.5 สถานการณ์การแข่งขันการค้าข้าว และราคาข้าว ภายในกลุ่มสหกรณ์(ระหว่างวันที่ 1-15 ธันวาคม 2552)

ตารางที่ 3.35 สถานการณ์การแข่งขันการค้าข้าว และราคาข้าว ภายในกลุ่มสหกรณ์(ระหว่างวันที่ 1-15 ธันวาคม 2552)

ชื่อสหกรณ์	ธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก				ธุรกิจจำหน่ายข้าวสาร			
	จำนวนคู่แข่ง	ราคารับซื้อข้าวเปลือกต่อ1ก.ก.จากเกษตรกร	จำนวนวิสาหกิจที่รับซื้อข้าวเปลือกจากจากสหกรณ์	สถานการณ์แข่งขัน	จำนวนคู่แข่ง	ราคาขายส่งต่อข้าวสาร 1 ก.ก.	ราคาขายปลีกต่อข้าวสาร 1 ก.ก.	สถานการณ์การแข่งขัน
1. สหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด	10	14.70	5	สูง	3	32	40	สูง
2. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิหนึ่ง จำกัด	15	15	5	สูง	-	-	-	-
3. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสอง จำกัด	13	15	4	สูง	-	-	-	-
4. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสาม จำกัด	13	15	5	สูง	-	-	-	-
5. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิสี่ จำกัด	8	15	2	สูง	-	-	-	-
6. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินสุวรรณภูมิห้า จำกัด	11	15	3	สูง	-	-	-	-
7. สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด	5	15.20	5	สูง	10	34	40	สูง
8. สหกรณ์การเกษตรโพนทราย จำกัด	2	15	8	สูง	4	33	35	สูง
9. สหกรณ์การเกษตรปทุมรัตต์ จำกัด	2	14.50	2	สูง	-	-	-	-
10. สหกรณ์การเกษตรเมืองร้อยเอ็ด จำกัด	25	14	5	สูง	6	31	35	สูง
11. สหกรณ์การเกษตรเกษตรราษีไศล จำกัด	7	14.50	1	สูง	-	-	-	-
12. สหกรณ์การเกษตรมหาชนะชัย จำกัด	5	14.85	1	สูง	-	-	-	-
13. สหกรณ์การเกษตรพยัคฆภูมิพิสัย จำกัด	5	14.80	1	สูง	3	30	33	สูง
14. สหกรณ์การเกษตรค้อวัง จำกัด	3	14.50	6	สูง	-	-	-	-
15. สหกรณ์การเกษตรชุมพลบุรี จำกัด	8	14.50	8	สูง	10	30	34	สูง
16. สหกรณ์การเกษตรตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.ศรีสะเกษ จำกัด	7	15.00	8	สูง	7	31	34	สูง
17. สหกรณ์การเกษตรตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด	44	14.50	10	สูง	20	33	34	สูง
18. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมหนึ่ง จำกัด	9	14.50	9	สูง	-	-	-	-
19. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินท่าตูมสอง จำกัด	3	13	2	สูง	-	-	-	-
20. สหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินชุมพลบุรี จำกัด	4	14.50	4	สูง	-	-	-	-
รวม	**199**	**-**	**94**	**-**	**63**	**-**	**-**	**-**

จากตารางที่ 3.35 พบว่า สถานการณ์การแข่งขันการค้าข้าว และราคาข้าวภายในกลุ่มสหกรณ์ (ระหว่างวันที่ 1-15 ธันวาคม 2552) ส่วนใหญ่มีการแข่งขันสูง และมีจำนวนคู่แข่งขันภายในตลาด รวม 199 ราย

คู่แข่งมีวิธีการแข่งขันโดยการเสนอราคาสูงกว่าราคาของสหกรณ์ จูงใจโดยมีรางวัลให้รถรับจ้างที่รวบรวมข้าวของเกษตรรายย่อยและมีการส่งเสริมการขายโดยการแจกเสื้อ หรือมีอาหารให้รับประทาน และสหกรณ์บางแห่งมีเทคนิคเช่นเดียวกับโรงสีเอกชนจึงสามารถแข่งขันทางธุรกิจได้โดยจะต้องมีปริมาณการรวบรวมข้าวเปลือกจำนวนมาก จะทำให้เกิดการประหยัดต่อขนาด (Economy of Scale) คือ สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดเพื่อลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด และสหกรณ์การเกษตรสุวรรณภูมิ จำกัด นอกจากนี้สหกรณ์ทุกแห่งมีกลยุทธ์ในการแข่งขันโดยการประชาสัมพันธ์ จัดประชุมชี้แจง และกระตุ้นสมาชิกผ่านหัวหน้ากลุ่มให้เห็นความสำคัญถึงการนำข้าวเปลือกมาขายให้สหกรณ์ จะเป็นการช่วยเหลือสมาชิกซึ่งกันและกัน โดยจะมีเงินปันผลเฉพาะสมาชิกที่นำข้าวเปลือกมาขายให้ หรือปันผลต่อหุ้นเมื่อสิ้นปีบัญชี

การแข่งขันทางด้านราคารับซื้อข้าวเปลือกต้นฤดูกาลเก็บเกี่ยวปี 2552 ราคาข้าวเปลือกหอมมะลิ ทุ่งกุลาร้องไห้ข้าวสด ราคารับซื้อกิโลกรัมละ 10.00–10.50 บาท และราคาสูงขึ้นเรื่อยๆ จนถึงกิโลกรัมละ 11.50–12.00 บาท ราคาข้าวเปลือกหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ข้าวความชื้นไม่เกิน 15% ราคารับซื้อ ณ วันที่ 1–15 ธันวาคม 2552 ราคารับซื้อที่กิโลกรัมละ 15.00 บาท ซึ่งพยากรณ์ว่าราคาจะขึ้นสูงกว่านี้ เนื่องจากมีคำสั่งซื้อจากพ่อค้าส่งออกรายใหญ่

สถานการณ์การแข่งขันการจำหน่ายข้าวสารหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้มีการแข่งขันสูง สหกรณ์ส่วนใหญ่จำหน่ายข้าวสารบรรจุกระสอบ 50 กิโลกรัม และบรรจุถุงขนาด 5 ก.ก. และขนาด 10 ก.ก. ตรายี่ห้อมีทั้งตราของสหกรณ์ตนเอง เช่น ตราคนหาบข้าว ตราเกวียนทอง เป็นต้น และตราสินค้าที่พัฒนาโดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ คือ ตรา TK Thung Kula Farm และตราของจังหวัด ส่วนใหญ่จำหน่ายผ่านช่องทางคือสหกรณ์การเกษตรที่เป็นเครือข่ายในจังหวัดใกล้เคียง หรือจังหวัดในภูมิภาคอื่น และเครือข่ายคุณค่าข้าวหอมมะลิไทย และบางแห่งจำหน่ายผ่านช่องทางร้านค้าส่งและร้านค้าปลีกและ ห้างสรรพสินค้าในจังหวัดที่ตั้งของสำนักงานสหกรณ์เช่น จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดสุรินทร์ และมีสหกรณ์ ที่มียอดจำหน่ายข้าวสารสูงคือ สหกรณ์การเกษตรเกษตรวิสัย จำกัด และสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. สุรินทร์ จำกัด และมีจำนวนคู่แข่งในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้รวม 63 ราย

3.5 การประเมินระดับความสามารถของสหกรณ์ ต่อศักยภาพของการรวมตัวเป็นคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

การประเมินระดับความสามารถของสหกรณ์ ต่อศักยภาพของการรวมตัวเป็นคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ได้ทำการศึกษาโดยรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม จากจำนวนสหกรณ์ทั้ง 20 แห่ง โดยประเด็นของการประเมิน ประกอบด้วย

1. ลักษณะสินค้า/บริการ
2. ความพร้อมและศักยภาพด้านการผลิต
3. ระดับเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต
4. ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบ
5. ความสามารถในการบริหารจัดการ
6. ความพร้อมและศักยภาพบุคลากร

7. ศักยภาพของผู้นำ
8. ความพร้อมและศักยภาพด้านการตลาด
9. ความสามารถในการเข้าถึงตลาด
10. ความพร้อมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์
11. ความสามารถในการปรับกลยุทธ์เพื่อตอบสนองลูกค้า
12. ความพร้อมและศักยภาพในการจัดการด้านการเงิน
13. ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน
14. ความพร้อมในการรวมกลุ่มเป็นคลัสเตอร์กับสหกรณ์อื่น
15. ศักยภาพในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างสหกรณ์

และเกณฑ์ในการสรุปเป็นดังนี้

ค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
4.50 - 5.00	มีความพร้อมในระดับมากที่สุด
3.50 - 4.49	มีความพร้อมในระดับมาก
2.50 - 3.49	มีความพร้อมระดับปานกลาง
1.50 - 2.49	มีความพร้อมในระดับน้อย
1.00 - 1.49	มีความพร้อมในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 3.36 การประเมินระดับความสามารถของสหกรณ์ ต่อศักยภาพของการรวมตัวเป็นคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

ประเด็น	ระดับความพร้อม					ค่าเฉลี่ย	ความพร้อม
	มากที่สุด(5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด(1)		
1. ลักษณะสินค้า/บริการหลัก	1	7	9	3	0	3.30	ปานกลาง
2. ความพร้อมและศักยภาพด้านการผลิต	1	5	10	2	2	3.05	ปานกลาง
3. ระดับเทคโนโลยีในการผลิต	0	3	8	6	3	2.55	ปานกลาง
4. ความสามารถในการเข้าถึงวัตถุดิบ	1	8	7	2	2	3.20	ปานกลาง
5. ความสามารถในการบริหารจัดการ	2	6	6	6	0	3.20	ปานกลาง
6. ความพร้อมและศักยภาพบุคคล	2	3	9	6	0	3.05	ปานกลาง
7. ศักยภาพของผู้นำ	3	4	10	2	1	3.30	ปานกลาง
8. ความพร้อมและศักยภาพด้านการตลาด	2	3	8	6	1	2.95	ปานกลาง

ตารางที่ 3.36 การประเมินระดับความสามารถของสหกรณ์ ต่อศักยภาพของการรวมตัวเป็นคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ (ต่อ)

ประเด็น	ระดับความพร้อม					ค่าเฉลี่ย	ความพร้อม
	มากที่สุด(5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด(1)		
9. ความสามารถในการเข้าถึงตลาด	1	1	10	8	0	2.75	ปานกลาง
10. ความพร้อมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์	1	2	9	6	2	2.70	ปานกลาง
11. ความพร้อมในการปรับปรุงกลยุทธ์เพื่อตอบสนองลูกค้า	1	4	12	3	0	3.15	ปานกลาง
12. ความพร้อมและศักยภาพในการจัดการด้านการเงิน	2	6	8	1	3	3.15	ปานกลาง
13. ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน	2	7	8	1	2	3.30	ปานกลาง
14. ความพร้อมในการรวมกลุ่มเป็นคลัสเตอร์กับสหกรณ์อื่น	2	10	6	1	1	3.55	มาก
15. ศักยภาพในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างสหกรณ์	0	6	11	1	2	3.05	ปานกลาง

จากตารางที่ 3.36 พบว่า การประเมินระดับความสามารถของสหกรณ์ ต่อศักยภาพของการรวมตัวเป็นคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ พบว่าสหกรณ์ส่วนใหญ่มีความพร้อมระดับปานกลางประเด็นต่างๆ คือ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่รับมาจากสมาชิกเกษตรกร ในลักษณะสินค้า/บริการหลักเป็นอุตสาหกรรมกลางน้ำ ค่าเฉลี่ย 3.30 ความพร้อมและศักยภาพการผลิต ค่าเฉลี่ย 3.05 ระดับเทคโนโลยีในการผลิตค่าเฉลี่ย 2.55 ความสามารถในการเข้าถึงวัตถุดิบได้ ค่าเฉลี่ย 3.20 ความสามารถในการบริหารจัดการ ค่าเฉลี่ย 3.20 ความพร้อมและศักยภาพบุคลากร ค่าเฉลี่ย 3.05 ศักยภาพของผู้นำค่าเฉลี่ย 3.30 ความพร้อมและศักยภาพด้านการตลาด ค่าเฉลี่ย 3.1 ความสามารถในการเข้าถึงตลาดค่าเฉลี่ย 2.75 ความพร้อมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ค่าเฉลี่ย 2.70 ความสามารถในการปรับกลยุทธ์เพื่อตอบสนองลูกค้าในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.15 ความพร้อมและศักยภาพในการจัดการด้านการเงิน ค่าเฉลี่ยที่ 3.15 ความสามารถในการปรับกลยุทธ์เพื่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ค่าเฉลี่ย 3.15 ศักยภาพในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างสหกรณ์ ค่าเฉลี่ย 3.05 และมีความพร้อมระดับมากประเด็นความพร้อมในการรวมกลุ่มเป็นคลัสเตอร์กับสหกรณ์อื่น ค่าเฉลี่ย 3.55

บทที่ 4
การศึกษาการรูปแบบการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวอื่น ๆ และรูปแบบที่เป็นไปได้ในการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

การศึกษาการรูปแบบการรวมกลุ่มข้าวอื่นๆและรูปแบบที่เป็นไปได้ในการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ เป็นการศึกษาเอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้องกับการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวอื่นๆ ที่ดำเนินการในประเทศและต่างประเทศ และนำมาประเมินศักยภาพและความเป็นไปได้พร้อมกับกำหนดรูปแบบที่เป็นไปได้ในการรวมกลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ผลการศึกษาการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวในประเทศไทย

การรวมกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวในประเทศไทย ที่เรียกกลุ่มตนเองว่าเป็นคลัสเตอร์ มีการดำเนินงานขับเคลื่อนที่ชัดเจนในลักษณะของคลัสเตอร์ มี 3 แห่ง คือ กลุ่มคลัสเตอร์ข้าวจังหวัดพิษณุโลก คลัสเตอร์ข้าวจังหวัดพิจิตร และกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวจังหวัดอุดรธานี การขับเคลื่อนกลุ่มคลัสเตอร์ทั้ง 3 กลุ่มนี้ได้รับการสนับสนุนจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สาระสำคัญของการดำเนินงานปรากฏดังนี้

4.1.1 กลุ่มคลัสเตอร์อุตสาหกรรมข้าวจังหวัดพิษณุโลก

4.1.1.1 รูปแบบการรวมกลุ่มและการดำเนินการรวมกลุ่มคลัสเตอร์

ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 2 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้ดำเนินการพัฒนา และเชื่อมโยงการรวมกลุ่ม ในกลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับข้าว โดยได้เริ่มดำเนินการสร้าง และเชื่อมโยงอุตสาหกรรมเกษตร การแปรรูปข้าว ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2549 เป็นต้นมา เพื่อให้กลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับข้าวในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกได้มีการรวมตัว และมีการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของตนเองให้สูงขึ้น สมาชิกหลักประกอบด้วยผู้ประกอบการโรงสีข้าว จำนวน 11 โรง และโรงงานแปรรูป (เส้นหมี่ ก๋วยเตี๋ยว) จำนวน 11 โรง ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุตรดิตถ์

การรวมกลุ่มให้เกิดเป็น คลัสเตอร์อุตสาหกรรมเกษตร การแปรรูปข้าว ปรากฏว่าสมาชิกมีการร่วมกันจัดทำแผนแม่บท แผนปฏิบัติการ มีการจัดทำโครงการร่วมกัน มีการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของกลุ่ม มีการขยายตลาด หรือมีการร่วมมือกันผลิต มีการพัฒนาทางด้านการออกแบบ หรือบรรจุภัณฑ์ ในช่วงปีแรกของการพัฒนาคลัสเตอร์ อุตสาหกรรมเกษตร การแปรรูปข้าว นับว่าเป็นก้าวแรกของการวางระบบ สร้างความเข้าใจและการเรียนรู้ จำเป็นต้องมีการดำเนินงานต่อไป เพื่อสานต่อคลัสเตอร์อุตสาหกรรมเกษตร (แปรรูปข้าว) ให้ไปสู่เป้าหมายตามยุทธศาสตร์แผนงาน และโครงการต่าง ๆ ที่ได้วางไว้ ซึ่งถือเป็นงานที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ในระยะเริ่มต้น ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 2 ได้มอบหมายให้สถาบันอาหาร ดำเนินการพัฒนากลุ่มคลัสเตอร์ จังหวัดพิษณุโลก โดยได้มีการดำเนินกิจกรรมดังนี้

- กิจกรรมละลายพฤติกรรม
- การระดมความคิดเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และแผนแม่บทการพัฒนาคลัสเตอร์

- การศึกษาดูงานโรงงานที่ทันสมัยภายในประเทศ การเยี่ยมชมกิจการโรงงานในกลุ่มสมาชิก รวมถึงการพัฒนาด้านกระบวนการผลิต การปรับปรุงในด้านต่าง ๆ
- การอบรมสัมมนาให้ความรู้ด้านต่าง

4.1.1.2 ทิศทางและยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานของคลัสเตอร์

ผลการระดมสมอง ของสมาชิกคลัสเตอร์ ได้ข้อสรุป เกี่ยวกับ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ ของคลัสเตอร์อุตสาหกรรมข้าวจังหวัดพิษณุโลกดังนี้

1) วิสัยทัศน์

"แหล่งผลิตข้าวคุณภาพชั้นเลิศเพื่อการแปรรูปและบริโภค บริหารจัดการเป็นระบบ นำความรู้ สร้างมูลค่า เปิดประตูการค้าสู่ตลาดเขตภาคเหนือตอนล่าง"

2) เป้าหมาย

1. เชื่อมโยงกลุ่มคลัสเตอร์ให้มีระบบบริหารจัดการที่ดี เพื่อลดต้นทุนการผลิต
2. พัฒนาให้กลุ่มมีสินค้าคุณภาพที่ตรงตามความต้องการของลูกค้า
3. พัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าวที่มีจุดเด่นและแตกต่างเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ของจังหวัด

3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคลัสเตอร์

เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจแปรรูปข้าว จ. พิษณุโลก มีแนวทางที่ชัดเจนและสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ จึงกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ 5 ยุทธศาสตร์ โดยแบ่งระยะการพัฒนาออกเป็น 3 ระยะ เพื่อให้มีลำดับขั้นการพัฒนาแบบยั่งยืน

- **ยุทธศาสตร์ที่ 1** มุ่งสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่ม
- เป้าหมายยุทธศาสตร์ : สมาชิกเกิดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกได้อย่างยั่งยืนบนพื้นฐานการ ยอมรับและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ
- **ยุทธศาสตร์ที่ 2** นำความรู้มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ
- เป้าหมายยุทธศาสตร์ : เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ในทุกระดับสมาชิก และเชื่อมโยงไปถึงหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ ซึ่งจะทำให้เกิดกิจกรรมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- **ยุทธศาสตร์ที่ 3** พัฒนาการผลิตสินค้าข้าวให้มีคุณภาพ
- เป้าหมายยุทธศาสตร์ : สินค้าของสมาชิกมีการผลิตและควบคุณภาพเป็นที่ต้องการของคู่ค้า สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการนำ ความรู้ และเครือข่ายความร่วมมือที่มีมาส่งเสริมธุรกิจ
- **ยุทธศาสตร์ที่ 4** สร้างภาพลักษณ์ (Image)ให้กับสินค้าข้าว
- เป้าหมายยุทธศาสตร์ : ผลิตภัณฑ์จากข้าวของจังหวัดทั้งข้าวเพื่อการบริโภคและเพื่อป้อนอุตสาหกรรมมี ตำแหน่งของผลิตภัณฑ์ (Positioning) เป็นที่เชื่อถือจากลูกค้าในระดับแนวหน้าด้านคุณภาพของสินค้า
- **ยุทธศาสตร์ที่ 5** ส่งเสริมการขยายตลาดใหม่
- เป้าหมายยุทธศาสตร์ : สมาชิกมีช่องทางกระจายสินค้ากว้างขวางขึ้น สามารถขายสินค้าได้มากขึ้น

4.1.1.3 โครงการและกิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่มคลัสเตอร์

1) โครงการ การพัฒนาการผลิตข้าวใหม่ให้เป็นข้าวเก่า

คณะที่ปรึกษาได้ศึกษาเอกสารข้อมูลผลการดำเนินการในส่วนของการผลิตข้าวใหม่ เป็นข้าวเก่าจากปีที่ผ่านมา และเยี่ยมชมโรงสีเจริญพาณิชย์ ซึ่งเป็นโรงสีนำร่องในการพัฒนากระบวนการผลิตข้าวใหม่เป็นข้าวเก่า เมื่อวันที่ 8 มกราคม 2551 และได้จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการแบบ Onsite Visit โดยเชิญ อาจารย์ผดุงศักดิ์ วานิชชัง จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลภาคตะวันออก วิทยาเขตบางพระ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสีข้าว และมีการพัฒนาเครื่องจักรด้านการสีข้าว รวมถึงมีงานวิจัยเกี่ยวกับเครื่องจักรในการผลิตข้าวใหม่เป็นข้าวเก่ามากมาย นอกจากนั้นยังเป็นผู้ที่ดำเนินการกิจกรรมพัฒนาการผลิตข้าวใหม่เป็นข้าวเก่า ในปีที่ผ่าน ร่วมเป็นวิทยากรที่ปรึกษาให้กับสมาชิกโรงสี ในส่วนของการดำเนินการโดยละเอียด คณะที่ปรึกษาได้จัดให้มีการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการทำข้าวใหม่ ให้เป็นข้าวเก่า กลไกที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำข้าวให้เก่าจนถึงเทคโนโลยีในการผลิตข้าวใหม่ให้มีความเก่า สรุปดังนี้

(1) คุณสมบัติของข้าวที่เปลี่ยนไประหว่างการเก็บรักษา สมบัติทางด้านการหุงต้มและคุณภาพการรับประทาน (Eating quality) ของข้าวมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องระหว่างการเก็บรักษา เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางเคมีกายภาพของลิปิด (Lipid) โปรตีนและองค์ประกอบอื่นซึ่งมีผลมาจากเอนไซม์และออกซิเจนทำให้สมบัติด้านการ ดูดซึมน้ำ การพองตัว การละลายและความหนืดมีการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ข้าวสุกซึ่งหุงจากข้าวเก่ามีลักษณะร่วนแข็ง ไม่เกาะติดกัน มีของแข็งที่ละลายในน้ำที่หุงน้อย อุ้มน้ำมาก ขยายปริมาตรมากซึ่งเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค ซึ่งโดยทั่วไปการที่ข้าวจะมีสมบัติดังกล่าวได้จะต้องทำการเก็บไว้เป็นเวลา 4-6 เดือน จึงเป็นการสิ้นเปลืองพื้นที่ในการเก็บข้าวเปลือกส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูง จึงมีการวิจัยอย่างกว้างขวางเพื่อเร่งอายุการเก็บรักษาข้าวหรือเปลี่ยน สมบัติของข้าวจากข้าวใหม่เป็นข้าวเก่า เพื่อให้สามารถผลิตข้าวใหม่เป็นข้าวเก่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องเข้าใจกลไกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างการเก็บรักษารวมถึงผล ของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่มีต่อคุณภาพของข้าวเก่า

(2) กลไกที่เกิดขึ้นระหว่างการเก็บรักษาข้าว ระหว่างการเก็บรักษาข้าวมีการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับลิปิดและโปรตีนดัง นี้ ลิปิดเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นกรดไขมันอิสระและเกิดสารประกอบเชิงซ้อนกับอะไมโลสและสารประกอบคาร์บอนิลและไฮโดรเปอร์ออกไซด์ซึ่งเร่งปฏิกิริยาออกซิเดชัน ของโปรตีน การ Condensation และ Accumulation ของสารประกอบคาร์บอนิล การเกิดออกซิเดชันของโปรตีนเป็นการเกิดพันธะไดซัลไฟด์จากหมู่ซัลไฮดริลทำให้ แรงในการยึดเกาะกันระหว่างโมเลกุลของโปรตีนกับสตาร์ชเพิ่มขึ้น ยับยั้งการพองตัวของสตาร์ชและมีผลต่อลักษณะเนื้อสัมผัสของข้าวสุก นอกจากนี้ระหว่างการเก็บรักษายังเกิดปฏิกิริยาระหว่างเฟอรูเลทเอสเทอร์ (Ferulate ester) ของเฮมิเซลลูโลสทำให้เกิดพันธะข้าม มีผลให้ความแข็งแรงของผนังเซลล์ในเมล็ดข้าวเพิ่มขึ้น ระหว่างการเก็บรักษาเกิดกระบวนการที่มีการเชื่อมโยงกันระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ เคมีและชีววิทยา ซึ่งผนังเซลล์มีการปลดปล่อยกรดฟีนอลิกอิสระและสารนี้ทำหน้าที่เป็นสารต้านการออกซิเดชัน (Antioxidant) ซึ่งเกิดการรวมตัวกับกรดไขมันอิสระและเกิดสารประกอบเชิงซ้อนกับอะไมโลส ระหว่างการเก็บรักษา

(3) การดำเนินการของโรงสีสมาชิกกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวพิษณุโลก ในการดำเนินการพัฒนาข้าวใหม่เป็นข้าวเก่าของกลุ่มสมาชิกในช่วงแรก ใช้วิธีการให้ความร้อนข้าวโดยมีกระบวนการผลิต 2 รูปแบบคือการผลิตข้าวเก่าโดยการให้ความร้อนแห้ง และการให้ความร้อนชื้น โดยในแต่ละแบบมีรูปแบบการผลิตแตกต่างกัน

2) โครงการ การประเมินสถานภาพการผลิตตามระบบ GMP สำหรับโรงก๋วยเตี๋ยว

การจัดทำมาตรฐานตามหลักเกณฑ์วิธีการผลิตที่ดีในการผลิต (Good Manufacturing Practice : GMP) ในปีแรกนี้จะทำการประเมินกันเองระหว่างสมาชิก ร่วมกับการเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ เพื่อให้ผู้ประกอบการกลุ่มโรงงานก๋วยเตี๋ยว ทราบสถานภาพของตนเอง และเตรียมความพร้อมในการพัฒนา

กิจกรรมประชุมสัมมนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบ Onsite Visit โดยได้ดำเนินการเมื่อวันที่ 5-6 เมษายน 2551 โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร. อรอนงค์ นัยวิกุล มาร่วมประเมิน ผลการประชุม ผู้เข้าประชุมประกอบด้วยสมาชิกจากกลุ่มโรงก๋วยเตี๋ยวและกลุ่มโรงสีผู้สนใจ โดยใช้โรงก๋วยเตี๋ยว น.นิตย์ และโรงก๋วยเตี๋ยวบุญญะศานต์ เป็นกรณีศึกษา ผลการประเมิน ของโรงงานก๋วยเตี๋ยวทั้ง 4 แห่ง จะพบว่ากระบวนการผลิตยังไม่ผ่านตามเกณฑ์ GMP มีความจำเป็นต้องทำการปรับปรุงในประเด็นต่างๆ ที่ระบุไว้ โดยคณะที่ปรึกษาได้แจ้งให้กับผู้ประกอบการทราบถึงแนวทางในการพัฒนา โดยเฉพาะในหมวดสุขลักษณะส่วนบุคคล อย่างไรก็ตามโรงงานผลิตเส้นก๋วยเตี๋ยวส่วนใหญ่มักจะเป็นโรงงานเก่าที่มีการ ดำเนินการมานาน การปรับปรุงให้สภาพเป็นไปตามหลักเกณฑ์ค่อนข้างยากในบางโรง และปัจจุบันเองกฎหมาย GMP ยังไม่มีการบังคับครอบคลุมถึงโรงงานผลิตเส้นก๋วยเตี๋ยว แต่ก็มีแนวโน้มว่าสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาจะมีการบังคับใช้กฎหมาย GMP สำหรับโรงงานผลิตก๋วยเตี๋ยวในเร็ววันนี้ กิจกรรมของกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวพิษณุโลก ช่วยให้โรงงานผลิตก๋วยเตี๋ยวได้รู้สภาพปัจจุบันของโรงงาน เป็นการเตรียมความพร้อมตัวสำหรับอนาคต

3) โครงการ การพัฒนาวิธีการตรวจสอบข้าวอย่างง่าย

ในส่วนของโครงการการพัฒนาวิธีการตรวจสอบข้าวอย่างง่าย คณะที่ปรึกษาได้ทำการพัฒนาขึ้นเพื่อให้สมาชิกได้นำไปใช้ในการตรวจสอบคุณภาพ ข้าวให้เหมาะสมกับการนำไปใช้งาน เนื่องจากข้าวมีปัจจัยหลากหลายที่มีผลต่อคุณภาพ ทำให้คุณสมบัติของข้าวมีความแตกต่างกันไป และความต้องการของผู้ใช้งานก็แตกต่าง เช่นผู้บริโภคทั่วไปต้องการข้าวที่มีความนุ่ม หุงขึ้นหม้อ ในขณะที่กลุ่มผู้ประกอบการผลิตเส้นก๋วยเตี๋ยวต้องการข้าวแข็งนาปี ดังนั้นทางคณะทำงานจึงได้จัดทำเอกสารวิธีการปฏิบัติงานการตรวจสอบคุณภาพข้าว ที่สมาชิกไม่ว่าจะเป็นกลุ่มโรงสี หรือกลุ่มโรงงานแปรรูปข้าวสามารถนำไปปรับใช้ในการตรวจสอบคุณภาพข้าว เพื่อเป็นการควบคุมคุณภาพและควบคุมการผลิต โดยได้ทำการรวบรวมพัฒนาวิธีการตรวจสอบทั้งสิ้น 5 วิธี ได้แก่

(1) การหาอัตราการขยายปริมาตร โดยใช้วิธีการต้ม

(2) การหาค่าจีที โดยใช้วิธีการทดสอบด้วยด่าง

(3) การหาปริมาณอะไมโลส โดยวิธีการวัดความเข้มแสง

(4) การหาค่าความคงตัวของเจล โดยการต้มจากนั้นทิ้งไว้ให้เย็น

(5) การตรวจสอบข้าวเก่าข้าวใหม่ โดยใช้ชุดน้ำยาทดสอบ

คณะที่ปรึกษาได้ทำการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ พร้อมแจกเอกสารคู่มือปฏิบัติงานให้กับสมาชิกที่เข้าร่วม โดยการตรวจสอบดังกล่าวข้างต้นในบางรายการจำเป็นต้องใช้เครื่องมือวิเคราะห์ ซึ่งสมาชิกกลุ่มหรือผู้ประกอบการบางแห่งยังไม่พร้อมที่จะลงทุน ทางคณะทำงานได้ทำการจัดเตรียมเครื่องมือพร้อมสารเคมีต่างๆ โดยนำไปติดตั้งไว้ ณ โรงสีไฟสิงหวัฒน์ ซึ่งมีความพร้อมด้านบุคลากรและสถานที่ สมาชิกสามารถส่งตัวอย่างมาตรวจสอบได้ อย่างไรก็ดีการตรวจสอบบางอย่างทำได้โดยง่าย เช่น การหาค่าจีที การหาความคงตัวของเจล การตรวจสอบข้าวเก่าข้าวใหม่ ซึ่งมีกลุ่มสมาชิกโรงสีหลายโรงที่สนใจ และทางคณะทำงานได้จัดเตรียมน้ำยาตรวจสอบมอบให้กับกลุ่มโรงสีที่นำไปทดสอบการ ใช้งาน เช่นโรงสีเจริญพาณิชย์ โรงสีสหกิจ เป็นต้น เอกสารคู่มือวิธีการปฏิบัติงานการตรวจสอบคุณภาพข้าวอย่างง่าย

ผลการประเมินการนำไปใช้งานจริงในสถานประกอบการ พบว่าวิธีการตรวจสอบดังกล่าวสามารถใช้งานได้ดี มีประสิทธิภาพ จนมีกลุ่มผู้ประกอบการหลายรายสนใจเข้าศึกษาดูงาน เช่น กลุ่มโรงงานก๋วยเตี๋ยวจากจันทบุรี กลุ่มคลัสเตอร์ข้าวพิจิตร โดยศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 3 และทางกลุ่มคลัสเตอร์อุตสาหกรรมข้าวพิษณุโลก จะมีการผลักดันให้มีการกำหนดมาตรฐานร่วมกันในการซื้อขายโดยการใช้ผลการตรวจสอบจากวิธีการตรวจสอบที่ได้พัฒนาขึ้นนี้

4) กิจกรรมสนับสนุนอื่น ๆ

นอกเหนือจากกิจกรรมหลัก 3 โครงการดังกล่าวแล้ว กลุ่มคลัสเตอร์อุตสาหกรรมข้าวพิษณุโลก ยังมีกิจกรรมสนับสนุนต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกภายในกลุ่มได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ติดต่อสื่อสารระหว่างภายในกลุ่มและนอกกลุ่ม เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงที่มั่นคงขึ้น โดยยังเป็นการเชื่อมโยงกับกลุ่มคลัสเตอร์อื่นๆ ทั่วประเทศ โดยได้จัดทำ Web Blog ของกลุ่ม และจัดส่งเอกสารประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกทราบ

การศึกษาดูงานประจำปีงบประมาณ 2551 คณะที่ปรึกษาร่วมกับศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 2 ได้จัดกิจกรรมศึกษาดูงานสำหรับสมาชิกกลุ่มคลัสเตอร์อุตสาหกรรมข้าวพิษณุโลก ขึ้น ในวันที่ 18-20 กุมภาพันธ์ 2551 โดยได้นำสมาชิกเข้าศึกษาดูงานสถานที่ต่าง ๆ ดังนี้

บริษัทปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ลพบุรี (โรงสีข้าว น้ำมันรำข้าว ปุ๋ยอินทรีย์) - บริษัทโรงสีข้าวสวนดุสิต จำกัด - ภาควิชาเกษตรกลวิธาน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลภาคตะวันออก (โรงเรียนโรงสี) - กลุ่มอุตสาหกรรมผู้ผลิตเส้นขนมจีน ฉะเชิงเทรา นอกจากนั้นแล้วตัวแทนจากคณะทำงาน (ดร.คงศักดิ์ ศรีแก้ว) ยังได้เข้าร่วมการอบรมผู้ประสานงานพัฒนาคลัสเตอร์ (Cluster Development Agent: CDA) ร่วมกับสมาชิกกลุ่ม คุณจอมพงษ์ พิพัฒน์ศาสตร์ และเจ้าหน้าที่จากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 2 (คุณพงศ์พิพัฒน์ พิมพา) จัดโดย ศูนย์วิจัยเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 21-25 เมษายน 2551

การเชื่อมโยงภายในกลุ่ม การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ระหว่างที่ปรึกษา และสมาชิกกลุ่มคลัสเตอร์ ช่วยสร้างกิจกรรมร่วมระหว่างสมาชิกกลุ่ม โดยเฉพาะในส่วนของกลางน้ำและปลายน้ำ คือโรงสี และโรงงานแปรรูปข้าว (โรงก๋วยเตี๋ยว) ทำให้มีการซื้อขายภายในกลุ่มมากขึ้น นอกจากนั้นทางกลุ่มยังได้ริเริ่มให้มีการตรวจสอบคุณภาพข้าวโดยใช้วิธีการตรวจสอบอย่างง่ายที่พัฒนาขึ้น เพื่อใช้ในการซื้อขาย ช่วยให้การซื้อขายข้าวภายในกลุ่มเป็นไปได้ดีกว่าปกติ เนื่องจากโรงสีจะทำการคัดเลือกข้าวให้เหมาะสมกับความต้องการของลูกค้าอย่างเหมาะสม เช่นลูกค้าที่เป็นโรงก๋วยเตี๋ยวก็จะใช้ข้าวที่มีคุณลักษณะแตกต่างกันกับ กลุ่มลูกค้าผู้บริโภคทั่วไป

กิจกรรมของกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวพิษณุโลก ช่วยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นสมาชิก มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมเตือนภัยซึ่งกันและกัน และกำหนดท่าทีทางธุรกิจที่เอื้อประโยชน์ให้กับสมาชิกภายในกลุ่ม จากการวิเคราะห์ร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เมื่อคราวประชุมปิดโครงการ เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2551 ณ โรงแรมท็อปแลนด์ ได้อภิปรายถึงความเข้มแข็งของการเชื่อมโยงของสมาชิกในโซ่อุปทาน โดยวิเคราะห์แผนผังความเชื่อมโยง พบว่ากลุ่มโรงสีและกลุ่มผู้แปรรูปมีความเชื่อมโยงที่เข้มแข็งขึ้น รวมถึงความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานราชการ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาและศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 2 กับกลุ่มโรงสีและกลุ่มแปรรูปข้าว แม้ว่าระดับความเชื่อมโยงจากเกษตรกรถึงโรงสีจะยังคงน้อย แต่ก็ยังมีความเชื่อมโยงกันอยู่

กิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกกลุ่มคลัสเตอร์อุตสาหกรรมข้าวพิษณุโลกในระยะที่ผ่านมา ส่งผลให้มีการการเชื่อมโยงกันระหว่างผู้ประกอบการในระบบโซ่อุปทานสินค้า ข้าว ตั้งแต่เกษตรกรจนถึงผู้ประกอบการโรงสีทั้งโรงสีขนาดเล็กและโรงสีขนาดใหญ่ ถึงผู้แปรรูปสินค้าข้าว โรงก๋วยเตี๋ยว และผู้บริโภค ส่งผลให้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ของสมาชิกกลุ่ม โดยผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เกิดจากนวัตกรรมการวิจัยและพัฒนา เพื่อเพิ่มมูลค่าให้

กับข้าวได้แก่ผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องงอก ของ หจก. กาบาริ กาบาไรซ์ โดยผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเป็นผลิตภัณฑ์ข้าวเพื่อสุขภาพที่มีสาร GABA ซึ่งช่วยในเรื่องของระบบประสาท ป้องกันโรคอัลไซเมอร์ ฯลฯ มีงานวิจัยรองรับมากมายถึงประสิทธิภาพของสาร GABA ทางกลุ่มได้ร่วมกันพัฒนากระบวนการผลิตและได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากที่ปรึกษา จนส่งผลให้เกิดผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องงอก ตรา กาบาริ ขึ้น โดยข้าวกล้องงอกจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มมูลค่ามากกว่าข้าวกล้องทั่วไป ราคาขายปัจจุบันอยู่ที่ประมาณกิโลกรัมละ 100 บาท

นอกจากนั้นแล้วทางกลุ่มได้พัฒนาน้ำยาตรวจสอบข้าวใหม่ข้าวเก่า ซึ่งได้มีการนำไปทดลองใช้แล้วได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ทำให้มีกลุ่มคลัสเตอร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเช่นกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวพิจิตร รวมถึงโรงงานแปรรูปข้าวหลายแห่ง ที่สนใจนำไปใช้ ทางกลุ่มโดยที่ปรึกษาจึงได้มีการจัดทำผลิตภัณฑ์น้ำยาสำหรับตรวจสอบข้าวใหม่ ข้าวเก่าขึ้น เป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวพิษณุโลก

4.1.1.4 ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของคลัสเตอร์

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มคลัสเตอร์อุตสาหกรรมข้าว พิษณุโลกดังกล่าวข้างต้น ได้ก่อให้เกิด ปรากฏการณ์ต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) ขยายธุรกรรมภายในกลุ่ม จากการประมาณมูลค่าโดยรวมของการซื้อขายข้าวของทั้งจังหวัดพิษณุโลกจะมีอัตรา การขยายตัวเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้เป็นผลมาจากราคาข้าวที่สูงขึ้นตั้งแต่ปีที่ผ่านมา โดยน่าจะมีมูลค่าประมาณ 5,000 – 6,000 ล้านบาท โดยในกลุ่มสมาชิกคลัสเตอร์อุตสาหกรรมข้าวมีการซื้อขายสินค้าข้าวเพิ่มขึ้น กว่า 100-300 ล้านบาท

2) กลุ่มโรงสีมีผลิตภาพ (Productivity) เพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 15-20 เนื่องจากขายข้าวได้ราคาดีขึ้นมาก

3) ส่วนกลุ่มเกษตรกรมีผลิตภาพเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 10-12 เนื่องจากราคาข้าวสูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการทำการเกษตรส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาปุ๋ยและสารเคมีซึ่งได้ ปรับราคาสูงขึ้นเช่นกันทำให้ต้นทุนเพิ่มสูงขึ้นตามมาด้วย

4) กลุ่มแปรรูปข้าว (โรงก๋วยเตี๋ยว) มีการชะลอตัวในด้านการผลิตในช่วงที่ข้าวมีราคาแพง (ตั้งแต่ต้นปี 2551) เนื่องจากต้นทุนสูงขึ้นมาก แต่ในช่วงตั้งแต่พฤษภาคม 2551 เป็นต้นมาราคาข้าวลดลง และมีผลผลิตข้านาปรังออกสู่ตลาด ทำให้ปรับตัวอยู่ในสภาวะปกติแล้ว

5) การลงทุน ในปีที่ผ่านมาเศรษฐกิจชะลอตัว ทำให้ผู้ประกอบการในกลุ่มคลัสเตอร์อุตสาหกรรมข้าวยังไม่มีการลงทุนที่เป็นรูปธรรมมากนัก โดยในส่วนของโรงสีเองมีกำลังการผลิตพอเพียงอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตามในปี 2552 ที่จะถึงนี้ สมาชิกได้ให้ความสนใจในเรื่องของการจัดการด้านพลังงานมากขึ้น เนื่องจากสถานการณ์ด้านราคาของน้ำมันและมีความสนใจที่จะลงทุนในเรื่องของการ จัดการพลังงานในโรงงาน โดยเฉพาะในกลุ่มโรงสี เพิ่มมากขึ้น

4.1.2 กลุ่มคลัสเตอร์ข้าวจังหวัดพิจิตร

4.1.2.1 รูปแบบการรวมกลุ่มและการดำเนินการรวมกลุ่มคลัสเตอร์

ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 3 จังหวัดพิจิตร ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการพัฒนากลุ่มอุตสาหกรรมคลัสเตอร์แปรรูปข้าว ในเขตจังหวัดพิจิตร เป็นเวลา 4 ปี โดยเริ่มจากปี 2549 จนถึงปี 2552 โดยในช่วง 2 ปีแรกทางศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 3 จังหวัดพิจิตร ได้ทำสัญญาจ้างให้มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าพระนครเหนือเป็นที่ปรึกษาดำเนินการ ส่วนในปีที่ 3 คือปี 2551 ได้ทำสัญญาจ้างให้มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยคณะวิศวกรรมศาสตร์เป็นที่ปรึกษาดำเนินการ ส่วนในปี 2552 ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 3 ดำเนินการเอง

ปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่มคลัสเตอร์แปรรูปข้าวจังหวัดพิจิตร ซึ่งประกอบด้วยอุตสาหกรรม ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ รวมกันไม่ต่ำกว่า 40 ราย และมีที่ตั้งทำการของกลุ่มคลัสเตอร์อยู่ที่ ชมรมโรงสี ชั้นที่ 2 อาคารศาลากลาง จังหวัดพิจิตร โทร. 056-613114 มี CDAจากเอกชน 2 ท่าน คือ คุณพงศ์กรณ์ ดาราพงศ์สถาพร (โรงสีใหญ่) และคุณสุคล สุริยวงศ์ (โรงสีชุมชน)

4.1.2.2 ทิศทางและยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานของคลัสเตอร์

1) วิสัยทัศน์ (Vision)

"จะเป็นผู้นำสู่การผลิต แปรรูป และค้าข้าวชั้นนำของประเทศ" ใช้ในปี 2549-2550 แต่ในปีปัจจุบัน 2551-2552 ได้เปลี่ยนแปลงมาเป็น "จะเป็นผู้นำชั้นแนวหน้าในการผลิต การแปรรูป และการค้าผลิตภัณฑ์จากข้าวระดับประเทศ"

2) พันธกิจ (Mission)

สมาพันธ์คลัสเตอร์ข้าวจังหวัดพิจิตร พร้อมที่จะมีพันธกิจต่อสมาชิกและ สังคม ดังนี้

(1) ร่วมมือกันสร้างภาพลักษณ์ของการรวมกลุ่มให้เป็นที่ยอมรับของภาครัฐ เอกชน และสาธารณชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ

(2) ร่วมมือกันวิจัย พัฒนาข้าวแบบครบวงจรตั้งแต่การเพาะปลูก สีข้าว แปรรูปข้าว เพื่อนำไปสู่มาตรฐานอาหารความปลอดภัยและความพึงพอใจของลูกค้า

(3) ร่วมมือกับสถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ ในการพัฒนาบุคลากรเพื่อมุ่งสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้

(4) ร่วมมือกันพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน ลดต้นทุนการผลิต และ/หรือสร้างมูลค่า/คุณค่าเพิ่ม (Value Added / Value Creation)

(5) เป็นแหล่งรวบรวม เผยแพร่ข้อมูล เนื้อหาเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับข้าว

3) แผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการปี 2551 – 2552

กลยุทธ์ (Tactics) ของกลุ่มคลัสเตอร์แปรรูปข้าวหรือสมาพันธ์แปรรูปข้าว จังหวัดพิจิตรมีดังต่อไปนี้

กลยุทธ์การพัฒนาต้นน้ำ (เกษตรกร ผู้ผลิตปุ๋ย ผู้ผลิตอะไหล่และเครื่องจักรข้าว)

(1) การให้ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกรและการใช้สารเคมีอย่างปลอดภัย

(2) รณรงค์ ส่งเสริมให้มีการปลูกข้าวปลอดสารพิษ/เกษตรอินทรีย์โดยสมัครใจ

(3) กำหนดพื้นที่เกษตรอินทรีย์ที่ชุมชนมีความพร้อม

(4) กำหนดเป้าหมายการลดการใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง ปีละ 20%

(5) สนับสนุนปุ๋ยอินทรีย์ให้เป็นการชดเชย และ/หรือส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ในชุมชน

(6) ส่งเสริม สนับสนุนชุมชนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

(7) ศึกษา วิจัยพันธุ์ข้าวที่เหมาะสม วิธีการเพาะปลูกที่ถูกต้องตั้งแต่การคัดเลือกพันธุ์ข้าวจนกระทั่งเก็บเกี่ยว

(8) พัฒนา ปรับปรุงรถเกี่ยวข้าว ให้สามารถตัดซังข้าวเป็นชิ้นเล็กๆ เพื่อเป็นปุ๋ยหมัก

(9) (เพิ่มเติมในปี 2551) ส่งเสริมให้มีการสร้างลานตากข้าวและยุ้งฉางขนาดเล็กตามชุมชนของเกษตรกร

(10) (เพิ่มเติมในปี 2551) สร้างธนาคารพันธ์ข้าวหรือศูนย์จำหน่ายพันธ์ข้าวชุมชน

กลยุทธ์การพัฒนากลางน้ำ (โรงสี)

(1) ส่งเสริม สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต คุณภาพ ด้วยการ Benchmark กันเอง

(2) ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการประหยัด/อนุรักษ์พลังงาน

(3) นำแกลบ/ขี้เถ้า มาเป็นเชื้อเพลิงผลิตไฟฟ้า

(4) ลดปัญหาเรื่องฝุ่น เพื่อนำกลับมาเป็นรำข้าว

(5) ปลายข้าวสร้างรายได้เพิ่ม

(6) ส่งเสริม สนับสนุนให้มีมาตรฐานการผลิต GMP, HACCP, ISO 9000

(7) พัฒนาระบบ ซื้อ – ขาย เกษตรล่วงหน้า

(8) ศึกษา พัฒนาเทคนิคการสีข้าว รวมทั้งเครื่องจักร/อุปกรณ์ ให้ทันสมัย /ทดแทนการนำเข้า

(9) จัดหาวัตถุดิบ กระสอบร่วมกัน

(10) ร่วมมือกับเกษตรกรปลูกข้าวตรงกับความต้องการของลูกค้า

กลยุทธ์การพัฒนาปลายน้ำ (แปรรูปข้าว)

(1) ศึกษาความเป็นไปได้ในการแปรรูปข้าวทุกผลิตภัณฑ์ เช่น เส้นก๋วยเตี๋ยว น้ำมันรำข้าว แป้งขนมจีน ข้าวพร้อมบริโภค

(2) เชิญชวน สนับสนุนให้นักลงทุนมาลงทุนในพิจิตร

(3) Road Show หาพันธมิตร/คู่ค้าใหม่นอกพื้นที่

(4) พัฒนานิคมอุตสาหกรรมพิจิตรที่ว่างเปล่าให้เป็นนิคมอุตสาหกรรมแปรรูปข้าว

(5) ศึกษา วิจัยการแปรรูปข้าวร่วมกับสถานศึกษาในพื้นที่

กลยุทธ์การพัฒนาด้านการตลาด

(1) พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น ข้าวถุง ข้าวอินทรีย์ ข้าวพร้อมบริโภค

(2) พัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ดลใจลูกค้า

(3) สร้าง Brand & Logo พิจิตรให้เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นติดตลาด

(4) ตั้งศูนย์กระจายสินค้า และค้าข้าวในต่างประเทศ

(5) พัฒนาระบบสารสนเทศ Website เพื่อเตรียมความพร้อมสู่ E-Commerce

4.1.2.3 โครงการและกิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่มคลัสเตอร์

ตลอดระยะเวลาในการดำเนินการโครงการพัฒนาการรวมกลุ่มและเชื่อมโยงอุตสาหกรรม แปรรูปข้าวจังหวัดพิจิตร ปีที่ 4 พ.ศ. 2552 ทำให้คณะที่ปรึกษาผู้บริหารโครงการได้เรียนรู้และเข้าใจกลุ่มคลัสเตอร์แปรรูปข้าว จังหวัดพิจิตรมากขึ้น จนสามารถกล่าวสรุปและให้ข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1) กิจกรรมที่เป็นงานประจำที่กลุ่มคลัสเตอร์แปรรูปข้าว จังหวัดพิจิตร จะดำเนินการให้ต่อเนื่องต่อไปคือ

(1) มีประชุมเดือนละครั้ง ต่อท้ายวาระการประชุมของทางชมรมโรงสีที่เข้มแข็ง

(2) จัดทำกิจกรรมทุก 2 เดือน หมายถึง กิจกรรมไม่ต่ำกว่า 6 ครั้งต่อปี

(3) กิจกรรมการต้อนรับผู้มาเยี่ยมชมงานจากกลุ่ม Cluster อื่นๆ

(4) เข้าร่วมกิจกรรมตามคำเชิญของจังหวัดและหน่วยงานอื่น

(5) ใช้สถานที่ห้องชมรมโรงสีข้าว ที่ตั้งอยู่ชั้น 2 ศาลากลาง จ.พิจิตร เป็นจุดศูนย์กลาง

(6) ส่ง CDA เข้าร่วมการอบรมสัมมนาจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมเป็นระยะ

(7) ทบทวนแผนกลยุทธ์ทุกปี และปรับแผนในรายละเอียดเป็นระยะ

(8) ประสานงานกับหน่วยเหนือคือกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมเป็นระยะ

(9) เปิดรับสมาชิกกลุ่มคลัสเตอร์เพิ่มขึ้นทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

2) กลยุทธ์ที่กลุ่มคลัสเตอร์แปรรูปข้าวจะดำเนินการต่อไป ได้แก่

1. จัดทำโครงสร้างการบริหารงานใหม่ ให้มีกรรมการที่มีเวลาพอมาช่วยงานได้มากขึ้นด้วยการสร้าง CDA ทั้งกลุ่มต้นน้ำ ปลายน้ำเป็นกรรมการเพิ่มขึ้น

2. ประชาสัมพันธ์เพิ่มจำนวนสมาชิกคลัสเตอร์มากขึ้น โดยเฉพาะจากกลุ่มปลายน้ำ เช่น พ่อค้าข้าว คนทำขนมจีน ขนมขบเคี้ยว

3. จัดสร้างเจ้าหน้าที่ประจำให้ทำงานคลัสเตอร์ ให้คุ้นเคยงานคลัสเตอร์ โดยเริ่มจากเจ้าหน้าที่ของชมรมโรงสีที่ร่วมกับหอการค้าจังหวัด

4. สร้างกลยุทธ์อบรมเรื่องการสื่อสารด้วย E-mail Internet การใช้งาน Web site เพื่อการติดต่อที่มีประสิทธิภาพแก่สมาชิกทุกคนเป็นรุ่นๆ ไป

5. กลยุทธ์เริ่มทำการค้าขายเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มคลัสเตอร์อื่น เพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่ต่างกัน อันจะเป็นการเพิ่มยอดขาย และสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างกลุ่มคลัสเตอร์ที่แตกต่างกัน

6. จัดสร้างระบบหาทุนกองกลาง มาดำเนินการกิจกรรมของกลุ่มคลัสเตอร์ด้วยตนเอง โดยขณะนี้เริ่มจากเงินทุนของชมรมโรงสี และต่อไปจะมีรายได้จากการขายข้าวสารอนามัยบรรจุกล่องขนาด 2 กิโลกรัม รวมถึงกำไรจากการขายกล่องบรรจุด้วย เพราะเป็นสิทธิบัตรของกลุ่มคลัสเตอร์แปรรูปข้าว จังหวัดพิจิตร

7. บูรณาการรวมกลุ่มโครงการต่างๆที่เกี่ยวข้องกับข้าวและการแปรรูปข้าว ไม่ว่าจะเป็นโครงการระดับจังหวัด ชุมชนหรือจากสถาบันต่างๆ ให้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกันเพื่อประสิทธิภาพสูงสุด (คำแนะนำจากคุณอนุวัฒน์ ปัญจมาภิรมย์ อดีตประธานหอการค้าจังหวัดพิจิตร 7 สมัย)

8. กลยุทธ์การสร้างลานตาก ตราชั่งข้าวที่มียุ้งเก็บตามชุมชนเล็กๆ ทั่วจังหวัดจะเป็นการลดต้นทุนและสร้างให้คุณภาพข้าวดียิ่งขึ้น อันจะเป็นการเพิ่มมูลค่าตามมา (คำเสนอจากกลุ่มต้นน้ำ โรงสีชุมชนและเกษตรกร)

9. สร้างศูนย์รวมใจประจำปี โดยการจัดขบวนแห่พระแม่โพสพ เพื่อเป็นเทศกาลขอบคุณพระแม่ จัดประกวดธิดาข้าวผู้รับใช้พระแม่โพสพ และจัดงานแสดง ออกบูธพร้อมประชุมวิชาการ ในเมืองพิจิตร เมืองอู่ข้าว อู่น้ำ (ช่วงปลายเดือนมกราคมของทุกปี)

4.1.3 กลุ่มคลัสเตอร์อุตสาหกรรมข้าวจังหวัดอุดรธานี

4.1.3.1 รูปแบบการรวมกลุ่มและการดำเนินการรวมกลุ่มคลัสเตอร์

ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 4 ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแนะนำการพัฒนาคลัสเตอร์แก่หน่วยธุรกิจที่สนใจ และกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับห่วงโซ่อุปทานของข้าวในจังหวัดอุดรธานี ระหว่างวันที่ 13 -15 และ 24 มีนาคม 2549 ซึ่งมีกลุ่มโรงสีให้ความสนใจและนำไปสู่การก่อตั้ง และการจัดทำวิสัยทัศน์ แผนกลยุทธ์ และแนวทางในการพัฒนาคลัสเตอร์โรงสีข้าวในจังหวัดอุดรธานี

การรวมกลุ่มและเชื่อมโยงสีข้าวจังหวัดอุดรธานีสามารถแบ่งเป็น สามระยะของการพัฒนาที่สำคัญ ประกอบด้วยระยะเริ่มต้นในปี 2549 ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ขึ้นอย่างหลวมๆ มีการดำเนินกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ ส่งเสริมความตระหนักในการรวมกลุ่ม และจัดตั้งกลุ่มคลัสเตอร์โรงสีขึ้นมา โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่ม การจัดทำแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ และเริ่มกิจกรรมการเชื่อมโยงระหว่างผู้บริโภคและผู้ผลิต เสริมสร้างความรู้ความชำนาญตามที่สมาชิกในกลุ่มต้องการ รวมทั้งการศึกษาดูงาน

4.1.3.2 ทิศทางและยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานของคลัสเตอร์

1) วิสัยทัศน์

"เป็นแหล่งผลิตข้าวเหนียวหอมที่มีคุณภาพชั้นนำของประเทศ เกษตรอินทรีย์เข้มแข็ง โรงสีได้มาตรฐาน บริหารต้นทุนอย่างมีประสิทธิภาพ"

2) กลยุทธ์การดำเนินงาน

(1) การพัฒนาคุณภาพข้าวเพื่อการบริโภคที่ตรงกับความต้องการของตลาด

(2) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้ข้าวเพื่อการอุตสาหกรรม

(3) การสร้างมูลค่าในผลิตภัณฑ์ของจังหวัด (Market Attractiveness) และสร้างตำแหน่งผลิตภัณฑ์ข้าวของจังหวัดให้มีความชัดเจน

(4) ส่งเสริมการดำเนินงานในลักษณะคลัสเตอร์อย่างต่อเนื่อง

4.1.3.3 โครงการและกิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่มคลัสเตอร์

ในรอบหนึ่งปีของการดำเนินงานในระยะที่หนึ่ง ปรากฏว่า กลุ่มได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ทางด้านการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ให้กับสมาชิก การศึกษาดูงานด้านการผลิตและการตลาด เช่น การศึกษาดูงานที่บริษัท บางกอกอินเตอร์ฟูด จำกัด บริษัทเอเชีย โกลเด้นไรซ์ จำกัด การวิเคราะห์ SWOT เพื่อจัดทำแผนกลยุทธ์ของกลุ่ม ริเริ่มทำการสำรวจความต้องการของลูกค้า รวมทั้งเข้าร่วมงานแสดงสินค้า Thai Fex World of Food Asia

ระยะที่สอง ปี 2550 เป็นระยะที่สมาชิกในกลุ่มเริ่มมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น สมาชิกในกลุ่มเริ่มแก้ไขปัญหาทางธุรกิจร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน มีการพัฒนาฝีมือแรงงานร่วมกัน ตลอดจนมีการพัฒนาและยกระดับการผลิต และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง มีการพัฒนาระบบบริหารจัดการ เช่น มาตรฐานการผลิต วัตถุดิบ เทคโนโลยี และการขนส่ง

การดำเนินงานของกลุ่มในระยะที่สองนี้ สมาชิกกลุ่มทุกคนผ่านกิจกรรมเสริมสร้างสัมพันธภาพ การจัดทำสัญลักษณ์และตราประจำกลุ่ม ขยายเครือข่ายทางธุรกิจ ทั้งด้านการผลิต และการตลาด จากระดับต้นน้ำถึงปลายน้ำ ครอบคลุมพื้นที่อีสานตอนบน รวมทั้งการเดินทางไปศึกษาดูงานคลัสเตอร์อื่น ๆ เช่น คลัสเตอร์โรงสีข้าวจังหวัดพิษณุโลก คลัสเตอร์เซรามิกจังหวัดลำปาง เป็นต้น

ระยะที่สาม ปี 2551 เป็นต้นมา เป็นระยะที่สมาชิกมีการประสานผลประโยชน์เป็นสำคัญ เช่น การส่งเสริมการตลาด การกระจายช่องทางการจัดจำหน่าย การสร้างตราสินค้า การวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ การถ่ายทอดองค์ความรู้ และเทคโนโลยีระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

ผลการดำเนินงานในระยะนี้ สมาชิกของกลุ่มคลัสเตอร์สามารถยกระดับประสิทธิภาพการผลิตโรงสีข้าว โดยมีคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยขอนแก่นมาให้คำปรึกษาในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การลดต้นทุนการผลิตด้านพลังงานได้ถึงร้อยละ 5 นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มยังได้ร่วมแสดงสินค้า ในงานนิทรรศการต่างๆ เช่น อุตสาหกรรมพบประชาชนจังหวัดขอนแก่น ขอนแก่นเอ็กซ์โปร เป็นต้น

ในปี 2552 สมาชิกกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวจังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วยโรงสีข้าวในจังหวัดอุดรธานีและจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งสิ้น 20 ราย เป็นโรงสีข้าวขนาดกำลังการผลิต 150 – 250 ตันข้าวเปลือก/วัน จำนวน 4 โรง ขนาดกำลังการผลิต 20 – 150 ตันข้าวเปลือก/วัน จำนวน 3 โรง และโรงสีขนาดกำลังการผลิต 20 – 50 ตันข้าวเปลือก/วัน จำนวน 13 โรง ผลการดำเนินงานล่าสุดปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มสามารถลดต้นทุนการผลิตด้วยการลดค่าใช้จ่ายพลังงานไฟฟ้า ได้อย่างต่อเนื่อง สามารถจัดตั้งสถานที่จัดจำหน่ายสินค้า ของกลุ่มเอง ภายใต้ชื่อ "ศาลาข้าวไทย" ซึ่งจัดจำหน่ายข้าวสาร หลากหลายประเภททั้งปลีก และส่ง เช่น ข้าวกล้อง ข้าวงอก ข้าวกล้องงอก ข้าวหอมนิล ข้าวสามสี ข้าวอินทรีย์ รวมทั้งผลิตภัณฑ์ธัญพืชต่างๆ ที่บำรุงร่างกายอีกด้วย

4.1.4 เครือข่ายวิสาหกิจข้าวหอมมะลิในกลุ่มจังหวัดอีสานตอนกลาง และอีสานตอนใต้

ความพยายามที่จะขับเคลื่อนคลัสเตอร์ในลักษณะพื้นที่กลุ่มจังหวัด และเน้นที่ข้าวหอมมะลิเป็นหลัก ปรากฏในเอกสาร สองฉบับ ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อเสนอโครงการ ใช้ชื่อเอกสารว่า "เครือข่ายวิสาหกิจข้าวหอมมะลิ จังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น และมหาสารคาม" และ เอกสารข้อเสนอโครงการ "เครือข่ายวิสาหกิจข้าวหอมมะลิ กลุ่มจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธรและอำนาจเจริญ"

เอกสารทั้งสองฉบับ มีความสมบูรณ์ค่อนข้างมาก ในแง่ของการเป็นจุดเริ่มต้น ของการริเริ่มขับเคลื่อนคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิ ของกลุ่มจังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางและตอนล่าง เนื้อหาของเอกสารทั้งสองฉบับนี้ประกอบด้วยสาระสำคัญสองส่วนคือ ส่วนแรกเป็นการวิเคราะห์ศักยภาพของคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิในเขตพื้นที่กลุ่มจังหวัด ซึ่งทำการวิเคราะห์ได้ค่อนข้างละเอียดสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์เงื่อนไขทางด้านปัจจัยการผลิต เงื่อนไขทางด้านอุปสงค์ อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งเชื่อมโยง และสนับสนุน บริบทของการแข่งขัน และกลยุทธ์ทางธุรกิจ รวมทั้งยังได้มีการประเมินและวิเคราะห์ ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการขับเคลื่อนคลัสเตอร์ข้าว ในกลุ่มจังหวัดพื้นที่ทั้งสองนี้อีกด้วย

ส่วนที่สอง เป็นการนำเสนอ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ รวมถึงแผนปฏิบัติการที่จะดำเนินงาน ภายใต้กลยุทธ์ ต่างๆ ได้นำเสนอรายละเอียดของโครงการแต่ละโครงการ เช่น โครงการการคัดเลือกโรงนา และโรงสีดีเด่นโครงการการพัฒนาการค้าผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการจัดทำฐานข้อมูลของเครือข่ายวิสาหกิจข้าวหอมมะลิในระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัดสู่ความเป็นสากล โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายวิสาหกิจข้าวหอมมะลิ ในกลุ่มจังหวัด โครงการการจัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจข้าวหอมมะลิ ในกลุ่มจังหวัด โครงการการส่งเสริมการตลาดของเครือข่ายวิสาหกิจข้าวหอมมะลิในกลุ่มคลัสเตอร์ โครงการการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจข้าวหอมมะลิกับเครือข่ายข้าวในพื้นที่อื่นของประเทศไทย และต่างประเทศ ตลอดจนการเชื่อมโยงเครือข่ายข้าวหอมมะลิในกลุ่มจังหวัดกับเครือข่ายอื่นๆ เช่น เครือข่ายวิสาหกิจท่องเที่ยว

เป็นที่น่าเสียดายว่า ไม่สามารถสืบค้นต้นตอแหล่งที่มา หรือหน่วยงานที่จัดทำเอกสารทั้งสองฉบับนี้ได้ จากการติดตาม ตรวจสอบยังไม่พบว่าได้มีการดำเนินงานตามเอกสารทั้งสองฉบับแต่อย่างใด

นอกจากความพยายามในการที่จะดำเนินการจัดตั้งกลุ่มคลัสเตอร์ข้าว ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ปัจจุบัน ยังปรากฏการรวมกลุ่ม เล็ก ๆ ในลักษณะของเครือข่าย เกษตรกรผู้ปลูกข้าว กระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ หรือข้าวปลอดสารพิษ เช่น เครือข่ายเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์กุดชุม จังหวัดยโสธร เครือข่ายข้าวอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์ เครือข่ายข้าวปลอดสารพิษ อำเภอนาเชือก น่าเสียดายที่ข้อมูลเรื่องราวเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเป็นครือข่ายของกลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ และข้าวปลอดสารพิษเหล่านี้ยังไม่มีผู้รวมรวมไว้เป็นกิจจะลักษณะ หรือยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก จึงไม่สามารถนำมา

เสนอในเอกสารฉบับนี้ได้ อย่างไรก็ดี ปรากฏการณ์ของการรวมกลุ่มในลักษณะเช่นนี้ น่าจะเป็นรากฐานที่ดี สำหรับการพัฒนาการรวมกลุ่มให้เป็นคลัสเตอรที่มีความสมบูรณ์ต่อไป

4.2 การรวมกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวในต่างประเทศ

การดำเนินงานเกี่ยวกับกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวในต่างประเทศ เท่าที่รวบรวมได้ เป็นการดำเนินงานภายใต้การสนับสนุนของ องค์การพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nation Industry Development Organization : UNIDO) ซึ่งที่ปรากฏเป็นเอกสาร เผยแพร่อย่างชัดเจนได้แก่ การดำเนินงานของ กลุ่มคลัสเตอร์ข้าว ลาร์กาน่า ปากีสถาน (Rice Cluster Larkana, Sindh–Pakistan)

เอกสาร ซึ่งเผยแพร่โดย UNIDO ชื่อ Diagnostic Study : Rice Cluster Larkana, Sindh – Pakistan ระบุว่า คลัสเตอร์ข้าวลาร์กาน่า ได้ริเริ่มดำเนินการในปี 2550 มีองค์กรหลักที่เข้าร่วมดำเนินการคือ สมาคมโรงสี (Sindh-Baluchistan Rice Millers Association) และหอการค้าและอุตสาหกรรมแห่งเมืองลาร์กาน่า (Larkana Chamber of Commerce & Industry) และยังมีองค์กรที่เข้ามาสนับสนุนได้แก่ ผู้นำเข้าเครื่องจักร ทีเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมข้าว กลุ่มผู้จำหน่ายเครื่องจักร และชิ้นส่วนในท้องถิ่น รวมทั้งสถาบันการเงินด้วย

การรวมกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวลาร์กาน่านี้ มีวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาคุณภาพข้าวสาร ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นสำคัญค่อนข้างมากในอุตสาหกรรมข้าว เนื่องจากประเทศปากีสถานเป็นผู้ส่งออกข้าวที่สำคัญรายหนึ่ง แต่ในปัจจุบันข้าวบัสมาติ ซึ่งประเทศปากีสถานส่งออกยังมีคุณภาพไม่เป็นที่น่าพอใจนัก การให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพข้าวจะเห็นได้ชัดเจนจาก วิสัยทัศน์ของคลัสเตอร์ข้าวลาร์กาน่าที่ระบุไว้ว่า “Cluster would become centre of high quality produces of milled rice in next three years.” นอกจากวัตถุประสงค์หลักของคลัสเตอร์ที่เน้นเรื่องของการพัฒนาคุณภาพข้าวสารแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์ในการลดต้นทุนของกระบวนการแปรรูปข้าวเปลือก และต้นทุนทางด้านการเงินอันเนื่องมาจากการส่งออกอีกด้วย

ข้อมูลล่าสุดเท่าที่รวบรวมได้ปรากฏว่า การดำเนินงานของคลัสเตอร์ข้าวลาร์กาน่า ได้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ ความพร้อมและศักยภาพ ในการริเริ่มดำเนินงานคลัสเตอร์เรียบร้อยแล้ว อยู่ระหว่างการจัดทำแผนปฏิบัติการ และโครงการต่าง ๆ ของคลัสเตอร์ที่จะดำเนินการต่อไป

ในประเทศไนจีเรีย ภายใต้การสนับสนุนของ UNIDO ได้มีการริเริ่มดำเนินการคลัสเตอร์ข้าว โดยใช้ชื่อว่า “Ebonyi State Rice Cluster” ผู้ที่ เข้ามารวมกลุ่มในคลัสเตอร์นี้ ประกอบด้วยกลุ่มผู้ผลิตข้าว กลุ่มโรงสี และกลุ่มพ่อค้าข้าว ได้รับการสนับสนุนจาก หน่วงราชการที่กี่ยวข้อง และ UNIDO วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มเป็น Ebonyi State Rice Cluster เพื่อเพิ่มปริมาณการผลผลิตข้าว ให้เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ และลดต้นทุนในการผลิต เพื่อดึงราคาจำหน่ายข้าวในประเทศมิให้สูงขึ้น เป็นที่น่าสนใจว่า การรวมกลุ่มเป็นคลัสเตอร์กรณีของประเทศไรจีเรียนี้ มิได้มุ่งไปที่ การสร้างความสามารถในการแข่งขันให้เพิ่มขึ้นตามหลักการของแนวคิดคลัสเตอร์ แต่กลับมุ่งไปที่การเพิ่มปริมาณผลผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศ ในขณะเดียวกันพยายามที่จะใช้แนวทางคลัสเตอร์ในการรักษาระดับราคาข้าวสารภายในประเทศมิให้สูงขึ้น

4.3 การประเมินศักยภาพ และความเป็นไปได้สำหรับการรวมกลุ่มของคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

ประเด็นคำถามที่สำคัญภายใต้หัวข้อนี้ก็คือ มีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดที่คลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้จะเกิดขึ้น และสามารถขับเคลื่อนไปได้ในระยะยาว การวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้ เพื่อประเมินและตอบประเด็นคำถามดังกล่าว

4.3.1 การเปรียบเทียบคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้กับคลัสเตอร์อื่น

หากจะเปรียบเทียบการรวมกลุ่มเป็นคลัสเตอร์ของสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ กับการรวมกลุ่มเป็นคลัสเตอร์ของสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่อื่น พบว่า ไม่สามารถเปรียบเทียบได้ เนื่องจากการรวมกลุ่มเป็นคลัสเตอร์ของสหกรณ์การเกษตร เป็นลักษณะเฉพาะ ไม่มีการดำเนินการมาก่อน ไม่มีบทเรียนโดยตรงให้ศึกษาเทียบเคียง อีกทั้งกลุ่มองค์กรที่เข้ามาร่วมริเริ่มในการจัดตั้ง ล้วนเป็นสหกรณ์การเกษตร ซึ่งโดยวัตถุประสงค์หลักแล้วเป็นองค์กรไม่ประสงค์กำไร แตกต่างจากคลัสเตอร์อื่นๆ ที่ประสบผลสำเร็จ กลุ่มที่เข้ามาร่วมริเริ่มจัดตั้ง ล้วนเป็นองค์กรธุรกิจที่ประสงค์กำไร และประสบปัญหาร่วมกัน ความต่างอีกประการหนึ่งก็คือ สหกรณ์การเกษตรมีสมาชิกเป็นเจ้าของร่วมกัน ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการริเริ่มและขับเคลื่อนคลัสเตอร์มีฐานะเป็นตัวแทน (ประธาน/กรรมการ) หรือลูกจ้าง (ฝ่ายจัดการ) การตัดสินใจและการดำเนินการต่างๆ กระทำได้ไม่เต็มที่นัก ในขณะที่องค์กรธุรกิจ มีเจ้าของเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลชัดเจน กระบวนการตัดสินใจต่างๆ ในการขับเคลื่อนคลัสเตอร์จึงทำได้ง่ายและรวดเร็วกว่า

อย่างไรก็ดี ความแตกต่าง ดังกล่าวข้างต้น ก็มิใช่เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้คลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลา เกิดขึ้นไม่ได้ หากพิจารณา บทเรียนจาก ประสบการณ์ของคลัสเตอร์ต่างๆ ที่ประสบความสำเร็จ แล้วนำมาเทียบเคียงกับสถานการณ์ของคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ก็อาจจะได้คำตอบที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

4.3.2 การประเมินความเป็นไปได้สำหรับการรวมกลุ่มของคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

จากคู่มือการพัฒนาคลัสเตอร์ จัดทำโดยสถาบันคีนัน แห่งเอเชีย ได้สรุปหลักสำคัญในการพัฒนาคลัสเตอร์ให้ประสบความสำเร็จไว้ว่า มีหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ

1) การมีเป้าหมายร่วมกัน การเชื่อมโยงกัน และการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
2) มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์
3) การเชื่อมโยงหลายภาคส่วนให้เข้ามามีส่วนร่วม

หากพิจารณาหลักการของความสำเร็จในการริเริ่มและขับเคลื่อนคลัสเตอร์ในข้อที่หนึ่ง เปรียบเทียบกับสถานการณ์ของการรวมกลุ่มของสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ให้เป็นคลัสเตอร์ก็จะพบว่า มีความเป็นไปได้ค่อนข้างมากทีเดียว เนื่องจาก

1) สหกรณ์สมาชิกที่เข้ามาร่วมก่อตั้งคลัสเตอร์ต่างก็มีเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน คือ การทำให้สมาชิกของแต่ละสหกรณ์อยู่ดีกินดี มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2) ทุกสหกรณ์ต้องการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพในการบริหาร จัดการองค์กรของตนเอง และเป้าหมายร่วมกันที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ทุกสหกรณ์ต่างก็ยอมรับว่าไม่สามารถที่จะอยู่รอดได้โดยลำพัง

ท่ามกลางสภาพการแข่งขันที่รุนแรง และความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ การรวมตัวกันผนึกกำลังกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จึงเป็นเป้าหมาย เป็นทางออกที่สหกรณ์สมาชิกคลัสเตอร์ เห็นพ้องต้องกัน

3) ในส่วนของการเชื่อมโยง และช่วยเหลือเกื้อกูลกันนั้น สหกรณ์หลายแห่งที่เข้ามาร่วมในกระบวนการคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้นี้ ต่างก็มีการเชื่อมโยง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาแล้ว มากพอสมควรในอดีต หากแต่การเชื่อมโยงกันและกันนั้นอาจจะไม่เป็นทางการ ลักษณะของการเชื่อมโยงช่วยเหลือเกื้อกูลที่ดำเนินการกันมา เช่น การช่วยเหลือกันและกันในเรื่องของเงินทุนหมุนเวียน ในช่วงฤดูกาลซื้อข้าว การรับซื้อข้าวเปลือก การยืมข้าวเปลือก การช่วยเหลือกันในเรื่องของราคาปุ๋ย การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการดำเนินงานเป็นต้น

4) ในเรื่องของการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ในระยะเริ่มต้นโครงการคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ เพียง 4-5 เดือน คงไม่สามารถยืนยันได้ว่า ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกระบวนทัศน์ ของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการริเริ่ม และขับเคลื่อนคลัสเตอร์ นี้ การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทาง ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ รวมทั้งข้อมูลข้อเท็จจริงที่ได้รับ ซึ่งต้องใช้เวลาพอสมควรเพื่อให้เกิดกระบวนการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ เพราะฉะนั้นประเด็นที่ควรพิจารณาในขณะนี้ก็คือ สมาชิกที่เข้ามาร่วมในกระบวนการริเริ่ม และขับเคลื่อนคลัสเตอร์นี้ มีความพร้อมเพียงใดที่จะปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ที่สนับสนุนและตอบสนองต่อการพัฒนาคลัสเตอร์

การพิจารณาภูมิหลัง และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานร่วมกับสมาชิกที่เข้ามาร่วมกระบวนการริเริ่มคลัสเตอร์ พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่ หรือเกือบทั้งหมด มีความพร้อมที่จะเปิดรับการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ทั้งนี้ด้วยเหตุผล สาม ประการคือ

ประการแรก ผู้ที่เข้ามาร่วมในกระบวนการคลัสเตอร์นี้ ล้วนแต่เป็นบุคลากรรุ่นใหม่ของสหกรณ์ ต้องการแสวงหา แนวคิดและวิธีการใหม่ เพื่อนำไปปรับปรุงงานของสหกรณ์ให้ดีขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ บุคลากรกลุ่มนี้มีความพร้อมและยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

ประการที่สอง ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของกระบวนการขับเคลื่อนคลัสเตอร์ ที่ผ่านมา แทบไม่มีการต่อต้าน หรือกระแสการต่อต้านเลย สมาชิกทุกคนเข้าร่วมด้วยความยินดี อย่างกระตือรือร้น

ประการสุดท้าย ที่เริ่มปรากฏให้เห็น อย่างชัดเจนขึ้นทุกขณะก็คือ การเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมการทำงาน เช่น การตรงต่อเวลา กระบวนการกลุ่มกำหนดพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของสมาชิก การทำงานหนัก เช่น ในการอบรมผู้ประสานงานคลัสเตอร์ (CDA) สมาชิกใช้เวลาในการทำงาน 12–15 ชั่วโมงต่อวัน

จากเหตุผลทั้งสามประการดังกล่าวข้างต้นนี้ คงจะช่วยให้มั่นใจได้ว่า การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ของสมาชิกในกลุ่มคลัสเตอร์ คงจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน

โดยรวมแล้ว สามารถสรุปได้ว่า หากการดำเนินงานขับเคลื่อนคลัสเตอร์ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง หมั่นสรุปบทเรียน และปรับปรุงอยู่เสนอๆ และผลที่บังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมจะช่วยเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความเชื่อมั่นในแนวคิด และวิธีการทำงานแบบคลัสเตอร์ เมื่อนั้นกระบวนทัศน์ที่พึงประสงค์ต่อการขับเคลื่อน คลัสเตอร์ก็จะค่อยๆ เกิดขึ้นในที่สุด และสามารถกล่าวได้ว่า การรวมกลุ่มของสหกรณ์การเกษตรในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ให้เป็นคลัสเตอร์ มีความเป็นไปได้ค่อนข้างมากทีเดียว

4.4 การกำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

4.4.1 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาคลัสเตอร์ในระดับจุลภาค

จากข้อมูลประสบการณ์และบทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินงานพัฒนาคลัสเตอร์ ทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ และจากเอกสาร คู่มือการพัฒนาคลัสเตอร์ ที่จัดทำโดยสถาบันคีนัน แห่งเอเชีย นำมาเป็นข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาคลัสเตอร์ ในระดับจุลภาคไว้ ดังนี้

1) คลัสเตอร์ที่เข้มแข็งและมีระดับการพัฒนาสูง มักเริ่มจากความต้องการ และการรวมกลุ่มของภาคเอกชน ของผู้ประกอบการภาคเอกชน หน่วยงานของรัฐควรเน้นที่บทบาทของผู้สนับสนุน ประสานงาน ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ

2) คลัสเตอร์ที่มีการรวมตัวอย่างเข้มแข็ง และมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มักจะเกิดจากการสังเคราะห์ความคิด ปัญหา และความต้องการร่วมกันของผู้มีส่วนได้เสีย มากกว่าประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ในเชิงวิชาการ

3) คลัสเตอร์ที่ผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในค่าใช้จ่ายดำเนินการต่าง ๆ จะสร้างพันธะผูกพัน และความมุ่งมั่นให้กับผู้มีส่วนได้เสีย มากกว่าการสนับสนุนทางการเงินจากภายนอกแต่เพียงฝ่ายเดียว

4) คลัสเตอร์ที่สามารถสร้างผลประโยชน์ และความไว้วางใจให้กับผู้มีส่วนได้เสีย มักจะดำเนินการในรูปแบบของคณะบุคคลมากกว่าจะมีผู้นำเพียงคนเดียว

5) ผู้ประสานงานพัฒนาคลัสเตอร์ (CDA) มีบทบาท และความสำคัญมากในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในระยะเริ่มการรวมกลุ่ม เพื่อทำหน้าที่สร้างความเข้าใจ และความตระหนักให้กับผู้มีส่วนได้เสีย ประสานการประชุม บันทึกข้อตกลงการประชุม ช่วยหาข้อมูลและวิเคราะห์ ประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ ช่วยวางแผนปฏิบัติ ประเมินผลการปฏิบัติ ฯลฯ

6) สถาบันการศึกษาวิจัยที่เข้ามาร่วมดำเนินงาน ควรจะมีความสัมพันธ์ ความผูกพันกับคลัสเตอร์ในรูปขององค์กร/สถาบัน มากกว่าที่จะเป็นในลักษณะเฉพาะบุคคล เพราะการพัฒนาคลัสเตอร์เป็นการพัฒนาระยะยาวที่ต้องมีความต่อเนื่อง

7) ภาคเอกชนต้องมีบทบาทหลักในการพัฒนาคลัสเตอร์อย่างเข้มแข็ง เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน

8) การกำหนดเป้าหมายและการประเมินผลสำเร็จ (ระยะสั้น) ของคลัสเตอร์ต้องมาจากความต้องการและความพร้อมที่จะดำเนินการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยส่วนใหญ่ มากกว่าจะเป็นเป้าหมายที่กำหนดจากผู้นำกลุ่มหรือบุคคลภายนอก

4.4.2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาคลัสเตอร์บทเรียนจากการดำเนินงานคลัสเตอร์ของไทยและต่างประเทศ

จากเอกสาร การพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ: แนวคิดและแนวทางการพัฒนา ตีพิมพ์โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ระบุถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาคลัสเตอร์ซึ่งประมวลมาจากการดำเนินงานคลัสเตอร์ 6 กรณีศึกษา จากต่างประเทศ รวมทั้งการสรุปบทเรียนจากการดำเนินงานคลัสเตอร์ของประเทศไทยเอง สรุปปัจจัยแห่งความสำเร็จ ได้ดังนี้

1) การมีความเข้าใจในทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ ของผู้ที่เกี่ยวข้องในคลัสเตอร์ รวมทั้งการร่วมกันกำหนดและการยอมรับในกลยุทธ์ร่วม เพื่อที่จะสร้างเสริมความสามารถในการแข่งขันของคลัสเตอร์โดยรวม

2) การมีกลุ่มธุรกิจหลักที่เป็นผู้นำในการรวมกลุ่มของเครือข่ายวิสาหกิจ

3) การมีปฏิสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นและยั่งยืนระหว่างธุรกิจและผู้ที่เกี่ยวข้องในคลัสเตอร์ในการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งการติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินการพัฒนาเครือข่ายคลัสเตอร์

4) การมีผู้ประสานความร่วมมือและบริหารจัดการความสัมพันธ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่อยู่ในคลัสเตอร์

5) การมีที่ปรึกษาหรือผู้ทีทำหน้าที่อำนวยความสะดวก ในการรวมกลุ่มและการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ

6) การแสดงบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในคลัสเตอร์ โดยภาครัฐทำหน้าที่เป็นผู้ให้การสนับสนุนเชิงนโยบายและโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการแข่งขันของภาคเอกชน ในขณะที่เอกชนจะต้องมีบทบาทในการผลักดันเครือข่าย ไปสู่เป้าหมายร่วมที่กำหนด ส่วนภาคสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัยและพัฒนา และสถาบันเฉพาะทาง จะต้องเป็นแกนหลักในการพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรม และทักษะความรู้ของบุคคลากรให้สนับสนุนการเติบโตของคลัสเตอร์

4.4.2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาคลัสเตอร์ที่นำเสนอไว้ในหัวข้อข้างต้น เป็นหลักการที่ประมวลมาจากการดำเนินงานพัฒนาคลัสเตอร์ในหลายลักษณะ และหลายพื้นที่ ซึ่งแน่นอนที่สุด คลัสเตอร์แต่ละแห่ง ก็มีความแตกต่างกันในหลายลักษณะ เช่น ประเภทของอุตสาหกรรม หรือสินค้า สภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ลักษณะทางวัฒนธรรม รายละเอียดของระเบียบกฎหมาย ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และนโยบายรัฐบาล

หากจะนำหลักการที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้นมาเป็นข้อสรุปว่าเป็น ปัจจัยของความสำเร็จในการพัฒนาคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ คงไม่ใช่เรื่องที่ง่ายนัก เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยของความสำเร็จในการพัฒนาคลัสเตอร์ข้าวหอมะลิทุ่งกุลาร้องไห้นี้ จึงควรพิจารณาประเด็นต่างๆที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1) ประการแรก ความสำเร็จในการพัฒนาคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ที่ต้องการเห็นในระยะเริ่มต้นนี้คืออะไร คำตอบคงไม่ใช่ว่า กลุ่มคลัสเตอร์มีความสามารถในการแข่งขันเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ในระยะสั้น คำตอบที่เป็นไปได้มากที่สุดก็คือ เมื่อเสร็จสิ้นโครงการพัฒนาคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ที่สนับสนุนโดยกรมส่งเสริมสหกรณ์แล้ว กลุ่มคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้สามารถขับเคลื่อนได้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารจัดการภายในคลัสเตอร์ การจัดกิจกรรมโดยสมาชิกภายในคลัสเตอร์เอง การแสวงหาความรู้ การประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อขอรับการสนับสนุน ฯลฯ หากปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้น น่าจะเรียกได้ว่าการพัฒนาคลัสเตอร์ประสบความสำเร็จในระยะก่อตั้ง และเริ่มต้น

2) ประการที่สอง เพื่อให้เกิดผลสำเร็จที่กล่าวไว้ในประการแรก ความต่อเนื่อง และความจริงจังในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะคณะกรรมการบริหารคลัสเตอร์ ผู้ประสานงานคลัสเตอร์ (CDA) และ คณะที่ปรึกษา จะต้องผนึกกกำลังทำงานร่วมกันอย่างเต็มที่และจริงใจ ควรมีกิจกรรมในการพัฒนาคลัสเตอร์ อย่างสม่ำเสมอทุกเดือน การเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างสมาชิกภายในคลัสเตอร์ควรเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ

3) ประการที่สาม ภาครัฐ และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีบทบาท โดยการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคลัสเตอร์และให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง การผสมผสานกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ที่เข้ามาสนับสนุนจะต้องมีความสอดคล้องกัน หน่วยงานปฏิบัติในพื้นที่ ที่มีหน้าที่สนับสนุนโดยตรงไม่ว่าจะเป็นสหกรณ์จังหวัด สหกรณ์อำเภอ อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชย์จังหวัด จะต้องให้การสนับสนุนอย่างใกล้ชิด

4) ประการที่สี่ กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปบทเรียน จากประสบการณ์ในการขับเคลื่อนคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ จะต้องดำเนินการเป็นประจำ บทเรียนต่างๆ ที่เกิดขึ้น จะต้องมีการบันทึก

และเผยแพร่ให้สมาชิกคลัสเตอร์ได้รับทราบ ในขณะเดียวกันก็ต้องมีการปรับปรุง สิ่งที่พบจากบทเรียน ให้พัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น

5) ประการที่ห้า การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมในการทำงานให้เป็นการทำงานในลักษณะคลัสเตอร์ เช่น การทำงานเป็นทีม การระดมสมองเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ กระบวนการคิดร่วมกัน ในรูปแบบต่างๆ การใช้เทคนิคต่างๆ ทางด้านการบริหารจัดการ เข้ามาช่วยในการปฏิบัติงานเป็นต้น ซึ่งการปรับเปลี่ยนในเรื่องนี้จะต้องดำเนินการในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป แต่จะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบคลัสเตอร์ ควบคู่ไปกับการปฏิบัติงานที่เป็นจริง

4.5 รูปแบบที่เป็นไปได้ในการพัฒนาคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

จากการศึกษาตัวอย่างคลัสเตอร์ข้าวอื่นๆ ภายในประเทศ และต่างประเทศและการประเมินศักยภาพในการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ รวมไปถึงการกำหนดปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาคลัสเตอร์ คณะที่ปรึกษาจึงได้กำหนดรูปแบบการรวมกลุ่มที่เป็นไปได้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.5.1 รูปแบบการรวมกลุ่มในแนวนอน

องค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบนี้ คือ การรวมกลุ่มคลัสเตอร์เน้นเฉพาะวิสาหกิจในแนวนอน คือ สหกรณ์การเกษตรที่เข้าร่วมโครงการ ทั้ง 20 แห่ง เพื่อเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนคลัสเตอร์ เหตุผลที่สนับสนุนความเป็นไปได้ของการรวมกลุ่มในรูปแบบนี้คือ สหกรณ์การเกษตรทั้ง 20 แห่ง มีเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิเป็นสมาชิกของสหกรณ์ ดังนั้นสหกรณ์ทั้งหมดจึงสามารถรวบรวมข้าวเปลือกได้ในปริมาณมาก เพื่อป้อนให้แก่สหกรณ์การเกษตรที่มีโรงสี เพื่อผลิตและจำหน่ายข้าวสารในตราของคลัสเตอร์ ซึ่งจะสามารถแข่งขันกับโรงสีเอกชนในพื้นที่ได้ โดยมีสถาบันการศึกษาหลัก คือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด และมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ สนับสนุนการให้ความรู้ในทุกๆด้าน รวมทั้งพัฒนาทักษะในการพัฒนาคลัสเตอร์ มีหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ ในการดำเนินโครงการต่างๆ รูปแบบนี้ แสดงดังภาพที่ 4-1

ข้อดี ในการรวมกลุ่มในรูปแบบนี้คือ สหกรณ์ที่มารวมกลุ่มมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาอย่างต่อเนื่อง มีเป้าหมายร่วมกันคือการช่วยเหลือพัฒนาเกษตรกรไทย และการจัดกระบวนการให้เกิดการรวมกลุ่มและการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ ในการทำงานร่วมกันทำให้เกิดการรวมตัวอย่างเข้มแข็งได้รวดเร็ว

ข้อเสีย ในการรวมในรูปแบบนี้ คือ ขาดการเชื่อมโยงจากหลายภาคส่วนที่มีความรู้ความชำนาญ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ที่จะช่วยเหลือในการพัฒนาผลิตภาพและนวัตกรรม เช่น เทคโนโลยีการผลิตข้าว และอุตสาหกรรมอาหารและการแปรรูปอาหาร เป็นต้น

4.5.2 รูปแบบการรวมกลุ่มแบบผสมทั้งแนวตั้งและแนวนอนโดยมีสหกรณ์การเกษตรเป็นแกนนำ

องค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบนี้ คือ เป็นการรวมกลุ่มแบบผสมทั้งในแนวตั้งและแนวนอน ตลอดอุตสาหกรรมต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยอุตสาหกรรมกลางน้ำ มีสหกรณ์การเกษตรภายใต้คลัสเตอร์ทุ่งกุลาร้องไห้ ทั้ง 20 แห่ง เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนการรวมกลุ่ม และเชื่อมโยงไปสู่อุตสาหกรรมต้นน้ำ มีกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิ ศูนย์เพาะพันธ์ข้าวชุมชน และวิสาหกิจจำหน่ายเทคโนโลยีการผลิต และอุตสาหกรรมปลายน้ำมีวิสาหกิจที่จำหน่ายข้าวสาร และวิสาหกิจที่แปรรูปข้าวสาร เหตุผลที่สนับสนุนความเป็นไปได้คือ สหกรณ์การเกษตรมีเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิเป็นสมาชิกของสหกรณ์ ดังนั้นสหกรณ์ทั้งหมดจึงสามารถรวบรวมข้าวเปลือกได้ใน

ปริมาณมาก เพื่อป้อนให้แก่สหกรณ์การเกษตรที่มีโรงสี เพื่อผลิตและจำหน่ายข้าวสารในตราของคลัสเตอร์ หรือตราของแต่ละสหกรณ์ ซึ่งจะสามารถแข่งขันกับโรงสีเอกชนในพื้นที่ได้ และสามารถเชื่อมโยงไปยังกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิ ศูนย์เพาะพันธ์ข้าวชุมชน วิสาหกิจที่จำหน่ายปัจจัยการผลิต และวิสาหกิจที่จำหน่ายข้าวสาร ที่เคยทำธุรกิจร่วมกันมาก่อน โดยมีสถาบันการศึกษาหลัก คือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด และมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ สนับสนุนการให้ความรู้ในทุกๆด้าน รวมทั้งพัฒนาทักษะในการพัฒนาคลัสเตอร์ มีหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ ในการดำเนินโครงการต่างๆ รูปแบบนี้ แสดงดังภาพที่ 4-2

ข้อดี ในการรวมกลุ่มในรูปแบบนี้ คือ มีสหกรณ์การเกษตรที่เข้าร่วมโครงการทั้ง 20 แห่ง เป็นแกนนำ นอกจากนี้มียังกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิ ศูนย์เพาะพันธ์ข้าวชุมชน วิสาหกิจที่จำหน่ายปัจจัยการผลิตและวิสาหกิจที่จำหน่ายข้าวสาร เข้าร่วมกลุ่มและมีการจัดกระบวนการที่จะทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน โดยต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ กรอบความคิดในการส่งมอบวัตถุดิบที่มีคุณภาพ และมีปริมาณที่เพียงพอ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มภายในสายโซ่อุปทาน โดยมีการกำหนดเป้าหมายในทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดการรวมตัวอย่างเข้มแข็งตลอดสายโซ่อุปทาน

ข้อเสีย ในการรวมกลุ่มในรูปแบบนี้ คือ การจัดกระบวนการที่จะทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน พร้อมการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ และเปลี่ยนกรอบความคิด ไปสู่การทำงานในรูปแบบใหม่ ซึ่งอาจทำได้ยาก เนื่องจากวิสาหกิจต่างๆที่อยู่ในสายโซ่อุปทานมีความแตกต่างกัน ทั้ง ความรู้ การศึกษา ประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจ และที่สำคัญคือความแตกต่างทางความคิดในมุมมองผลตอบแทนในการรวมกลุ่ม

4.5.3 รูปแบบการรวมกลุ่มแบบผสมทั้งแนวตั้งและแนวนอนโดยมีสหกรณ์การเกษตรและโรงสีเอกชนเป็นแกนนำ

องค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบนี้ คือ เป็นการรวมกลุ่มแบบผสมทั้งในแนวตั้งและแนวนอน ตลอดอุตสาหกรรมต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยอุตสาหกรรมกลางน้ำ มีสหกรณ์การเกษตรภายใต้คลัสเตอร์ทุ่งกุลาร้องไห้ ทั้ง 20 แห่ง และโรงสีเอกชน เป็นแกนนำในการขับเคลื่อนการรวมกลุ่ม และเชื่อมโยงไปสู่อุตสาหกรรมต้นน้ำ มีกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิ ศูนย์เพาะพันธ์ข้าวชุมชน และวิสาหกิจจำหน่ายเทคโนโลยีการผลิต และอุตสาหกรรมปลายน้ำมีวิสาหกิจที่จำหน่ายข้าวสาร และวิสาหกิจที่แปรรูปข้าวสาร เหตุผลที่สนับสนุนความเป็นไปได้ คือ สหกรณ์การเกษตรมีเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิเป็นสมาชิกของสหกรณ์ ดังนั้นสหกรณ์ทั้งหมดจึงสามารถรวบรวมข้าวเปลือกได้ในปริมาณมาก เพื่อป้อนให้แก่สหกรณ์การเกษตรที่มีโรงสี เพื่อผลิตและจำหน่ายข้าวสารในตราของคลัสเตอร์ หรือตราของแต่ละสหกรณ์ ซึ่งจะสามารถเชื่อมโยงธุกริจกับโรงสีเอกชนในพื้นที่ และ เชื่อมโยงไปยังกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิ ศูนย์เพาะพันธ์ข้าวชุมชน วิสาหกิจที่จำหน่ายปัจจัยการผลิต และวิสาหกิจที่จำหน่ายข้าวสาร ที่เคยทำธุกิจร่วมกันมาก่อน โดยมีสถาบันการศึกษาหลัก คือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด และมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ สนับสนุนการให้ความรู้ในทุกๆ ด้าน รวมทั้งพัฒนาทักษะในการพัฒนาคลัสเตอร์ มีหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ ในการดำเนินโครงการต่างๆ รูปแบบนี้ แสดงดังภาพที่ 4-3

ข้อดี ในการรวมในรูปแบบหรือโครงสร้างรวมกลุ่มวิสาหกิจผสมในแนวตั้งและแนวนอน คือการรวมกลุ่มรูปแบบนี้มี สหกรณ์การเกษตรภายในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ทั้ง 20 แห่งและโรงสีเอกชน เป็นแกนนำ นอกจากนี้มียังกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลิ ศูนย์เพาะพันธ์ข้าวชุมชน วิสาหกิจที่จำหน่ายปัจจัยการผลิตและวิสาหกิจที่จำหน่ายข้าวสาร เข้าร่วมกลุ่มและมีการจัดกระบวนการที่จะทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน โดยต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์

กรอบความคิดในการส่งมอบวัตถุดิบที่มีคุณภาพ และมีปริมาณที่เพียงพอ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มภายในสายโซ่อุปทาน โดยมีการกำหนดเป้าหมายในทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดการรวมตัวอย่างเข้มแข็งตลอดสายโซ่อุปทานครบทุกภาคส่วนของคลัสเตอร์

ข้อเสีย ในการรวมกลุ่มในรูปแบบนี้ คือ การจัดกระบวนการที่จะทำให้เกิดการทำงานร่วมกัน พร้อมการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ และเปลี่ยนกรอบความคิด ไปสู่การทำงานในรูปแบบใหม่ ซึ่งอาจทำได้ยาก เนื่องจากวิสาหกิจต่างๆ ที่อยู่ในสายโซ่อุปทานมีความแตกต่างกัน ทั้ง ความรู้ การศึกษา ประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจ และที่สำคัญคือความแตกต่างทางความคิดในมุมมองผลตอบแทนในการรวมกลุ่ม การค้าข้าวมีการแข่งขันสูงระหว่างโรงสีเอกชนกับสหกรณ์

ภาพที่ 4.1 รูปแบบการรวมกลุ่มในแนวนอน

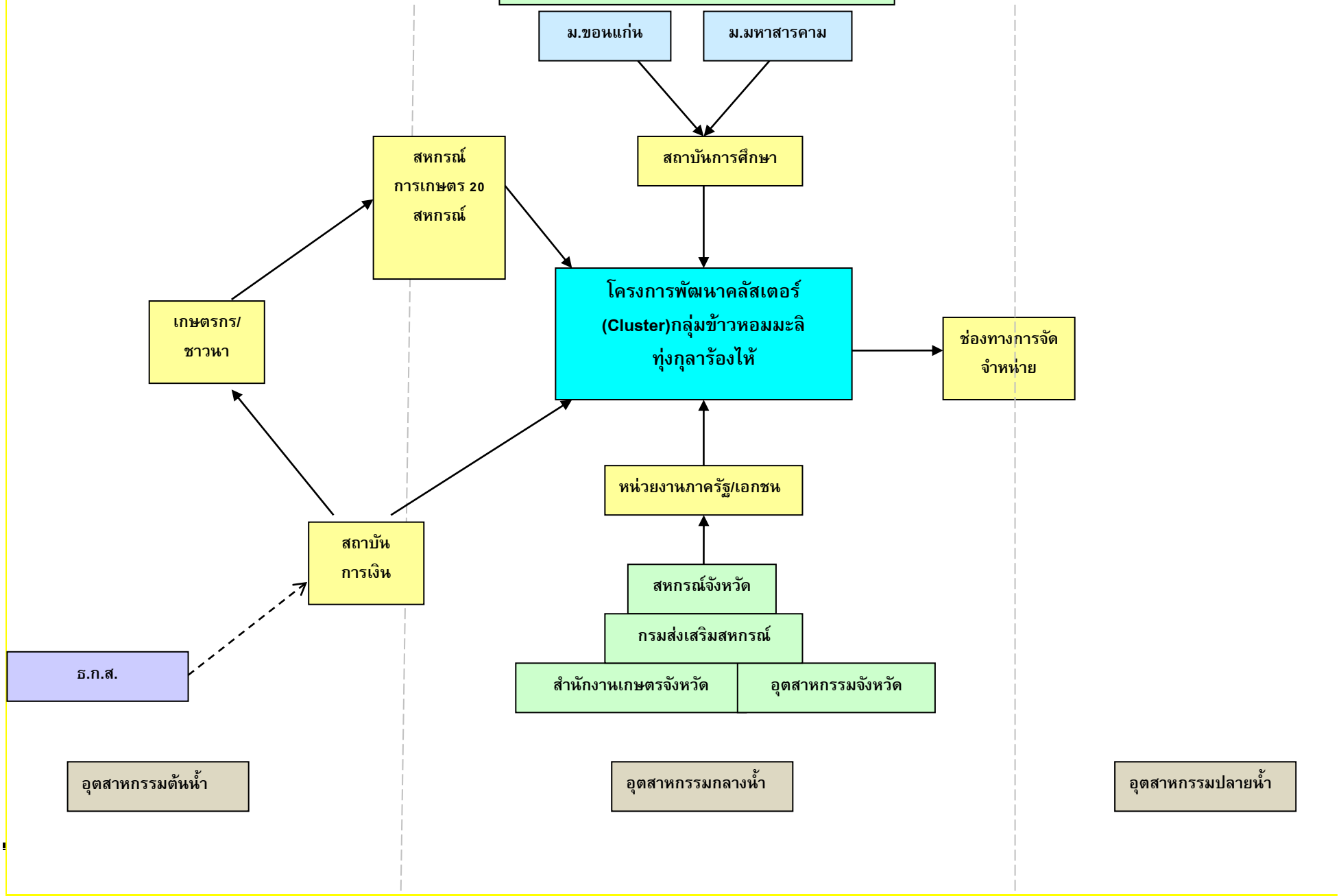

ภาพที่ 4.2 รูปแบบการรวมกลุ่มแบบผสมทั้งแนวตั้งและแนวนอนโดยมีสหกรณ์การเกษตรเป็นแกนนำ

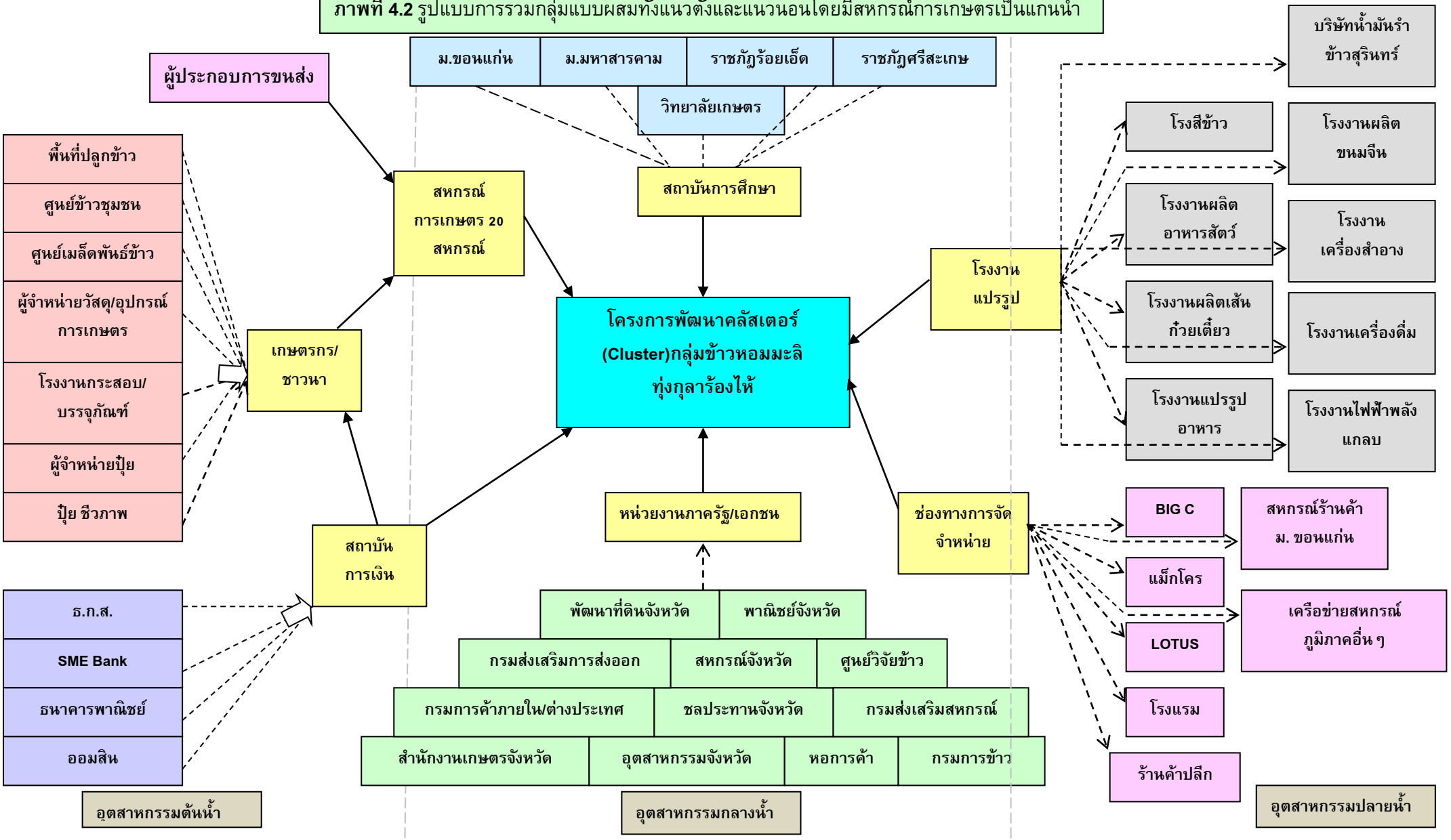

ภาพที่ 4.3 รูปแบบการรวมกลุ่มแบบผสมทั้งแนวตั้งและแนวนอนโดยมีสหกรณ์การเกษตรและโรงสีเอกชนเป็นแกนนำ

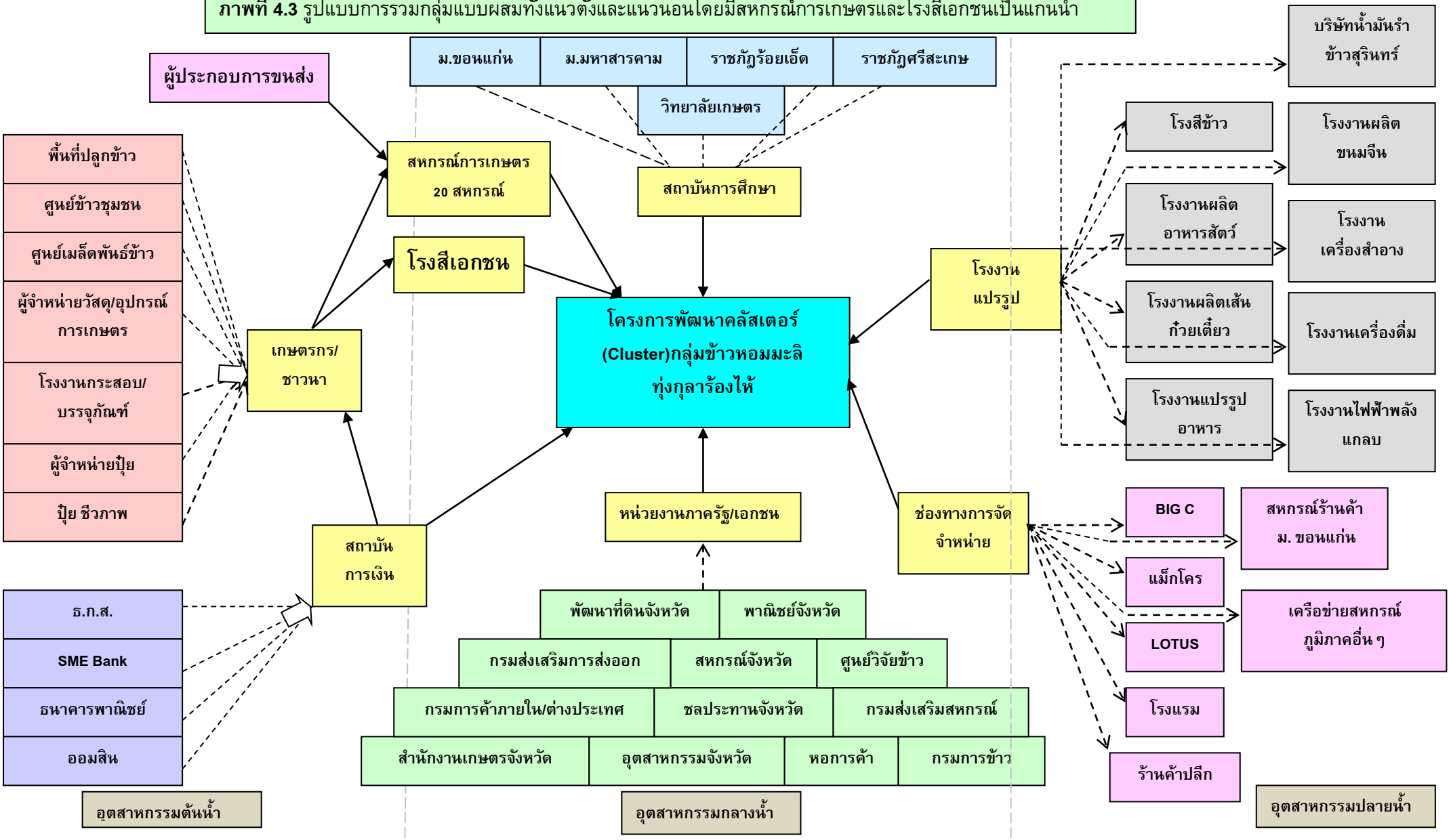

บรรณานุกรม

กรมการค้าข้าว. (2552). **สถานการณ์การผลิตและการตลาดข้าวของโลก ปี 2552/2553**. พฤศจิกายน 2552

กรมการข้าว, (2552). **ศูนย์ปฏิบัติการติดตามสถานการณ์ข้าว รายงานสถานการณ์ข้าวรายสัปดาห์**. พฤศจิกายน-ธันวาคม 2552

กองบรรณาธิการฐานเศรษฐกิจ. (2552). **ข้าวถุงขึ้นราคาไม่ขาดตลาด**. หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ ฉบับที่ 2482 วันที่ 26-28 พฤศจิกายน 2552.

กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2550). **ยุทธศาสตร์ข้าวไทย ปี 2550-2554**. agri.dit.go.th/.../view_upload.aspx?...ยุทธศาสตร์ข้าวไทย%20ปี%202550-2554 – ค้นเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2552

กรมการค้าข้าว. (2552). **สถานการณ์การผลิตและการตลาดข้าวของโลก ปี 2552/2553**. พฤศจิกายน 2552.

บิสิเนส. (2536). **ข้าวถุงเติมวิตามินการตลาดเพื่อสุขภาพ**.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2552). **ข้าวครึ่งหลังปี 2552 : ราคาส่งออกกำหนดทิศทางการค้าข้าวไทยในตลาดโลก**, ปีที่ 15 ฉบับที่ 2552 วันที่ 8 กรกฎาคม 2552.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, (2552). **รายงานประเมินผลโครงการผลิตข้าวหอมมะลิมาตรฐานเพื่อการส่งออก** กรกฎาคม 2552.

http://fic.nfi.or.th/th/thaifood/product52-rice.asp ค้นเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 52.

www.moj.go.th/upload/mini110_download/.../1012_6869.doc ค้นเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 52.

http://www2.oae.go.th/aifs/index.php?option=com_content&view=article&id=2%3Aframepolicy&catid=4%3Apaper&Itemid=4&lang=th&limitstart=2 ค้นเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2552.

http://www.moac.go.th/builder/moac06/inside.php?link=page&c=205&sub=10 ค้นเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2552.

http://www.gotomanager.com/new/details,aspx?id=80886 ค้นเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 52.

http://www2.oae.go.th/aifs/index.php?option=com_content&view=article&id=2%3Aframe-policy&catid=4%3Apaper&Itemid=4&lang=th&limitstart=2 ค้นเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2552.

http://webhost.cpd.go.th/ewt/web_cpd/download/Asset/แผนพัฒนาการสหกรณ์ฉบับที่ 2.pdf ค้นเมื่อวันที่ 18 ธค. 2552.

ภาคผนวกที่ 1

- แบบสัมภาษณ์เพื่อการประเมินศักยภาพคลัสเตอร์
- แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงาน
- แบบสอบถามเพื่อประเมินความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และความตระหนักในการพัฒนาคลัสเตอร์ ความพอใจในแนวคิดคลัสเตอร์ การยอมรับการมีส่วนร่วม ความพร้อมและความตั้งใจในการพัฒนาคลัสเตอร์
- แบบสอบถามเพื่อการประเมินปัจจัยแวดล้อม และศักยภาพในการแข่งขันของคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้
- แบบสอบถามการรับรู้และความตั้งใจสนับสนุนคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ของหน่วยงานราชการ/สถาบันการศึกษา/สถาบันการเงิน/องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง

โครงการพัฒนาคลัสเตอร์ (Cluster) กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

แบบสัมภาณ์การจัดเตรียมข้อมูลในการวิเคราะห์ศักยภาพของสหกรณ์เพื่อการรวมกลุ่มคลัสเตอร์

ชื่อสหกรณ์.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์..... **โทรสาร**..... **อีเมล์**.....

ผู้ให้ข้อมูล คือ.....

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้รับมอบหมายจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ ให้ดำเนินการ "โครงการพัฒนาคลัสเตอร์ (Cluster) กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาให้เกิดเครือข่ายรูปแบบ"คลัสเตอร์" ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ โดยเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจภายใต้ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ตั้งแต่การผลิต การตลาด จนกระทั่งถึงมือผู้บริโภค รวมทั้งหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน สร้างศักยภาพในการแข่งขันของสถาบันเกษตรกรสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้สูงสุด เพื่อให้การดำเนินโครงการดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเกิดประโยชน์ต่อกิจการของสหกรณ์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จัดเตรียมข้อมูลเพื่อที่คณะที่ปรึกษาจะได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลภาคสนามตามแบบสัมภาษณ์ที่มีรายละเอียดตามหัวข้อดังนี้ และคณะที่ปรึกษาใคร่ขอขอบคุณในการให้ความอนุเคราะห์จากท่านในครั้งนี้ มา ณ โอกาสนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับกิจการ

คำถามดังต่อไปนี้จะเป็นการประเมินศักยภาพการบริหารของสหกรณ์รวมถึงการประเมินปัจจัยด้านบวกหรือจุดแข็งและปัจจัยด้านลบหรือจุดอ่อนที่มีผลต่อการดำเนินงานสหกรณ์ที่ผ่านมา และขอความกรุณาจัดเตรียมข้อมูลและรายละเอียดตามหัวข้อดังนี้

1. ความเป็นมาและวัตถุประสงค์การก่อตั้งกิจการ
2. จำนวนสมาชิกเมื่อเริ่มกิจการและจำนวนในปัจจุบัน
3. แผนผังโครงสร้างองค์กร
4. อัตรากำลังพนักงานในปัจจุบันและจุดเด่นและจุดด้วยด้านการทำงานของพนักงาน
5. ประวัติการฝึกอบรมพนักงาน
6. ประวัติผู้จัดการสหกรณ์และจุดเด่นด้านการบริหาร
7. รายชื่อคณะกรรมการสหกรณ์และจุดเด่นด้านการบริหาร
8. แผนงานหรือโครงการในอดีต ย้อนหลัง 3 ปี
9. แผนงานและเป้าหมายการดำเนินงานในอนาคต
10. ปัจจัยด้านบวกหรือจุดแข็งที่ทำให้สหกรณ์ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานที่ผ่านมา
11. ปัจจัยด้านลบหรือจุดอ่อนที่ทำให้สหกรณ์ประสบความล้มเหลวในการดำเนินงานที่ผ่านมา
12. ผลการดำเนินของแต่ละประเภทของธุรกิจในปัจจุบันและ 3 ปีย้อนหลัง (ประเภทธุรกิจขึ้นอยู่กับแต่ละสหกรณ์)

ประเภทธุรกิจ	รายได้รวมต่อปี (บาท)			
	ปี2552	ปี2551	ปี2550	หมายเหตุ
ธุรกิจการให้สินเชื่อ				
ธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก				
ธุรกิจการจัดหาสินค้ามาจำหน่าย				
ธุรกิจการแปรรูป				
ธุรกิจจำหน่ายน้ำมัน				

ธุรกิจอื่นๆ				

13. จำนวนและมูลค่าสินทรัพย์ปัจจุบันเทียบกับปี 2547 (ภายในระยะเวลา 5 ปีมีการลงทุนในสินทรัพย์ที่ก่อให้เกิดรายได้)

รายการสินทรัพย์	ปัจจุบัน		ปี 2547	
	จำนวน(หน่วย)	มูลค่า(บาท)	จำนวน(หน่วย)	มูลค่า(บาท)
1.ที่ดิน				
2.อาคารสำนักงาน				
3.ฉางข้าว				
4.ขนาดลานตากข้าว				
5.โรงสีข้าว(ระบุขนาด)				
6.รถตักข้าว				
7.รถบรรทุกสิบล้อ				
8.รถบรรทุกหกล้อ				
9.รถบรรทุกสี่ล้อ				
10.โรงคัดแยก				
11.ปั๊มน้ำมัน(สินทรัพย์รวม)				
12.ตราชั่งใหญ่				
13.เครื่องตรวจสอบข้าว				
14.เครื่องยนต์อื่นๆ(ระบุชนิด)				
15.เครื่องจักรอื่นๆ(ระบุชนิด)				

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างการผลิต การจัดซื้อปัจจัยการผลิต การตลาดและการเชื่อมโยงคลัสเตอร์

คำถามดังต่อไปนี้จะเป็นการประเมินศักยภาพการผลิต การตลาดและการเชื่อมโยงความร่วมมือกับสหกรณ์หรือสถาบันหรือกลุ่มเกษตรกรอื่นๆทั้งที่เป็นของภาครัฐ ภาคเอกชน ของสหกรณ์ที่มีผลต่อการสนับสนุนการดำเนินงานสหกรณ์ที่ผ่านมา และขอความกรุณาจัดเตรียมข้อมูลและรายละเอียดตามหัวข้อดังนี้

14.รายการคำถามดังตารางนี้ให้ระบุตัวเลขภายในช่องว่างดังต่อไปนี้

รายการคำถาม	จำนวน	มูลค่า
จำนวนข้าวเปลือกหอมมะลิในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ที่เป็นที่ตั้งของสหกรณ์รวมทั้งหมดต่อปี		
จำนวนข้าวเปลือกหอมมะลิที่สหกรณ์รับซื้อได้ต่อปี		
จำนวนข้าวเปลือกหอมมะลิที่สหกรณ์สามารถรับซื้อได้สูงสุดต่อปี		
จำนวนข้าวเปลือกหอมมะลิที่สหกรณ์รับซื้อรวมทั้งหมดต่อปีนอกเขตทุ่งกุลาร้องไห้		
จำนวนกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกข้าวหอมมะลิที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้		
จำนวนสมาชิกของสหกรณ์ที่มาขายข้าวเปลือกให้สหกรณ์		
จำนวนสมาชิกของสหกรณ์ที่มาซื้อปุ๋ยจากสหกรณ์		
การจำหน่ายปุ๋ยต่อปี(หน่อยเป็นกระสอบ)		
การจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ต่อปี(หน่อยเป็นกิโลกรัม)		

ข้าวเปลือกในฉางที่เก็บสูงสุดในฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าว		

15. รายชื่อและการติดต่อของประธานกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกข้าวที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์
16. รายชื่อร้านค้าหรือบริษัทที่จำหน่ายปัจจัยการผลิตทุกชนิดให้สหกรณ์
17. ปัจจัยที่มีผลต่อการเพาะปลูกข้าวในพื้นที่
18. ลูกค้ามีข้อเสนอแนะอย่างไรในการปรับปรุงการดำเนินการรับซื้อข้าวเปลือกของสหกรณ์
19. กระบวนการผลิตและควบคุมคุณภาพสินค้าเป็นอย่างไร
20. รายชื่อคู่แข่งในการดำเนินการรับซื้อข้าวเปลือกในพื้นที่ของการดำเนินงานของสหกรณ์
21. สภาพการแข่งขันในการดำเนินการรับซื้อข้าวเปลือกเป็นอย่างไร
22. ราคาจำหน่ายส่งและปลีกข้าวสารเป็นเท่าใด
23. สภาพการแข่งขันในการจำหน่ายข้าวสารในพื้นที่ของการดำเนินงานของสหกรณ์เป็นอย่างไร
24. กระแสการเรียกร้องของผู้บริโภคข้าวสารหอมมะลิในพื้นที่ของการดำเนินงานของสหกรณ์เป็นอย่างไร
25. ช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านช่องทางใด
26. ความตระหนักและทัศนคติในการร่วมมือกันภายในกลุ่มสหกรณ์เป็นอย่างไร
27. มีการสนับสนุนของสถาบันอื่นๆจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนหรือไม่อย่างไร
28. มีความร่วมมือกันภายในกลุ่มสหกรณ์หรือคลัสเตอร์อื่นหรือไม่อย่างไร
29. ภายในกลุ่มสหกรณ์มีความสามารถในการบริหารจัดการร่วมกันหรือคลัสเตอร์อื่นอย่างไร
30. มีความร่วมมือพัฒนาศักยภาพด้านทรัพยากรมนุษย์ภายในกลุ่มสหกรณ์หรือคลัสเตอร์อื่นหรือไม่อย่างไร
31. มีความร่วมมือพัฒนาศักยภาพด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภายในกลุ่มสหกรณ์หรือคลัสเตอร์อื่นหรือไม่อย่างไร
32. มีความร่วมมือพัฒนาศักยภาพด้านการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารภายในกลุ่มสหกรณ์หรือคลัสเตอร์อื่นหรือไม่อย่างไร
33. มีความร่วมมือพัฒนาศักยภาพด้านการพัฒนาของโครงสร้างพื้นฐานเช่น คลังสินค้าและตลาดกลางการขนส่งและศูนย์การกระจายสินค้า หรืออื่นๆภายในกลุ่มสหกรณ์หรือคลัสเตอร์อื่นหรือไม่อย่างไร
34. มีความร่วมมือพัฒนาศักยภาพด้านงานศึกษาวิจัยที่จะผลักดันการสร้างนวัตกรรมภายในกลุ่มสหกรณ์หรือคลัสเตอร์อื่นหรือไม่อย่างไร
35. มีความร่วมมือพัฒนาศักยภาพด้านการอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาสินค้าและบริการภายในกลุ่มสหกรณ์หรือคลัสเตอร์อื่นหรือไม่อย่างไร
36. มีความร่วมมือพัฒนาศักยภาพด้านความเพียงพอของวัตถุดิบและความสามารถในการเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบภายในกลุ่มสหกรณ์หรือคลัสเตอร์อื่นหรือไม่อย่างไร
37. กลไกในการคุ้มครองผู้บริโภคข้าวสารเป็นอย่างไร
38. สหกรณ์/กลุ่มสถาบัน/กลุ่มเกษตรที่มีธุรกิจที่เกี่ยวข้องกันและต้องการจะให้เข้ามาร่วมเป็นคลัสเตอร์

ลงชื่อผู้ให้ข้อมูล .....

(.....)

วันที่ เดือน พ.ศ.

ลงชื่อผู้รับรองการให้ข้อมูล .....

(.....)

วันที่ เดือน พ.ศ.

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาในการดำเนินงาน โครงการพัฒนาคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

สำหรับสหกรณ์การเกษตรที่ร่วมโครงการ

ชื่อสหกรณ์.....จำกัด
ที่อยู่.....
ผู้ให้ข้อมูล.....ตำแหน่ง.....
วันที่ให้ข้อมูล.....

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานของสหกรณ์ในปัจจุบันและความคาดหวังในการพัฒนาการประกอบการจากการรวมกลุ่มคลัสเตอร์
2. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหา การปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานของสหกรณ์ ซึ่งเป็นผลจากการรวมกลุ่ม คลัสเตอร์

ส่วนที่ 1 เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานของสหกรณ์ในปัจจุบันและความคาดหวังในการพัฒนาการประกอบการจากการรวมกลุ่มคลัสเตอร์

1. ปัญหา และสาเหตุสำคัญที่มีผลกระทบต่อผลประกอบการธุรกิจด้านสินเชื่อ ที่ต้องการได้รับการปรับปรุงแก้ไข

ปัญหา	สาเหตุ	ระดับความสำคัญ

2. ปัญหาและสาเหตุสำคัญที่มีผลกระทบต่อผลประกอบการธุรกิจด้านจัดหาปัจจัยการผลิต ที่ต้องการได้รับการปรับปรุงแก้ไข

ปัญหา	สาเหตุ	ระดับความสำคัญ

3. ปัญหาและสาเหตุสำคัญที่มีผลกระทบต่อผลประกอบการธุรกิจต่อธุรกิจด้านรวบรวมข้าวเปลือก และจำหน่ายข้าวสาร ที่ต้องการให้ปรับปรุงแก้ไข

ประเภท	ปัญหา	สาเหตุ	ระดับความสำคัญ
ข้าวเปลือก			
ข้าวสาร			

4. ปัญหาและสาเหตุสำคัญที่มีผลกระทบต่อผลประกอบการ**โดยรวมของสหกรณ์** ที่คาดหวังว่าต้องการได้รับการปรับปรุงแก้ไข

ปัญหา	สาเหตุ	ระดับความสำคัญ

ส่วนที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหา การปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานของสหกรณ์ ซึ่งเป็นผลจากการรวมกลุ่มคลัสเตอร์

5. จากการรวมกลุ่มเป็นคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ สหกรณ์ของท่านมีเป้าหมายในเรื่องต่างๆ ต่อไปนี้อย่างไร ภายใน 1 ปีข้างหน้า เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2552 และมีแนวทาง/วิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างไร

ขอบเขตผลลัพธ์ของความสำเร็จ	ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (KPI)	ผลประกอบการ ปี 2552	เป้าหมาย (ร้อยละที่เพิ่มขึ้น/ลดลง จาก ปี 2552)	แนวทาง/วิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
ผลประกอบการโดยรวมของสหกรณ์	1. กำไรสุทธิโดยรวม			
	2. จำนวนสมาชิก			
ผลประกอบการธุรกิจด้านสินเชื่อ	1. มูลค่าสินเชื่อทั้งปี			
	2. ต้นทุนของเงินทุน			
	3. หนี้ค้างชำระ			
	4. หนี้สงสัยจะสูญ			
	5. หนี้สูญ			
	6. มูลค่าสินเชื่อในผลิตภัณฑ์ใหม่			
ผลประกอบการธุรกิจด้านจัดหาปัจจัยการผลิต	1. มูลค่าการจำหน่ายปัจจัยการผลิต			
	2. ต้นทุนต่อหน่วยของปัจจัยการผลิต			
	3. ค่าใช้จ่ายคงที่			
	4. จำนวนสมาชิกที่มาใช้บริการ			
	5. จำนวนพนักงานใหม่			
ผลการประกอบการด้านการธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก	1. มูลค่าข้าวเปลือกที่รวบรวมได้ต่อปี			
	2. จำนวนข้าวเปลือกที่รวบรวมได้ต่อปี			
	3. ค่าใช้จ่ายในการรวบรวมข้าวเปลือก			
	4. จำนวนสมาชิกที่มาขายข้าวเปลือกได้			
	5. ระยะเวลาการให้บริการ			

	6. ความพึงพอใจของลูกค้าโดยรวม			
ผลประกอบการธุรกิจด้านการจำหน่ายข้าวสารและอุตสาหกรรมแปรรูป	1. ยอดขาย			
	2. ค่าใช้จ่ายในการตลาด			
	3. จำนวนลูกค้าเดิม			
	4. จำนวนลูกค้าใหม่			
	5. จำนวนผลิตภัณฑ์ใหม่			
	6. ความพึงพอใจของลูกค้าโดยรวม			

ขอบเขตผลลัพธ์ของความสำเร็จ	**ดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (KPI)**	**ผลประกอบการปี 2552**	**เป้าหมาย(ร้อยละที่เพิ่มขึ้น/ลดลง จาก ปี 2552)**	**แนวทาง/วิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย**
การบริหารจัดการระบบปฏิบัติการ	1. ค่าซ่อมบำรุงเครื่องจักร			
	2. ระยะเวลาการหยุดเครื่องโรงสี			
	3. ระยะเวลาการจอดซ่อม			
	4. ค่าจ้าง/เงินเดือน			
	5. ค่าพลังงาน			
การบริหารงานบุคคล	1. ชั่วโมงการฝึกอบรมพนักงานต่อปี			
	2. ร้อยละของพนักงานที่เกิดอุบัติเหตุในการทำงานต่อปี			
	3. กิจกรรมพนักงานสัมพันธ์ต่อปี			
นวัตกรรมใหม่	1. จำนวนเทคโนโลยีใหม่ในการดำเนินงานต่อปี			
	2. จำนวนกิจกรรมใหม่ๆ ในการลดขั้นตอนการดำเนินงานต่อปี			
	3. ธุรกิจใหม่ๆ ที่ต่อยอดจากธุรกิจเดิมหรือเกิดขึ้นใหม่			

แบบสอบถามเพื่อประเมินความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และความตระหนักในการพัฒนาคลัสเตอร์ ความพอใจในแนวคิดคลัสเตอร์ การยอมรับ การมีส่วนร่วม ความพร้อมและความตั้งใจในการพัฒนาคลัสเตอร์

ชื่อผู้ประเมิน..... **ตำแหน่ง**.....
ชื่อหน่วยงาน.....
ที่อยู่เลขที่ .....**ถนน**.....**ตำบล**.....
อำเภอ .....**จังหวัด**.....**รหัสไปรษณีย์**.....
โทรศัพท์..... **โทรสาร**..... **อีเมล์**.....

วัตถุประสงค์

1. เพื่อทราบถึง ความตระหนักในสภาวการณ์การแข่งขันและความจำเป็นของช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างสหกรณ์การเกษตร ผู้ประกอบการ หน่วยงานเอกชน หน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานวิชาการ / วิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อประเมินความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ ในแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการ “คลัสเตอร์”เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขัน
3. เพื่อทราบเกี่ยวกับการยอมรับ การมีส่วนร่วมและบทบาทของผู้มีส่วนได้เสียของแต่ละคลัสเตอร์
4. เพื่อประเมินความพร้อมและความตั้งใจในการพัฒนาคลัสเตอร์

ประเมินความตระหนัก

1. สินค้า/จุดเด่น/สภาพการแข่งขันของกลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้คือ

สินค้าหลัก	จุดเด่น	ระดับการแข่งขัน สูง/ปานกลาง/ต่ำ
1.		
2.		
3.		

2. ท่านคิดว่าวิธีการใดที่จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มอย่างยั่งยืน(ตอบได้ 1 ข้อ)

☐ 1) การรวมกลุ่มเฉพาะสหกรณ์
☐ 2) การขอรับการสนับสนุนจากรัฐบาล
☐ 3) การขอรับการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา
☐ 4) การสร้างความร่วมมือ เกื้อหนุน เสริมกิจการซึ่งกันและกันอย่างครบวงจร

ประเมินความเข้าใจและความพอใจต่อแนวคิดคลัสเตอร์

3. จงตอบคำถามต่อไปนี้โดยใช้เครื่องหมาย / , × หน้าข้อต่อไปนี้

_____ 1) คลัสเตอร์คือการรวมกลุ่มของสหกรณ์
_____ 2) คลัสเตอร์คือการสร้างความร่วมมือ เกื้อหนุนกิจการซึ่งกันและกันอย่างครบวงจร เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ
_____ 3) คลัสเตอร์ทำให้เกิดการเพิ่มผลผลิต
_____ 4) คลัสเตอร์ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น
_____ 5) คลัสเตอร์ทำให้การทำงานมีความยุ่งยากซับซ้อน
_____ 6) คลัสเตอร์ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและองค์ความรู้ของสมาชิกภายในกลุ่ม
_____ 7) คลัสเตอร์มีเป้าหมายเพื่อการแข่งขันกับต่างประเทศ
_____ 8) คลัสเตอร์เป็นเครื่องมือส่งเสริม การเกิดธุรกิจใหม่และการขยายตัวของธุรกิจเดิม
_____ 9) คลัสเตอร์ทำให้เกิดการเรียนรู้ สั่งสมร่วมกันในกลุ่ม
_____ 10) ท่ามกลางการแข่งขันของธุรกิจที่ทวีความรุนแรง คลัสเตอร์คือเครื่องมือที่ทุกเครือข่ายที่

เกี่ยวข้อง เกื้อหนุนกันต้องร่วมกันปรับตัวและแสวงหาความสามารถเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน

4. โดยภาพรวมท่านพอใจแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการคลัสเตอร์ เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันในระดับใด

☐ 1) มากที่สุด
☐ 2) มาก
☐ 3) ปานกลาง
☐ 4) น้อย
☐ 5) น้อยที่สุด

การยอมรับและความร่วมมือ

5. ท่านได้รับทราบคำว่า "คลัสเตอร์ (กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้)" มาจากที่ใด(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1) จากข่าว/บทความของรัฐบาลผ่านสื่อสารมวลชน
☐ 2) จากการประชุมชี้แจง/ฝึกอบรม/สัมมนา ที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐ
☐ 3) จากสมาชิกเครือข่าย "คลัสเตอร์ (กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้)"
☐ 4) อื่นๆ(ระบุ) _____

6. "คลัสเตอร์ (กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้)" ควรมีการพบปะบ่อยเพียงไร

แบบเป็นทางการ จำนวน _____ครั้งต่อ_____ปี

แบบไม่เป็นทางการ จำนวน _____ครั้งต่อ_____ปี

7. ท่านคาดว่า ท่านสามารถเข้าร่วมในการพัฒนาคลัสเตอร์มากน้อยเพียงใด

☐ 1) ไม่สามารถเข้าร่วมได้เนื่องจากไม่มีเวลา
☐ 2) สามารถเข้าร่วมได้เป็นบางครั้ง
☐ 3) เข้าร่วมได้ทุกครั้ง

8. ประโยชน์ที่**คาดว่าจะได้รับ** ในการรวมกลุ่ม "คลัสเตอร์ (กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้)" คืออะไร เรียงลำดับ 3 ข้อ (1 = มากที่สุด)

☐ 1) มีความช่วยเหลือจากรัฐบาลมากขึ้น
☐ 2) มีอำนาจในการต่อรอง/สั่งซื้อวัตถุดิบมากขึ้น
☐ 3) ยอดขายเพิ่มสูงขึ้น จากการเพิ่มมูลค่าสินค้า
☐ 4) มีเครือข่ายพันธมิตรมากขึ้น
☐ 5) มีองค์ความรู้เชิงกลยุทธในการบริหารจัดการมากขึ้น
☐ 6) อื่นๆ(ระบุ)_____

ระดับความสามารถและศักยภาพ

9. ใครเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุด/แกนนำในการพัฒนากลุ่ม/เครือข่ายของท่าน(ตอบได้ 1 ข้อ)

☐ 1) ผู้นำชุมชน (อบต. อบจ.)
☐ 2) ผู้ประกอบการ
☐ 3) หน่วยงานภาครัฐ(ระบุชื่อ)_____
☐ 4) หน่วยงานภาคเอกชน(ระบุชื่อ)_____
☐ 5) อื่นๆ (ระบุ)_____

10. ท่านมีบทบาทในการร่วมกิจกรรมของ “คลัสเตอร์ (กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้)” อย่างไร **(เรียงลำดับความสำคัญ 3 อันดับแรก จากมากไปหาน้อย)**

☐ 1) เป็นแกนนำในการพัฒนากลุ่มและวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ
☐ 2) ช่วยขยาย/แลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจ
☐ 3) ให้ความช่วยเหลือ ได้แก่ ประสานงาน จัดสถานที่ เป็นต้น เพื่อประโยชน์ส่วนรวม
☐ 4) ให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเต็มใจ

11. กิจกรรมที่ร่วมกันควรมีลักษณะใด**(ตอบเรียงลำดับความสำคัญ 3 อันดับแรก จากมากไปหาน้อย)**

☐ 1) ร่วมกันจัดซื้อจัดหาวัตถุดิบ
☐ 2) พัฒนาฝีมือแรงงานและบุคคลากรร่วมกัน
☐ 3) ทำการวิจัยพัฒนาร่วมกัน
☐ 4) กำหนดเป้าประสงค์และแผนงานร่วมกัน
☐ 5) จัดช่องทางการตลาดร่วมกัน
☐ 6) อื่นๆ(ระบุ)_____

12. ท่านคิดว่าปัจจัยใดที่สร้างความเข้มแข็งของ “คลัสเตอร์ (กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้)” **(ตอบเรียงลำดับความสำคัญ 3 อันดับแรก จากมากไปหาน้อย)**

☐ 1) งบประมาณสนับสนุน
☐ 2) การสร้างความตระหนักถึงสภาวะการแข็งขันของธุรกิจ
☐ 3) การสร้างความรู้ ความเข้าใจในแนวความคิดของการพัฒนา“คลัสเตอร์ (กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้)”
☐ 4) ผู้ประสานงานเครือข่าย(CDA) ที่เข้มแข็ง
☐ 5) การวิจัย/องค์ความรู้เพื่อพัฒนาสินค้าให้มีความโดดเด่น
☐ 6) การสร้างช่องทางการตลาด

ลงชื่อผู้ประเมิน_____ **วันที่** _____

( )

แบบสอบถาม
เพื่อการประเมินปัจจัยแวดล้อม และศักยภาพในการแข่งขัน
ของคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

ชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม.....ตำแหน่ง.....
ชื่อหน่วยงาน.....
ที่อยู่เลขที่.....ถนน.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์.....โทรสาร.....อีเมล์.....

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินความสามารถในการใช้ปัจจัยการผลิต โครงสร้างพื้นฐานในการแข่งขันของสหกรณ์ในคลัสเตอร์
2. เพื่อประเมินคุณภาพของลูกค้า และความสามารถของสหกรณ์ในการตอบสนองความต้องการของลูกค้า
3. เพื่อประเมินสภาพการแข่งขันของอุตสาหกรรมข้าว และความสามารถในการแข่งขันของสหกรณ์
4. เพื่อประเมินความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างสหกรณ์กับสหกรณ์หรือองค์กรอื่นๆ

ส่วนที่ 1 คำถามเพื่อประเมินความสามารถในการใช้ปัจจัยการผลิต โครงสร้างพื้นฐานในการแข่งขันของสหกรณ์ในคลัสเตอร์

1. สหกรณ์ท่านมีผลการประกอบการ กำไรสุทธิรวมของทุกประเภทธุรกิจ ในปีบัญชีล่าสุด เมื่อเทียบกับปีบัญชีก่อนหน้า อย่างไร

   ☐ ลดลงร้อยละ..... ☐ เท่าเดิม ☐ เพิ่มขึ้นร้อยละ.....

2. สหกรณ์ของท่านมีกำไรสุทธิของธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก และหรือจำหน่ายข้าวสาร ในปีบัญชีล่าสุดเมื่อเทียบกับปีบัญชีก่อนหน้า อย่างไร

   ☐ ลดลงร้อยละ..... ☐ เท่าเดิม ☐ เพิ่มขึ้นร้อยละ.....

3. สหกรณ์ของท่านมีต้นทุนรวม ในปีบัญชีล่าสุดเมื่อเทียบกับปีบัญชี ก่อนหน้า อย่างไร

   ☐ ลดลงร้อยละ..... ☐ เท่าเดิม ☐ เพิ่มขึ้นร้อยละ.....

4. ต้นทุนที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงมาจาก (ข้อ 3) มีสาเหตุจากค่าใช้จ่ายรายการใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

   ☐ ค่าจ้างพนักงาน
   ☐ ค่าซ่อมบำรุง เครื่องจักร รถยนต์
   ☐ ดอกเบี้ย เงินกู้
   ☐ ค่าใช้จ่ายในธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก
   ☐ หนี้ค้างชำระที่สงสัยจะสูญ
   ☐ หนี้สูญ
   ☐ รายได้รวมลดลงหรือเพิ่มขึ้น
   ☐ อื่นๆ (ระบุ) .....

5. ในปีบัญชีล่าสุด สหกรณ์ของท่านสามารถรวบรวมปริมาณข้าวเปลือก เมื่อเทียบกับปีบัญชีก่อนหน้า อย่างไร

☐ เพิ่มขึ้นจากปีก่อน โดยรวบรวมได้.....ตัน

☐ ลดลงจากปีก่อน โดยรวบรวมได้.....ตัน

☐ เท่าเดิมจากปีก่อน โดยรวบรวมได้.....ตัน

6. สัดส่วนกำไรสุทธิของประเภทธุรกิจในปีบัญชีล่าสุด มีสัดส่วนอย่างไร

(สมมุติว่ากำไรสุทธิรวมเท่ากับร้อยละ 100)

☐ ประเภทธุรกิจสินเชื่อ ร้อยละ.....

☐ ประเภทธุรกิจจัดหา ร้อยละ.....

☐ ประเภทธุรกิจรวบรวม ร้อยละ.....

☐ ประเภทธุรกิจเงินฝาก ร้อยละ.....

☐ ประเภทธุรกิจอื่นๆ คือ..... ร้อยละ.....

7. ขอให้ประเมินระดับความสามารถของสหกรณ์ของท่านในด้านต่างๆ ต่อไปนี้ ตามความเป็นจริง

สิ่งที่พิจารณา	น้อย	ระดับความคิดเห็น					มาก
1. ลักษณะสินค้า/บริการหลัก	*ผลิตวัตถุดิบ/ระดับต้นน้ำ*	1	2	3	4	5	*สินค้าสำเร็จรูป/ระดับปลายน้ำ*
2. ความพร้อมและศักยภาพด้านการผลิต	*มีน้อยมาก*	1	2	3	4	5	*มีศักยภาพสูงมาก*
3. ระดับเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต	*ระดับต่ำ/ไม่ซับซ้อน*	1	2	3	4	5	*ระดับสูง/ซับซ้อน*
4. ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบ	*สามารถเข้าถึงได้น้อย*	1	2	3	4	5	*สามารถเข้าถึงได้มาก*
5. ความสามารถในการบริหารจัดการ	*ขาดทั้งระบบและบุคลากร*	1	2	3	4	5	*มีการบริหารจัดการเป็นระบบและมีบุคคลากรที่มีความสามารถ*
6. ความพร้อมและศักยภาพบุคลากร	*ไม่มี/มีน้อยมาก*	1	2	3	4	5	*มีเพียงพอและมีศักยภาพ*
7. ศักยภาพของผู้นำ	*สามารถเข้าถึงได้น้อย*	1	2	3	4	5	*สามารถเข้าถึงได้มาก*
8. ความพร้อมและศักยภาพด้านการตลาด	*ไม่มี/มีน้อยมาก*	1	2	3	4	5	*มีความพร้อมสูงมาก*
9. ความสามารถในการเข้าถึงตลาด	*สามารถเข้าถึงได้น้อย*	1	2	3	4	5	*สามารถเข้าถึงได้มาก*
10. ความพร้อมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์	*ไม่มี/มีน้อยมาก*	1	2	3	4	5	*มีความพร้อมสูงมาก*
11. ความสามารถในการปรับกลยุทธ์เพื่อตอบสนองลูกค้า	*ไม่มี/มีน้อยมาก*	1	2	3	4	5	*มีความพร้อมสูงมาก*
12. ความพร้อมและศักยภาพในการจัดการด้านการเงิน	*ไม่มี/มีน้อยมาก*	1	2	3	4	5	*มีความพร้อมสูงมาก*
13. ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน	*ไม่มี/มีน้อยมาก*	1	2	3	4	5	*สามารถเข้าถึงได้มาก*
14. ความพร้อมในการรวมกลุ่มเป็นคลัสเตอร์กับสหกรณ์อื่น	*ไม่มี/มีน้อยมาก*	1	2	3	4	5	*มีความพร้อมสูงมาก*
15. ศักยภาพในการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างสหกรณ์	*ไม่มี/มีน้อยมาก*	1	2	3	4	5	*มีความพร้อมสูงมาก*

ส่วนที่ 2 คำถามเพื่อประเมินคุณภาพของลูกค้า และความสามารถของสหกรณ์ในการตอบสนองความต้องการของลูกค้า

8. สหกรณ์ของท่านมีผลการดำเนินการในการรับสมาชิกในปีปัจจุบัน เมื่อเทียบกับ 5 ปีที่ผ่านมาเป็นอย่างไร

☐ ลดลงร้อยละ..... ☐ เท่าเดิม ☐ เพิ่มขึ้นร้อยละ.....

9. ผลิตภัณฑ์หรือบริการของสหกรณ์มีจำนวนเพิ่มขึ้นหรือลดลงเมื่อเทียบกับ 5 ปีที่ผ่านมาเป็นอย่างไร

☐ ลดลง จำนวน ..... ☐ เท่าเดิม ☐ เพิ่มขึ้น จำนวน.....

10. ปัจจุบันผลิตภัณฑ์หรือบริการของสหกรณ์มีการปรับปรุง พัฒนา ให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้นอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ เพิ่มจำนวนประเภทธุรกิจของสหกรณ์
☐ เพิ่มจำนวนสินค้าในธุรกิจจัดหา
☐ จัดชั้นลูกค้าในธุรกิจสินเชื่อเพื่อเพิ่มวงเงินกู้
☐ ขยายเวลาการให้บริการรับซื้อจนถึงกลางคืนในธุรกิจรับซื้อข้าวเปลือก
☐ ระบบการผลิตข้าวสารมีคุณได้ตามมาตรฐาน ISO และ GMP
☐ ผลิตข้าวอินทรีย์
☐ แปรรูปข้าวหอมมะลิ ปลายข้าว รำ หรือแกลบ
☐ อื่นๆ.....

11. จำนวนสมาชิกสหกรณ์ที่นำข้าวเปลือกมาขายให้สหกรณ์มีจำนวนเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร เมื่อเทียบกับ 5 ปีที่ผ่านมา

☐ เพิ่มขึ้น ☐ ลดลง ☐ เท่าเดิม

12. สหกรณ์ขายข้าวเปลือกให้ผู้ประกอบการรายใหญ่มีใครบ้าง

11.1 ชื่อกิจการ.....จังหวัด.....ปีละ.....ตัน.
11.2 ชื่อกิจการ.....จังหวัด.....ปีละ.....ตัน.
11.3 ชื่อกิจการ.....จังหวัด.....ปีละ.....ตัน.
11.4 ชื่อกิจการ.....จังหวัด.....ปีละ.....ตัน.
11.5 ชื่อกิจการ.....จังหวัด.....ปีละ.....ตัน.

13. สหกรณ์มีลูกค้าที่เป็นร้านค้าหรือเอเยนต์ หรือผู้ประกอบการที่มาซื้อข้าวสารจากสหกรณ์ไปจำหน่ายอย่างไร เมื่อเปรียบเทียบจากปีก่อน

☐ ลดลง ร้อยละ..... ☐ เท่าเดิม ☐ เพิ่มขึ้น ร้อยละ.....

14. ปัจจุบันราคารับซื้อข้าวเปลือกต่อกิโลกรัม ของสหกรณ์เป็นอย่างไรเมื่อเทียบกับราคาตลาด

☐ ต่ำกว่า.....สตางค์ ☐ เท่ากัน ☐ สูงขึ้น ประมาณ.....สตางค์

15. ปัจจุบันราคาจำหน่ายข้าวสารต่อกิโลกรัม ของสหกรณ์เป็นอย่างไรเมื่อเทียบกับราคาตลาด

☐ ต่ำกว่า.....สตางค์ ☐ เท่ากัน ☐ สูงขึ้น ประมาณ.....สตางค์

16. สหกรณ์มีการสื่อสาร และรวบรวมข้อมูลข่าวสารกับสมาชิกสหกรณ์อย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ สอบถามจากสมาชิกโดยตรงตามแต่จะจำได้
- ☐ มีแบบสอบถามสำรวจความคิดเห็น
- ☐ มีเอกสารประชาสัมพันธ์ส่งข่าวสารหรือบอร์ด คัทเอ้าท์
- ☐ เผยแพร่ข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นจากการประชุมใหญ่ วิสามัญประจำปี
- ☐ เผยแพร่ข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นจากการนัดประชุมกลุ่มย่อย
- ☐ ส่งข่าวสารให้หัวหน้ากลุ่ม / ผู้นำชุมชน
- ☐ รับฟังความคิดเห็นจากหัวหน้ากลุ่ม / ผู้นำชุมชน
- ☐ อื่นๆ (ระบุ) .....

17. สหกรณ์มีการสื่อสาร และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับลูกค้าภายนอกสหกรณ์อย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ สอบถามเป็นระยะ เท่าที่มีเวลา
- ☐ มีแบบสอบถามสำรวจความคิดเห็น
- ☐ มีเอกสารประชาสัมพันธ์ส่งข่าวสารหรือบอร์ด คัทเอ้าท์
- ☐ เผยแพร่ข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นจากการประชุมใหญ่ วิสามัญประจำปี
- ☐ เผยแพร่ข่าวสารและรับฟังความคิดเห็นจากการนัดประชุมกลุ่มย่อย
- ☐ ส่งข่าวสารให้หัวหน้ากลุ่ม / ผู้นำชุมชน
- ☐ รับฟังความคิดเห็นจากหัวหน้ากลุ่ม / ผู้นำชุมชน
- ☐ อื่นๆ (ระบุ) .....

18. การตอบสนองความต้องการของลูกค้า ในอดีตที่ผ่านมาดำเนินการอย่างไร เมื่อได้รับข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นจากลูกค้า (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ ตอบสนองเฉพาะเรื่องที่สำคัญ โดยการขออนุมัติจากคณะกรรมการสหกรณ์
- ☐ ตอบสนองเฉพาะเรื่องที่ไม่ต้องขออนุมัติกรรมการสหกรณ์
- ☐ ตอบสนองทันทีถ้าเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ
- ☐ ตอบสนองเท่าที่ทำได้ เพื่อไม่ให้ลูกค้ารู้สึกเสียใจ
- ☐ ไม่ตอบสนองเลย เพราะติดขัดกับกฎ ระเบียบ ของสหกรณ์
- ☐ อื่นๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 3 คำถามเพื่อประเมินสภาพการแข่งขันของอุตสาหกรรมข้าว และความสามารถในการแข่งขันของสหกรณ์

19. ผู้ประกอบการรวบรวมข้าวเปลือกในท้องถิ่น มีจำนวนเพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร

☐ เพิ่มขึ้น ร้อยละ..... ☐ เท่าเดิม ☐ ลดลง ร้อยละ.....

20. ผู้ประกอบการรายใหญ่ในท้องถิ่นมีใครบ้างและคาดว่ามีส่วนครองตลาดเท่าใด
(ถ้าภายในพื้นที่ของเราคือร้อยละ 100)

20.1 ชื่อกิจการ.....คาดว่าส่วนครองตลาด ร้อยละ.....

20.2 ชื่อกิจการ.....คาดว่าส่วนครองตลาด ร้อยละ.....

20.3 ชื่อกิจการ.....คาดว่าส่วนครองตลาด ร้อยละ.....

21. ผู้ประกอบการรายใหญ่ต่างถิ่นที่เข้ามารวบรวมข้าวเปลือกมีใครบ้าง

21.1 ชื่อกิจการ.....จังหวัด.....

21.2 ชื่อกิจการ.....จังหวัด.....

21.3 ชื่อกิจการ.....จังหวัด.....

22. สหกรณ์มีลูกค้ารายใหม่เข้ามาขายข้าวเปลือกให้เพิ่มขึ้นหรือไม่

☐ มี ☐ ไม่มี

23. คู่แข่งขันจำหน่ายข้าวสารในท้องถิ่นมีตรายี่ห้อเพิ่มขึ้นหรือไม่ และมีตรายี่ห้อใดบ้าง

☐ ไม่เพิ่ม ☐ เพิ่มขึ้น

ตรายี่ห้อ 1. .....

2. .....

3 .....

4. .....

5. .....

24. ปัจจุบันสหกรณ์จำหน่ายข้าวสารถุงให้ลูกค้าต่างจังหวัดเพิ่มขึ้นหรือไม่

☐ ลดลง ร้อยละ..... ☐ เท่าเดิม ☐ เพิ่มขึ้น ร้อยละ.....

25. นโยบายของรัฐบาลที่ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการแข่งขันมีหรือไม่

☐ ไม่มี ☐ มี คือ.....

26. นโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนให้เกิดการแข่งขันอย่างเป็นธรรมมีหรือไม่

☐ ไม่มี ☐ มี คือ.....

27. นโยบายของกรมส่งเสริมสหกรณ์ที่ทำให้เกิดการแข่งขันอย่างเป็นธรรมมีหรือไม่

☐ ไม่มี ☐ มี คือ.....

28. นโยบายยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด ที่ส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันอย่างเป็นธรรมมีหรือไม่

☐ ไม่มี ☐ มี คือ.....

ส่วนที่ 4 คำถามเพื่อประเมินความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงระหว่างสหกรณ์กับสหกรณ์หรือองค์กรอื่น ๆ

คำถามข้อ 29 ถึงข้อ 35 เป็นคำถามเพื่อประเมินความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ของท่านกับสหกรณ์อื่น ที่มีพื้นที่ใกล้เคียงกัน เช่น ภายในจังหวัดเดียวกันหรือจังหวัดใกล้เคียง

29. กิจการของท่านมีการร่วมมือกับสหกรณ์อื่นหรือไม่

☐ ไม่มี ☐ มี ได้แก่.....

30. กิจการของท่านมีการร่วมมือในธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือกกับสหกรณ์อื่นหรือไม่

☐ ไม่มี ☐ มี ได้แก่.....

31. กิจการของท่านมีการร่วมมือในการจัดหาตลาดร่วมกับสหกรณ์อื่นหรือไม่

☐ ไม่มี ☐ มี ได้แก่.....

32. กิจการของท่านมีการร่วมมือในการใช้ฐานข้อมูล สมาชิกร่วมกับสหกรณ์อื่นหรือไม่

☐ ไม่มี ☐ มี ได้แก่.....

33. กิจการของท่านมีการร่วมมือในการยืมเงินทุนหมุนเวียนกับสหกรณ์อื่นหรือไม่

☐ ไม่มี ☐ มี ได้แก่.....

34. กิจการของท่านมีการร่วมมือกับสหกรณ์อื่นในการจัดตั้งกองทุน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันหรือไม่

☐ ไม่มี ☐ มี ได้แก่.....

35. กิจการของท่านมีการร่วมมือในธุรกิจจัดหากับสหกรณ์อื่นหรือไม่

☐ ไม่มี ☐ มี ได้แก่.....

36. ท่านคิดว่าการร่วมมือทางธุรกิจกับสหกรณ์อื่นจะมีประโยชน์ต่อสหกรณ์โดยรวมอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ต้นทุนลดลง
☐ รายได้รวมเพิ่มขึ้น
☐ ยอดจำหน่ายสูงขึ้น
☐ ลูกค้าเพิ่มขึ้น
☐ การส่งมอบสินค้าทันเวลา
☐ มีสภาพคล่องมากขึ้น
☐ ส่วนครองตลาดเพิ่มขึ้น
☐ เกิดผลิตภัณฑ์เพื่อบริการใหม่
☐ อื่นๆ.....

37. ท่านคาดหวังว่ากิจการของท่านจะได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมคลัสเตอร์ฯ อย่างไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ ต้นทุนลดลง
- ☐ รายได้รวมเพิ่มขึ้น
- ☐ ยอดจำหน่ายสูงขึ้น
- ☐ ลูกค้าเพิ่มขึ้น
- ☐ การส่งมอบสินค้าทันเวลา
- ☐ มีสภาพคล่องมากขึ้น
- ☐ ส่วนครองตลาดเพิ่มขึ้น
- ☐ เกิดผลิตภัณฑ์เพื่อบริการใหม่
- ☐ อื่นๆ (ระบุ).....

38. การเข้าร่วมคลัสเตอร์ของสหกรณ์ ท่านคาดหวังว่ากิจกรรม 3 อันดับแรกที่จะดำเนินการร่วมกันคืออะไร (ตอบได้ 3 อันดับ)

- ☐ ดำเนินการตลาดร่วมกัน
- ☐ เสาะหาตลาด/ลูกค้า ร่วมกัน
- ☐ ตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกัน
- ☐ พัฒนาบุคลากรร่วมกัน
- ☐ พัฒนาระบบการผลิตร่วมกัน
- ☐ พัฒนาระบบการบริหารจัดการร่วมกัน
- ☐ พัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อบริการใหม่ร่วมกัน
- ☐ อื่นๆ (ระบุ) .....

39. การเข้าร่วมคลัสเตอร์ของสหกรณ์ ท่านมีความตั้งใจว่าจะดำเนินกิจกรรม / โครงการร่วมกัน ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม คือกิจกรรมหรือโครงการใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ ดำเนินการตลาดร่วมกัน
- ☐ เสาะหาตลาด/ลูกค้า ร่วมกัน
- ☐ ตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือซึ่งกัน
- ☐ พัฒนาบุคลากรร่วมกัน
- ☐ พัฒนาระบบการผลิตร่วมกัน
- ☐ พัฒนาระบบการบริหารจัดการร่วมกัน
- ☐ พัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อบริการใหม่ร่วมกัน
- ☐ อื่นๆ (ระบุ) .....

40. สหกรณ์ของท่านมีความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างสหกรณ์ทั่วประเทศ(ความร่วมมือข้ามภูมิภาค เช่น ภาคใต้ ภาคเหนือ ฯลฯ) อย่างไร

☐ ความร่วมมือในกรณีเงินฝาก ได้แก่สหกรณ์ใดบ้าง.....
.....
.....

☐ ความร่วมมือในกรณีจัดหาปัจจัยการผลิต ได้แก่สหกรณ์ใดบ้าง.....
.....
.....

☐ ความร่วมมือในกรณีธุรกิจรวบรวมข้าวเปลือก ได้แก่สหกรณ์ใดบ้าง.....
.....
.....

☐ ความร่วมมือในกรณีธุรกิจจำหน่ายข้าวสาร ได้แก่สหกรณ์ใดบ้าง.....
.....
.....

41. สหกรณ์ของท่านมีความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่นๆหรือไม่ อย่างไร

☐ หน่วยงานภาครัฐ เรื่อง.....ชื่อหน่วยงาน.....
☐ หน่วยงานภาคเอกชน เรื่อง.....ชื่อหน่วยงาน.....
☐ ธกส. เรื่อง.....ชื่อหน่วยงาน.....
☐ สถาบันการศึกษา เรื่อง.....ชื่อหน่วยงาน.....

.....

ขอบพระคุณในความร่วมมือ

แบบสอบถามการรับรู้และความตั้งใจสนับสนุนคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ ของหน่วยงานราชการ/สถาบันการศึกษา/สถาบันการเงิน/องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง

ชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม.....ตำแหน่ง.....
ชื่อหน่วยงาน.....
ที่อยู่เลขที่.....ถนน.....ตำบล.....
อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
โทรศัพท์.....โทรสาร.....อีเมล์.....

วันที่ให้ข้อมูล .....

ข้อมูลพื้นฐาน

คลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ คือการรวมกลุ่มสหกรณ์การเกษตร 20 แห่ง บนพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดยโสธร จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดสุรินทร์ และจังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรและการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมข้าวในการดำเนินการรวมกลุ่มจำเป็นต้องมีการพัฒนาผู้ประสานงานพัฒนาคลัสเตอร์ (Cluster Development Agent : CDA)ให้มีความรู้และทักษะในการวิเคราะห์และและสังเคราะห์บูรณาการให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ บทบาทและหน้าที่ที่สำคัญของผู้ประสานงานพัฒนาคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ คือ 1) ประสานงานกับสมาชิก Cluster หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง สถาบันการศึกษา สถาบันการเงิน ภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรต่างประเทศ เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานให้มีผลในทางปฏิบัติ 2) ดำเนินการศึกษา และวิเคราะห์จัดทำแผนภาพคลัสเตอร์ เพื่อนำไปสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ และพันธกิจ 3) ดำเนินการสร้างยุทธศาสตร์ และแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนา ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ 4) ดำเนินการจัดหา และขอรับการสนับสนุนงบประมาณ จากสหกรณ์สมาชิก และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง 5) เป็นผู้แทนของสมาชิก Cluster ในการติดต่อประสานงานใด ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิก Cluster ในด้านต่าง ๆ เช่น กิจกรรมทางการตลาด การจัดการปัจจัยการผลิต การวิจัยและพัฒนา และการพัฒนาบุคลากร เป็นต้น

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินการรับรู้ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและความตั้งใจสนับสนุนคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกลาร้องไห้ของหน่วยงานราชการ/เอกชน ภายใน “Cluster MAP”

ส่วนที่ 1 คำถามเพื่อประเมินการรับรู้ เกี่ยวกับคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

1. ท่านรู้จักคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้หรือไม่
   - ☐ 1. ไม่เคย (ข้ามไปข้อ 3)
   - ☐ 2. เคย

2. ท่านรู้จักคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ จากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
   - ☐ 1. แผ่นพับคลัสเตอร์
   - ☐ 2. เว็บไซต์ของคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้/กรมส่งเสริมสหกรณ์
   - ☐ 3. หนังสือราชการ/หนังสือเชิญเข้าร่วมประชุม/สัมมนาของคลัสเตอร์

☐ 4. การเชิญชวนจาก CDA/คณะกรรมการของคลัสเตอร์
☐ 5. การเชิญชวนจากผู้จัดการ/พนักงานของสหกรณ์การเกษตร
☐ 6. การให้ข่าวโดยเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์ในกลุ่มคลัสเตอร์
☐ 7. หน่วยงานราชการ (โปรดระบุ).....
☐ 8. หน่วยงานเอกชน (โปรดระบุ).....

3. ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมของคลัสเตอร์กลุ่มอุตสาหกรรมอื่นๆ หรือไม่

☐ 1. ไม่เคย
☐ 2. เคย ร่วมกับกลุ่มคลัสเตอร์.....พ.ศ. .....

4. ท่านเคยรู้จัก/เคยซื้อผลิตภัณฑ์ของสหกรณ์ที่รวมกลุ่มเป็นคลัสเตอร์ทุ่งกุลาร้องไห้ เช่น ข้าวสาร ข้าวกล้อง หรือไม่

☐ ไม่เคยรู้จัก ไม่เคยซื้อ
☐ เคยรู้จัก แต่ไม่เคยซื้อ
☐ เคยรู้จัก และเคยซื้อ

5. ท่านเกี่ยวข้องอย่างไรกับกลุ่มคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ไม่เกี่ยวข้อง (ข้ามไปตอบข้อ 7)
☐ 2. จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เช่น ข้าวสาร ข้าวกล้อง ข้าวกล้องงอก เป็นต้น
☐ 3. สนับสนุนงบประมาณ
☐ 4. ให้การอบรมให้ความรู้
☐ 5. จำหน่ายวัตถุดิบให้แก่สหกรณ์
☐ 6. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

6. หน่วยงานของท่านมีความเกี่ยวข้องอย่างไรกับคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้โดยพิจารณาจากอุตสาหกรรมต้นน้ำถึงอุตสาหกรรมปลายน้ำ

☐ 1. กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวหอมมะลิ
☐ 2. พ่อค้าคนกลาง/ผู้รวบรวมข้าวเปลือก
☐ 3. พ่อค้า/คนกลางในการจัดหาปัจจัยการผลิต
☐ 4. ผู้ประกอบการ/โรงสีผู้รวบรวมข้าวเปลือกส่งต่อผู้ประกอบการส่งออกต่างประเทศ
☐ 5. ผู้ประกอบการส่งออก
☐ 6. ผู้ประกอบการ/โรงสี จำหน่ายส่ง/ปลีก ข้าวสาร
☐ 7. ผู้ประกอบการจำหน่ายข้าวสารส่งออกต่างประเทศ
☐ 8. ผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้าแปรรูป
☐ 9. สถาบันการเงินที่ไม่ใช่ ธ.ก.ส.
☐ 10. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส)
☐ 11. สถาบันการศึกษา
☐ 12. หน่วยงานราชการ คือ (ระบุ).....
☐ 13. สมาคม/องค์กรเอกชน คือ (ระบุ).....
☐ 14. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

7. หน่วยงานของท่านมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้อย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1.มีความสำคัญต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์/บริการของสหกรณ์ภายในคลัสเตอร์
☐ 2.มีความสำคัญต่อการเพิ่มผลผลิตในการดำเนินกิจการของสหกรณ์ภายในคลัสเตอร์
☐ 3.มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคลากรของสหกรณ์ภายในคลัสเตอร์
☐ 4.มีความสำคัญต่อการพัฒนาการบริหารกองทุนของสหกรณ์ภายในคลัสเตอร์
☐ 5.มีความสำคัญต่อการยกระดับเทคโนโลยีการผลิตอุตสาหกรรมข้าวหอมมะลิ
☐ 6.อื่นๆ (โปรดระบุ) .....

8. หน่วยงานของท่านคิดเห็นว่าจะสนับสนุนคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ อย่างไร

☐ 1.ไม่มีนโยบาย/แผนงาน
☐ 2.มีนโยบาย/แผนงาน สนับสนุน
☐ 3.มีนโยบาย/แผนงาน/งบประมาณสนับสนุน
☐ 4.มีนโยบาย/แผนงาน/งบประมาณ/บุคคลากรสนับสสนุน
☐ 5.ต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกคลัสเตอร์
☐ 6. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

9. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการรวมกลุ่มคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

☐ 1. เป็นไปไม่ได้ เพราะ.....
☐ 2. อาจเป็นไปไม่ได้ เพราะ.....
☐ 3. อาจเป็นไปได้ เพราะ.....
☐ 4. เป็นไปได้ เพราะ.....

10. ท่านคิดว่าปัจจัยใดบ้างที่ทำให้การรวมกลุ่มคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ประสบความสำเร็จ

.....
.....

11. ท่านคิดว่าปัจจัยเสี่ยงใดบ้างที่อาจทำให้การรวมกลุ่มคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ไม่ประสบความสำเร็จ

.....
.....

ส่วนที่ 3 เพื่อประเมินความตั้งใจสนับสนุนคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

12. ที่ผ่านมา หน่วยงานของท่านมีนโยบายหรือแผนงานที่สนับสนุนพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้อย่างไรบ้าง

☐ 1. ไม่มีการสนับสนุนนโยบายหรือแผนงาน (ข้ามไปตอบข้อ 14)
☐ 2. สนับสนุนจัดอบรม เผยแพร่ให้ความรู้และเทคโนโลยีแก่เกษตรกรและกลุ่มสหกรณ์
☐ 3. สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปข้าวหอมมะลิ
☐ 4. สนับสนุนการแข่งขันและช่องทางการตลาดของข้าวหอมมะลิ
☐ 5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

13. หน่วยงานของท่านมีแผนงานที่ได้จัดเตรียมงบประมาณสนับสนุนพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ อย่างไร อะไรบ้าง กรุณาให้รายละเอียดในตารางข้างล่าง

ปีงบประมาณ	โครงการ	งบประมาณ	กลุ่ม / พื้นที่เป้าหมาย	ชื่อ / ตำแหน่ง / ผู้รับผิดชอบ
2553				
2554				
2555				

14. จากข้อมูลพื้นฐานข้างต้นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของคลัสเตอร์กลุ่มข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ หน่วยงานของท่านคาดว่าจะสามารถมีส่วนร่วม ในการสร้างความเข้มแข็งแก่กลุ่มอย่างไรบ้าง

- ☐ 1. ไม่สามารถเข้าร่วมได้
- ☐ 2. ไม่สามารถเข้าร่วมได้ แต่จะมอบหมายบุคคลากรเข้ามาร่วม
- ☐ 3. สามารถเข้าร่วมได้โดย
  - ☐ 3.1 จัดอบรมถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เกี่ยวข้อง
  - ☐ 3.2 จัดส่งอุปกรณ์ วัตถุดิบแก่สหกรณ์ในราคาที่เหมาะสม
  - ☐ 3.3 สนับสนุนงบประมาณเพื่อการวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมข้าวหอมมะลิ
  - ☐ 3.4 จัดหาช่องทางจำหน่ายเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน
  - ☐ 3.5 อื่นๆ (โปรดระบุ).....

15. หน่วยงานของท่านคาดว่าจะสามารถเข้าร่วมกิจกรรมของคลัสเตอร์ได้บ่อยครั้งเพียงใด

- ☐ 1. 3 เดือน ต่อ 1 ครั้ง
- ☐ 2. 2 เดือน ต่อ 1 ครั้ง
- ☐ 3. เดือนละ 1 ครั้ง
- ☐ 4. เดือนละ 2 ครั้ง
- ☐ 5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

++++++++++++++++++++++++++++++++++

ขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือ